

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMINDAKİ FİNANSAL
OKURYAZARLIK BECERİSİNİN İŞ
İNSANLARININ VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÖZÜYLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
İNCELENMESİ**

Yasin TÖLÜ
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY
Aralık, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMINDAKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK
BECERİSİNİN İŞ İNSANLARININ VE SINIF
ÖĞRETMENLERİNİN GÖZÜYLE KARŞILAŞTIRMALI
OLARAK İNCELENMESİ

Hazırlayan

Yasin TÖLÜ

Danışman

Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Finansal Okuryazarlık Becerisinin İş İnsanlarının ve Sınıf Öğretmenlerinin Gözüyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

01/12/2023

İmza

Yasin TÜLÜ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Yasin TÜLÜ
	Numarası	210682118
	Anabilim Dalı	Temel Eğitim
	Programı	Sınıf Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Finansal Okuryazarlık Becerisinin İş İnsanlarının ve Sınıf Öğretmenlerinin Gözüyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		01.12.2023
Tez Savunma Sınav Saati		15.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİNİN İŞ İNSANLARININ VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖZÜYLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Yasin TÜLÜ

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

Aralık, 2023

Danışman: Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY

Son dönemlerde giderek önemi artan becerilerden biri de finansal okuryazarlıktır. Finansal okuryazarlık, bireylerin ekonomik refahında ve toplumların gelişip ilerlemesinde; öğrencilerin de okul yaşamlarında, gelecekte iş yaşamlarında ve özel yaşamlarını sürdürürken ve planlarken gereksinim duyacağı beceriler içinde öne çıkan becerilerden biri olarak ifade edilebilir. Bu nedenle bu becerinin küçük yaşlardan itibaren öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Bu kapsamda 2018 SBDÖP’de finansal okuryazarlık becerisine yer verilmiştir. Ancak SBDÖP’de finansal okuryazarlığın tanımı, kapsamı, uygulamaları, hangi kazanımlarla doğrudan ilişkilendirilebileceğinin belirtilmediği; bu becerinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik ayrıntılı bilgiye yer verilmediği görülmektedir. Finansal okuryazarlığın tanım, kapsam ve uygulama boyutunda genel çerçevesinin çizilebilmesi için bu araştırmada iş insanlarının ve sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığa ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve karşılaştırmalı olarak ele alınması amaçlanmıştır. Bu araştırma ile finansal okuryazarlığın geniş bir bakış açısıyla genel çerçevesinin çizilmesine ve sınıflarda finansal okuryazarlıkla ilgili etkili uygulamalar gerçekleştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji(olgubilim) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2022-2023 eğitim öğretim yılı 2. döneminde Afyonkarahisar il merkezinde farklı(alt, orta, üst) sosyo-ekonomik düzeyde yer alan beş devlet ilkokulunda görev yapan 13 sınıf öğretmeni ve yine Afyonkarahisar il merkezinde farklı sektörlerde çalışan 13 iş insanı oluşturmaktadır. Araştırma verileri yüzyüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden; finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlık uygulamaları, SBDÖP ve ders kitabında finansal okuryazarlık, finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak ve araç-gereçler, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri ve finansal okuryazarlıkla ilgili yaşanan sorunlar ve sonuçları temalarına ulaşılmıştır. İş insanları ile yapılan görüşmeler sonucunda ise; finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin öneriler, finansal okuryazarlık göstergeleri, finansal okuryazar olmak için gerçekleştirilen faaliyetler, iş yaşamında finansal okuryazarlık problemleri, finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri, başarılı iş insanlarının özellikleri ve okullarda finansal okuryazarlık temalarına ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin ve iş insanlarının çoğunun kendilerini orta düzeyde finansal okuryazar gördükleri belirlenmiştir. Katılımcılar

finansal okuryazarlığın öğretmene, öğrenciye, bireye, topluma, çalışana ve işverene birçok katkısının olduğunu; yaşamlarında finansal okuryazarlıkla ilgili birçok sorun ve problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlıkla ilgili farklı uygulamalar ve etkinlikler yaptıklarını; aynı zamanda ders kitabı dışında farklı kaynaklardan da yararlandıklarını açıklamışlardır. SBDÖP ve ders kitabının finansal okuryazarlık konusunda eksik olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İş insanları finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya yönelik işverene ve çalışanlara önerilerde bulunmuşlardır. İş insanlarının çoğunluğu finansal okuryazarlıkla ilgili eğitim almadıklarını mesleki ve yaşam deneyimi ile bilgi edindiklerini; işe alımlarda çalışanlarda mesleki donanım, kişisel özellik ve değerlendirme ölçütlerine dikkat ettiklerini açıklamışlardır. Ayrıca iş insanları finansal okuryazarlık eğitiminin okullarda öğrencilere küçük yaşlardan itibaren uygulamalı olarak verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İş insanları ve sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkla ilgili görüşleri karşılaştırıldığında; iş insanlarının iş yaşamının içinde olması ve bu alanda deneyim sahibi olmaları nedeniyle finansal okuryazarlık konusunda kapsamlı, derinlemesine, toplumsal ve farklı bakış açılarına sahip çok boyutlu değerlendirmelerde bulundukları görülmüştür. Sınıf öğretmenleri ise finansal okuryazarlıkla ilgili sınırlı ve yüzeysel değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler dersi, finansal okuryazarlık, iş insanları, sınıf öğretmenleri, beceri

ABSTRACT

A COMPARATIVE ANALYSIS OF FINANCIAL LITERACY SKILLS IN THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM FROM THE PERSPECTIVES OF BUSINESS PEOPLE AND OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

Yasin TL

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION**

December, 2023

Advisor: Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY

One of the skills that has become increasingly important recently is financial literacy. Financial literacy is important in the economic well-being of individuals and the development and progress of societies; It can be expressed as one of the prominent skills that students will need in their school lives, future business lives and while maintaining and planning their private lives. Therefore, this skill should be gained students from an early age. In this context, financial literacy skills are included in the 2018 SBDP. However, the definition, scope and applications of financial literacy and the achievements that can be directly associated with it are not specified in social studies curriculum clearly; It seems that there is no detailed information about how to gain this skill to students. In order to draw the general framework of financial literacy in terms of definition, scope and implementation, this research aims to determine the opinions of business people and elementary school teachers regarding financial literacy and to examine them comparatively. It is thought that this research can contribute to drawing the general framework of financial literacy from a broad perspective and to carrying out effective implementations regarding financial literacy in elementary schools. Phenomenology pattern, one of the qualitative research methods, was used in the research. The participants of the research consist of 13 elementary school teachers working in five public primary schools at different (lower, middle, upper) socio-economic levels in Afyonkarahisar city center in the second semester of the 2022-2023 academic year and also 13 business people working in different sectors in Afyonkarahisar city center. Research data was collected through face-to-face interviews. The interviews were analyzed with content analysis. As a result of the research, from the opinions of elementary school teachers; The themes of the definition of financial literacy, financial literacy practices, financial literacy in social studies curriculum and textbook, resources and tools used in financial literacy education, contributions of financial literacy, opinions and justifications regarding financial literacy self-efficacy, and problems and results related to financial literacy were reached. As a result of interviews with business people; definition of financial literacy, contributions of financial literacy, suggestions for increasing financial literacy skills, financial literacy indicators, activities carried out to become financially literate, financial literacy problems in business life, opinions and justifications regarding

financial literacy self-efficacy, characteristics of successful business people and financial literacy themes in schools. has been reached. It has been determined that most elementary school teachers and business people consider themselves to be moderately financially literate. Participants stated that financial literacy has many contributions to teachers, students, individuals, society, employees and employers; They stated that they encountered many problems and problems related to financial literacy in their lives. Elementary school teachers stated that they carried out different practices and activities related to financial literacy in Social Studies classes; They also explained that they benefited from different sources other than the textbook. They stated that SBDÖP and the textbook are lacking in financial literacy and need to be improved. Business people have made suggestions to employers and employees to increase financial literacy skills. The majority of business people stated that they did not receive training on financial literacy, but acquired knowledge through professional and life experience; They explained that they pay attention to professional qualifications, personal characteristics and evaluation criteria in employees when recruiting. In addition, business people stated that financial literacy education should be given practically to students in schools from an early age. When the opinions of business people and elementary school teachers about financial literacy are compared; It has been observed that business people make comprehensive, in-depth, social and multidimensional evaluations with different perspectives on financial literacy because they are involved in business life and have experience in this field. Elementary school teachers, on the other hand, made limited and superficial evaluations about financial literacy.

Keywords: Social Studies course, financial literacy, business people, elementary school teachers, skills

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler dersi, finansal okuryazarlık becerisinin kazandırıldığı temel derslerden birisidir. Finansal okuryazarlık, bireylerin yaşamlarında daha fazla yer alan ve toplumun tamamını yakından ilgilendiren bir beceri olarak görülmektedir. Bu nedenle bu becerinin okullarda öğrencilere Sosyal bilgiler dersi aracılığı kazandırılması hedeflenmektedir. Sosyal bilgiler dersini okutan sınıf öğretmenlerinin ve iş yaşamının içinde yer alan iş insanlarının finansal okuryazarlıkla ilgili görüş ve deneyimleri önemli görülmüştür. Bu kapsamda araştırmada SBDÖP'deki finansal okuryazarlık becerisinin iş insanlarının ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılmasında uygulayıcılara ve bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Araştırmaya birçok kişinin katkısı olmuştur. Başta bu araştırma sürecinde ve yüksek lisans eğitimi sürecinde benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yanımda olan, bilgi, birikimi, tecrübesi, çalışma azmiyle ve güler yüzüyle bana her zaman yardımcı olan; öğrencisi olmaktan kendimi şanslı ve onurlu hissettiğim çok değerli hocam, Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY'a saygılarımla teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimde ve tez dönemimde bilgi ve görüşlerinden yararlandığım ve bu süreçte bana yardımcı olan değerli hocalarım; Prof. Dr. Nil DUBAN'a, Prof. Dr. Bülent AYDOĞDU'ya ve Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU'na teşekkür ederim. Eğitim yaşamım boyunca bana her zaman destek olan ve bu yaşa gelmemde çok emekleri olan başta ANNEM'e ve BABAM'a; her zaman benim yanımda olan ABLALARIM'a ayrı ayrı en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Yasin TULÜ
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER, EKONOMİ, BECERİ, OKURYAZARLIK, FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMLARI

1. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER	9
1.1. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ, TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ.....	11
2. SOSYAL BİLİMLER VE EKONOMİ	18
2.1. EKONOMİNİN TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ	21
2.2. EKONOMİ VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ	24
3. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE BECERİ KAZANDIRMA	28
3.1. 21. YÜZYIL BECERİLERİ	30
3.1.1. 21. Yüzyıl Becerilerinin Tanımı	31
3.1.2. 21. Yüzyıl Becerilerinin Kazandırılması	35
3.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN BECERİLER	39
4. OKURYAZARLIK KAVRAMININ TANIMI	42
4.1. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE KAPSAMI.....	46
4.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ	51
4.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖZELLİKLERİ VE BİLEŞENLERİ	56
4.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN YARARLARI	62
4.5. FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİNİN KAZANDIRILMASI	65
4.6. SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİ	68
4.7. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA EĞİTİMİ VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ	72
4.7.1. Sürdürülebilir Kalkınma ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi ve Sosyal Bilgiler Dersi	79
5. TÜRKİYE VE DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK FAALİYETLERİ	82
5.1. ULUSLARARASI ALANDA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ.....	86
5.1.1. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)	87
5.1.2. Avrupa Komisyonu	89
5.1.3. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	90
5.1.4. Aflatoun International	90
5.2. DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ.....	92
5.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yürütülen Faaliyetler	98

5.2.2. İngiltere’de Yürütülen Faaliyetler	99
5.2.3. Almanya’da Yürütülen Faaliyetler	100
5.2.4. Avustralya’da Yürütülen Faaliyetler	100
5.3. TÜRKİYE’DE FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ.....	101
5.3.1. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	104
5.3.2. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	106
5.3.3. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)	108
5.3.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB).....	110
5.3.5. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)	111
5.3.6. Habitat Derneği	112
5.4. TÜRKİYE’DE FİNANSAL EĞİTİME İLİŞKİN ÖNERİLER VE STRATEJİLER.....	113

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. FİNANSAL OKURYAZARLIKLARLA İLGİLİ ALANYAZIN	115
1.1. YURT İÇİ ALANYAZIN	115
1.2. YURT DIŞI ALANYAZIN	120

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	127
1.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	127
1.2. KATILIMCILAR	129
1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	132
1.4. VERİLERİN ANALİZİ	133
2. BULGULAR VE YORUM	134
2.1. SINIF ÖĞRETMENLERİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR	135
2.2. İŞ İNSANLARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR	159
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	198
KAYNAKÇA.....	228
EKLER DİZİNİ.....	243

TABLÖLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Beceriler	39
Tablo 2. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Beceriler	40
Tablo 3. Dünyada Finansal Okuryazarlık Araştırma Sonuçları.....	102
Tablo 4. Türkiye’ de Finansal Okuryazarlık Araştırma Sonuçları	103
Tablo 5. Katılımcıların Özellikleri.....	130
Tablo 6. Katılımcıların Özellikleri.....	131
Tablo 7. Katılımcılarla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bilgiler	133
Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri.....	136
Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri.....	139
Tablo 10. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabında Finansal Okuryazarlık Temasına İlişkin Görüşleri.....	142
Tablo 11. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Kullandığı Kaynak, Araç ve Gereçlere İlişkin Görüşleri	144
Tablo 12. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri	147
Tablo 13. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşleri ve Gerekçeleri.....	151
Tablo 14. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Sonuçlarına İlişkin Görüşleri	154
Tablo 15. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri.....	161
Tablo 16. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri	164
Tablo 17. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisini Artırmaya İlişkin Görüşleri	170
Tablo 18. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Göstergelerine İlişkin Görüşleri.....	172
Tablo 19. İş İnsanlarının Finansal Okuryazar Olmak İçin Gerçekleştirdikleri Faaliyetlere İlişkin Görüşleri	175
Tablo 20. İş İnsanlarının İş Yaşamında Finansal Okuryazarlık Problemlerine İlişkin Görüşleri.....	179
Tablo 21. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Öz Yeterlikleri ve Gerekçelerine İlişkin Görüşleri.....	184
Tablo 22. İş İnsanlarının Başarılı İş İnsanın Özelliklerine İlişkin Görüşleri.....	187
Tablo 23. İş İnsanlarının Okullarda Finansal Okuryazarlık Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri	191

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler Dersi Arasındaki İlişki	11
Şekil 2. 21.Yüzyıl Öğrenme Gökkuşağı Modeli, Öğrenme Çıktıları ve Destek Sistemleri	34
Şekil 3. 21. Yüzyıl Becerilerinin Alt Başlıkları	35
Şekil 4. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İçeriği	40
Şekil 5. PISA 2012: Katılımcı Ülkeler ve Ekonomilerin Finansal Okuryazarlık Performansları.....	94
Şekil 6. OECD/INFE'nin 2016 Yılındaki Finansal Okuryazarlık Anketi Sonuçları	96
Şekil 7. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Temalar	135
Şekil 8. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri ..	136
Şekil 9. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri	138
Şekil 10. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabında Finansal Okuryazarlık Temasına İlişkin Görüşleri.....	141
Şekil 11. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Kullanılan Kaynak, Araç ve Gereçler Temasına İlişkin Görüşleri.....	144
Şekil 12. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Katkıları Temasına İlişkin Görüşleri.....	146
Şekil 13. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşler ve Gereçekleri Temasına İlişkin Görüşleri.....	151
Şekil 14. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Sonuçları Temasına İlişkin Görüşleri	154
Şekil 15. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Temalar	160
Şekil 16. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri	161
Şekil 17. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Katkıları Temasına İlişkin Görüşleri.....	164
Şekil 18. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisini Arttırma Temasına İlişkin Görüşleri.....	169
Şekil 19. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Göstergeleri Temasına İlişkin Görüşleri	172
Şekil 20. İş İnsanlarının Finansal Okuryazar Olmak İçin Gerçekleştirdikleri Faaliyetler Temasına İlişkin Görüşleri	175
Şekil 21. İş İnsanlarının İş Yaşamında Finansal Okuryazarlık Problemleri Temasına İlişkin Görüşleri	178
Şekil 22. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Öz Yeterlikleri ve Gereçekleri Temasına İlişkin Görüşleri	184
Şekil 23. İş İnsanlarının Başarılı İş İnsanın Özellikleri Temasına İlişkin Görüşleri.....	187
Şekil 24. İş İnsanlarının Okullarda Finansal Okuryazarlık Faaliyetleri Temasına İlişkin Görüşleri.....	190

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

&: Ve

ABD: Amerika Birleşik Devletler

ADVAK: Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı

akt: Aktaran

bt: Bilinmeyen Tarih

ÇSFE: Çocuk Sosyal Finansal Eğitimi

EARGED: Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

EBA: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilişim Ağı

EU: European Commission

f: Frekans

FODER: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

FSA: Finansal Hizmetler Otoritesi

GEKA: Güney Ege Kalkınma Ajansı

İSMEK: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MYK: Mesleki Yeterlilik Belgesi

NCSS: National Curriculum Standards for Social Studies

OECD: Organisation for Economic Cooperation and Development

ÖRAV: Öğretmen Akademisi Vakfı

P21: Partnership for 21 Century Skills and Partnership for 21st Century Learning

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

SGS: Sosyal Fayda Zirvesi/Social Good Summit

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TDK: Türk Dil Kurumu

TEB: Türk Ekonomi Bankası

TEDMEM: Türk Eğitim Derneği Düşünce Kuruluşu

TMSF: Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

UNDP: The United Nations Development Programme

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNICEF: United Nations Children's Fund

vd: Ve diğerleri

WCED: World Commission on Environment and Development

yy: Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümler, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ile doğadaki değişimler; insanların algısını, davranışlarını ve gereksinimlerini farklılaştırmaktadır. Farklılığın oluşturduğu etki kaçınılmaz olarak eğitime de yansımaktadır. Eğitim, insanın değişime ayak uydurabilmesi için gerçekleştirilmesi zorunlu bir süreçtir. Bu nedenlerle diğer alanlardaki değişim ve gelişimler eğitim sistemlerine yansımakta ve eğitimden beklentileri değiştirmektedir. Bu yönüyle birey okulda aldığı eğitimle sosyal yaşama ait bilgileri 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal bilimlerden sağladığı bilgileri öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine göre biçimlendirerek sunan Sosyal Bilgiler dersiyle öğrenmeye başlamaktadır. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler eğitiminin bireyin kişiliğinin biçimlenmesinde, günlük yaşam niteliğinin artırılmasında ve yaşanabilir bir toplum oluşturulmasında vazgeçilmez bir önemi vardır (Deveci ve Bayram, 2022). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (SBDÖP) içinde pek çok bilgi, beceri, değer ve anahtar yetkinliği barındıran bir yapıya sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi 21. yy.ın gereksinim duyduğu etkin vatandaşları yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu gereksinimler arasında medya araçlarını etkili kullanan, politika ile ilgili, bilgi ve karar alma süreçlerinde bilinçli kararlar alabilen, bütçesini etkili yönetebilen, milli kalkınmaya katkı sağlayan bireyler yetiştirebilmek için birçok becerinin yer aldığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi, birçok temel becerinin öğrencilere kazandırılmasını amaçlaması ve öğrencilerin günlük yaşam içinde etkin katılımını sağlaması yönüyle önemini arttırmıştır (Öztürk, 2012). Bu becerilerden biri de ilk defa 2018 SBDÖP’de yer alan finansal okuryazarlık becerisidir (MEB, 2018). 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programı ile ekonomi konularının yer aldığı üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine girmiştir. Bu programda, finansal okuryazarlık kavramı kullanılsa da söz konusu bu beceri örtük olarak yer almış ve bu becerinin kazandırılmasına yönelik öğretim programında kazanımların ve içeriklerin olduğu görülmüştür (Arıkan, 2021).

Bireylerin finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmaları hem finansal sorunları önceden bilmesi ve çözmesi hem de refah içinde bir hayat sürdürebilmeleri açısından önemlidir. Küresel anlamda gelişen dünyayı anlamak ve yakalayabilmek için finansal konuların takip edilmesi ve bireylerin yaşamlarında en doğru kararları alabilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak finansal durumu belirleyerek, bütçeye göre harcama yapmak; finansal değişimleri takip ederek ve finansal okuryazarlığın yaşamın

her alanında gerekli olduğu bilincinde hareket etmekle olanaklı olabilir. Küreselleşen dünyada, farklı ülkelerde meydana gelen krizler bile başka ülkeleri etkilemektedir. Bu krizin piyasalardaki etkisini de öngörmek ve önlem almak finansal okuryazarlık ile olanaklı olacaktır (FODER, 2022). Ancak insanlar şimdiden finansal okuryazar olmaya başlamazlarsa uzak olmayan bir gelecekte ülkeler çok ciddi sorunlarla karşılaşabilirler. Doğru finansal karar veremeyen tüketicilerin sayısı çoğaldıkça, finansal ve ekonomik sistemde tıkanmaların ve krizlerin yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Finansal açıdan sıkıntıya düşen çok sayıda bireyin ve ailenin varlığı bir yandan kendilerini bir yandan da toplumsal barışı etkileyebilecektir. Bu nedenle, insanların en kısa zamanda finansal okuryazar olması özellikle gelecek nesiller açısından büyük önem taşımaktadır (Gökmen, 2012). Ayrıca son yıllarda üzerinde sıklıkla durulan sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik kalkınma boyutunda finansal okuryazarlık yadsınamayacak katkılar sunabilir ve ülkelerin ekonomik kalkınmalarında etkili olabilir. Genel olarak ulusal ve uluslararası alanda yaşanan ekonomik değişim ve dönüşüm, 2008 ekonomik krizi, finansal piyasalardaki çeşitliliğin artması ve gelişmesi gibi birçok etken finansal okuryazarlığın öneminin artmasına neden olmuştur (Arıkan, 2021).

Problem Durumu

Sosyal Bilgiler dersi cumhuriyetten günümüze değişik isimlerle de olsa ilkökul programları içinde her zaman yerini korumuştur. SBDÖP, zamanın şartlarına ve değişimlerine göre zaman zaman güncellenmiştir. En son 2018 yılında güncellenen SBDÖP’de beceriler ve değerler açısından birtakım değişiklikler yapılmış, bunun yanı sıra programa bir bileşen olarak anahtar yetkinlikler eklenmiştir. Pek çok farklı disiplini bünyesinde bir araya getiren Sosyal Bilgiler dersi çok disiplinli bir yapıya sahiptir (Avcı vd., 2017). Sosyal Bilgiler dersi içindeki disiplinlerden biri de ekonomidir. SBDÖP’de ekonomi ile ilgili öğrencilerin; temel olarak ekonomiyi bilmeleri ile ülkenin kalkınması ve uluslararası ilişkilerde milli ekonominin önemini kavramaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018). Ekonomi, günümüzde insanların günlük yaşamı içinde daha fazla karşılırlarına çıkmakta ve insanların yaşamlarını etkilemesi nedeniyle daha fazla üzerinde durulan bir kavram olarak eğitim sistemleri içinde varlığını devam ettirmektedir (Er, 2019).

Ekonomi ürünlerin üretimi, dağıtımı ve tüketim faaliyetlerini incelemektedir (Farris, 2007). Ekonomi eğitimi ile bireylere yaşamlarında karşılaşacakları ve kullanacakları finansal beceriler kazandırılmakta ve bu beceriler ile bireyden

başlayarak toplumların ekonomik kalkınmasının artması sağlanmaktadır (Önlen, 2022). Ekonomik gelişmeler ve değişimler bireyden başlayarak toplumların yaşamlarında daha fazla yer almaktadır. Örneğin günlük yaşamının her alanında bireyin; üretimden, tüketimden, kişisel gereksinimlerinde, tercih ve seçim yapmada, ulusal ve uluslararası gelişmeleri yorumlayarak karar vermesinde ekonomi yer almaktadır. Bu nedenle bireyin yaşamını rahat olarak devam ettirmesi için ekonomi disiplinin içinde olan finansal okuryazarlık becerisine en az temel düzeyde sahip olması gerektiği açıktır (Akhan, 2010; Bayram, 2010; Adalar, 2019).

2018 SBDÖP’de beceriler başlığı altında birçok beceriye yer verilmiştir. Bu becerilerin birçoğu 21. yy. becerileri olarak bilinen ve dünyada kabul görmüş temel yaşam becerileridir. Bu beceriler ile bireylerden beklenen yeni yy.ın değişimlerine ve dönüşümlerine uyum sağlaması ve kendini geliştirmesidir. Bu kapsamda dünyada ve Türkiye’de her alanda beceri sahibi, yetkin ve donanımlı bireylerin yetişmesi amaçlanmaktadır. 2018 SBDÖP’de yer alan becerilerden biri de okuryazarlık becerileridir. Okuryazarlık becerilerine; “çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık” olmak üzere 7 tane farklı başlık altında yer verilmiştir. Finansal okuryazarlık bu araştırmada ele alınan ve günümüzde yaşanan gelişmeler ile giderek önemi artan ve 2018 SBDÖP’de yer alan bir beceridir. Finansal okuryazarlık, kısaca bireyin finansal kavramları bilmesi ve finansla ilgili kararlar almasındaki yeterlik düzeyidir (Alkaya ve Yağlı, 2015).

Sosyal Bilgiler dersi, finansal okuryazarlık becerisinin kazandırıldığı temel derslerden biridir. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere ülke ekonomisinde kaynakların sınırlı olduğu, mevcut kaynakları korumak gerektiği, sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergilemeleri, kendisine ait bir bütçe oluşturabilmeleri, çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanmaları, “üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanı çerçevesinde öğretilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018). Bireylerin finansal konularda aldıkları kararlar, yaşamlarındaki refah düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Bireyler, yaşamlarının her döneminde doğru veya yanlış finansal kararlar verirler. Bireyler finansal anlamda aldıkları kararların olumlu veya olumsuz etkilerini yaşamlarının her alanında görmektedir (Gökmen, 2012).

Bireylerin borç alırken veya yatırım yaparken olası riskleri anlayabilmesi gerekir. Finansal okuryazarlık becerisine sahip olmak, bireylere gelecek için plan

yapmalarını, paralarını nasıl değerlendirecekleri konusunda doğru kararlar almalarında ve ekonomik koşullara ve ihtiyaçlara göre yatırım yapmalarında yardımcı olabilir. Finansal okuryazarlık aynı zamanda bireyler ve işletmeler için de önemlidir. Çünkü ekonomi, COVID krizinden yavaş yavaş kurtulmaktadır. Finansal okuryazarlık ayrıca bireyleri aşırı borçlanmaktan, yanlış kararlar almaktan, dolandırılmaktan ve sanal dolandırıcılıktan korur (EU, 2022). Bu yönüyle finansal okuryazarlık becerisi gerek etkin vatandaşlık gerekse toplumların kalkınmaları için önemli görülen bu becerinin küçük yaşlardan itibaren bireylere kazandırılmasına olanak tanımaktadır. Ancak gerek SBDÖP, gerekse bu beceriye yer verilen diğer öğretim programlarında bu becerinin kapsamına, boyutlarına ya da ne şekilde ele alınması gerektiğine ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu kapsamda iş insanlarının ve bu dersi ilkökul kademesinde yürüten sınıf öğretmenlerinin deneyimleri ve görüşlerini belirlemenin, son yıllarda üzerinde çokça durulan bu becerinin sınırlarını çizmeye, öğretim programları kapsamında net bir şekilde ele alabilmeye, etkili ve verimli bir şekilde bu beceriyi Sosyal Bilgiler dersinde kazandırabilmeye katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Finansal kavramlar, işlemler, beceriler ve faaliyetler bireylerin yaşamlarında daha etkin olabilmesi adına önemini giderek arttırmaktadır. Bu kapsamda dünyada OECD, UNICEF, Avrupa Komisyonu ve Dünya Bankası gibi kurum ve kuruluşlar; Türkiye de ise SPK, FODER, TCMB, MEB, bankalar ve dernekler tarafından yapılan faaliyetler ve araştırmalar finansal okuryazarlığın önemine işaret etmekte ve finansal okuryazarlık eğitime okullarda daha fazla yer verilmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler (Önlen, 2022). Uluslararası alanda ülkelerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için OECD birçok çalışma ve araştırma yapmaktadır. Türkiye’de de 2012 yılında kurulan FODER finansal okuryazarlığın geliştirilmesi kapsamında önemli faaliyetler yürütmektedir. OECD ve FODER yapmış olduğu araştırmalarda Türkiye’deki bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır (OECD, 2016; FODER, 2017). Bu bağlamda OECD ve FODER Türkiye’de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konusunda önerilerde bulunmuşlardır.

Son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye’de yaşanan pandemi süreci ve sonrasında enerji, yakıt, üretim yetersizliği kaynaklı ortaya çıkan ekonomik sorunlar ve finansal krizler nedeni ile finansal okuryazarlık önemini daha da arttırmıştır. Bu gelişmelerle birlikte günümüzde öğrencilerin sahip olması beklenen bilgi, beceri ve davranışlar hem

çoğalmış hem de farklılaşmıştır. Öğrencilere küçük yaşlarda bu bilgi, beceri ve davranışlar Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile kazandırılmaktadır. 2005 SBDÖP’de 15 olan beceri sayısı, yaşanan bu gelişmeler ve değişimlerle birlikte arttırılarak 27 temel becerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bu becerilerden biri de araştırmanın konusu olan finansal okuryazarlıktır. Ancak SBDÖP incelendiğinde becerilere ilişkin yeterli bir açıklama olmadığı; finansal okuryazarlığın tanımı, kapsamı, uygulamaları ve hangi kazanımlarla doğrudan ilişkilendirilebileceğinin belirtilmediği görülmektedir. Bu durum finansal okuryazarlıkla ilgili birbirinden farklı uygulamalar yapılmasına ya da uygulamalar yapılamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için gerçekleştirilen uygulamalar sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığa ilişkin bakış açısını yansıtmaktadır.

Finansal okuryazarlık becerisi öğrencilerin okul yaşamlarında, gelecekte iş yaşamlarında ve özel yaşamlarını sürdürürken ve planlarken gereksinim duyacağı beceriler içinde öne çıkan becerilerden biri olarak ifade edilebilir. Bu yönüyle geniş bir alanı kapsayan finansal okuryazarlığı sadece eğitimcilerin (öğretmenlerin) bakış açısı ile ele almak, değerlendirmek, sınırlı bir tanım ve çerçeve içinde kalınmasına sebep olabilir. Bu bağlamda farklı sektörlerdeki (eğitim, sağlık, turizm...vb.) iş insanlarının finansal okuryazarlığa ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınması hem finansal okuryazarlığın geniş bir bakış açısıyla genel çerçevesinin çizilmesine hem de sınıflarda finansal okuryazarlıkla ilgili etkili uygulamalar gerçekleştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmaya özgünlük katan en önemli boyutlardan biri örneklemin belirlenmesinde dikkat edilen kriterlerdir. Sınıf öğretmenlerinin belirlenmesinde alt-orta-üst sosyo ekonomik düzeyde yer alan okullarda görev yapan öğretmenler, cinsiyet açısından dengeli dağılım, mesleki kıdemde ve öğrenim durumunda çeşitlilik dikkate alınarak maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılırken; iş insanlarının belirlenmesinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Buradaki temel ölçüt her bir sektör için (eğitim, turizm, mermencilik, sağlık, yeme-içme, adalet, ekonomi) bulunulan şehirde öne çıkan başarılı iş insanları olmaları (tanınma, verilen vergi...vb.), karar verme yetkisine sahip olmaları, aktif olarak çalışma hayatının içinde yer almaları ölçütü belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde finansal okuryazarlık ile ilgili birçok araştırmaya; öğretim programlarındaki finansal okuryazarlık becerisi konulu (Güvenç, 2017), üniversite

öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerisine ilişkin (Alkaya ve Yağlı, 2015; Biçer ve Altan, 2016; Başarır ve Sarıhan, 2017; Bayram, 2010; Contuk, 2018; Er vd., 2017; Kılıç vd., 2015; Bayındırlı, 2020; Temizel ve Bayram, 2011; Nano & Polo, 2016; Barmaki, 2015), ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerisinin belirlenmesini konu alan (Er ve Taylan, 2017; Yiğitbaş vd., 2020; Çelikten, 2020; Köroğlu, 2021; Çarıkçı, 2019; Karaaslan, 2020; Swiecka vd., 2020; Ali vd., 2016; Te'eni-Harari, 2016), öğretmen adayları ve öğretim elemanlarının finansal okuryazarlık eğitimi farkındalıklarına ilişkin (Henning & Lucey, 2017), öğretmen adaylarının finansal okuryazarlığa ilişkin görüşleri üzerine (Adalar ve Ata, 2021; Er, 2019; Çetin ve Uslu, 2022; Anthony vd., 2015), öğretmenlerin finansal okuryazarlığa ilişkin görüşleri üzerine (Seyhan, 2020; Selanik Ay ve Yavuz, 2016; Çelik, 2021; Tisdell vd., 2013; Deng vd., 2013), Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık konulu (Adalar, 2019; Yalçinkaya ve Er, 2019; Arıkan, 2021; Önlen, 2022; Eremina, 2019; Balaza vd., 2021) araştırmaların olduğu görülmektedir. Ancak hem öğretmenlerin hem de farklı sektörlerde hizmet veren iş insanlarının Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık konusuyla ilgili görüşlerinin alındığı ve katılımcıların görüşlerinin karşılaştırıldığı bir çalışmaya alanyazında rastlanmamıştır. Bu kapsamda araştırmanın özgün olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı iş insanlarının ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki finansal okuryazarlık becerisinin karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- İş insanlarının/Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
- İş insanları/Sınıf öğretmenleri kendilerini hangi düzeyde finansal okuryazar olarak tanımlamaktadırlar?
- İş insanları/Sınıf öğretmenleri kendi çalışanlarına/öğrencilerine finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada ne tür uygulamalar gerçekleştirmektedirler?
- İş insanlarının/Sınıf öğretmenlerinin çalışanlarına/öğrencilerine finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada yararlanılabilecek kurum/kişilere ilişkin önerileri nelerdir?

- İş insanlarının/ Sınıf öğretmenlerinin Türkiye’de yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin gözlemleri nelerdir?

- İş insanlarının/Sınıf öğretmenlerinin farklı ülkelerde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada yüz yüze yapılan görüşmelerde katılımcıların sorulara verdikleri cevaplarda samimi oldukları varsayımına dayanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında toplanan verilerle sınırlıdır.
- Elde edilen veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde araştırmaya katılan 13 iş insanı ve 13 sınıf öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2015).

Beceri: Türkiye yeterlikler çerçevesi kapsamında beceri bir çalışma veya öğrenme sonucunda kazanılan düşünme, kavrama yetisi ile el becerisi; yöntem, materyal, araç ve gereçleri kullanabilmeyi gerektiren bilgiyi kullanma ve problem çözmedir (MYK, 2015).

Ekonomi: Ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerini inceleyen disiplindir (Farris, 2007).

Finansal okuryazarlık: Finansal konularda doğru kararlar vermek için gereken bilgi, kavrama, yetenek, tutum ve davranış bütünüdür (OECD, 2012).

İş insanı: Cinsiyet belirtmeksizin iş yaşamında işletmeci, işletme gibi alanlarda yer alan kadın ve erkek için kullanılan bir terimdir (TDK, 2021).

Araştırmanın birinci bölümü olan kavramsal çerçeve bölümünde ilgili alanyazın incelenmiş, kavramlar ve teoriler açıklanmış ve araştırma için bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde araştırma konusu ile ilgili olarak yurt içi ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü

bölümünde ise araştırmada kullanılan yöntem, desen, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi başlıkları altında açıklanmıştır. Araştırmanın bulgular ve yorum bölümünde iş insanları ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Sonuç, tartışma ve öneriler bölümünde ise araştırmada ulaşılan sonuçlar özetlenmiş, benzer ve farklı sonuca ulaşan araştırmalarla elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen önerilere ise araştırmacılara öneriler ve uygulayıcılara yönelik öneriler alt başlıkları ile yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ALANYAZIN

1. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER

İnsanda varolan inceleme merakı ve toplumsal olaylar, bu olayların sebep ve sonuçları, insanların bir araya gelerek oluşturduğu topluluklar, insanların diğer insanlarla, çevresiyle ve kurumsal yapılarla olan ilişkileri, geçmişte ve günümüzde insanın yer aldığı ve ilişkili olduğu hemen her şey bilimsel araştırmaların konularından biri olmuştur. Bu nedenle sosyal olanın ve içinde insanın olduğu alanın tek bir bilim alanı ile ayrıntılı olarak incelenmesinin olanaklı olmaması gerçeği Sosyal bilimlerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur (Kaymakcı ve Ata, 2012). Sosyal bilimler, insan ve toplum konuları ile ilgilenen ve bu konuları geçmiş ve günümüz bağlamında ele alan disiplinler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda Sosyal bilimler, araştırma alanı olan insan ve toplum konularında elde edilen bilimsel bilgiyi ifade eder (Kabapınar, 2012). Sosyal bilimler, bireye ve topluma ait özelliklerin araştırılmasına yönelik disiplinler kümesi olmanın yanı sıra insana ait farklı özellikleri araştıran çeşitli disiplinlerden oluşmaktadır. Sosyal bilimler içinde yer alan disiplinlerin başlıcaları; psikoloji, antropoloji, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji ve tarih biçiminde sıralanabilir (Kochhar, 2000).

Sosyal bilimler içinde yer alan konu ve kavramların bireylere kazandırılması ilk ve ortaokullarda farklı dersler altında okutulması ile veya toplulaştırma esası ile tek bir ders çatısı altında ele alınması ile gerçekleşmekte ve genelde bu işlevi Sosyal Bilgiler dersi yerine getirmektedir (Tay, 2013). Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler ortak bir içeriği paylaşır; ikisi de çeşitli faaliyetlerde bulunan insanlara odaklanır ve ikisi de doğru ve güvenilir olmalıdır. Sosyal bilimlerin ve Sosyal Bilgiler'in farklı yönleri de vardır. İkisinin de odak noktası ve vurgusu farklıdır. Sosyal bilimler, Sosyal Bilgiler'den çok daha kapsamlıdır. Sosyal bilimler yetişkin yaklaşımına dayalı iken, Sosyal Bilgiler çocuk merkezli bir yaklaşım benimser. Sosyal bilimler, insan ilişkilerinin teorik kısmıdır; Sosyal Bilgiler ise uygulama kısmıdır. Sosyal bilimlerde sosyal yarar ana amaçken, Sosyal Bilgiler'de öğretimsel yarar ana amaçtır (Kochhar, 2000).

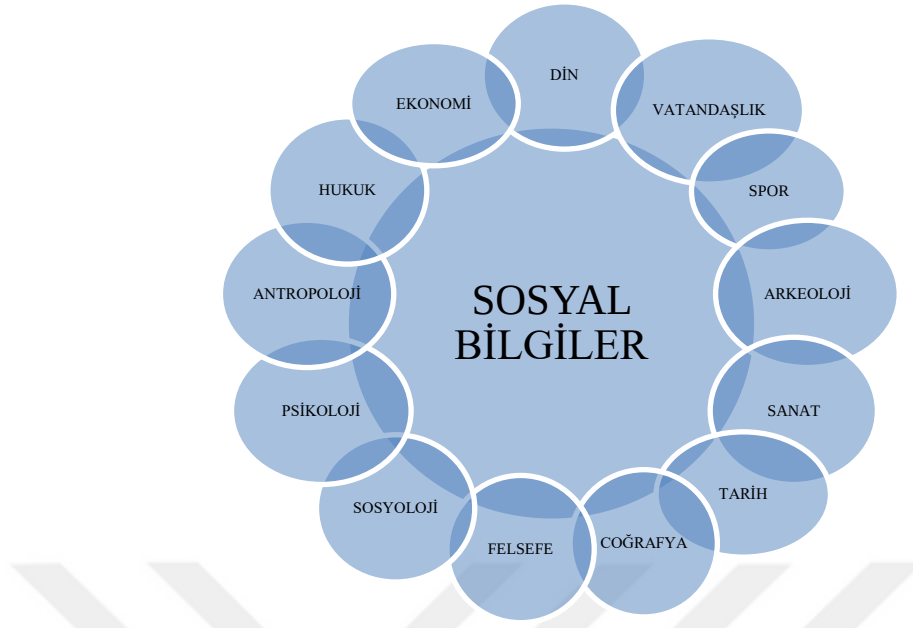
Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler arasındaki en önemli fark ise Sosyal bilimlerin insanın insanla ve çevresiyle olan faaliyetlerini incelemesine karşın Sosyal Bilgiler'in

insanın toplumsal yaşamını, davranışlarını, temel ihtiyaçlarını ve bunların karşılanma biçimlerini konu almasıdır (Kısakürek, 1989). Günümüzde ilk ve ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirme amacından yola çıkarak bireyden başlayarak toplumu, ülkeyi ve dünyayı dönüştürme ve ilerletme gibi bir toplumsal gücü bulunmaktadır (Deveci vd., 2014).

Özellikle ilkokul ve ortaokulda öğrenim gören çocuklara, kavramların ve becerilerin öğretiminde çocuğun olaylara bakış açısı ve olayları çok yönlü olarak algılamasını sağlaması için sosyal bilimlerde yer alan konuların öğrencinin yaşına da uygun olarak Sosyal Bilgiler dersi altında bütünleşik olarak verilmesi daha yararlı görülmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi insan ve toplumu ele alması nedeniyle, sosyal bilim disiplinlerinden yararlanarak ve harmanlanarak öğrenciye yaşına uygun verilmelidir (Sözer, 1998). Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler birbiriyle ilişkilidir ve aralarında güçlü bir etkileşim vardır. Sosyal Bilgiler dersi konularının, içeriğinin ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgilerin neler olacağını belirlemede Sosyal bilimlerin disiplinlerinden yardım alır; Sosyal bilimlerin disiplinleri de öğrencilerin düzeyine uygun olarak Sosyal Bilgiler adı altında öğrencilere aktarılır (Safran, 2015). Kısaca Sosyal bilimler ile Sosyal Bilgiler arasında kapsamlı bir ilişki vardır. Sosyal bilimler, Sosyal Bilgiler dersine içerik sağlamasının yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinin temelini oluşturmaktadır (Deveci ve Bayram, 2022).

Sosyal bilimler çekirdek programın önemli bir bölümünü oluşturur. İlköğretim sınıflarına kadar Sosyal Bilgiler geniş ve birleşik bir öğretim alanına sahiptir. Bu sayede farklı konular arasında doğal ve mümkün olan bu tür bir ilişki tanıtılmaktadır (Kochhar, 2000). Sosyal bilimler ile Sosyal Bilgiler arasındaki ilişki, Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler Dersi Arasındaki İlişki

Kaynak: Sözer, 1998.

Şekil 1’de de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, hukuk, ekonomi, arkeoloji, vatandaşlık, spor, din ve sanat gibi sosyal bilim disiplinlerinden bilgiler derleyen bir derstir. Özetle; Sosyal Bilgiler, Sosyal bilimlerin hem bileşkesidir hem de kesişim noktasıdır (Deveci ve Bayram, 2022).

1.1. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ, TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

Sosyal Bilgiler dersi geçmişi eskilere dayanan köklü bir derstir. Dünyada Sosyal Bilgiler dersi ABD’de 19. yy. ve 20. yy.da yaşanan toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimler nedeni ile ortaya çıkan; vatandaşlık sorunu, ırk ve etnik kökenden uzaklaşarak toplumun Amerikan vatandaşı olması bilincini gerçekleştirmek için demokratik toplum oluşturma ve buna uygun vatandaş yetiştirmeye odaklanan bir derstir (Kaymakçı ve Ata, 2012; Safran, 2015). Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler’in bir ders olarak ABD’de 1916’da ortaya çıkmıştır. Bu tarihten sonra Sosyal Bilgiler dersi konuları, zamanın şartları içinde değişime uğramış; I. Dünya Savaşı sonrasında ideoloji ağırlıkta iken, II. Dünya Savaşı ve sonraki yıllarda coğrafya ve savaş konularına ağırlık verilmiştir. 1960 sonrasında ise barış ortamı ile birlikte küreselleşmenin artması sonucu kültür ve kültürlerarası eğitim konuları Sosyal Bilgiler içeriğine eklenmiştir (Kan, 2010; Safran, 2015).

İkinci Dünya Savaşı’ndan, 1960’lı yıllara kadar, ABD’de merkezi ve ulusal program çalışmaları önem kazanmış ve bu konudaki çalışmaların Sosyal Bilimlere de

yansımaları sonucu, ders içeriklerinin önceden belirlenmesine karşı çıkmış; ders içeriğinin çevresel faktörlere göre belirlenmesi görüşü ağırlık kazanmış ve bireysel uyum, toplumsal gereksinimler ve vatandaşlık eğitimi gibi konular Sosyal bilimlerde yerini almıştır. Bu durum Sosyal Bilgiler öğretimi görüşünün benimsenmesinde etkili olmuştur. Bu öğretimle amaçlanan öğrencilerin, toplumsal yaşam konularını ayrı ayrı disiplinlerden öğrenmelerini sağlamak yerine; toplumsal problemlerden hareket ederek, konuları bir tek disiplin ve bir bütün içinde, "Sosyal Bilgiler" adı altında bir ders olarak verilmesi gerektiği benimsenmiştir. Bu anlayışın, birçok Avrupa ülkesindeki okulların öğretim programlarında yer aldığı ve uygulamaya geçtiği görülmektedir (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler ilerlemecilik akımının etkisiyle ders olarak okutulmaya başlanmıştır. İlerlemecilik felsefe akımı, demokratik bir toplum oluşturma ve bu topluma uygun vatandaşlar yetiştirme amacı taşımaktadır. Aynı zamanda toplumsal değişme ve gelişmelerle birlikte yaşanan karmaşık süreç ve sorunlar Sosyal Bilgiler'in eğitim sistemine girmesinin nedenlerinden birisidir. Amerika'da 1940 ve 1950'li yıllarda Sosyal Bilgiler programı, daha çok tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak işlenmiş, sonraki süreçte programa ağır eleştiriler yapılmıştır. Bu eleştirilerde, Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramı etkili olmuştur. Bu eleştiriler nedeniyle programda tarih ve coğrafya konularının ağırlığı azaltılmış ve sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji konularına ağırlık verilmiştir. Aynı zamanda Sosyal bilimlerdeki disiplinler arası yapı benimsenmiş ve tümevarım, tümdengelim anlayışının yerine geçmiştir. Öğrencilerin, öğrenme süreçlerinde aktif olması, bilgiyi alması ve özümsemesi ve farklı düşünme becerilerine sahip olarak yetiştirilmeleri hedeflenmiştir. Bu yaklaşımda 70'li yılların sonuna doğru başarısız olmuş ve 1980'li yıllarda, eski geleneksel tümdengelim anlayışa geri dönmüştür (Erden, bt).

Kısaca Amerika'da Sosyal Bilgiler dersinin ortaya çıkmasında, 1916 yılında kabul gören "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" görüşü dersin genel çerçevesinin çizilmesinde belirleyici olmuştur. Ayrıca, Sosyal Bilgiler alanının geniş olması, konularının farklı alan ve bilimlerle de ilişkili olması da bu dersin farklı disiplinleri kapsayan bir ders olmasında etkili olmuştur. Sosyal Bilgiler'in Türkiye'deki gelişimi de, ABD'deki gelişimine benzerlik göstermektedir (Kan, 2010). Türkiye'de ise Sosyal Bilgiler dersine yakın bir eğitimin Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamid Han zamanında verildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersine temel oluşturan tarih ve coğrafya disiplinlerinin olduğu; Tarih-i Umumi, Tarih-i Osmani ve

Coğrafya, Muhtasar Tarih-i Osmani, Muhtasar Coğrafya gibi dersler okutulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra ise ilerlemecilik yaklaşımı ile Sosyal Bilgiler adı kullanılsa da okullarda tek disiplinli bir şekilde tarih, coğrafya ve yurt bilgisi adı altında okutulmaya başlanmıştır. Yine bu dönemde ayrı disiplinler olarak ortaokullarda okutulan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin notları ayrı verilmiş, ancak üç dersin ortalaması alınıp karneye Sosyal Bilgiler notu olarak verilmiştir. Bu uygulama ile bu üç disiplinin birleştirilebileceğinin ve tek bir programda yer alabileceği görüşünü desteklemiştir (Ambarlı, 2010; Kaymakçı ve Ata, 2012; Safran, 2015).

1962 yılında Toplum ve Ülke İncelemeleri dersine yer verilmiş ve bu ders tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuş, bu durum Sosyal Bilgiler dersinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. 1968 yılı ise Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi açısından oldukça önemlidir. 1968-69 eğitim-öğretim yılında ilk kez ilköğretim programlarında Sosyal Bilgiler dersine yer verilmiş ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler adı altında çalışmalar başlamıştır. 1970-71 eğitim-öğretim yılında deneme amaçlı ortaokulların programlarına da girmiştir. O yıllarda yapılan bu değişikliklerin Sosyal Bilgiler alanına yabancı olunması nedeniyle bu kavramın amaçlarının ve içeriğinin anlaşılması zaman almıştır. 1974 yılında da TTK (Talim Terbiye Kurulu) kararı ile Sosyal Bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflar düzeyinde okutulmasına karar verilmiştir. Bu tarihler Sosyal Bilgiler alanında önemli gelişmelerin yaşandığı zamanlar olsa da Türkiye’de toplumsal olayların ve sorunların da olduğu bir dönemdir. Bu süreçte 1980 yılında darbe gerçekleşmiş ve 1985 yılında Sosyal Bilgiler dersi yerine ilköğretimin 2. kademesinde "Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi" okutulmaya başlanmıştır. Bu şekilde ayrı dersler olarak okutulmaya devam edilmiş ve 1997-98 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler dersi yeniden Sosyal Bilgiler adıyla ilköğretim okullarında (4, 5, 6, 7. sınıflarda) okutulmaya başlanmıştır. Sonraki yıllarda isim değişikliği olmadan Sosyal Bilgiler dersi, 1998-2005 ve 2018 öğretim programlarındaki güncellemelerle içerik, anlayış ve yöntem-teknik değişiklikleri ile ilköğretim ve ortaokullarda ders olarak okutulmaya devam etmiştir (Ambarlı, 2010; Kan, 2010; Safran, 2015).

Sosyal Bilgilerin, birçok araştırmacı tarafından tanımı yapılmıştır. ABD’de bulunan NCSS (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)’in yapmış olduğu tanım, dünyada genel olarak kabul görmüştür. NCSS Sosyal Bilgileri, bireysel yetkinliği gerçekleştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerle bütünleşerek antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih,

hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlere dayanarak, sistematik ve koordineli bir çalışma sonucunda demokratik bir toplumun vatandaşları olarak toplum yararına etkili ve bilinçli kararlar alabilmelerini amaçlayan bir program olarak tanımlamıştır (NCSS, 1992). Bunun yanında Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı ve bazı araştırmacıların Sosyal Bilgiler ile ilgili yaptığı tanımlar aşağıda verilmiştir:

- Sosyal Bilgiler, bireyin toplum içinde sahip olması istenilen özellikleri kazanmasını sağlamak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi Sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelediği, disiplinlerarası anlayışla oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

- Sözer (1998), Sosyal Bilgiler’i öğrenciye “toplumsal kişilik” kazandırmayı amaçlayan ders olarak ifade etmiştir. Toplumsal kişiliğin de en önemli özelliğini “iyi bir yurttaş” olmak ve kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olması olarak açıklamıştır. Kısaca, bireyin kendisine, ailesine, diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilme ve özellikle toplumsal çevresine etkili bir biçimde nasıl uyum sağlanacağını kazandırır.

- Doğanay (2003) ise Sosyal Bilgiler’i; toplumsal ilişkileri ve insanı konu edinen diğer disiplinlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle ilişkilerini disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyen ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili demokratik değerlere sahip, bilinçli ve kabiliyetli vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlamıştır.

- Öztürk (2015) ise Sosyal Bilgiler’i; hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye ve bilime dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak tanımlamıştır.

- Kochhar, (2000) Sosyal Bilgiler dersini, insanlar arasındaki ilişkiler ile insanların diğer insanlarla ve çevreyle olan ilişki ağları ile ilgilendiğini belirtmiştir. Büyük ölçüde çocukları etkin vatandaşlığa hazırlamaya yönelik deneyimlerden oluştuğunu belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler’in amacı, öğrencilerin sosyal yaşamda etkin katılımcılar olmaları için gerekli olan bilgi, entelektüel süreçler ve demokratik eğilimler gibi yurttaşlık

yeterliliğini geliştirmektir. Yurttaşlık yeterliliği, Sosyal Bilgiler'in tek sorumluluğunda olmaması ve alana özel olmamasına rağmen, okullardaki diğer derslerden çok Sosyal Bilgiler dersinin konuları arasındadır. NCSS, yurttaşlık yeterliliğini temel bir amaç haline getirerek, demokrasinin fikirlerine ve değerlerine bağlı öğrenciler yetiştirmenin önemini yıllardır savunmaktadır. Yurttaşlık yeterliliği, demokratik değerlere bağlı olma ve bireyin toplumu, ülkesi ve dünya hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirmektedir. Bunun yanında sorgulama süreçlerini uygulamak; veri toplama ve analiz, işbirliği, karar verme ve problem çözme becerilerini de kullanmaktadır. Bilgili, yetenekli ve demokrasiye bağlı bireyler, demokratik yaşam biçimini sürdürmek, geliştirmek ve küreselleşen dünyaya uyum sağlamak için gereklidir. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler'in yurttaşlık misyonu; ırk, etnik köken, dil, din, cinsiyet, farklı öğrenme gereksinimleri ve diğer eğitimsel açıdan öğrencilerin önemli özelliklerine dikkate alan benzerlikleri ve farklılıkları içeren kültürel, dilbilimsel ve öğrenme farklılıklarını ele alarak bu eğitimin tüm öğrencilere kapsamı gerektiğini belirtmektedir. Öğrenciler arasındaki çeşitlilik ve farklılıklar, Sosyal Bilgiler sınıflarını demokrasinin laboratuvarları haline getirerek çoğulculuk anlayışına sahip demokratik bir ortam sağlar (NCSS, 1992). Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, bireysel ve toplumsal açıdan yararlı, etkin vatandaşların yetiştirilmesidir. Sosyal Bilgiler öğretimin başladığı 19. yy. başlarından günümüze kadar söz konusu amacın gerçekleştirilmesi için birbirinden farklı yaklaşımlar kullanılmıştır (Deveci ve Bayram, 2022). Öyle ki Barr vd. (2013) "Sosyal Bilgiler'in Doğası" adlı eserinde, ABD'de etkili vatandaşlık eğitimi olarak ortaya çıkan Sosyal Bilgiler'in, 3 ana gelenek temelinde eğitimde yer alması gerektiğinden söz etmektedir. Bu yaklaşımlar kısaca şöyle açıklanabilir:

Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, geleneksel eğitim anlayışının vurgulandığı en eski yaklaşımlardan birisidir. Bu yaklaşımın en önemli amaçları, bireylere kültür aktarımı, kültürel mirasın öğretimi, değer ve inanç eğitimi ile etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Bunun yanında konu seçimi ve öğrencilere neler kazandırılacağı noktasında yetişkinlerin görüşü hakimdir. Yetişkinlerin deneyim ve bilgi sahibi olmalarından dolayı öğrenci öğrenmede aktif değil, pasif konumdadır (Özmen, 2011; Barr vd., 2013; Safran, 2015).

Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal bilim araştırmacılarının bazıları, Sosyal Bilgiler'in Sosyal bilimlere bir hazırlık olduğunu öne sürmüşlerdir. Sosyal bilimler yaklaşımında öğrencilere Sosyal bilimlere ilişkin bilgi ve becerilerin

yanı sıra Sosyal bilimlerin bilgiye ulaşmadaki kullandıkları yöntem ve tekniklerin öğretilmesi amaçlanır. Bu yaklaşımın merkezinde ders içeriği vardır (Deveci ve Bayram, 2022). Bu yaklaşımda öğrenciler bir sosyal bilimci gibi içinde yaşadıkları toplumdan veri toplar ve yorumlarlar. Bu yaklaşımın gerekliliğini Safran (2011) şu şekilde açıklamaktadır: Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasının etkili vatandaşlık için en iyi yol olduğu görüşüne dayanmaktadır.

Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, Türkiye’de 2005 yılında yapılandırmacılık anlayışının etkisi ile hazırlanan öğretim programının getirdiği yenilikler ile bu yaklaşım daha fazla uygulanmaya başlanmıştır. Yapılandırmacılık, öğrencinin derste aktif olduğu ve derste öğrendiği bilgileri gerçek yaşamda kullanması, bilgiyi yapılandırabilmesi, kendi kendine öğrenebilmesi, öğrencilerin derslerde gerçek yaşam problemleri ile yüzleşmelerinin sağlanması, problem çözme ve projelerle eğitim süreçlerinde öğrencilerin merkezde ve aktif olduğu bir anlayıştır (Arslan, 2007). Buradan hareketle bu yaklaşım, bireylerin toplumsal sorunları araştırma, inceleme, analiz etme, problem çözme yetenekleri gelişmiş, öğrenme sorumluluklarını alabilen bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Dolayısıyla öğrenciler Sosyal Bilgiler derslerinde araştırma inceleme süreçlerinde Sosyal bilimlerin yöntemlerinden yararlanacaklar ve problemlere çözüm üreterek, doğru kararlar alarak öğrencilerin etkili bireyler olmaları sağlanacaktır (Akdağ ve Kaymakçı, 2013; Safran, 2015).

Yukarıdaki açıklamalar ile Sosyal Bilgiler öğretimi yaklaşımlarının birleştiği ortak noktanın “etkili vatandaşlar” yetiştirmek olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaklaşımların nasıl etkili vatandaş yetiştirebiliriz görüşlerinde yöntem olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu nedenle ülkeler vatandaşlarına istedik bilgi ve beceriler kazandırmak için sistemli, programlı eğitim ve öğretim ortamları sağlarlar. Oluşturulan bu eğitim ortamında öğrencilerin etkili vatandaşlar olmasında en önemli derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin, bilgi, beceri ve değerleri anlaması ve deneyimlemesi ile kendini geliştirmesi sağlanmaktadır. Öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersinde çeşitli kültürleri incelerler, kişilerarası becerilerini geliştirirler ve gruplar arası problemlerin analizi yoluyla insan ilişkilerini daha iyi anlarlar (Savage & Armstrong, 2004’den akt. Yavaş, 2019).

Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk, özellikle toplumsal değişmeyi ve çağdaşlaşmayı gerçekleştirmek amacıyla eğitime ve kültüre öncelik vermiştir. Atatürk’e

göre, Cumhuriyet yönetiminin benimsenmesinde, devrimlerin yerleşmesinde en önemli etken, eğitim ve bireyin çağdaş biçimde kültürlenmesidir. Bu nedenle, Cumhuriyet döneminde programlarda gözetilen başlıca esaslar; ulusallık, bilimsellik, çağdaşlık ve laiklik olmuştur (Sözer, 1998). Bütün bu değerlerin öğrencilere ve Türk toplumuna kazandırılmasında, Sosyal bilimlerin ve ilköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersinin önemli rolü bulunmaktadır. Öğrencilerin toplum içinde birer birey olarak, toplumsallaşmak ve demokratik bir yaşam sürdürmek durumundadırlar. Bu nedenle okul programlarında Sosyal bilimler ile Sosyal Bilgiler'in yeri ve öğretimine ilişkin araştırmalar, çalışmalar ve problemler her zaman önemini sürdürecektir. Bu önem nedeniyle Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler programlarında niteliğe önem verilmesi gerekmektedir. Ülkelerin kalkınmasında eğitimin niteliğinin önemli olduğu gibi eğitimin niteliğinde de uygulanan öğretim programları aynı öneme sahiptir (Sözer, 1998).

Eğitim kurumlarının ve öğretim programlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Eğitim kurumları ve öğretim programları bu işlevi, çocuğun toplumsallaşmasını, kültürünü, tarihini tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerini, davranışlarını, olanaklarını ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirir. Bu sayede eğitim kurumları ve öğretim programları hem bireyin mutlu ve üretken olmasını hem de toplumun devamlılığı sağlanır. Türkiye'de, öğrencilere tüm bu bilgi ve becerilerin önemli bir bölümü ilkokul ve ortaokulda Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi ilkokul ve ortaokulda yer alan en önemli derslerden biridir (Erden, bt). Türkiye'de ilkokul ve ortaokulda kademesinde eğitim gören öğrencilere vatandaşlık ve toplumsal yaşamda kullanılacak bilgi ve beceriler Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile öğretilmektedir. Bu yaştaki öğrencilere Sosyal bilim disiplinlerinin (sosyoloji, ekonomi, tarih, vatandaşlık, coğrafya vb.) ayrı dersler olarak okutulmasının çocukların düzeyine ve gelişimine uygun olmadığı görülmektedir. Çocukların bu yaşlarda kazandıkları alışkanlıkların ve davranışların bireylerde kalıcı olduğu ve gelecekte de çocukların yetişkin bir birey olduklarında kazandıkları davranışı uygulayacakları düşünülürse Sosyal Bilgiler dersinin birey ve toplum için önemi daha iyi kavranılacaktır (Safran, 2015). Sosyal Bilgiler programı, öğrencilere yakın ve uzak çevresini tanıtır onları toplumsallaştırır ve aynı zamanda toplumun değerlerini onlara kazandırmaya çalışır. Sosyal Bilgiler dersi bireye; kendisine, ailesine, diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı haklarının, görev ve sorumluluklarının neler olduğunu öğretir (Sözer, 1998). Sosyal Bilgiler dersi,

öğrencilerin toplumsal yapıyı ve toplumun problemlerini anlamalarında, etkin bir vatandaş olarak görev sorumluluklarını bilmelerinde, insanlarla olan ilişkilerinin iyi olmasında, yerel, ulusal ve evrensel kültürleri bilmesi ve algılamasında önemli bir işlevi bulunmaktadır (Polat, 2012). Hızla değişen demokratik toplumlarda, Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı sadece var olan toplumsal düzeni kabul eden, onu sorgulamayan vatandaşlar yetiştirmek olmamalıdır. Var olan toplumsal değerleri sorgulayarak, yeni değerler üretebilen, eleştiren, yaratıcı vatandaşlara gereksinim vardır (Doğanay, 2003). Toplumlar eğitim sistemleri aracılığıyla gereksinim duydukları bilgi, beceri ve değerlerle donanmış bireyler yetiştirerek varlıklarını sürdürürler. Toplum yaşamına duyarlı, toplumsal problemlerin farkında olan ve problem çözme becerileri gelişmiş bireyler toplum yaşamına katkıda bulunurlar. Toplumsal yaşam için nitelikli bireylerin yetişmesinde ilkökul ve ortaokulda yer alan Sosyal Bilgiler dersi ayrı bir önem taşımaktadır (Eryılmaz, 2015).

2. SOSYAL BİLİMLER VE EKONOMİ

21. yy.da tüm dünya ülkelerini derinden etkileyen sosyo-ekonomik olaylarda önemi giderek artan ekonomi disiplini, bireylerden başlayarak topluma, toplumlardan da ülkelerin gelişmesinde rol almış ve günlük yaşam için olmazsa olmaz olarak görülmüştür. Bu nedenle ekonominin yaşam için gerekli olduğu anlayışı ile bireylere ekonomi eğitimi verilmesi gerektiği, bireylerin eğitim yaşamında ekonomi konularının tüm eğitim kademelerinde yer almasının sağlanması görüşü ağırlık kazanmıştır. Ekonomi eğitiminde bireylerin gerçek yaşamda karşılaşacakları sosyo-ekonomik problemlerde doğru ve bağımsız karar vermeleri sağlanarak, ekonomi bilgilerini akılcı, yerinde ve zamanında kullanabilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan ekonomi eğitiminin bireysel ve toplumsal konularda, günlük yaşamda bireylerin karşılaştığı problemlerde, doğru karar verme sürecinde ve en önemlisi vatandaşlık bilincine sahip bireylerin yetişmesinde önemli bir işlevi vardır (Adalar, 2019). Bu bağlamda ekonomi, haklarını ve sorumluluklarını bilen bir vatandaşlık göstergesidir. Günlük yaşamda ekonominin olmadığı tercih ve kararlar yok denecek kadar azdır. Bu nedenle bireyler zaman içinde ekonomi eğitiminin etkili bir vatandaşlık için gerekliliğini kavramaya başlamışlardır (Akhan, 2015).

Günümüzdeki ekonomik koşullar gençlerin yaşamdan beklentileri ve alanında başarılı olmaları için okullarda ekonomi eğitiminin verilmesi gerekli görülmektedir. Bireyler, ekonomi konularını öğrendiklerinde küresel ekonomileri daha iyi

anlayabilirler ve bu sayede ülkelerin ekonomik büyümesi ve gelişmesi sağlanmış olur. Bugün eğitim alan öğrenciler, yarının büyükleri olduklarında yaşamlarını etkileyecek kararları alırken daha karmaşık ekonomi konuları ile karşılaşacaklardır. Finansal okuryazar olmayan ve ekonomik verileri anlamayan bireyler, gençliğinde ve yetişkin bir birey olduklarında karşılaşacakları ekonomik problemleri çözmekte zorlanacaklardır. Bu nedenle ekonomi ile ilgili konuların, kavramların, beceri ve değerlerin anlaşılması, içselleştirilmesi, bu yy.da kariyer gelişimi ve ekonomik yaşamdaki başarı için gerekli görülmektedir (Akhan, 2013). Günümüzde sanayileşme ile birlikte sosyal yapıda, aile yapısında ve eğitim düzeninde değişimler yaşanmıştır. Sanayileşme ve endüstrileşme ile yeni toplumsal problemler ortaya çıkmış, bu da Sosyal Bilimler alanını genişletmiştir. Geniş bir konu alanını içine alan ekonomi disiplini, toplumsal yaşamın içinde olan ürünlerin üretimi, tüketimi, dağıtımı ve kaynakların kullanımı gibi konuları kapsamaktadır (Akhan, 2010). Ekonominin temelini, toplumun gelişimini ve devamlılığını sağlamak için doğayla mücadele sonunda ortaya çıkan üretim oluşturmaktadır. Gelir, gider, tasarruf vb. temel ekonomik kavramlar ancak bu üretim sonucunda oluşan toplumsal ilişkilere göre bir anlam kazanabilir. Ekonomi disiplinine bu açıdan bakıldığında Sosyal bilimler içinde yer aldığı anlaşılabilir. Sosyal bilimlerin içinde olan ekonomi, insanların örgütlü ya da grup halindeki davranışlarının ekonomik yönlerini anlamaya çalışmaktadır. Ekonomi disiplininin Sosyal bilimler içerisinde yer almasının nedeni, ekonomik olayların ve gelişmelerin insanlardan ve toplumdan ayrı düşünülememesi ile her ekonomik faaliyetin kesinlikle sosyal bir çevre içerisinde oluşmasıdır. Bu bakımdan insan ilişkilerinin ekonomik boyut ve yönlerini ortaya çıkarması bakımından ekonomi, Sosyal bilimler içerisinde önemli bir yere sahiptir (Akhan, 2010; Turan, 2019).

Ekonomi eğitiminin temel içeriğini; ekonomi kavramları, ekonomik haklar ve bireyin finansal okuryazar olması ile ilgili temel düzeydeki ekonomik konular ve küresel düzeyde sürdürülebilir gelişme oluşturmaktadır (Köroğlu, 2021). İlkokul öğrencilerine ekonomiyi öğretmeye başlamak için para kavramı önemli görülmektedir. Çünkü para, tüm yaşamı etkileyen ve ekonomik refah için önemli olan ekonomiyi etkileyen değişkenlere bağlıdır (Mishkin, 1995'ten akt. Farris, 2007). Çok küçük yaşta öğrencilerin bile para konusunda farkındalıkları vardır. Para öğrencilerin günlük yaşamlarında etkili olan ekonomik koşulların bir parçasıdır. Para konularında, sadece bir paranın değerini, bu parayla ne alınabileceği ve para hesabı yapabilme değil, bunun

yanında erken yaşlarda öğrencilere paranın ekonomik öneminin ve değerinin de öğretilmesi önemli görülmektedir (Farris, 2007). Parayla ilgili konuların anlatımı ve etkileri sınıflarda kalmamakta, öğrencilerin parayla ve ekonomiyle olan ilişkisi öğretim kademelerinde de devam etmektedir. Parayla olan ilişkiler öğrencilerin yaşamlarına her gün girmektedir. Öğrencilerin karşı karşıya olduğu seçimler ve kararlar sınırsızdır ve bu nedenle öğretmenlerin de ekonomik konulara duyarlı olması gerekmektedir. Öğretmenler, parayla ilgili konularda karar verme ve tercih yapmayı sınıflarında aktif olarak kullandıklarında öğrenciler derslerde ekonomi konularını kavramış olurlar (Farris, 2007). Ekonomi, yaygın olarak yanlış anlaşılan bir Sosyal bilimdir. Birçok kişi ekonominin sadece parayla ilişkili olduğunu düşünmektedir. Bu düşünce gerçekçi değildir. Ekonomi gerçek anlamda, insanların her gün ihtiyaçlarını karşılamak için tüketici, işçi, işletme sahibi ve vatandaş olarak yaptığı seçimlerle ilgilidir. Ekonomi, insanların yaptıkları tercihleri neden yaptıklarını ve tercihlerin bireyleri ve toplumu nasıl etkilediğini sorgular. Bu yönüyle, ekonomi sadece para değil çok daha fazla konu alanını içine almaktadır (Schug, 1996). İlkokul çağındaki öğrencilerin Sosyal bilimlerin bir disiplini olan ekonomiyi anlayabilmelerinin yolu ekonomik karar verme becerisine sahip olmalarıdır. Ekonominin insanların tercihlerine dayandığı ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları ve davranışlarını etkilediği düşünüldüğünde okul programlarında öğrencilere yaşamın içinden gerçek yaşam problemleri ile karşılaştıklarında doğru karar vermesi sağlanmalıdır. Bu da öğrencilere karar verme becerisinin kazandırılmasının ekonomi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Ekonominin temel kavramlarını ve günlük yaşamdaki etkisini anlama ve yaşamlarını etkileyen tercihlerde, ekonomik karar verme becerisine sahip olma öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarını da sağlayacaktır (Murphy & Walsh, 1989'den akt. Akhan, 2010). Ekonomi eğitiminde öğrencilerin en temelde günlük ekonomi konularını anlaması sağlanmalıdır. Ekonomik koşulların ve kararların günlük yaşamı nasıl etkilediğini anlamak öğrencilerin, üreticisinden, tüketicisine birer vatandaş olarak ekonominin insanların yaşamını nasıl etkilediğini görmelerini sağlayacaktır (Akhan, 2010). Bu nedenle ekonomi disiplininin SBDÖP'de yeri ve önemi, son yıllarda daha fazla üzerinde durulan ve tartışılan bir konu olmuştur (Adalar, 2019). Finansal okuryazarlık ya da ekonomi eğitimi tanımlayabilmek sınırlarını çizebilmek açısından öncelikle ekonomi kavramını tanımlamak doğru bir başlangıç noktası olabilir.

2.1. EKONOMİNİN TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

İnsanlık tarihine ve toplumsal olayların nedenlerine bakıldığında ekonomik nedenlerin belirleyici olduğu söylenebilir. Toplumların bilinçli veya bilinçsiz verdikleri kararlarda ekonomik şartlar her zaman kendini hissettirmiştir. Ekonomik faaliyetler temelde kaynakların azalması sonucu ve bu azalan kaynakların üretim yapılarak çoğaltılmasıdır. Üretim faaliyetleri zaman içinde dağıtım, tüketim gibi faaliyetleri daha anlamlı hale getirmiştir. Bu ekonomik koşullar zaman içinde, bilinçli tüketim, tasarruf, kaynakların sürdürülebilirliği, doğru karar verme, risk alma gibi kavram ve becerileri ortaya çıkarmıştır (Önlen, 2022). Ekonomik faaliyetler bireylerin ve toplumların günlük yaşamlarında daha geniş yer bulmaktadır. Günlük yaşamın her alanında bireyin üretimden, tüketim, kişisel ihtiyaçlarda, tercih ve seçim yapmada, ulusal ve uluslararası gelişmeleri yorumlayarak karar vermesinde ekonomi yer almaktadır. Bu nedenle bireylerin yaşamını rahat olarak devam ettirmesi için ekonomi disiplinin içinde olan finansal okuryazarlık becerisine temel düzeyde sahip olması gerektiği bugünkü yaşam koşullarında bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır (Akhan, 2010; Bayram, 2010; Adalar, 2019). Bu bağlamda ekonomik faaliyetleri ve toplumsal olayların nedenlerini inceleyen bilim insanları, bu durumlardan yola çıkarak insanların sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanması gerektiğini belirtmişler ve bu alanda çalışmalar yapmışlardır. Bilim insanları tarafından yapılan çalışmalar ve elde ettikleri bilgileri bir bütün haline getirilmesi ile ekonomi kavramı ortaya çıkmıştır (Önlen, 2022).

Ekonomi, mal ve hizmetlerin nasıl üretildiğini, dağıtıldığını ve tüketildiğini konu edinen çalışma alanıdır. Ayrıca ekonomi, temel ihtiyaçlarını karşılayıp hayatta kalmak, çeşitli isteklerini karşılayıp daha refah bir hayat sürmek isteyen insanoğlunun etkinliklerini inceler. En basit insan etkinlikleri bile doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomi ile ilgilidir. Örneğin kişinin acıktığı için yemek yemesi, bir tüketimdir. Bu durum günümüz dünyasında herkesin üretici, tüketicisi, işçi, işveren, yatırımcı kimliklerinden birine sahip olduğu, ekonomik faaliyetlerde yer aldığı ve aynı zamanda ekonomik koşullardan etkilendiğini göstermektedir. Artık bölgesel veya küresel ölçekte yaşanan ekonomik gelişmelerin dışında kalmak mümkün değildir. Ekonomi insanların hayatına doğrudan etki etmektedir. Bu yüzden temel düzeyde belli ölçülerde de olsa bir dizi ekonomik bilgi ve becerileri kazanmak zorunlu hale gelmiştir. Bu durum ekonomi eğitiminin önemini giderek arttırmaktadır. Çünkü ekonomi eğitimi, toplumların küresel anlamda birbirleri ile yarışmasında ve başarılı olmasında çok önemli bir etken olarak

görülmektedir (Yılar, 2019). Ekonomi sadece üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinden oluşmamakta, insanların yaşamlarını devam ettirmek için istek ve ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu, kaynakları bilinçli kullanması gerektiği ve tüm bunların toplum tarafından benimsenmesi, uygulanması ve karar verme sürecidir. Bu süreçte, insanların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için tüketiciler, işçiler veya vatandaşlar olarak her gün yaptıkları tercihleri ve kararları konu edinir. Ekonomi, karar verme süreçlerini ve bu verilen kararların sonuçlarının bireyi ve toplumu nasıl etkilediğini inceler (Akhan, 2010). Ekonomi karar verme süreci olarak da tanımlanabilir. Bu kararlar, bireyi ilgilendiren, toplumu ilgilendiren ve genel olarak dünyayı ilgilendiren ve etkileyen bir dizi farklı boyutlarda karar verme aşamalarını içerir. Örneğin; bireylerin cebindeki parayla istek ve ihtiyaçları arasından ihtiyaçlarını almaya karar vermesi; ihtiyaçlarının bazılarını şartlara göre erteleme ya da bırakması, hangi öncelikli ve acil ihtiyaçların karşılanması gerektiğine karar vermesi ekonomi ile ilgilidir. Toplamlar da bireyler gibi doğal kaynakları ve kazanımlarını bilinçli kullanmak için kararlar almak, tercihler yapmak durumundadırlar (Doğanay, 2003; Akhan, 2013). Ekonominin temelini, bu açıklamalardan da yola çıkarak sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamın var olması ve devamlılığını sağlamak için büyük öneme sahip üretim faaliyeti oluşturur. Ekonomik faaliyetler ancak üretim temelinde ortaya çıkan insanların birbirleri ile olan ilişkileriyle anlam kazanır. Ekonomi de sosyal yaşamda insan davranışlarının ekonomik yönünü anlamaya ve açıklamaya çalışır (Turan, 2008). Ekonomi disiplini birçok araştırmacı farklı şekilde açıklamıştır. Bu tanımlamalara göre ekonomi;

- Ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerini inceleyen disiplindir (Farris, 2007).
- Sınırlı kaynakların bilinçli kullanımı ve adaletli dağıtılması ile ilgilenen bir bilim dalıdır (Adalar, 2019).
- Dünyayı ve insanı anlamayı sağlayan, günlük yaşamda ve iş yaşamında bireylerin doğru kararlar almasında etkili olan bir sosyal bilim dalıdır (Akhan, 2013).

Ekonomiye ilişkin farklı tanımlar yapılsa da ekonomi disiplininin temelinde insanlar ve sınırlı kaynaklar arasındaki ilişki vardır. Disiplinler, insan yaşamını konu alma veya farklı disiplinlerin çalışmalarından yararlanma ile kendi alanına özgü konuları anlamaya ve açıklamaya çalışarak insan yaşamını kolaylaştırmaya çalışırlar. Ekonomi disiplini de çalışmalarını; toplum yaşamında önemli olan kaynakların bilinçli kullanımı, kaynaklardan üst düzey yarar sağlama alanlarına yoğunlaştırmıştır. Bu

bağlamda ekonomiyi içine alan her türlü konu ve kavram, etkili ve sorumlu bir vatandaş olmak için önemi giderek artmaktadır. Bu kapsamda dünyada OECD, UNICEF, Avrupa Komisyonu ve Dünya Bankası gibi kurum ve kuruluşlar; Türkiye de ise SPK, FODER, TCMB, MEB, bankalar ve dernekler tarafından yapılan faaliyetler ve araştırmalar finansal okuryazarlığın önemini belirtmekte ve finansal okuryazarlık eğitimine okullarda daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmektedirler (Önlen, 2022).

“Ekonomi, ürünlerin üretimi, dağıtımı, değişimi ve tüketimi ile ilgili çalışma alanıdır. Bir ekonomist bu dört kavramı inceler ve çeşitli ürünlerin dağıtımını, üretimini veya genel olarak ekonomiyi iyileştirmenin yollarını arar. Bu temel kavramlar ilkökul ve ortaokul öğrencilerine kolayca öğretilir. Birinci veya ikinci sınıflar, ürünleri inceleyebilir, çünkü öğrenciler yaşamlarında karşılaştıkları işletmelerin mal ve hizmetlerini karşılaştırabilirler. Örneğin, yerel bir üretim şirketinin tesislerini gezebilirler, restoran veya pizza salonu gibi bir hizmet işletmesini ziyaret edebilirler. İşletmenin sipariş almaktan yemeğin pişirilip servis edilmesine kadar işleyişini gözlemleyebilirler. Ürünlerin dağıtımıyla ilgili bir ünite, üçüncü ve dördüncü sınıflar ise mal ve hizmetlerin reklam, satış ve nakliye yoluyla tüketicilere nasıl sunulduğunu inceleyebilirler. Örneğin, yöneticinin spor ayakkabıları nasıl seçip sipariş ettiğini ve spor ayakkabıların nasıl nakliye edildiğini öğrenmek için yerel bir ayakkabı mağazasını ziyaret edebilirler. Öğrenciler, gazete, dergilere bakarak ve televizyon reklamlarını izleyerek spor ayakkabılarının nasıl tanıtıldığını karşılaştırabilirler. Ekonominin üçüncü konusu değişim, paranın incelenmesini içerir. Bu konu anaokulunda tanıtılsa da, daha çok birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar derinlemesine anlatılır. Çek ve kredi kartlarının bozdurulması ve kullanılması, döviz kurlarıyla ilgili bir sınıf tartışmasından sonra yerel bankayı ziyaret etmek bu konu için uygun bir uygulamadır. Çocuklar, tüketimin müşterinin istek ve ihtiyaçları tarafından belirlendiğini anlamalıdır. Ayrıca, daha büyük çocukların, müşteriyi dolandırıcılıktan veya diğer yasa dışı eylemlerden koruyan yerel ve devlet kurumları hakkında bilgi sahibi olmaları da gerekmektedir (Farris, 2007: 14).”

Bugün eğitim alan öğrenciler, yarının büyükleri olduklarında yaşamlarını etkileyecek kararları alırken daha karmaşık ekonomi konuları ile karşılaşacaklardır. Ekonomi okuryazarı olmayan ve ekonomik verileri anlamayan bireyler, hem gençken hem de yetişkin olduklarında karşılaştıkları ekonomik problemleri çözmesi zorlaşacaktır. Bu nedenle ilkökulda öğrencilerin, ekonominin; farklı alanlarda çalışan ve geliri değişken olan bireylerin yaşamını nasıl etkilediğini görmesi ve anlaması açısından önemli görülmektedir. Bireylerin ekonomik gücü, aile ekonomisi, vatandaşların toplumdaki ekonomik görevleri ve sorumlulukları, ülkede ve dünyadaki ekonomik koşullar ve değişimler herkesin yaşamını etkileyen ve değiştiren önemli konulardır. Bu bağlamda öğrenciler okullarda ekonominin, bireylerin yaşamında belirleyici olduğu, bugününü ve yarınını şekillendirdiğini anlamalı ve bu konuda bilinçlenmelidirler (Akhan, 2010). Kısaca, toplumsal gelişmelerden ekonomi eğitimi etkilenmiş, eğitimin amaçlarının ve konularının belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle eğitimde arzu edilen niteliklerin insana kazandırılmasında ekonomik koşul ve talepler belirleyici olmuştur. Ülkelerin eğitim sistemleri ve programlarında gerçekleştirmek istediği genel

amaçları vardır. Etkin vatandaş yetiştirme, ekonomik refahı sağlama, toplumu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma bu amaçların bazılarıdır. Eğitimin yukarıdaki amaçlarının hayata geçmesi için bu amaçlarda ekonomi konularının ve kazanımlarının yer alması gerekir. Arzu edilen niteliklerde insanın yetiştirilmesi ve eğitilmesi ancak küçük yaşlarda verilen eğitimle yani ilkokulda verilen eğitimle sağlanabilir (Akhan, 2010). İlkokul ve ortaokul çağındaki öğrencilere de ekonomi eğitimi Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile verilmektedir. Bu kapsamda ekonomi ve Sosyal Bilgiler ilişkisini net biçimde ortaya koymak gerekir.

2.2. EKONOMİ VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ

Ekonomi eğitiminde bireylere günlük yaşamda kullanabilecekleri finansal bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır. Kazandırılması istenen bilgi ve beceriler ile bireylerin ve toplumların ekonomik yönden refahları arttırılmaya çalışılmaktadır (Önlen, 2022). Öğrencilere ekonomi eğitimi ile, kaynakların sınırlı olduğu ve bilinçli kullanılması gerekliliğine yönelik farkındalık sağlama ve öğrencilerin sorumlu davranışlar sergilemesini sağlamaya dönük bilgi ve beceri yetkinliği kazandırılır. Çocuklar, yetişkin olduklarında yaşamlarında ekonomik açıdan farklı roller üstleneceklerdir, bu nedenle öğrencilere ilkokul ve ortaokul düzeyinde ekonomi eğitimi verilmesi gerekliliği oldukça önemlidir (Akhan, 2013).

Finansal kararlar alma çocuk yaşta başlar ve bu kararların sayısı artarak ömür boyu devam eder. Finansal kavramlara yönelik; tüketim, tasarruf, yatırım, borç ve risk alma gibi konular yaşamın içinde olan ve her bireyin karşılaştığı bir gerçekliktir. Okul çağındaki çocuk harçlığını tasarruflu kulanma ve tercih yapma gibi durumlarla karşılaşmakta ve bir karar vermektedir. Bu açıdan finansal kavramlar eğitim almış, işin uzmanlarının bilmesi gereken bir konu değil, çocuklar ve gençlerde olmak üzere tüm toplumu ilgilendiren bir konudur. Öyle ki çocukları ve gençleri daha fazla ilgilendirmektedir, çünkü küçük yaşta kazanılan finansal bilgi, beceri ve davranışların önemi daha fazladır. Küreselleşen dünyada yaşanan finansal krizler, salgınlar, savaşlar ve doğal afetler ile bireylerin ve toplumların yaşadığı finansal sorunlar, insanları finans konularında daha fazla bilgi sahibi olmaları gerektiğini ve önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır (Gökmen, 2012).

Ekonomi eğitimi bireylere iyi tüketici davranışları kazandırarak ekonomik gelişmeye katkı sağlar. Eğitimle bireyler, kıt ekonomik kaynakların akılcı ve verimli bir

biçimde nasıl kullanılacağını öğrenirler. Eğitim bireysel gelişmeyi sağladığı gibi ülkenin ekonomik kalkınmasını da sağlar. Yapılan deneysel gözlemler eğitim ile kalkınma arasında “eğitimin iyi olması ekonominin iyi olmasına, ekonominin de iyi olması eğitimin de iyi olmasını sağlar” ilişkisini ortaya koymaktadır. Günümüzdeki eğitim kurumları, ekonominin gereksinimi olan nitelikte insan gücü yetiştirmekle yükümlüdür. Ekonominin farklı düzeyde eğitim görmüş bireylere gereksinimi vardır. Bu nedenle okulların günümüzde gereksinim duyulan nitelikte öğrenciler yetiştirmeleri gerekmektedir. Yaşamın her alanında kendini hissettiren ekonomi konularının öğretiminde ilkokul ve ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersi önemli bir rol üstlenmiştir (Akhan, 2015). Bireyi toplumsal yaşama hazırlayan, bireyin günlük yaşamda gereksinim duyduğu becerileri kazandırma amacı taşıyan en önemli derslerden biri de Sosyal Bilgiler’dir. SBDÖP içinde, farklı bilim dallarıyla ilişkili olan, konu, kazanım ve kavramların yer aldığı çok yönlü bir derstir (Avcı vd., 2017). Ekonomi, sosyal bir varlık olan insanın yaşamının her alanında olduğu için, ilkokul ve ortaokul programlarında olması ve aynı zamanda Sosyal Bilgiler programlarında yer alması önemli ve gerekli görülmektedir (Akhan, 2013). Bu kapsamda 2015 SBDÖP’de “ekonomi ve sürdürülebilirlik” öğrenme alanına yer verilmiş ve beceri olarak “ekonomi okuryazarlığı” becerisinin kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2015). Son güncellenen 2018 SBDÖP incelendiğinde de, ekonomi disiplininin disiplinler arası bir yaklaşımla programda yerini aldığı görülmektedir. SBDÖP’de özel amaçlar başlığı altında ekonomi disiplinine yer verilmiş ve öğrencilerin (MEB, 2015; MEB, 2018):

- Ekonomi okuryazarı olmaları ile ekonomik kaynakların sürdürülebilirliği ve bilinçli kullanılmasına yönelik bilgi, beceri ve davranış sahibi olmaları,
- Doğal çevreyi koruyan ve doğal kaynakların azalıp bitebileceğinin farkında olan, çevre bilincine sahip, doğal kaynakları bilinçli kullanan ve sürdürülebilir bir anlayışla hareket etmeleri,
- Ekonomik yapıyı ve ekonomi kavramlarını bilerek ilerlemede, gelişmede ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini ve önemini kavramaları, ifadeleri ile ekonomi disiplinine yer verilmiştir. Kısaca öğrencilerin finansal konularda doğru kararlar vermeleri, tasarruflu olma ve tüketici olarak bilinçli olmaları, gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olmaları, Sosyal Bilgiler dersinin hedeflediği konulardır (Akhan, 2010).

Sosyal Bilgiler dersi, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin günümüz dünyasının ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriler edinmelerini sağlamaktadır. Sosyal Bilgiler eğitimi verilirken öğretmenlerden öğrencilerin sosyal çevresindeki ve toplumdaki sorunları çözmesi ve topluma yararlı bir vatandaş olarak eğitilmesi amaçlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin ekonomi kavramı ile önemli ilişkilerinden olan öğrencilerin; ekonomi ile ilgili kavramlar hakkında bilgi alması, ekonomik durumları ile yüzleşmeleri sonucu para yönetimlerini yapabilmesi, tasarruf yapabilen birey olabilmeleri amaçlanmaktadır. Böylelikle ekonomi öğrencilere; uzun vadede gereksinim duyacakları bilgi, beceri ve değer kazanmalarını sağladığı için Sosyal Bilgiler dersinde önemli bir konumdur (Akhan ve Kılıçoğlu, 2014). Sosyal Bilgiler dersinde ekonomi eğitimi ile öğrenciler, ekonomik durumun insan yaşamı üzerindeki etkilerini kavrayacak daha sonra ekonomik ve diğer sosyal olayların etkilerini bir bütünlük içinde değerlendirecektir. Ayrıca ekonomik olaylar Sosyal Bilgiler dersinde bir bütünlük içinde öğrenildiğinde bilgi etkileşimi gerçekleşerek daha iyi bir öğrenme sağlanmış olacaktır (Turan, 2019). SBDÖP’de ekonomiyle ilgili konuların yer aldığı üretim, tüketim ve dağıtım öğrenme alanı kazanımlarında öğrencilerin ekonomik kaynakların sınırlı olduğunu anlamaları, kaynakları bilinçli kullanma ve korumanın önemini algılamaları ve yerel ekonomik koşulların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konularında çaba harcamaları sağlanmalıdır. Bu öğrenme alanında ekonomik konuların yanında meslekleri bilme, özelliklerini kavrama ve bilinçli tüketici olma davranışlarının geliştirilmesi de amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler, yaşamlarında karşılaşacağı, finansal tercihlerinde sorumluluk alma ve bilinçli kararlar verme bağlamında gerekli olan bilgi ve becerileri kazanabilmelidirler. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersinde verilebilecek finans eğitimleriyle öğrencilere bilgi, beceri ve farkındalık kazandırmak önemli görülmektedir (Adalar, 2019). 2018 SBDÖP genel olarak üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında finans konularına ağırlık verilmiştir. Bu kapsamda yıllara göre programda yer alan ekonomik konular aşağıda verilmiştir (Turan, 2019):

- 4. sınıfta istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme, karar verme, çevresindeki ekonomik faaliyetlerini tanıma, kendine ait bütçe hazırlama ve israfı önleme gibi konular bulunmaktadır.

- 5. sınıfta çevremizdeki ekonomik faaliyetler, ekonomik faaliyetler ve meslekler, ekonomik ve sosyal yaşam, üretim, dağıtım ve tüketim, farklı fikirler sunma,

bilinçli tüketici gibi konularda öğrencilerin çeşitli kazanımlar elde etmesine dönük uygulamalar bulunmaktadır.

- 6. sınıf konularında çevresindeki gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerde kullanılan kaynaklar, Türkiye'nin su, maden, orman ve turizm kaynakları ile ekonomik faaliyetler ilişkilendirilmiştir.

- 7. sınıf konularında toprağın önemi ve yönetimi, üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkisi, Türk tarihindeki meslekler ve kurumlar, yeni mesleklerin tanıtılması ve mesleki tercih yapabilme, teknolojinin ekonomik yaşamımızdaki yeri konuları işlenmiştir.

Yukarıda açıklanan Sosyal Bilgiler dersinde yer alan ekonomi konuları ile ilkokul öğrencilerinin; yetişkin olduklarında yaşamlarında ekonomik açıdan farklı roller üstleneceklerdir. Bu nedenle öğrencilere ilkokul düzeyinde ekonomi eğitimi verilmesi gerekliliği oldukça önemlidir. Aynı zamanda öğrenciler yetişkin bir birey olduklarında ekonomiyi iyi anlarılarsa doğru kararlar verip, yatırımlar yapıp hem kendine hem de ülkesine yararlı bir vatandaş olabilirler. Bu bağlamda öğrencilerin, okullarda ekonominin, bireylerin yaşamında belirleyici olduğu, bugününü ve yarınını şekillendirdiği durumlarını anlamaları ve bu konuda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır (Akhan, 2010).

İlkokul ve ortaokul yıllarında Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğrencilerde ekonomik ve finansal konulara karşı olumlu bir algı ya da ilgi oluşturulması, üretim-tüketim konusunda bilgi, beceri konusunda bilinç kazandırılması onların yetişkinliğe adım attıkları üniversite yıllarında ya da daha sonra iş yaşamına atıldıkları, aile kurdukları hatta emekli oldukları dönemlerde karşılaşılabilecekleri finansal zorluklarla baş edebilmelerini olumlu yönde etkiler. Ekonomi konusunda bilinç sahibi olan vatandaşlar, hayatları boyunca her an karşılaşılabilecekleri ekonomik riskleri daha iyi yönetebilirler ve kişisel tasarruf ve birikimlerini daha başarılı bir şekilde arttırabilirler. Elbette ilkokul ve ortaokul çağındaki çocuklardan ekonomik sorunları bir yetişkin gibi anlamasını beklemek doğru değildir (Yılar, 2019).

Bununla birlikte Sosyal Bilgiler dersi ile onlara genel hatları ile ekonominin işleyişi, temel kavramları, ülkenin ve dünyanın ekonomik kaynaklarını sunma yolu ile bilinçli kararlar alan vatandaşlar yetiştirmek büyük öneme sahiptir. Buna karşın yanlış finansal kararlar sadece bireyleri değil toplumların gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin, finansal konularda

bilinçli tüketici davranışı kazanmaları, kendi kaynaklarını ve ülke kaynaklarını bilinçli kullanmaları, geri dönüşümü önemsemeleri, yerli malını kullanmaları, tasarruflu olmaları ve israftan kaçınmaları gibi davranışları kazanmaları beklenmektedir. Bu kapsamda yer alan konuların doğrudan ekonomi disipliniyle ilişkili olması, Sosyal Bilgiler ile ekonomi disiplininin birbiri ile yakın bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir (Yılar, 2019). Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan pek çok becerinin birbiri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Örneğin medya okuryazarlığı becerisine sahip olması beklenen birey SBDÖP’de yer alan araştırma, kanıt kullanma, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, karar verme, eleştirel düşünme gibi pek çok beceriye sahip olmalıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde finansal okuryazarlık becerisinin yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinde beceri kazandırmanın ele alınması gerekmektedir.

3. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE BECERİ KAZANDIRMA

Çocuğun dünyaya gelmesinden itibaren sahip olduğu beceriler yaşına, türüne ve eğitim süreçlerine bağlı olarak gelişim göstermektedir. İlerleyen yıllarda çocuğun toplumsallaşması, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan etkin bir vatandaş olarak hayatını sürdürebilmesi ancak birtakım becerilerle mümkündür. Yaşamı nitelikli ve kaliteli olarak sürdürebilmek için bireyler pek çok beceriye gereksinim duyarlar. Becerilerinin geliştirilmesi konusunda bir toplum açısından eğitim kurumları çok önemlidir. Çocuğun ilkokulda başlayan eğitim yoculuğu ile bilişsel gelişiminin yanı sıra, becerilerin kazandırılması ve çocukların toplumsal yaşama uyum sağlamasını amaçlamaktadır. Çünkü bu dönemde kazanılan bilgi ve beceriler sonraki eğitim yaşamlarında kazanılacak olan bilgi ve becerilere temel oluşturmaktadır. Beceri kazandırmada ilkokul kademesinde verilmeye başlanan Sosyal Bilgiler dersi önemli görülmektedir (Kaya, 2018).

Eğitim, bireyin içinde doğduğu çevre, koşullar ve kültürel değerler olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, farkındalık ve olumlu davranışlar geliştirmelerini içeren bir süreçtir. Bireyin eğitim sürecinde elde ettiği kazanımları yaşamında da uygulaması ve bu davranış değişikliğinin kalıcı olması için bireyin dünyadaki gelişmelere uyum sağlaması gerekliliği eğitim sistemlerinin üzerinde durduğu bir konudur. Eğitim sürecinde kazanılan beceriler ve davranışlar, bireylerin yaşamlarını olumlu yönde etkilediği gibi ülkelerin gelişmişliğini, ekonomilerini ve kalkınmalarını da önemli ölçüde etkilemektedir. Günümüz koşullarında her alanda etkin ve donanımlı bireyler yetiştirebilme hedefi, eğitim sistemlerini küresel olarak geride kalmayıp uluslararası

alandaki rekabet edebilmesi için, ülkeler öğrencilerin sorumluluk sahibi, eleştirel ve yaratıcı düşünen, problem çözme ve karar verme becerileri olan bireyler olarak yetiştirmek için yeni eğitim modelleri geliştirmektedirler (MEB, 2017). Bu yy.da bilgiye ve eğitime bakışın değişmesi nedeniyle bu konudaki beklentiler de yeni bir boyut kazanmıştır. Bilgi kavramları, ilkeleri, olguları ve süreçleri ezberlemek olarak değerlendirilmemektedir. Bilgi sahibi olmak önemli görülmeyle birlikte, öğrencilerin sahip olduğu bilgileri problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı bir unsur olarak kullanabilmesi ön plana çıkmaktadır. Becerinin bilgi gerektiren ve performans içeren bir eylem olması onu okul, dersler ve bilgi ile olan yakın ilişkisini de belirginleştirmektedir. İlkokul ve ortaokul programlarında yer alan Sosyal Bilgiler desiy ile bireyin, yaşamı sürecinde karşılaştığı sorunlarla yüzleşebilmesi ve çözüm getirebilmesi için onu hayata hazırlayan, yaşadıklarından nasıl ders alması gerektiğini, sorumluluklarının bilincinde olarak hangi becerilere sahip olması gerektiğinin farkında olmasını sağlar. Öğrencilerde, öğrenme sürecinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşamda kullanılması gereken yetenekler olarak tanımlanan becerilerin kazandırılması Türkiye’de halihazırda uygulamada olan Sosyal Bilgiler programının önemli hedefleri arasında yer almaktadır (Kaya, 2018).

2005 SBDÖP’de Sosyal Bilgiler 21. yy.da çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihi ve kültürünü kavramış, demokratik değerlere sahip ve insan haklarına saygılı, çevresine duyarlı, sahip olduğu bilgiyi özümseyen ve yorumlayan, sosyal ve kültürel çevresine göre kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin yöntemlerini kazanmış, sosyal yaşamda aktif, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek amacıyla hazırlanan bir öğretim programı dersi biçiminde tanımlanmıştır (MEB, 2005).

Yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak uygulamaya konulan 2005 SBDÖP, öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde bazı temel becerileri kazanmaları, okul ve toplumsal yaşamda kendi kendine yeten aktif bir birey olmasını sağlamak amacıyla farklı disiplin alanlarıyla da ilişkili olan temel beceriler belirlenmiştir (Kaya, 2018). İlkokul basamağının iki önemli amacı olup birincisi öğrencilere bilişsel becerileri kazandırmak ikincisi ise çocuğun topluma uyum sağlamasına yönelik beceri, değer ve davranışlar kazandırmaktır. Kazanılan tüm bu yetkinlikler diğer öğretim kademelerindeki amaçların gerçekleştirilmesinde temel oluşturur. Bu amaçlar ve

kazanımlar, toplumun sadece eğitim sistemlerini etkilemekle kalmayıp toplumun birçok alanını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Sosyal Bilgiler dersi bireylere ve topluma istenilen özelliklerin kazandırılmasında ilkokul ve ortaokuldaki derslerin başında yer almaktadır (Çelikkaya, 2019).

“Bu açıdan bakıldığında Sosyal Bilgiler dersinin iki kapak ve dört duvar arasında sadece bilginin aktarımı olarak değil, iletişim ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte oluşan bilgi patlamasıyla beraber değişen ve gelişen dünyada etkili ve verimli vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinerek öğrencinin bilgiyi elde etmesi, bilimsel ve sistematik düşünme becerilerini kazanmasına yardımcı olacak şekilde öğretilmesi gerekmektedir. Böylece, eğitim sistemimizin ve toplumun şiddetle ihtiyaç duyduğu düşünün, üreten, yenilikçi ve girişimci bireylerin yetiştirilmesiyle beraber demokrasinin işlemesine engel olan pasif vatandaşlar yetişmesi sorunu da kendiliğinden çözülecektir (Gelen, 2002: 101).”

“Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminin hala istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Gerek vatandaşlık görevleri bağlamında, gerekse kazandırılması hedeflenen değerler, beceriler ve davranışlar bağlamında birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan, birbirlerine Atatürk milliyetçiliği ile bağlı, cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkan; geleneksel değerlerimizin olumlu yanlarını muhafaza eden, bununla birlikte çağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye hazır yeni nesiller yetiştirmek Sosyal Bilgiler eğitiminin başlıca görevlerindendir. Türkiye’de iyi, etkin, sorumlu, üretken, birbirine saygılı ve vatansever bireyler yetiştirmenin yolu iyi bir Sosyal Bilgiler eğitiminden geçmektedir (Safran, 2015: 14).”

3.1. 21. YÜZYIL BECERİLERİ

21. yy.da yaşanan gelişmelerle birlikte küreselleşen dünyadaki gelişmeler, eğitim sistemlerini ve programlarını da etkilemiştir. Bu kapsamda eğitimde program yapıcılar ve araştırmacılar “Neyi, nasıl öğretmeliyiz ve nasıl bir birey yetiştirmeliyiz?” sorusuna yanıtlar aradığı görülmektedir. Öğrencilerin okullarda öğrendiği bilgi ve beceriler ile günümüzde gereksinim duyulan bilgi ve beceriler birbirinden farklılaşmakta veya birbiri ile bazen uyuşmamaktadır. Bunun nedeni ise her konudaki değişim ve gelişmeler ile bilginin değişmesi ve teknolojik gelişmelerle birlikte değişimlere uyum sağlayamama ve takip edememektir (Çelikten, 2020). Yalçın (2018)’a göre örgün ve yaygın eğitim sistemleri, öğrencileri gelecek zamanın koşullarına göre yetiştirirse ancak o zaman bireyler başarılı olur ve çağa ayak uydurabilirler. Bu durumda öğrencilerin küresel gelişmeleri takip etme, yorumlama, özgün fikirler üretme, iletişim araçlarını tanıma ve kullanma, kültürlerarası iletişim kurma gibi yetkinlikler konusunda gelişim göstermeleri beklenmektedir (Cansoy, 2018).

Eğitimin ve okulun önemli amaçlarından biri, öğrencilerin günlük yaşama ve toplum yaşamına uyum sağlamasını sağlamak ve öğrencileri iş yaşamında başarılı olmasını sağlamaktır. Bu yy.da geçmiş yy.lara göre gelişimlerin ve değişimlerin hızlı olması, eğitimin de bu gelişmelere uyum sağlaması noktasında; materyal, donanım ve

öğretmenlerin de niteliklerinin tekrar belirlenmesi gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Belirli dersler özelinde okul içi ve dışı öğrenme faaliyetleriyle, öğrencilerin; gelecek yaşamlarında vatandaş, memur, işçi, işveren, ebeveyn gibi farklı statülerdeki yetişkin rollerine uygun yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla yetişen çocuklar yetişkin olduklarında karşılarına çıkacak zorlukların ve problemlerin çözümünde daha rahat olacakları söylenebilir (Yalçın, 2018).

21. yy.da becerinin temel alındığı bir var olma ve yetkin olma mücadelesinin verildiği görülmektedir. Bu mücadele geçmişte de olmakla birlikte günümüzde daha fazla ön plana çıkmıştır. Her çağın, dönemin ve şartların kendine özgü becerileri ve farkındalıkları vardır. 21. yy.ın becerileri, geçen yy.ların becerilerine göre farklılaşmış, karmaşık hale gelmiş ve daha fazla artmıştır. Bu karmaşıklığın nedeni ise teknolojinin gelişmesi ile birlikte bireylerin yaşamlarındaki süregelen değişim ve dönüşümdür. Durağan bir dönemden devamlı değişen ve gelişen bir döneme geçişin olduğu bu yy.da ekonomi, spor, kültür ve sanat gibi sosyal yaşamın içinde olan eğitim de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Bu kapsamda yeni eğitim sistemleri geliştirmek için araştırmalar yapmak, analiz etmek ve elde edilen verileri değerlendirerek eğitim politikalarını güncelleme, değiştirme gerekliliği artık ihtiyaç ve zorunluluk haline gelmiştir (Tetik, 2021). Bu nedenlerle ulusal ve uluslararası birçok kurum, kuruluş ve araştırmacı yaşanan bu gelişmeleri çeşitli alanlarda ele alan çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar arasında 21. yy. becerileri adlı çalışma ön plana çıkmıştır. Bu çalışmaların çıkış noktası ve amacı 21. yy.daki gelişmeleri yorumlayarak, bireyler ve toplum için gereksinim duyulan bilgi, beceri ve davranışların neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda bugünün çocuklarının ve gençlerinin, yarının yetişkinleri olacağı bilinci ile öğrencileri, zamanın ve var olan bilginin çok ötesinde ileriye dönük yetkinlikte yetiştirmemiz gerekmektedir. Okullardaki eğitimin, derslerde öğrencilere kazandırılan bilgi ve becerilerin gerçek yaşama da aktarılması sağlanmalı ve yaşam için gerekli bilgilerin kazandırılmasına yönelik çalışmaların ve güncellemelerin yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır (Çelikten, 2020).

3.1.1. 21. Yüzyıl Becerilerinin Tanımı

21. yy. becerileri, bu çağda yaşayan bireylerin daha girişimci, donanımlı ve yetkin olmaları, kendilerini devamlı yenilemeleri ve eksik yönlerini geliştirmeleri sonucu kazanılan becerileri ifade etmektedir (Tetik, 2021). Son yıllarda dünyada eğitim alanında en çok tartışılan, araştırmalar yapılan konulardan biri de 21. yy. becerileri ve

bu becerilerin bireylere eğitimle kazandırılması üzerinedir. 21. yy.da teknolojinin ilerlemesi, ekonomik faaliyetlerin değişmesi sonucu, işi bilen çalışan bulamama sorunları nedeniyle gereksinim duyulan yetkinliklerin bireylere kazandırılması gerekliliği ortaya çıkmış ve bu yetkinliklerin neler olacağına yönelik çalışmaların yapılması gündeme gelmiştir (Otuz vd., 2018). Günümüzde, artık bilgiyi analiz edebilen, öğrendiği bilgiyi günlük yaşantısına uygulayabilen, eleştiren, araştıran, sorgulayan, problem çözen bireyler yetiştirilmesi için önem verilen bu beceriler, aynı zamanda 21. yy. becerileri olarak ifade edilmektedir. Son zamanlarda bu beceriler, 21. yy. becerileri olarak anılsa da, bu becerilerin aslında geçmiş yy.larda da olduğu görülebilir. Bu becerilerin bireylere kazandırılması, başta ailenin, okulun ve toplumun görevi olup özellikle Sosyal bilimlerin kapsamında yer almaktadır (Hayırsever ve Kısakürek, 2014).

SBDÖP (TTKB, 2004)'de beceri öğrencilerde, öğrenme süreci boyunca kazanılması, geliştirilmesi ve günlük yaşamda kullanılması istenen yetkinlikler olarak tanımlanırken Türk Dil Kurumu (TDK, 2021) sözlüğünde ise beceri, “Elinden iş gelme durumu, ustalık, bireyin yeterliliğine ve öğrenime bağlı olarak bir işi istenen biçimde yapabilme yeteneği” şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye yeterlilikler çerçevesi kapsamında beceri bir çalışma veya öğrenme sonucunda kazanılan düşünme, kavrama yetisi ile el becerisi; yöntem, materyal, araç ve gereçleri kullanabilmeyi gerektiren bilgiyi kullanma ve problem çözme olarak tanımlanmıştır (MYK, 2015). Kısaca beceri, var olan bilgiyi sonuçlara ulaşabilmek için kullanabilmek ve bu süreçleri yürütebilme kapasitesi ve yeteneğine sahip olma diye tanımlanabilir (Council of the European Union, 2019). Günümüzde iş yaşamı, günlük yaşam ve öğrenme yaşamlarında başarılı olmak için kullanılan beceriler oldukça geniş kapsamlıdır ve bu nedenle pek çok farklı beceri türünden söz edilebilir. Günümüz bilgi toplumu ekseninde gereksinim duyulan tüm beceriler “Bilişsel ve üst bilişsel, sosyal ve duygusal, pratik ve fiziksel beceriler” olarak gruplanabilir (OECD, 2018'den akt. Ö. Özden, 2022):

- Bilişsel beceriler, hatırlama, anlama, analiz etme, uygulama ve değerlendirme gibi bir dizi düşünme stratejisi ile eleştirel, yaratıcı düşünme, problem çözme ve sağlıklı karar verme gibi üst düzey düşünme süreçlerini içerir. Üst bilişsel becerileri ise öğrenmeyi öğrenme ile kişinin bilgi, beceri, tutum ve değerleri tanıma kapasitesini ifade eder.

- Sosyal ve duygusal beceriler, bireylerin kendilerini her anlamda geliştirmeleri, evde, okulda, işte ve toplumsal ilişkilerini geliştirmesiyle vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlayan duygu, düşünce ve davranış biçimleridir. Empati, işbirliği, iletişim, özdenetim, katılım gibi beceriler bu kapsamdadır.

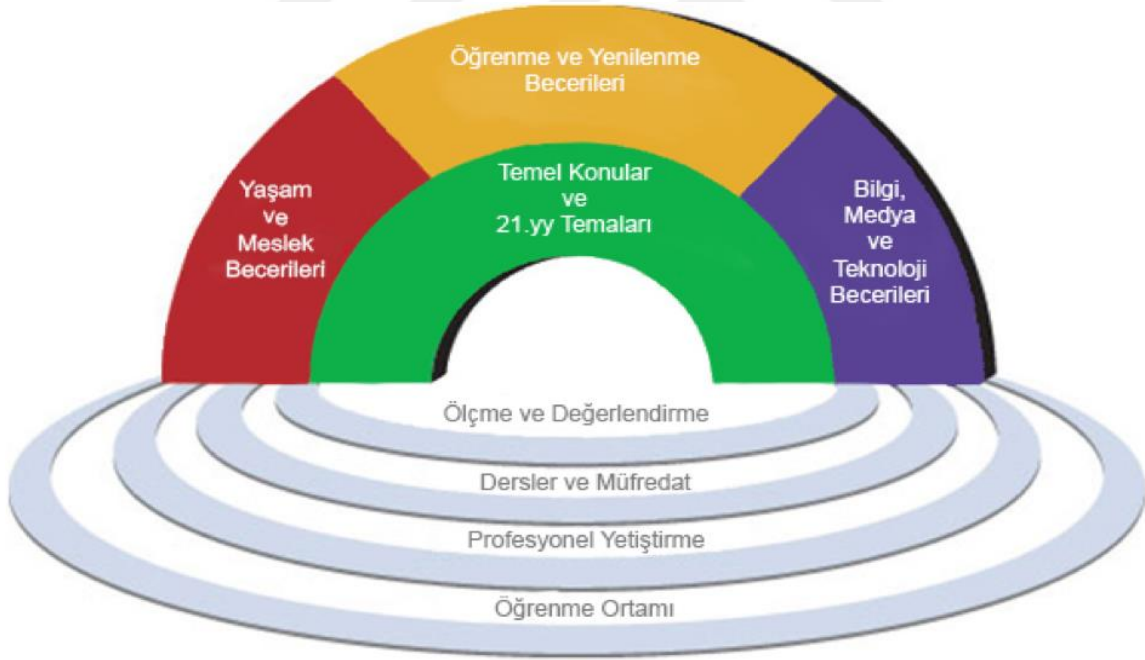
- Pratik ve fiziksel beceriler, belirli bir görevi başarmak için araçları, materyal ve işlemleri kullanmaya yöneliktir. Örneğin müzik aletleri çalma, sanat eserleri yapma, spor yapma gibi kişinin kapasitesini harekete geçiren becerilerdir.

21. yy. becerileri ile ilgili çeşitli kurum ve kuruluşlar çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Alan yazında ilklerden olan ve en çok kabul gören oluşum, ABD’de 2002 yılında iş dünyası, eğitim liderleri ve politika yapıcılar tarafından 21. yy.ın bireylerinde olması istenilen özellikleri belirlemek amacıyla bir araya gelen “21. Yüzyıl Becerileri İçin Ortaklık” kısaca P21 ortaklığıdır (Hamarat, 2019). Bu oluşum, örgün eğitim gören öğrencilerin okullarda “21. yy. becerileri” başlığı altında problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim, işbirliği, öz-yönetim, finansal okuryazarlık ve medya okuryazarlığı gibi birçok becerinin öğretilmesi ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu becerilerin okul yıllarında ve küçük yaşlarda kazanılması, bireylerin daha refah bir yaşam sürmelerini sağlaması ve aynı zamanda küresel olarak ülkelerin gelecekte uluslararası alanda ekonomik olarak rekabet edebilmesi için özellikle gelişmekte olan ülkelerin bu becerileri bireyden başlayarak toplumun tüm kesimlerini içine alacak biçimde yaygınlaştırılması gerektiği öngörülmektedir (Yalçın, 2018: 184).

Uygulayıcıların becerileri temel akademik konuların öğretimine dahil etmelerine yardımcı olmak için, P21, “21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesi” olarak bilinen birleşik, kapsamlı bir öğrenme vizyonu geliştirmiştir. Bu çerçeve, içerik bilgisi, özel beceriler, uzmanlık ve okuryazarlıklardan oluşmaktadır. Öğrencilerin mesleklerinde ve yaşamlarında başarılı olması için ustalaşması gereken becerileri, bilgileri ve uzmanlıkları tanımlamaktadır. P21, tüm öğrencilerin başarılı olmaları için dijitalleşen ve küreselleşen bir dünyada bilgi ve beceriler kazanmaları için çocukluktan yetişkinliğe, okulda ve yaşamında eğitim deneyimlerine ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. 5 milyondan fazla üyesi olan P21, kanıta dayalı eğitim politikasını ve uygulamasını geliştirmek ve yenilikçi öğretim ve öğrenimin herkes için geçerli olmasını sağlamak için ABD’den ve yurtdışından iş dünyası, hükümet ve eğitim liderlerini bir araya getirmiştir (P21, 2019). 21. Yy. becerileri temelde, öğrenciler ve bireylerin bilgi çağında yaşamın

her alanında başarılı olmaları için eğitimciler, akademisyenler, iş dünyası ve hükümetler tarafından kazandırılması istenen üst düzey öğrenme biçimlerini ve becerileri ifade eder (Öğretim Özçelik ve Eke, 2018). Bu 21. yy. becerileri, tüm öğrenciler arasında ortak bilgi ve kavrayışın oluşmasını ve geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu bilgi ve kavrayış; eleştirel düşünme ve iletişim üzerine kurulmuştur. Günümüz dünyasında öğrenciler, 21. yy. becerileri bağlamında; eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, iletişim ve işbirliği gibi temel becerileri öğrenmelidir. Bir okul ya da sistem temel bileşenler (programlar, öğrenme ortamları ve öğretmenlerin niteliği) üzerine kurulduğunda; öğrenciler öğrenme sürecinde aktif olurlar, yaşama uyum sağlarlar ve gelecekte ekonomik koşullarda rahat ederler ve başarılı olurlar (Gelen, 2017). 21. yy. becerileri aşağıdaki modelde görüldüğü gibi içerisinde 21. yy.ın becerileri 4 tema altında (Öğrenme ve Yenilenme Becerileri; Temel Konular ve 21. Yy. Temaları; Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri; Yaşam ve Meslek Becerileri) incelenmektedir (P21, 2019). 21. yy. becerileri aşağıda Şekil 2’de gökkuşağı modeli ile gösterilmiştir:

Şekil 2. 21.Yüzyıl Öğrenme Gökkuşağı Modeli, Öğrenme Çıktıları ve Destek Sistemleri

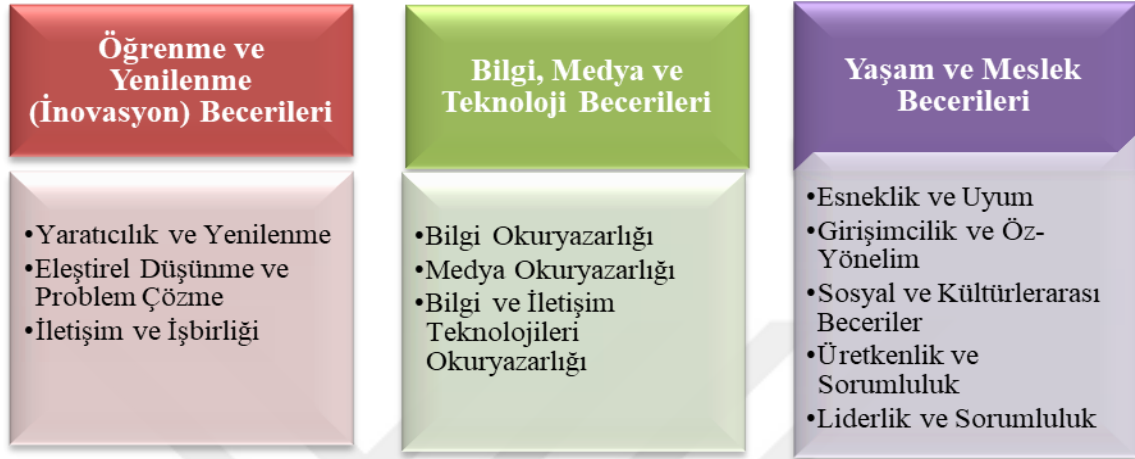

Kaynak: P21, 2009’dan akt. Atölye Minizma, 2017.

21. yy. öğrenme modelinde gökkuşağının renkli kemerleri “öğrenme çıktıları”, alttaki gri renkli alanlar ise “destek sistemlerini” temsil etmektedir (Gelen, 2017). Model, her bir ögeyi açıklar ve tanımlar. P21 modelinde; öğrenme ve öğretme sürecindeki tüm bileşenler tamamıyla birbirine bağlı olarak çalışmaktadır. 21. yy.

öğrenci çıktılarını, öğrencilerin 21. yy.da işte ve yaşamda başarılı olmak için yetkinleşmesi gereken bilgi, beceri ve uzmanlık alanlarıdır (P21, 2019). Şekil 2’de yer alan 21. yy. becerilerinin alt başlıkları aşağıda Şekil 3’te şu şekildedir (P21, 2019’dan akt. Atölye Minizma, 2017);

Şekil 3. 21. Yüzyıl Becerilerinin Alt Başlıkları

Kaynak: P21, 2009’dan akt. Atölye Minizma, 2017.

Şekil 3’te görüldüğü gibi genel olarak 21. yy. becerileri üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar öğrenme, okuryazarlık ve günlük yaşamla ilgili becerilerdir. Öğrenme, artık günümüzde bireylerin aktif olmadan bilgiye sahip olması değil; iş birliği yaparak, eleştirel ve yaratıcı düşünen bireylerin iletişim kurarak bilgiyi üretme ve kullanma aşamalarına geçmiş durumdadır (Hamarat, 2019).

3.1.2. 21. Yüzyıl Becerilerinin Kazandırılması

21. yy. becerileri, eğitim yoluyla, disipline edilerek bireylere kazandırılabilir. Öğretim programları, 21. yy. becerilerinin derslerin içinde verilmesi ve derslerle uyum sağlaması açısından önemli araçlardan birisidir. Türkiye’de de öğretim programlarında yapılan güncellemeler ile öğrencilere kazandırılması gereken becerilerin farklılaştığı ve değiştiği rahatlıkla görülebilmektedir. Aynı zamanda öğretim programlarında yer alan beceriler ile 21. yy. becerilerinin benzer veya farklı yönlerinin neler olduğu cevabı aranan sorulardandır. Çünkü bu beceriler, bireylerin bugünkü ve yarınki sosyal ve iş yaşamlarında başarılı olabilmeleri için gerekli olan yeterliklerdir (Otuz vd., 2018). Eğitimin, 21. yy. becerilerini bireylerin hepsine temel seviyede kazandırılması gerektiği görüşü hakim olmaya başlamıştır. Eğitimin bireylerin hepsine kapsaması gerektiği fikri önemlidir. Bu fikirle eğitimde amaçlanan belirli kişilere veya gruba özgü ve sınırlı olmayıp öğrencilerin tamamı için gerekli ve önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Bunun

sonucunda 21. yy. becerilerinin eğitim sistemlerinde ve öğretim programlarında daha fazla yer alması gerektiği görüşü ağırlık kazanmış bu kapsamda da bu becerilerin alanı ve çerçevesi genişlemeye başlamıştır (Ekici vd., 2017).

Günümüzde öğretim programları kazanımları içinde daha çok yer tutmaya başlayan beceriler, özellikle son elli yılda yaşanan sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda eğitimcilerin gündeminde daha fazla yer almaya başlamıştır. Demokratik toplumlarda, demokrasiyi yaşatabilmek için bireylerin hak ve sorumluluklarını bilmesi, eleştirel ve yaratıcı düşünmesi gibi beceriler ön plana çıkmaktadır. Becerilerin günümüzde eğitim-öğretim içerisinde bu kadar önem kazanmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Mutluer, 2013):

- Yaşam koşullarına bağlı olarak eğitilmiş insanların sayısal artışı,
- Sektörlerde nitelikli bireylere olan ihtiyacın artması,
- İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak kaynak çeşitliliğinin artması,
- Bilgi okuryazarlığına ilişkin beceri ve niteliklerin ön plana çıkması,
- Demokratik toplumlardaki hak ve sorumlulukların uygulanabilme kaygısı,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerilerin ön plana çıkmasıdır.

21. yy. becerileri, öğrencilerin konuyu öğrenmelerini ve içeriğini anlamalarını sağlamak için başkalarıyla birlikte çalışırken kullanacakları düşünme süreçleri ve davranışları ile ilgilidir. Tüm çerçeveler, 21. yy. becerilerini temel içerikte ve özellikle disiplinler arası bir tarzda temellendirme ihtiyacını vurgulamaktadır. Öğretimi önemli kavramlar ve "büyük fikirler" etrafında organize etmek, öğrencilerin yeni ve beklenmedik şekillerde bilgiyi depolamak, almak ve kullanmak için kavramsal yapılar oluşturmalarına yardımcı olur. 21. yy. becerileri içeriğe dahil edildiğinden, bazı temel tasarım ilkeleri şunları içerir (Beers, 2011):

• Öğrencilerin sahip olduğu bilgileri kullanmaları ve okulda öğrendiklerini kendi yaşamlarına, çevrelerine aktarmak ve gerçek yaşam problemlerini çözüme kavuşturmak. Öğrencilerden istenen çalışma, konuyla ilgili ve gerçek yaşamı yansıtan özgün bir çalışma olmalıdır.

• Öğrencilerin içerik bilgisini yeni şekillerde kullanmalarını ve başkalarıyla işbirliği yaparak anlayışlarını genişletmelerini gerektiren projelere ve sorunlara odaklanarak öğrenmenin derinlemesine anlaşılmasını vurgulamak.

- Öğrencilerin öğrendiklerine erişmelerine, analiz etmelerine, düzenlemelerine ve paylaşımlarına yardımcı olmak ve öğrencilerin görev için uygun araçları bağımsız olarak bulmalarına olanak sağlamak için teknolojiyi kullanmak.

- Öğrencileri, daha yüksek düzeyde düşünmeyi ve içeriğin uygulanmasını gerektiren ve sorunlara yeni bakış açıları ve çözümlerle sonuçlanan karmaşık problemlerin çözümüne dahil etmek.

- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alan ve başkalarıyla etkili bir şekilde çalışmayı öğrenen, kendi kendini yöneten öğrenenler olmaları için fırsatlar yaratarak yaşam ve kariyer becerilerini geliştirmek.

Günümüzde 21. yy. becerilerinin eğitim yoluyla nasıl kazandırılabilceğine, öğrencilerin neler öğrenmesi ve nasıl öğrenmesi gerektiği konusuna odaklanılmaktadır. 21. yy. becerilerinin öğretim içeriğine dâhil edilmesi sürecinde ve eğitim yoluyla nasıl kazandırılabilceğine, öğrencilere nelerin nasıl öğretilmesi gerektiği konusunda aşağıda belirtilen ilkelere dikkat edilmelidir (Çelikkaya, 2019). Günümüz öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayan öğretim (Beers, 2011):

- Çok çeşitli öğrenme fırsatları ve aktiviteleri,
- Öğrenme hedeflerine ulaşmak için uygun teknoloji araçlarının kullanımı,
- Proje ve problem tabanlı öğrenme,
- Programlar arası bağlantılar,
- Sorgulamaya ve öğrenci liderliğine odaklı araştırmalar,
- Hem sınıf içinde hem de dışında işbirlikçi öğrenme ortamları,
- Anlamayı artırmak için yüksek düzeyde görselleştirme ve görsellerin kullanımı,
- Sıkça öz değerlendirmeler de dâhil, biçimlendirici değerlendirmelerin, kullanılması şeklinde ifade edilmiştir.

“Türkiye’de ve dünyada ekonomideki dönüşümlerle toplumsal yapıdaki değişimler sonucunda gereksinim duyulan insan profili değişmiş, bu değişimlerden öğretmenlerin rol ve sorumlulukları da payını almıştır. Günümüzde gereksinim duyulan, yerel ve küresel dinamikleri harmanlayan, eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısına sahip, yeni fikirler keşfetmeye açık, objektif, işbirlikçi tutumlar sergileyebilen evrensel ahlak ve erdeme sahip bireylerin yetiştirilmesi eğitim sisteminin dolayısıyla öğretmenlerin sorumluluğu altındadır. Bu kapsamda 21. yy. becerilerinin kazandırılmasında öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu yönüyle öğretmenlerin çağın beraberinde getirdiklerini bünyesinde harmanlayarak farklı düşünen ve yaşayan bireylere ayrımcılık göstermek yerine hoşgörü gösteren, saygı duyan ve onları zenginlik kabul ederek uzlaştıran, çok kültürlü ortamlarda sağlıklı hizmetler verebilmelerine olarak tanıyan, bilişsel esnekliğe sahip olan uluslararası bir anlayış geliştirmek amacıyla hoşgörü, eşitlik, iş birliği, grup çalışmaları ve birlikte karar verme gibi evrensel davranış ve değerlere hem sınıf ortamında hem de okul

ortamında önem veren bir vizyona sahip olmaları beklenmektedir (Öğretir Özçelik ve Eke, 2018: 236).”

Bilgi ve teknolojinin gelişiminin hızlandığı ve her alanda yaygınlaştığı çağımızda, bireylerinde günlük ve iş yaşamında sahip olması beceriler de farklılaşmaktadır. Bireyler bilginin yaygınlaştığı, farklılaştığı ve hızlandığı günlük yaşamda, bu değişime uyum sağlayabilmek için esnek, aktif ve girişken özelliklere sahip olmalıdır. Aynı zamanda bireyler günümüzde üretici olma özelliği taşımalı ve bunun için sosyal becerilere de sahip olmaları gerekmektedir (Hamarat, 2019).

21. yy. becerilerinden özellikle sosyal becerileri öğrencilere öğretebilmek sabır ve adanmışlık gerektiren zorlu bir görevdir. Çocukların ve gençlerin sosyal yeterliliklerini geliştirmek için öğretmenlerin sürekli pratik yapması ve devamlı kendini yenilemesi gerekmektedir. Özellikle 21. yy. becerileri arasında önemli ağırlığa sahip olan sosyal beceriler, çocuklar ve gençlerin etkin şekilde iletişime geçmeleri, sorunları çözmeleri, kendi kontrol edebilme becerisine sahip olmayı ve öz yeterliliğinin yüksek olmasını içerir (Öğretir Özçelik ve Eke, 2018: 242).

“21. yy. öğrencisi ise aktif ve yapıcı olmanın yanında sabırlı olup öğrenme sürecinden bizzat kendisi sorumludur. Başkalarının kendisine bilgi getirmesini beklemeyip mücadeleci olup meraklı ve girişimcidir. Kendini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilen, hoşgörülü ve farklı görüşlere saygılı olup, uzlaşma kültürüne sahiptir. Çevresine karşı duyarlı olmalı, teknolojiyi kullanmayı bilmeli, kendine ait değerlerden uzaklaşmadan dünya vatandaşı olmalı, daha önce öğrendiklerini kullanabilmeli, yenilikçi ve yeniliğe açık aynı zamanda bilimsel olmalı, üretici olup, sezgisel düşünmeli, eleştiren, sorgulayan olmalı ve sosyal yönleri olmalıdır (EARGED, 2011: 300).”

MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde 21. yy. becerilerine yönelik bazı amaçlar da belirlemiştir. Bunlar şu şekildedir (MEB 2023, 2018):

- Çocukların ilgi alanları ve kabiliyetlerine uygun, yaşam becerilerine yönelik tasarım-beceri atölyeleri kurulacaktır.
- İlkokuldaki öğrencilerin değerlendirilmesi sınavla değil, beceri temelli etkinliklerle yapılacaktır.
- Okul bahçelerinin, tasarım-beceri atölyeleri ile uyumlu olacak şekilde düzenlenmesi ve yaşam alanlarına dönüştürülmesi sağlanacaktır.
- 21. yy. becerilerinden olan okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalık oluşturmak için eğitimler düzenlenecektir.
- Dijital becerilerin gelişmesi için yaşam alanları kurulacaktır.
- Dijital becerilerin geliştirilmesi için planlama ve öğretmenlerin bu konuda eğitilmesi sağlanacaktır.

2023 eğitim vizyon belgesinde beceriler ile ilgili açıklanan amaçlar önemli ve faydalı görülmektedir. Önemli olan noktanın eğitim ve planlama sürecinin bütünsel olarak yapılmasıdır (Hamarat, 2019). Bu bağlamda 21. yy. becerilerin okullarda kazandırılmasında önemli yeri ve işlevi olan derslerden birisi de Sosyal Bilgiler’dir. Sosyal Bilgiler, Sosyal bilimlerin bir alanı olması nedeniyle içeriğinin zengin olması, geçmişten günümüze yansıyan konuları ile öğrencilerin birçok alanda beceri kazanabileceği ve becerilerini geliştirilebileceği bir derstir (Mutluer, 2013).

3.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN BECERİLER

SBDÖP’de beceriler ilk kez 2005 yılında yer verilmiştir. Daha önceki öğretim programlarında beceriler örtük olarak yer almış; 2005 programında ise beceriler adıyla kazanımlarla ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek yer verilmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler programı, üç temel unsur olan kavram, değer ve becerilerin öğretilmesi ilkesine dayanmaktadır. 2005 SBDÖP’de, ilköğretim 4-7. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte 9 genel beceriyi “Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” becerilerini kazandırmanın yanında, alana özgü 6 beceriyi “Değişim ve sürekliliği algılama, empati, gözlem, mekânı algılama, sosyal katılım, zaman ve kronolojiyi algılama” doğrudan verilecek beceri olarak programda kazandırmayı amaçlamaktadır (Çelikkaya, 2019). Bu beceriler aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Beceriler

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler	
Ortak beceriler	Sosyal Bilgiler alanına özgü beceriler
1. Araştırma Becerisi	10. Empati Becerisi
2. Eleştirel Düşünme Becerisi	11. Gözlem Becerisi
3. Girişimcilik Becerisi	12. Mekânı Algılama Becerisi
4. İletişim Becerisi	13. Sosyal Katılım Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi	14. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
6. Karar verme Becerisi	15. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
7. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi	
8. Yaratıcı Düşünme Becerisi	
9. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	

Kaynak: MEB, 2005.

2005 SBDÖP’nin önceki programlardan farkı, öğretim sonucunda öğrencilerde geliştirilecek becerilerin neler olduğunun tanımlanması ve bu becerilerin hangi üniteye nasıl öğretileceğinin belirlenmiş olması ile her üniteye, ünitenin konusuna uygun

2018 SBDÖP’de yer alan 27 beceriden yedisi okuryazarlık başlığı altında yer almıştır. Bu bağlamda yer alan beceriler; “çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık” olarak yer almaktadır (MEB, 2018). Geçmiş yy.larda belli bir alanda veya konuda uzmanların ve araştırmacıların ürettiği bilgiyi, günümüzde ise teknolojinin gelişmesi ve dijital ortamlar sayesinde her bireyin üretebilmesidir. Bu durum bilginin sınırsızlaşması ve artmasıyla, bir denetimsizliği ve bilgi kirliliğini de ortaya çıkarmıştır. Bilginin böylesine yaygınlaştığı, kuvvetlendiği bir zamanda bireyden beklenen kendini geliştirip bilgiyi, medyayı ve teknolojiyi kapsayan okuryazarlık becerilerine sahip olmasıdır (Hamarat, 2019).

Okuryazarlık bir beceri olarak, özellikle belirli ifadeleri anlama ve yorumlamanın yanında üst düzey bilişsel süreçleri de kullanarak, zihinsel bir anlam kurmaya çalışmaktır. Okuryazarlık, ülkelerin eğitim programlarında yer alan ve günümüz eğitim sistemlerine yön verebilecek olması yönüyle dikkatleri üzerine çeken bir kavramdır (Aşıcı, 2009). Bu bağlamda okuryazarlık bir beceri ve kavram olarak Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer almıştır. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına bakıldığında bireylerin çok yönlü gelişmesi için bireylere birçok beceri ve değer kazandırılması gerekmektedir. Bu becerilerin bir kısmı Sosyal Bilgiler dersinin ilişkili olduğu alanlar ve kendi alanına özgü konularda çeşitli okuryazarlık becerileri SBDÖP’de yer almıştır (Selanik Ay ve Yavuz, 2016).

Sosyal Bilgiler; insan, toplum, çevre ve bireylerin çevreyle olan ilişkilerini konu alan bir derstir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler, günlük yaşam içinde yer alması ve içeriğinin zengin olması nedeniyle farklı türde pek çok okuryazarlık becerisinin kazandırılmasını içermektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin farklı okuryazarlık becerilerine sahip olmaları ile bu becerileri derslerde öğrencilere kazandırırken yaptıkları uygulamalar etkili bir Sosyal Bilgiler eğitimi ve öğretimi için son derece önemlidir (Selanik Ay ve Yavuz, 2016). Sosyal Bilgiler öğretim programındaki okuryazarlık becerileri içinde günümüzde önemi giderek artan ve son yıllarda üzerinde birçok araştırma yapılan finansal okuryazarlık becerisidir (Önlen, 2022).

Önemi giderek artan finansal okuryazarlık becerisinin bireydeki ve toplumdaki farkındalığını arttırmak için ihtiyaçlara uygun öğretim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Öğretim programlarının geliştirilmesinde öncelikli olarak eğitim ihtiyaçlarının ve içeriğinin belirlenmesidir. Toplumdaki bu ihtiyaçlar değişebilmekte ve

toplumun başka bölgelerinde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle hedeflenen bireylerin veya toplumun özelliklerinin, sınırlarının belirlenmesi ve toplumun gereksinimlerinin ortaya konması önemli görülen noktalardır (Temizel ve Bayram, 2011). Finansal okuryazarlık becerisinin açıklanmasından önce okuryazarlık kavramının gelişimi ve ne anlama geldiği aşağıda kısaca açıklanmıştır.

4. OKURYAZARLIK KAVRAMININ TANIMI

Okuryazarlık günümüzde yazılı bir metni okumak ve okunanları kaydetmek veya kullanmak için yazmak faaliyeti gibi anlamlardan daha geniş anlamlar kazanmıştır (Hamarat, 2019). Okuryazarlık, çağımızın değişime uğrayan ve üzerinde en çok durulan kavramlarından biri olmuştur. Eskiden bir metni okuma ve bir düşüncüyü yazı ile ifade etme becerisi olarak tanımlanan okuryazarlık kavramı, günümüzde büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir (Adalar, 2019).

Bu çağdan önceki yıllarda gelişmiş ülkeler, toplumda yaşayan bireylerin okuryazar olmalarını, bilgiye ulaşabilmelerini, bilgiyi kullanmalarını ve değerlendirmelerini konularında yetkin olmalarını amaçlamışlardır (Önal, 2010). Okuryazarlık kısaca okuması yazması olma, öğrenim görme anlamına gelmektedir (TDK, 2021). Günümüzde okuryazarlık ise daha geniş kapsamlı temel okuma ve yazmanın ötesinde bir anlam içermektedir. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) okuryazarlığı; kendinin ve içinde yaşadığı toplumun gelişmesine katkı sağlayacak derecede okuma-yazma ve hesap yapma becerilerine sahip, toplumsal yaşamdaki görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmış kişi şeklinde tanımlamıştır (Güneş, 2012). Başka bir açıdan okuryazarlık becerisi, yazıları okuma ve değerlendirme ile başlayan bu becerinin gelişmesi ile olgu ve olaylara karşı farklı bakış açıları geliştirme, nesneleri anlamlandırma ve anladıklarına kendi yorumunu da katarak ifade etme biçimidir. Aynı zamanda okuryazarlık, bir etkileşim kurma ve iletişim şeklidir. Toplumsal yaşamdaki bilgileri, sosyal kuralları anlama, yorumlama ve gelecek nesillere aktarma aracıdır (Altun, 2005).

Özetle, okuryazarlık, okuma ve yazma ile bireyin yaşamını, günlük yaşamdaki nesne ve olayları algılaması, sosyal yaşamdaki olaylara anlam yüklemesi olarak tanımlanabilir. Okuryazarlık, (literacy), okuma (reading) ve yazma (writing) faaliyetlerinden farklıdır. İngilizce’de literacy kelimesinin ilk zamanlar harfleri seslendirme ve yazılmış metinleri okuma anlamındayken daha sonraları anlamı

genişlemiştir. Günümüzde okuryazarlık, okuma-yazma eyleminin çok ötesinde, pek çok zihinsel süreci içine alan, dili kullanma ve iletişim kurma gibi becerileri ifade eden bir eğitim terimidir (Aşıcı, 2009). Okuryazarlık, daha çok kişinin kendi duygu ve düşüncelerini konuşarak ve yazarak doğru ifade etmesi, başkalarının söylediklerini ve yazdıklarını doğru anlaması ve tüm bunlarla birlikte bilgi ve becerilerini sosyal ve kültürel alanlarda kullanabilmesidir. Ayrıca, okuryazar bireylerin kendini geliştirmeleri ile yaşadığı toplumun sorunlarının çözümüne ve toplumsal ilerlemenin ve gelişmenin sağlanmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir (Güneş, 1997). Türkiye’de okuryazarlık kavramı daha çok temel okuma ve yazma faaliyeti olarak görülmektedir. Buna karşın okuryazarlığı yukarıdaki geniş anlamı ve toplumsal etkileri ile anlamak bireye, topluma ve ülkeye daha çok katkı sağlayacaktır (Aşıcı, 2009).

Avrupa, Amerika’daki okuryazarlık çalışmalarında kavramın tanımının ilk defa 1950’lerde yapıldığı, bu tanımda da temel okuma yazma anlamında kullanıldığı söylenebilir. 1950 ile 1970 yılları arasında yapılan çalışmalar okuryazarlığın zihinsel becerileri nasıl geliştirdiği üzerine yoğunlaşmıştır. Yine bu dönemde, okuryazarlık, okullardaki eğitimle birlikte bireyin bu alanda yetiştirilmesinin önemli olacağı belirtilmiştir. Sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda, okuryazarlığın okuma yazma faaliyeti ile sınırlı olmadığı, okuryazarlığın okuduğunu anlama ve kendini yazıyla ifade etme, zihin becerilerini kullanma gibi daha geniş anlamda ele alındığı ve yorumlandığı görülmektedir (Güneş, 1997; Aşıcı, 2009). Okuryazarlık artık eğitim politikalarında, program geliştirmede ve eğitim uygulamaları hakkında günlük düşünmede merkezi bir aşamadır (Lankshear & Knobel, 2006).

Okuryazarlık kavramı, ilk zamanlar okuma yazma bilmeyen yetişkinlere okuma yazma öğretmek ve özellikle işsizler, mahkûmlar, gibi eğitim alamamış bireylere temel yeterlikleri kazandırmak için ortaya çıkan yaygın eğitim faaliyetlerini yerine geçen bir terimdi. Geçmiş yıllarda ne gelişmiş ülkeler ne de gelişmekte olan ülkeler okuryazarlığı bir örgün eğitim amacı olarak görmemekte, eğitimdeki asıl amaç okuma ve yazmadaki yetkinlikti. İlerleyen yıllarda, özellikle ekonomik yönden gelişmiş ülkelerde birçok modern eğitim sistemlerinde okuryazarlık kavramına yüklenen anlamda değişiklikler ve gelişmeler olmuştur. Bu süreçte yıllar içinde, teknoloji, kurumlar, medya ve ekonomideki daha büyük değişikliklerle ve üretim, finans, iletişim vb. alanlarda küresel ölçeğe doğru hızlı hareketle ilişkili olarak okuryazarlıkların karakterinde ve özünde meydana gelen değişikliklerin meydana geldiği fikridir (Lankshear & Knobel, 2006).

UNESCO'nun 1970'lerde tanımladığı ve 1980'lerden bugüne yaygın olarak kullanılan “işlevsel okuryazarlık” kavramı geçmişteki okuryazarlık kavramından farklı olarak eski bilgilerle yeni bilgiler arasında ilişki kurma, sonuç çıkarma ve yeni fikirler üretme gibi özellikleri kapsayacak şekilde genişlemiştir (Önal, 2010). Okuryazarlık kavramının gelişimini ve yapılan araştırmaları inceleyen UNESCO, 1987 yılında, “Herkes İçin Eğitim” programı kapsamında, okuryazarlığı yeniden açıklamıştır. Bu kapsamda okuryazarlık kavramının anlaşılabilmesi için üç farklı seviyede tanımlı yapmıştır. Birincisi, temel okuryazarlık; ikincisi, işlevsel okuryazarlık; üçüncüsü ise, çok işlevli okuryazarlık olarak seviyelere ayrılmıştır (Aşıcı, 2009). Birinci seviye, kelimeleri seslendirme, anlama gibi temel okuma yazma becerilerine sahip olmasıdır. İkinci seviye, bireyin okuma, yazma ve matematikle ilgili bilgi ve becerilerini bireysel, sosyal ve kültürel alanda kullanabilmesidir. Üçüncü seviye ise bireyin kendini gerçekleştirmesi ve bununla da yetinmeyip okuyarak ve yazarak toplumun gelişmesi için gayret göstermesidir. Çok işlevli okuryazar olan birey, kendini gerçekleştirme, yaratıcılığını geliştirme, farklı bakış açılarına sahip olma, problemleri çözme ve kapsamlı bir dünya görüşüne sahip olur (Güneş, 1997).

Özellikle 1990'lardan sonra, okuryazarlığın kapsamı, teknolojik gelişmeler, yaşam şartlarının değişmesi ve yeni ihtiyaçlara göre genişlemiştir. Artık, okuryazarlık okuma-yazma anlamında değil, birçok anlamı ve olguları içine alan kavram olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu kapsamda okuryazarlık alanları genişlemiş, bilgisayar okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve finans okuryazarlığı gibi farklı okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır (Altun, 2005).

Lankshear & Knobel (2006): Okuryazarlık kavramının değişiminde ve gelişiminde aşağıda verilen beş durumun etkili olduğunu belirtmiştir:

- Paulo Freire ve radikal eğitim hareketi
- 1970'lerdeki okuryazarlık krizi
- Okuryazarlık, ekonomik gelişme ve sosyal refah ilişkisi
- Okuryazarlık, hesap verebilirlik, verimlilik ve kalite ilişkisi
- Sosyokültürel bakış açısının gelişimi

Aynı zamanda geçmişte eğitimsel bir odak olan okuryazarlığın ortaya çıkışı birkaç açıdan incelenebilir: Eğitimde okuma ve yazmanın yerini okuryazarlığın alması, okuryazarlığın önemli bir endüstri haline gelmesi, eğitimcilerin gözünde okuryazarlığın

öneminin artması, okuryazarlığın çeşitlenmesi ve uygulanmaya başlanması gibi durumlar ortaya çıkmıştır (Lankshear & Knobel, 2006). Okuryazarlığın öneminin artmasıyla birlikte birçok alanda bu alana ilişkin çalışmaların sayısında artış görülmüştür. Aynı zamanda okuryazarlığın kapsamı genişlemiş ve bireylerin hayat boyu kullanacakları çok sayıda beceri okuryazarlıkla birlikte, okuryazarlığın içinde yerini almıştır. Bilgi teknolojilerin gelişmesi ve günlük yaşamda etkili olması ile bilginin daha hızlı zaman ve yer sınırı olmadan yaygınlaşması yeni okuryazarlık alanlarını da ortaya çıkarmıştır. Bireyin yaşam boyu öğrenmesi ve öğrenmenin zamana yayılmasını, öğrenme isteğini canlı tutan, daha fazla bilgi elde etmesini ve hızlı olmasını sağlayan becerilerin bireylere kazandırılması yeni okuryazarlık alanları içinde belirtilmiştir (Adalar, 2019).

Birçok kelimenin birden fazla anlamı vardır ve okuryazarlık kelimesinde de durum böyledir. Bu kapsamda hangi durum veya olay anlama daha uygunsa ona göre kullanılmaktadır. Okuryazarlık kavramının son 30 yıldaki kullanımına bakıldığında “Bir kişinin belirli bir konu veya alan hakkındaki bilgisi” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir anlamı da; birçok konuyla veya alanla ilgili temel bilgisi olan ancak uzman olmayan kişi olarak da açıklanabilir (Snaveley & Cooper, 1997). Günümüzde okuryazarlık farklı alanlarda kullanılmasıyla bu kavramın alanı çeşitlenmiştir. Toplumun zamanın şartlarına uyum sağlaması için farklı okuryazarlık alanlarının ortaya çıkacağı, bu alanlarda bilgi sahibi olan bireylerin yetkinleşmesi sağlanırken toplumların da bu yönde ilerleme sağlayacağı açıktır (Önal, 2010). 1980’ler ve 1990’lardan itibaren okuryazarlık kavramı, farklı alanlarla da ilişki kurarak çeşitlenmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Günümüzde ise okuryazarlık kavramı, eğitim açısından önemli olan hemen hemen her bilgi ve öğrenme alanı şu ya da bu şekilde okuryazarlıkla ilişki kurularak, okuryazarlık olarak düşünülmektedir (Lankshear & Knobel, 2006). Bu bağlamda Snaveley & Cooper (1997) tarafından yapılan araştırmada 34 farklı okuryazarlık türüne yer verilmiştir. Her geçen gün yeni okuryazarlık türlerinin ortaya çıktığı günümüzde medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık ve finansal okuryazarlık daha fazla ön plana çıkmıştır.

Yukarıda açıklandığı gibi bireylerin bilgiye erişimleri ve kullanmaları, toplumsal gelişmişlikten yararlanmaları ve değişim ve dönüşümlere uyum sağlayarak yeni fikirler üretmeleri okuryazar olmaya bağlıdır. Asıl olan bilginin içselleştirilmesi ve bu bilgiler üzerine yeni okuryazarlıkların geliştirilmesi büyük önem kazanmaktadır. Bireylerin bağımsız karar vermeleri ve aktif ve katılımcı niteliklerde olmaları; daha

önemlisi farklı ve çağdaş bakış açısına sahip olması okuryazarlık becerilerinin gelişmesi ile olacaktır (Önal, 2010; Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). 2000’li yıllarda başlayan eğitimdeki değişimlerde öğretim süreçleri, uygulamaları ve öğretimin içeriğinde yeni okuryazarlık türlerinin kazandırılması üzerinde durulmuştur. Çoklu zekâ kuramları, farklı istek ve ihtiyaçlar, disiplinler arası bakış açısı, toplumdaki sosyal yapı ile toplumsal ihtiyaçlar okuryazarlık türlerini arttırmış, aynı zamanda okuryazarlık yeterliklerinin neler olması yönünde beklentiler ortaya çıkarmıştır (Önal, 2010). Bu bağlamda eğitimciler, eğitimin genel olarak okuryazarlık kavramıyla ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin günümüzde daha da artması ile okuryazarlık kavramlarının sayıca ve ilişkili olduğu alanların daha fazla olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bunun sonucunda, çeşitli çalışmalar ve girişimlerde bulunulmuştur. Bu kapsamda; “kültürel okuryazarlık, eleştirel okuryazarlık, tekno okuryazarlık, yüksek düzey okuryazarlık, üç boyutlu okuryazarlık, güçlü okuryazarlık, çoklu okuryazarlıklar” gibi okuryazarlık kavramlarının kapsamı ve ilişkili olduğu konu alanı genişlemiştir (Lankshear & Knobel, 2006). Özellikle yeni okuryazarlık türlerinin ortaya çıkması ile bilgi teknolojilerinin geliştiği ve bilgisayarın kullanımının artması ile çoklu okuryazarlık türlerinin ortaya çıktığı günümüzde toplumda yaşayan bireylerin yeni okuryazarlık kazanımlarına, kavramlarına sahip olması, toplumsal ve ekonomik yönden gelişmenin ve refahın artmasını sağlayacaktır (Önal, 2010). Bu nedenle araştırmanın konusu olan okuryazarlık türlerinden olan ve son zamanlarda üzerinde durulan finansal okuryazarlığın tanımına ve kapsamına aşağıda yer verilmiştir.

4.1. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE KAPSAMI

Finansal okuryazarlık bireylerin vereceği finansal kararlarında doğru ve bilinçli davranmasına yardımcı olan bir beceridir. Günümüzde ulusal ve uluslararası alanlarda artış gösteren ekonomik krizler ve dolandırılmalar, teknolojinin gelişmesiyle karmaşıklaşan ve değişken olan ekonomik sistemler, tasarruf oranlarının azalması ve dünya nüfusunun giderek artış göstermesi gibi çok sayıda faktör finansal okuryazarlığın toplumların tamamı için önemli ve gerekli bir beceri olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca küresel salgın döneminde insanların evlerinden çalışmaya başlamaları, teknoloji kullanımını ve etkileşimi arttırmıştır. Bununla birlikte teknolojinin ekonomiyle de etkileşimi sonucu finansal hizmetlerin teknoloji ile birleşmesi ile yaşamımız daha kolay hale gelmiştir. Teknolojideki hızlı gelişmeler finansal alanlardaki gelişmeleri de hızlandırmıştır. Bunun sonucunda finansal okuryazarlığın çerçevesi genişlemiş ve daha

karmaşık bir yapıya dijital finansal okuryazarlığa dönüşmüştür. Yaşamımızda gerekli, kolaylık sağlayan ve alışkanlıklarımızı değiştiren yeni teknolojik-ekonomik gelişmeleri anlamak ve kullanmak için temel düzeyde bilgi sahibi olmamız gerekmektedir. Günümüzde bu bilgileri sahip olmamızı sağlayan finansal okuryazarlık becerisi üzerinde durulan 21. yy. becerileri içinde yeri ve önemi ön plana çıkmıştır (Tetik, 2021).

İnsanların ekonomik konularda verdikleri finansal kararlar bireylerin ekonomik ve sosyal yaşamlarını yakından etkilemektedir. Aynı zamanda toplumları oluşturan bireylerin etkilenmesi ile doğrudan veya dolaylı olarak toplumu, bölgeyi, ülkeyi ve daha da önemlisi ülkenin ekonomik ve finansal düzenini farklı düzeylerde etkilemektedir. Bu öneminden dolayı dünyada finansal okuryazarlık çalışma ve araştırmaları artmış ve çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler, finansal okuryazarlık bilincinin artırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla öneriler, politikalar ve stratejiler geliştirilmiştir. Önerilerde öne çıkan, özellikle tasarrufların artırılması ve finansal dolandırılmalardan korunma ile bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için finansal okuryazarlık eğitiminin gerekli olduğu her alanda tartışılan ve üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir (Tetik, 2021).

Yukarıdaki açıklanan nedenlerle ekonomi konuları, Sosyal Bilgiler alanında çalışmalar yapan araştırmacıların daha fazla dikkatini çekmeye başlamıştır. Alan yazında eğitim alanında yapılan ekonomi araştırmaları iki başlık altında yer almıştır. Biri ekonomi okuryazarlığı, diğeri ise finansal okuryazarlıktır. Bu kavramların birbirlerinin yerine kullanılmasının nedeni, 2000’li yıllardan önce ekonomi okuryazarlığı olarak anılırken, sonraki yıllarda finansal okuryazarlık olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 2008’de küresel ölçekte yaşanan ekonomik kriz sonrasında finansal okuryazarlığın yaşam için gerekli olan bir beceri olarak görülmeye başlanmış ve önemi giderek artmıştır. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler araştırmalarında ekonomi okuryazarlığı yerine finansal okuryazarlık kavramı kullanılmaya başlamıştır (Adalar, 2019). Akhan (2013), finansal okuryazarlığı daha geniş anlamıyla ekonomi okuryazarlığı olarak değerlendirmektedir. Ekonomi okuryazarlığı; ekonomi alanındaki sorunları, alternatif durumları, hizmetlerden yararlanma ve fiyatlarını bilme, işletmelerin kampanyalarını, teşviklerini değerlendirme, yerel ve ulusal piyasalardaki gelişmeleri öngörme, ekonomik sonuçlarını bilme, bilgilerini kullanma ve karar verme kabiliyetidir.

Ekonomik gelişmeler ve finansal eğitim politikaları kapsamında finansal okuryazarlık öğretim programlarında bir beceri alanı olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomi eğitimi yerine finansal okuryazarlık becerisinin ortaya çıkmasında bireylerin finansal kavramları anlayıp, yorumlaması, ilişki kurması ve çevresindeki ekonomik konulara karşı ilgili ve duyarlı olması gibi nedenler etkili olmuştur. Bunun yanında küçük yaşlardaki çocuklara kapsamlı ekonomi eğitimi yerine, finansal okuryazarlık becerisine ilişkin günlük yaşamdaki ekonomik koşullara hazırlamak ve bununla birlikte çevresindeki ekonomik yaşama çocuğun birazda olsa dahil olmasını sağlamak üzerinde durulan bir konu olmuştur (Er, 2019). 2008 krizinde birçok kişinin aşırı borçlu hale gelmesi, finansal refahını kaybetmesi finansal okuryazarlığa önemli roller yüklemiştir (Temizel ve Sönmez, 2014: 114).

Finansal okuryazarlık, dünyadaki gelişmeler ile finansal faaliyetler değişime uğramış ve bu faaliyetlerin farklılaşması ile bireylerin doğru ve yerinde finansal kararlar almaları için gerekli görülen ve önemi artan bir yetkinliktir. Bugüne kadar yapılmış çalışma ve araştırmalarda finansal okuryazarlığın farklı tanımlarına rastlanılmıştır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın tek ve sınırlı bir tanımının yapılması yeterli olmayacaktır. Ancak finansal okuryazarlığın kapsadığı bilgi ve beceriler çerçevesinde tanımının da yapıldığı görülmektedir. Finansal okuryazarlığın tanımlanmasında para ve borç yönetimi, birikim, bütçe ve planlama, doğru yatırım, finansal karar verme ve refah ve tüketicinin korunması gibi birçok kavramın ve değişkenin belirleyici olduğu görülmektedir (Adalar, 2019).

Finansal okuryazarlığın birçok araştırmacı ve kurum tarafından farklı olarak tanımlanmakla birlikte, alan yazında kullanımı ülkeden ülkeye, araştırmacıdan araştırmacıya farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, İngiltere ve Kanada’da “finansal yeterlilik” (financial capability) kavramı kullanılırken, ABD, Avustralya ve diğer bazı ülkelerde “finansal okuryazarlık” (financial literacy) kavramı kullanılmaktadır. Bazı yazar ve kurumlar Yükseköğretimde “finansal farkındalık” (financial awareness) kavramını kullanmayı tercih ederken, “ekonomi okuryazarlığı” (economic literacy) kavramını da finansal okuryazarlık yerine kullanmaktadırlar (Gökmen, 2012: 65). Özetle, finansal okuryazarlıkla ilgili çeşitli açıklamalar ve tanımlar yapılmıştır; ancak bu tanımların içeriğinin anlamca birbirine yakın olduğu görülmektedir. Farklı yazarlar ve kurumlar finansal okuryazarlık için değişik tanımlar yapsalar da, özü itibarıyla aynı

konuya açıklık getirmişlerdir (Eskici, 2014). Finansal okuryazarlıkla ilgili alan yazında birçok tanıma rastlanmıştır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

- Finansal okuryazarlık kavramı ilk kez, 1997 yılında yayımlanan “lise öğrencileri arasında finansal okuryazarlık jumpstart anketinde” tanımlanmıştır. Bu tanımda finansal okuryazarlık, bireyin sahip olduğu finansal kaynakları ve gelirlerini yaşam boyu bilinçli kullanması, yönetmesi için bilgiyi kullanması ve beceri haline dönüştürme kabiliyeti olarak ifade edilmiştir (Hastings vd., 2013).

- Türkiye’de bireylerin finansal okuryazarlığını arttırmak için 2012 yılında kurulan ve birçok devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde çalışmalar yürüten FODER, (2022) finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamıştır; bireyin parayı kullanma ve yönetimiyle ilgili bilgiye dayalı değerlendirme yapması ve etkili karar verme becerisidir.

- Er vd. (2017: 76), finansal okuryazarlığı, bireylerin finansı anlama yeterliği olarak görmüşlerdir. Ayrıca finansal okuryazarlığın, bireylerin daha etkin finansal kararlar alma yolunda sahip olmaları gereken finansal bilgi ve beceriler olduğundan da bahsetmektedirler.

- Finansal okuryazarlık, bireylerin kazançlarını, birikimlerini ve yatırımlarını bilinçli kullanması, bütçe yapma ve yönetme kabiliyetine sahip olmasıdır. Kısaca finansal okuryazarlık, bireylerin finansal alanlarda bilgi sahibi olması, finansal konularda doğru davranış sergilemeleri ve finansal konularda doğru kararlar vermelerini kapsamaktadır (Satoğlu, 2014).

- Finansal okuryazarlık, finansal konularda doğru kararlar almak ve bireylerin finansal refahının artması için gereken farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bir birleşimidir (Atkinson & Messy, 2012).

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkarak finansal okuryazarlık, bireylerin doğru finansal kararlar almak ve finansal farkındalığını arttırarak refah seviyesini yükseltmek amacıyla gerekli olan finansla ilgili bilgi, beceri ve davranışların bir bütünü olarak tanımlanabilir (Güler, 2015). Remund (2010: 279) 2000 yılından bu yana yapılan araştırma çalışmalarının gözden geçirilmesine dayanarak, finansal okuryazarlık ile ilgili tanımların birçoğunda beş unsurun yer aldığını ifade etmektedir. Bu unsurlar şunlardır:

- Finansal kavramlarla ilgili bilgi
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim yeteneği

- Kişisel finans yönetimi becerisi
- Doğru finansal kararlar verme becerisi
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili bir şekilde planlama yapma

Yukarıdaki açıklamalar ışığında finansal okuryazarlıkla ilgili farklı tanımların yapılmasına karşın; çoğu araştırmacının ortak vurguladığı kavramlar; finans, birey, para, finansal plan, karar alma, tasarruf, ihtiyaç, beceri, ekonomik yaşam, sorgulama ve borçlanma şeklinde sıralanabilir. Birçok araştırmacı tarafından yapılan tanımlar incelendiğinde finansal okuryazarlıkla ilgili ana temanın, bireylerin ekonomik yaşamlarında karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri durumlar karşısında bireylerin doğru kararlar almaları ile bağımsız ve bilinçli tercihlerde bulunmak için temel düzeyde de olsa finansal bilgi ve beceriye sahip olmaları gerektiği söylenebilir (Er, 2019). Finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin yapılan açıklamalar ışığında bu beceri alanının kapsamının belirlenmesi ve kapsamında ne gibi durumlar ve yeterlikler olduğunun açıklanması gerekmektedir. Bu kapsamda farklı araştırmaların bulgularına göre finansal okuryazarlığın kapsamı şu şekilde ifade edilebilir:

- Para yönetebilme kabiliyeti,
- Finansal alanın ve sistemlerin çalışma prensiplerini anlamak ve finansal kurum ve kuruluşlar hakkında farkındalığı olma,
- Finansal konularda planlamalar yapma,
- İletişimin iyi olması,
- Sahip olduğu kaynaklar ve ihtiyaçlarına göre öncelik durumuna uygun bütçe yapma,
- Kiralama ve satın alma konularını anlama ve tercih yapabilme,
- Finansal riskleri öngörme, anlama ve yönetebilme,
- Emeklilik yaşamını düşünme ve plan yapma,
- Sağlık sorunları ve beklenmeyen durumlara karşı finansal önlemler alma (sağlık sigortası vb.)
- İhtiyaçlarını belirleme ve harcamalarında plan yapma ile önceliklerini belirleme konuları finansal okuryazarlığın kapsamını belirtmektedir (Gökmen, 2012; Er vd., 2014; Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016).

Finansal okuryazarlığın iyi anlaşılması için genel anlamda, doğru bir finansal okuryazarlık eğitimi yapılarak bilinçli kararlar almak ve doğru finansal kararlar vermek

olarak tanımlanabilir. Finansal okuryazarlığın ilk amacı bireylerin hayat standartlarını yükseltecek kararlar almalarını sağlamak ve ekonomik riskleri ve sorunları azaltmak için ortaya çıkan finansla ilgili bir konudur (Öztürk ve Demir, 2015). Finansal okuryazarlık, çocuk, genç, yaşlı, kadın ve erkek toplumun tamamını ilgilendiren önemli bir beceridir. Bireylerin finansal okuryazar olmaları için finansal alanlar ve kavramlarla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bunun için bireylere finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir. Finansal konular ve bununla ilgili karar verme süreci bireyin yaşamına girmesi küçük yaşlarda başlar ve yaşamı boyunca devam eder. Bu nedenle finansal konular ve kavramlar sadece yetişkinleri değil, çocuk ve gençleri de etkileyerek toplumun tamamını ilgilendirmektedir (Er ve Taylan, 2017).

Finansal okuryazarlığın iyi anlaşılması için finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin de incelenmesi gerekmektedir. Aşağıda finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler verilmiştir (Öztürk ve Demir, 2015):

- Sosyo-demografik özellikler
- Aile geçmişi
- Zenginlik- Servet
- Tasarrufları artırma eğilimi
- Finansal memnuniyet
- Umutsuzluk

Kısaca finansal okuryazar olan kişi ekonomiyi etkileyecek olumlu ve olumsuz olayları önceden fark etmeli ve finansal kararlarını buna göre planlamalıdır. Aynı zamanda teknolojik gelişmeleri takip etmeli ve bu gelişmeler sonucu ortaya çıkan finansal durum ve araçları bilmelidir. Sonuç olarak gelişmeleri yakından takip eden ve yorumlayan bir kişi ekonomik bir kriz yaşamadan finansal işlemlerini yapabilir (Köroğlu, 2021).

4.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Geçmiş yıllarda ekonomiye her birey dahil olmazken, günümüzde çocuklardan yaşlılara kadar hemen her birey bir şekilde ekonomik faaliyetlerde bulunmakta ve finansal işlemler gerçekleştirmektedirler. Örneğin; küçük bir çocuk alışveriş yapabilmekte, harçlığını idareli kullanabilmektedir. Yetişkin bireyler de banka, yatırım, çek ve senet işlemleri, kira sözleşmeleri, kredi kartı kullanımı, sanal alışverişler, borsa yatırım işlemleri gibi daha birçok ekonomik faaliyetin içinde yer almaktadırlar. Öyle ki,

ekonomik faaliyet içinde olan birey sayısının her yıl 150 milyon olduğu tahmin edilmektedir (Anthes, 2004; Gökmen, 2012; Alkaya ve Yağlı, 2015). Bu nedenle küreselleşen dünyada serbest piyasa ekonomisi gelişim göstermiş ve yaygınlık kazanmıştır. Finansal araçların değişmesi, fazlalığı ve karmaşıklığı nedeniyle finansal riskler ve krizler bireyleri endişelendirmekte ve çözüm arayışına itmektedir (Köroğlu, 2021).

Karmaşıklaşan finansal ürün ve hizmetler, tüketiciler için finansal okuryazarlığın geliştirilmesinin gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır (Sevim vd., 2012: 573). Finansal ürün ve hizmetler bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmak, istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için vardır. Öğrenciler okurken kredi veya burs alarak okul yaşamlarında rahat ederler, yetişkinler ise ev almak için konut kredisi veya ihtiyaçları için ihtiyaç kredisi alabilirler. Aynı zamanda kredi kartının kullanımının yaygınlaşması ile birlikte kullanım alanı da genişlemiş ve bireylerin harcamalarında daha çok kullanılan finansal araç olmuştur. Finansal araçların bu kolaylıklarına rağmen bireyler; kredi kartı kullanma, sanal alışverişler, istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme, tasarruflu olma noktasında yeterli bilgiye sahip değilse birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Bu yönde bilgiye sahip olma ise finansal okuryazarlık farkındalığına ve eğitimine bağlıdır. Bu yönüyle genç nüfusu fazla olan Türkiye' de bireylerin çeşitli finansal kararlar almalarında, kendi ve aile bütçesini yönetmede, parayı ve kaynakları doğru kullanmada finansal okuryazarlığın önemi ortaya çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda ülkeler finansal okuryazarlık eğitimlerinin üzerinde durmakta ve politikalar geliştirmektedirler (Gökmen, 2012; Kılıç vd., 2015; Başarır ve Sarıhan, 2017; Contuk, 2018).

Bu gelişmelerle birlikte birçok sivil toplum kuruluşu, devletler, bankalar, ekonomistler ve daha birçok kurum, kuruluş ve uzmanlar finansal okuryazarlık konusunda araştırmalar yapıp bu konunun gündemde olmasını sağlamaktadırlar (Köroğlu, 2021). 2005 yılında OECD'ye üye olan ülkelerde yapılan araştırmalarda finansal okuryazarlıkla ilgili genel ve benzer sorunlar tespit edilmiştir (Bayram, 2015). Bu ülkelerde yapılan araştırmaların sonucunda finansal okuryazarlıkla ilgili tespit edilen benzer sorunlar şöyledir (OECD, 2005):

- Bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması,
- Ankete katılanların sosyal özelliklerine ilişkin sorular içeren anketler, finansal anlayışın eğitim ve gelir düzeyleriyle ilişkili olduğunu bulmuştur.

- Bireylerin finansal alanlarda ve konularda az bilgiye sahip olmalarına karşın fazla bilgiye sahip olduklarını düşünmeleri,
- Finansal konularda bilgi sahibi olma ve bu bilgiyi değerlendirip anlama yeteneğinin düşük olması.

Bireylerin, günlük yaşamlarında ve her alanda yaptıkları harcamaları, fatura ödemeleri, kredi kartı kullanımı, borçlarını yönetme, ödemelerini ayarlama, tercihlerinde doğru kararlar verme, birikimlerini ve kaynakları yatırıma dönüştürebilme ve gelecek adına planlar yapma gibi davranışlarda etkin olması için finansal okuryazar olması gerekmektedir. Finansal okuryazar olan bireyler, finansal sistemlerin işleyişine yönelik bilgi sahibi olmakta ve finansal riskleri anlama ve yönetmeyi öğrenmektedirler. Ekonomik şartlardan kaynaklı oluşan sorunlar bireyleri de etkilemekte ve bireylerin de finansal risklere karşı uyanık olmalı ve bu riskleri yönetme becerisine sahip olmalıdır. Bu yönüyle bireylerin ve toplumun tamamının finansal okuryazar olması gereği ortaya çıkmıştır (Er ve Taylan, 2017). Finansal okuryazarlıkta en büyük sorun, bu beceriye sahip olması gereken bireylerin bunun farkında olmamalarıdır. İnsanlar genellikle kendi finansal bilgi ve davranışlarını olduğundan daha iyi değerlendirmeye eğilim göstermektedir (Gökmen, 2012). Bireylerin finansal okuryazarlığının düşük olması yalnızca bireyi değil toplumu da ilgilendiren toplumsal bir finansal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin finansal konularda yeterli bilgi sahibi olmaması, tasarruf yapmaması, parasını ve borçlarını yönetememesi sonucu iflas, haciz vb. sorunların artması ülkenin ekonomisini de olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bağlamda bireyler arasında hiçbir ayırım yapmadan toplumun tamamına finansal okuryazarlık bilincinin kazandırılması gerekir. Aynı zamanda gelecek nesiller içinde eğitim kurumlarının yenilenmesi, öğretim programlarının güncellenmesi ile finansal okuryazarlığın öğrencilere bir ders olarak okutulması gerekmektedir (Bayram, 2010).

Finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi, bireyleri finansal ürün ve hizmetler konusunda bilgilendirme ve bu konuda farkındalık sağlayarak bireylerin ekonomik durumlarına daha uygun finansal karar almalarına yardımcı olmaktadır. Bireylere birçok açıdan katkı sağlaması ve günümüz koşullarında gerekli bir beceri alanı olması nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündeme gelmiştir. Finansal okuryazarlık programları ile, bireylerin finansal konulardaki farkındalığının artırılması ve doğru finansal davranışlar göstermeleri hedeflenmektedir. Finansal araçların karmaşılaşması ile bireylerin emeklilik gibi konularda maddi zarara

uğramayacak kararlar alabilmesi, finansal okuryazarlığın bireylerde gelişmiş olmasına bağlıdır. Bu bağlamda finansal okuryazarlık, toplumun bütünü, bireylerin tamamını yakından ilgilendiren, uzun vadede etkilerinin olması ve önemi artan bir alan olarak görülmektedir (Temizel ve Bayram, 2011).

Finansal okuryazarlık kavramının birkaç farklı anlamı olduğu için, finansal okuryazarlıkta neyin temel içerik ve önemli bir konu alanı olduğunun açıklanması gerekmektedir. Bu anlamda finansal okuryazarlık programı şunları kapsamaktadır (European Commission, 2007) :

- Finansal okuryazarlıkla ilgili aritmetik ve bilgi becerileri,
- Finansmanın nasıl değerlendirileceği, yorumlanacağı ve sorgulanacağı,
- Paranın kullanımının nasıl yapılacağı,
- Mali kararların sonuçları ile tüketicilerin hakları ve sorumlulukları,
- Risklerin ve yararların neler olacağı,

Herkesin borç alırken veya yatırım yaparken olası riskleri anlayabilmesi gerekir. Finansal okuryazarlık, bireylere gelecek için plan yapmalarını, paralarını nasıl değerlendirecekleri konusunda doğru kararlar almalarında ve ekonomik koşullara ve ihtiyaçlara göre yatırım yapmalarında yardımcı olabilir. Finansal okuryazarlık aynı zamanda bireyler ve işletmeler için de önemlidir. Çünkü ekonomi, COVID krizinden yavaş yavaş kurtulmaktadır. Finansal okuryazarlık ayrıca bireyleri aşırı borçlanmaktan, yanlış kararlar almaktan, dolandırılmaktan ve sanal dolandırıcılıktan korur (EU, 2022).

Finansal okuryazarlık bireylerin finansal refahını sağladığı gibi toplumların refahını da sağlamaktadır. Finansal okuryazar olan bireyler ihtiyacı olan ürünü tercih etme noktasında daha bilinçli olacaklar ve işletmelerden ya da finansal kuruluşlardan daha fazla bilgi ve belge talep edeceklerdir. Bu durum finansal kuruluşların veya işletmelerin daha şeffaf olmalarını ve bilgilendirme yapmaları ile finansal piyasalarda olumlu etki oluşturacaktır (Öztürk ve Demir, 2015). Dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik gelişmeler, küresel anlamda etkileri olan 2008 ekonomik kriz, finansal okuryazarlığın önemini ortaya çıkarmış ve arttırmıştır (Arıkan, 2021). 2008 yılında küresel anlamda yaşanan ekonomik krizden sonra yaşanan gelişmeler ve günümüzde finansal okuryazarlığın öneminin giderek artmasındaki etkenler, ADVAK (Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı) tarafından T.C. Kalkınma Bakanlığı ve GEKA (Güney

Ege Kalkınma Ajansı) işbirliği ile yapılan çalışmanın sonucunda şu şekilde açıklanmıştır:

- Finansal sistemlerin ve araçların teknolojik gelişmelerle birlikte karmaşıklaşması,
- Finansal kararlarda sorumlulukların artması
- Emekli olma koşullarındaki değişimler,
- Toplumsal ve kültürel farklılaşmalar,
- Finansal okuryazarlığın düşük olması ile tüketicilerin finansal davranışlarda yanlış karar vermeleri,
- Finansal sistemlerdeki dolandırıcılığın artması,
- Finansal yapıdan anlamama ve finansal yapının dışında kalma (ADVAK, 2016).

21. yy.da küreselleşmenin etkisiyle siyasi, ekonomik, finansal, toplumsal, kültürel alanlarda değişimler ve gelişmeler yaşanmış ve bu değişimler devam etmektedir. Özellikle 2019 yılında ortaya çıkan bütün dünyayı etkileyen pandeminin neden olduğu durumlarla dijitalleşme ve uzaktan çalışma süreçleri her alanda ortaya çıkmıştır. Son yıllarda giderek artan küresel koşullardan kaynaklı finansal krizler ve dalgalanmalar, yaygınlaşan finansal dolandırmalar, dünyadaki artan nüfusla birlikte ortalama yaşam sürelerinin artması, emeklilikteki değişimler, bireysel ve kurumsal olarak artan borçlanma, hükümetlerin tasarruf oranlarını artırma çalışmaları, ülkelerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirleme ve uzmanların bilinçli finansal okuryazarlık seviyelerini artırma gerekliliğini daha fazla öne çıkarmıştır (Tetik, 2021). Bununla birlikte, yaşamımızın her alanına giren yeni dijital finansal teknolojiler ve dijital platformlar ile finansal teknoloji girişimlerinin bireylere sunduğu finansal ürün ve hizmetlerle çok yakın zamanda yaşamımızın kapsamlı değişeceği ve farklı bir dünyanın ortaya çıkabileceğini söyleyebiliriz. Özellikle günümüzde bireylerin sıklıkla duyduğu blok zinciri ve buna benzer teknolojilerin ortaya çıkardığı finansal sistem ve kripto para gibi uygulamalar yeni bir dijital finansal okuryazarlık durumunun çıkabileceğine işaret etmektedir (Tetik, 2021).

Bireylerin günümüz ekonomik şartlarında finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmaları ile finansal sorunları önceden öngörüp çözebilmeleri ve ekonomik olarak refah içinde bir yaşam sürdürebilmeleri açısından önemlidir. Sürekli gelişen ve değişen

dünyaya uyum sağlamak için finansal konuların takip edilmesi ve bireylerin yaşamlarında doğru kararlar verebilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak ise finansal durumumuzu bilme, bütçeyi yönetme, değişimi kabul etme, finansal okuryazarlığın önemini anlayarak yaşam boyu kullanılan ve gerekli bir beceri olduğunu bilmekle mümkün olabilir. Öyle ki , küreselleşen dünyada, başka bir ülkelerde ortaya çıkan krizler bile bizlere etki etmektedir. Piyasaların bu krizlerden etkilenmesi ve birbirlerini etkilemesini öngörmek ve önlem almak finansal okuryazarlık becerisi ile mümkün olacaktır (FODER, 2022). Eğer insanlar şimdiden finansal okuryazar olmaya başlamazlarsa uzak olmayan bir gelecekte ülkeler çok ciddi sorunlarla karşılaşabilirler. Doğru finansal karar veremeyen tüketicilerin sayısı çoğaldıkça, finansal ve ekonomik sistemde tıkanmaların ve krizlerin yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Finansal açıdan sıkıntıya düşen çok sayıda bireyin ve ailenin varlığı bir yandan kendilerini bir yandan da toplumsal barışı etkileyebilecektir. Bu nedenle, insanların en kısa zamanda finansal okuryazar olması özellikle gelecek nesiller açısından gerçekten büyük önem taşımaktadır (Gökmen, 2012). Bu yönüyle günümüzde yaşanan Rusya-Ukrayna savaşı sonucu dünyada ve Türkiye’de görülen enerji ve yakıt krizi finansal okuryazarlığın öneminin artarak devam ettiğini ve edeceğini göstermektedir.

4.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖZELLİKLERİ VE BİLEŞENLERİ

Finansal eğitimin amacı bireylerin finansal okuryazar olmasını sağlamaktır. Finansal okuryazar olmak finans alanında bir uzman gibi bilgiye sahip olmak anlamı taşımamaktadır. Finansal okuryazar olan birey finansal konularda bir uzman değildir ve uzman olması da beklenmez. Finansal okuryazar olma, yaşam için gereken finansal bilgi ve becerilere sahip olmaktır (Gökmen, 2012). Finansal okuryazarlık, var olan ekonomik sorunları anlama, değerlendirme ve çeşitli yöntemleri kullanarak çözmeye çalışma, maliyetini ve kararlarını açıklama, ekonomik koşulların ve ulusal politikalarındaki değişimlerin ekonomiye olan etkilerini yorumlayabilme becerisidir (Gerek ve Kurt, 2011). Köroğlu (2021) araştırmasında finansal okuryazar bir bireyin özelliklerini belirtmiştir. Bunlar:

- Parayı iyi yönetme
- Bütçe yönetimi ve borçlanma
- Finansal planlama yapma

şeklinde açıklamıştır.

Parayı iyi yönetmek: Bireyler sahip oldukları bütçeye göre harcamalarını kontrol etmelidirler. Birey ya da bir aile, elindeki parasının tamamını ya da parasından daha fazlasını harcamamalıdır ve bir kısmını mutlaka tasarruf etmelidir. Tasarruf iki şekilde yapılabilir. Önce harcamalarını yapmak ve geriye kalan parayı biriktirme birinci yoldur. Diğer yol ise, önce tasarruf etme geriye kalan parayı ise harcamalarda kullanmaktır. Doğru olan ikinci yoldur. Birinci yolda tasarruf ve birikim yapabilmek şüphelidir, çünkü harcamaların sonunda paranın kalmama ihtimali vardır. İkinci yolda ise önce tasarruf etme vardır bu da bireyin kazancından ilk ödemeyi kendisine ayırmasıdır. Bu ödemeler bireyin birikimi olacaktır ve ne zaman isterse kullanabilecektir (Turgut, 2006'dan akt. Gökmen, 2012). Bireyin ilk kez birikim yapması, ilk kez bireysel harcama yapması, hatta ilk parayla tanıştığı zamandaki bilgileri ve para harcama konusundaki alışkanlıkları ve davranışları yaşamlarının geri kalan dönemlerinde de geçerliliğini devam ettirecek tutum ve davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökmen, 2012).

Bütçe yönetimi ve borçlanma: Bütçe yönetimi, bireyin finansal planlama yaparak yaşamını bütçesine göre sürdürmesi, finans konularında öncelik belirleyip bütçe yönetimi yapması ile tasarruf ve kısa veya uzun zamanlı yatırımlar yapmasını sağlamaktır. Erken yaşlarda kazanılan bütçe yönetimi davranışı bireylerin yaşamında anlamlı değişimler oluşturabilir (Hayta, 2011; Gökmen, 2012). Kredi kartlarından yapılan harcamaların artması ve bunun sonucunda geri ödenmesinde yaşanan sorunlar ve kredi kartı ile yapılan alışverişlerin fazlalığı ile kredi kartı borçları artış göstermektedir. Kredi kartı borçlarının taksite bağlanması da maliyet artışına neden olmaktadır. Son zamanlarda birçok birey borcunu ödemeyememiş ve mağdur olmuştur. Bu duruma örnek olarak aşağıda son 5 yılda Türkiye'de kredi ve kredi kartı borçlarını ödeyememiş bireylerin yıllara göre dağılımı verilmiştir (TBB Risk Merkezi, 2021):

- 2017 yılında 1.293.314 birey
- 2018 yılında 1.338.673 birey
- 2019 yılında 1.403.546 birey
- 2020 yılında 690.355 birey
- 2021 yılında 1.704.412 birey

Türkiye'de son 5 yılın kredi ve kredi kartının borçlarını ödeyememiş kişi sayısına baktığımızda 2018, 2019 ve 2021 yıllarında bir önceki yıllara göre artış göstermiştir. Sadece 2020 yılında kredi kartı borçlu kişi sayısında bir önceki yıla göre

azalma olmuştur. Son olarak Türkiye’de finansal okuryazarlığın düşük olması, bütçe ve planlama yapılmaması gibi nedenlerden dolayı bireysel borçlanma yıllara göre artarak devam etmektedir. 2021 yılında borçlanan bireylerde artış olmasının nedeni olarak pandeminin etkisi olduğu söylenebilir.

Bununla ilgili FODER’in yaptığı bir araştırmada pandeminin Türkiye’deki bireylerin finansal durumları üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Toplumun yaklaşık %40’ı harcamalarında kısıtlamaya gitmiş, 10 kişiden 3’ü ise ödemelerini yapamadığı veya geciktirdiğini ifade etmiştir. Nitekim 2019 yılında bireylerin %43’ü borçlarını zamanında öderken, 2021 yılında bu oran %21’e düşmüştür. Salgın sonrasında da borçlarını zamanında ödeyenlerin oranı %11 seviyesindedir. Bu anlamda, borçlanmanın giderek arttığı görülmektedir. Bireylerin yaklaşık %44’ü bireysel borcu olduğunu belirtirken, ailelerde bu oran %56’ya çıkmaktadır. Bununla birlikte, her 3 kişiden 1’i de önümüzdeki yıllarda borçlanabileceğini söylemektedirler (FODER, 2022).

Finansal planlama: Finansal planlamanın doğru yapılabilmesi için bireyin öncelikle finansal hedeflerini belirlemesi gerekmektedir. Sonrasında ise planlı bir şekilde kazançlarını hesaplaması, gelir ve giderlerini değerlendirmesi, borçlanma olaksa planlı olması, bunun sonucunda birikimleri amacına uygun olarak planlaması ve uygulaması gerekmektedir. Finansal planlamada ilk aşamada bireyler hedeflerini belirledikten sonra harcamalarında istek ve ihtiyaçlarının farkında olmalıdırlar. Bireyler finansal hedeflerini kısa, orta ve uzun zamanlı belirleyip her bir hedefin bireye olan maliyeti hesaplanmalıdır (Hayta, 2011).

Finansal okuryazarlık bileşenleri hakkında farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. 4 kıtada 14 farklı ülkede uygulanan ve kabul gören OECD’nin ayrımı önemsenmiş ve finansal okuryazarlığı oluşturan üç bileşen ele alınmıştır. Bu bileşenler: “finansal bilgi”, “finansal tutum” ve “finansal davranış”tır (Kıran ve Bozkurt, 2020). Bilinçli finansal okuryazarlığın temeli finansal bilgiye dayanmasına karşılık yeterli değildir. Yani doğru bütçe yönetimi yapmak için bilgi birikimine sahip olmanız isabetli kararlar alacağınızı ve başarılı olacağınız anlamına gelmez. Örneğin, enflasyonun anlamını ve etkilerini bilir ve yükseldiğini gördüğünüzde paranızın alım gücünü koruyup artırmayı düşünebilirsiniz. Ancak bunu nasıl yapacağınızı bilmiyorsanız veya düşünceyi eyleme dönüştürmede kaygılı ve çekingensiniz finansal bilgilerinizi ve öngörülerinizi kullanmıyor anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, finansal okuryazarlık bileşenlerinin,

finansal davranış ve tutum unsurları geliştirilmez ve uygulanmazsa istenilen beklentiler gerçekleşemez (Tetik, 2021). Bu yönüyle, finansal tutum ve davranış bileşenleri, finansal bilgi bileşeninden sonra yer alsa da daha fazla öneme sahiptir. Bireylerin yaşadığı ortam ve çevre, büyüdüğü zaman ve koşullarda küçük yaşlardan başlayarak sağlam bir davranış, karakter ve alışkanlık oluşmamışsa sonrasında yetişkinlikte davranış değişikliğinin sağlanması oldukça zordur. Çünkü küçük yaşlarda kazanılan alışkanlıklar gelecek yaşamdaki davranışlarının temelini oluşturur. Yani bu durumun davranışsal olarak sosyolojik ve psikolojik yönü de vardır. Özellikle düşük ve orta gelirli bireylerin tasarruf, birikim ve yatırım konularında doğru kararlar vermeleri için eğitilmesi gereklidir. Bunun için bireylerin finansal okuryazarlık eğitimleri ile doğru karar verme davranışı ve disiplini kazanmaları için izlenenecek temel yöntem; bütçe, tasarruf, birikim ve yatırım konularının ve işlevlerinin belirli bir program ve ders altında verilmesi gerekmektedir (Tetik, 2021). Finansal okuryazarlık bileşeninin özel hedefleri, finansal konularda tüketicilerin ve yatırımcıların farkındalığını, güvenini, bilgisini ve anlayışını geliştirmekten daha tasarruflu finansal kararlar almaya kadar değişebilir. Ayrıca, nüfusun belirli ve potansiyel olarak savunmasız kesimlerine ulaşmak ve tanımlanmış politika önceliklerini ele almak da dahil olmak üzere daha özel öncelikler içerebilirler (OECD, 2012). Finansal okuryazar birey finansal konularda bilgi sahibidir. Bu bilgilerin ileri düzeyde olmasına gerek yoktur; temel düzeyde sahip olunan bilgi finansal araçları anlamada yeterlidir ve finansal okuryazarlığın ilk şartıdır. Sadece bilgi sahibi olmak da finansal okuryazar olmak anlamına gelmemelidir. Finansal konulardaki bilginin; beceri, tutum ve davranışları da içermesi gerekir. Finansal bilgi, tutum ve davranışlara yansır ve dönüşürse o zaman okuryazar olunabilir. Bireysel anlamda finansal gelişmişliği sağlamak ve korumak için gerekli olan finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışların bütünü finansal okuryazarlığı oluşturur (Gökmen, 2012). Finansal okuryazarlığın bileşenlerine aşağıda yer verilmiştir:

Finansal Bilgi

Finansal bilgi, finansal okuryazarlıkla ilişkili olan bir kavramdır. Ayrıca araştırmacılar, finansal eğitimin bireylerin beceri ve davranışlarına yansımada, finansal bilginin etki alanının geniş olduğunu belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlığın temelini oluşturan finansal bilgi, finansal olaylarla ilgili her türlü gelişmeyi yakından takip etme, çeşitli finansal ürün ve hizmet alanlarını karşılaştırarak zamanında ve doğru finansal karar verme olgusudur (Tetik, 2021). Finansal bilgi, iki boyutu vardır. Birincisi

mikro düzeydeki ekonomik finansal bilgiler; ikincisi ise makroekonomik düzeydeki finansal bilgilerdir. Mikro ekonomik finansal bilgi; ekonomi sisteminde kâr amacı taşıyın veya taşımasının tüm işletmelerin ve hanelerin ekonomisini etkileyen ya da gelecekte etkileyecek durumların öğrenildiği, araştırıldığı veya gözlem yoluyla kazanıldığı bilgilerin tamamıdır. Makroekonomik finansal bilgi ise, bir ekonominin genel yapısına ilişkin cari açık, aylık ve yıllık bütçe planları, iç ve dış ticaret rakamları gibi ekonomik kavram ve terimleri ifade etmektedir (Özdemir, 2011). Bireyler ekonomik kararlarda ve karşılaştıkları finansal olaylarda finansal bilgiye gereksinim duyarlar. Bireylerin finansal okuryazar olmaları için bütçe, tasarruf, risk, enflasyon, gelir ve gider gibi finansal kavramlar hakkında bilgi sahip olmaları gerekir (Alkaya ve Yağlı, 2015). Er ve Çetintaş (2018: 62)'a göre, bireyler, finansal bilgiden yoksun oldukları zaman finansal ürünlerin ve hizmetlerin kendi yaşamlarına yapacağı katkıyı da kavrayamamaktadırlar. Bu durum da bireylerin finansal piyasalardan uzak kalmasına ve sonuç olarak finansal piyasaların ve toplumun gelişimini olumsuz biçimde etkilemektedir. Finansal bilgi, finansal ürünleri ve hizmetleri karşılaştırmalarına ve doğru finansal kararlar almalarına yardımcı olmak için bireyler için finansal okuryazarlığın önemli bir parçasıdır. Finansal kavramlara ilişkin temel bilgi ve sayısal becerileri finansal bağlamda uygulama becerisi, tüketicilerin finansal meselelerini yönetmek için bağımsız hareket edebilmelerini ve finansal refahları üzerinde etkileri olabilecek haber ve olaylara tepki verebilmelerini sağlar (OECD, 2016). Finansal okuryazarlık sadece bilişsel alanla ilgili değildir. Bilişsel yetenek, gençler arasındaki finansal bilgi farklılıklarını açıklamada rol oynamakla birlikte, ilgili tek faktör değildir. Finansal kararların karmaşıklığı arttıkça ve bireyler genç yaşta bile bu kararları vermekle yükümlü kıldıkça, bireyleri yeterli finansal bilgi ile donatmanın yollarını bulmak gerekmektedir. Önceki çalışmalar, nüfusun çoğunun finansal okuryazar olmadığını göstermiştir. Finansal okuryazar olmayan bireyler, bütçelerini etkili bir şekilde yönetemezler ve gelecek için plan yapamazlar. Bu nedenle, finansal bilginin geliştirilmesinde eğitimin rolü önemlidir. Gençlere, finansal sözleşmelere girmeden ve finansal kararlar almaya başlamadan önce finansal eğitim verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, liselerde okutulan finansal okuryazarlık programlarının etkinliğini artırmanın yolları araştırılmalıdır (Lusardi vd., 2010).

Finansal Davranışlar

Finansal davranış, finansal okuryazarlığın kilit bir bileşeni olarak görülmektedir. Davranış, finansal okuryazarlığın temel bir unsurudur ve tartışmasız en önemlisidir. Finansal okuryazar olmanın olumlu sonuçları, harcamaları planlamak ve bir finansal güvenlik ağı oluşturmak gibi davranışlardan kaynaklanır; tersine, aşırı kredi kullanımı gibi belirli davranışlar finansal refahı azaltabilir (Atkinson & Messy, 2012). Finansal davranış, bireylerin kazanımlarını değerlendirme, doğru alışveriş yapma, tasarruf ve yatırımlarını bireysel borç ve kredilerini yönetme, bugün ve gelecek süreçte yatırımlarını değerlendirmesi olarak açıklanabilir (Alkaya ve Yağlı, 2015). Lusardi vd., (2010), finansal okuryazarlık ile ilgili yaptığı çalışmalarda finansal okuryazarlığın, finansal davranış üzerinde etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Alt düzeyde finansal okuryazarlığa sahip bireylerin borçlanma ile ilgili konularda sorun yaşamalarının olası olduğu, piyasaya girme ihtimallerinin az olduğu, düşük fiyatlı yatırım araçlarına yöneldikleri, birikim yapma ve birikimlerini değerlendirme konusunda yetersiz oldukları ve daha fazla emeklilik planı yaptıkları çalışmaların sonuçlarından ulaşılmıştır (Tetik, 2021). Bilinçli finansal okuryazar olan birey, gelir düzeyi çok iyi olsa bile, bir ürün veya hizmet satın alırken harcama konusunda daha dikkatli davranır. Aynı zamanda bütçesini göz önünde bulundurur ve alım gücüne göre davranır. Finansal okuryazar olmayan birey ise, dikkatli davranmadan, iyi hesap yapmadan anlık satın alma davranışını sergilemesi daha yüksektir. Finansal okuryazarlık, bireylerin borçlarını ve senetlerini zamanında ödemek ve faizi yüksek kredilerden almamak gibi davranışlar göstermeleri beklenir. Finansal bilgi, davranışlar üzerinde etkili olduğu gibi parayla ilgili inançlar, duygular ve tutumlar davranışlara yön vermektedir. Bu nedenle finansal davranışlar bireyden bireye, kültürden kültüre farklılık gösterse de, finansal okuryazar olan bireyin finansal davranışının göstergesi finansal refahı elde etme olarak değerlendirilebilir (Atkinson & Messy, 2012'den akt. Tetik, 2021). Finansal davranış, bireylerin doğuştan gelen veya ailesinden edindiği bilgilerle daha sonra yaşamında karşılaştığı psikolojik durumlar, tüketim alışkanlığı ve tasarruf gibi faktörlerin bir bileşimi olarak düşünülebilir. Yapılan araştırmalarda finansal eğitim almamış ve düşük finansal okuryazarlığı sahip bireylerde tasarruf ve biriktirme davranışının olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda finansal eğitimin, finansal davranışın gelişiminde ve finansal tutumun oluşmasında yararlı olacağı tespit edilmiştir (Bayındırlı, 2020). Finansal okuryazarlık araştırmaları ile bireylerin finansal davranışları ile ilgili

Çıkarımlarda bulunabiliriz. Örneğin; bir Őeye gücü yetip yetmeyeceğini dikkatlice değerlendirip değerlendirmedikleri, faturaları genellikle zamanında ödeyip ödemedikleri ve mali durumlarını yakından izlediklerini bildirmeleri dahil olmak üzere, insanların paralarını yönetme biçimleri hakkında bilgi edinebiliriz. Ayrıca, tasarruf etmeye ve uzun vadeli hedefler belirlemeye çalışıp çalışmadıklarını, hane bütçesinden kişisel (veya ortaklaşa) sorumlu olup olmadıklarını, finansal ürünleri nasıl seçtiklerini ve son zamanlarda geçimlerini sağlamak için borç alıp almadıklarını da araştırabiliriz (Atkinson & Messy, 2012).

Finansal Tutumlar

Tutum, izlenen yol, tavır veya belli bir algılama biçimi anlamına gelmektedir. Bireyin bir olay karşısında davranışa geçmeden önceki adımıdır. Finansal tutum, finansal bilgilerin davranışa geçmesindeki psikolojik yönelim veya tavidir. Yapılan araştırmalarda kişilerin para kazanma, tüketim, tasarruf ve yatırım yapma davranışlarında etkin olan duygusal etmenler finansal tutum olarak değerlendirilir (Bayındırlı, 2020). Finansal tutum, finansal konular veya kararlarda kişisel eğilim, yönelim olarak açıklanabilir (Tetik, 2021). Tutumlar ve tercihler, finansal okuryazarlığın önemli bir parçasıdır. Örneğin, bireyler tasarruf konusunda olumsuz bir tutuma sahiplerse, tasarruf yapma konusunda daha az eğilimli olacakları söylenebilir. Aynı Şekilde, günlük ihtiyaçlara öncelik vermeyi seçerlerse, tasarrufları yapmaları ya da gelecek adına finansal planlar yapmaları pek mnkn değildir (Atkinson & Messy, 2012). Finansal tutum, finansal konulara, hizmetlere ve ürünlere karşı bakış açısını ve tavrı ifade etmektedir (Meydan, 2019: 6). Finansal tutum ve davranışlar yakın anlamlı olmalarına karşılık aralarında farklar da vardır. Finansal tutum bireyin finansal olayları algılaması ve tepki vermesi, finansal davranış ise bireyin finansal kararlarda göstermiş olduğu eylemi ifade eder (Tetik, 2021).

4.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN YARARLARI

Günümüzde finansal okuryazarlık devletlerin, eğitim kurumlarının hatta şirketler, bankalar gibi özel girişimcilerin bile ilgisini çekmektedir. Finansal bilgi seviyesinin toplumda düşük düzeyde olması bireyleri olumsuz yönde etkilemekle kalmayıp genel olarak bu sorun tüm ülkeyi etkileyebilmektedir (Biçer ve Altan, 2016). Finansal okuryazarlık bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları finansal problemlerin üzülmesini sağlarken, bunun yanında bireylerin sermaye piyasaları aracılığı ile yaptığı

birikimlerin toplum için yararlı yatırımlara dönüşmesi ülke ekonomisinin gelişmesine ve büyümesine de katkı sağlayacaktır (Fettahoğlu, 2015).

Toplumun genelinde sermaye birikiminin sağlanmasının yolu, bireylerde ve ailelerde tasarruf bilincinin geliştirilmesidir. Son yıllarda bireylerin tasarruf konusunun öneminin kavranması ve bu konuda temel bilincin ve farkındalığın arttırılmasına yönelik yapılan faaliyetler artış göstermektedir. Bireylerin yatırımla ilgili konularda bilgili ve donanımlı olması, kısaca finansal okuryazar olmaları, yatırımların doğru alana yapılması ile yatırımdan zarar etme olmayacak ve bu da bireyin aldığı riski azaltacaktır (Altıntaş, 2008). Tüketiciler için finansal okuryazarlık, topluma ve finansal sisteme birçok yararı olduğu için önemli görülmektedir. Finansal bilgi sahibi olan bireylerin şu davranışları göstermeleri beklenmektedir:

- Yaşam standartları ve ekonomik refahları yüksektir,
- Daha çok tasarruf yapma eğilimindedirler,
- Emeklilik için plan yaparlar ve tasarruf ederler,
- Borçlarını yönetebilirler,
- Finansal alanlarda daha etkin bir rolleri vardır,
- Finansal konularda özgüvenleri yüksektir,
- İhtiyaçlarını karşılamada ve ürünleri seçmede daha bilinçlidirler,
- Ürünleri satın almada pazarlık kabiliyetleri gelişmiştir,
- Finansal konularda plan ve bütçe yapma ve bilinçli davranmada becerileri gelişmiştir (Satoğlu, 2014).

Finansal okuryazar olan bireyler, olmayanlara göre daha fazla tasarruf yapma ve kaynakları daha verimli kullanmaktadırlar. Bu bireyler aynı zamanda ülkenin ekonomik büyümesini olumlu yönde etkileyecektir (Gökmen, 2012). Günlük yaşamda bireyler, birçok konuda karar vermeleri gerekir. Çünkü gündelik yaşamın devamlılığı, bireylerin verdikleri kararların sonuçları ile ilgili tekrar karar verme durumlarının oluşması gibi döngüsel bir süreçtir. Örneğin; alışverişte iki ürün arasından seçim yapma, bir işe hangi yönden başlamanın uygun olacağı, yatırım yaparken hangi yatırım aracının yararlı olacağı ve bunlar gibi birçok olayda bireylerin karar vermeleri gerekmektedir. Bu verilen kararların doğru olmasında bireylere bakış açısı kazandıran ve yardımcı olan becerilerden birinin de finansal okuryazarlık olduğu söylenebilir (Önlen, 2022). Finansal okuryazarlığın çocuklar, gençler, yaşlılar, aileler, düşük gelir grupları, her yaş

ve gelir düzeyindeki bireyler için değişik yararları vardır. Örneğin; iş yaşamına yeni başlayan gençlere tasarruf ve bütçe yapma konularında yardımcı olabilir. Finansal okuryazarlık ayrıca, ailelerin kendilerine ev veya araba almak veya çocukların eğitim harcamalarını karşılamasında etkili olacak bir tasarruf politikası izlemelerine katkıda bulunabilir. Yaşlılara rahat bir emeklilik dönemi geçirmeleri konularında bilgi ve beceri kazandırarak hem emeklilik planları hem de kişisel tasarruf planları için onların fikir edinmelerini sağlar. Daha düşük gelir grubunda bulunan bireyler için finansal okuryazarlık, onların tasarruf yapmaları ve finansal işlemlerdeki yüksek komisyonlardan uzak durmalarını sağlayabilir. Finansal okuryazarlık yatırım yapacak tüketiciler açısından finansal bilgilere sahip olma ile yatırımda karşılaşılabilecek durumların olumlu ve olumsuz sonuçlarının daha doğru biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır (Temizel, 2010; Satoğlu, 2014). Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal taahhütlerini yerine getirmeleri ve böylece karşılanabilir krediye erişimin azalması veya ödememe cezaları gibi sorunlarla karşılaşmamaları için organizasyon becerilerine sahip olması gerekir (Atkinson & Messy, 2012: 32).

Bireylerin finansal okuryazar olmaması sadece kişilerin değil toplumun ve ülkenin finans sorunudur. Bireylerin finansal anlamda alacağı yanlış kararlar bireylerin yanında finansal piyasaları da olumsuz olarak etkileyebilecektir. Bu nedenle finansal okuryazarlığın toplumun genelini kapsaması için finansal eğitim programları hazırlamak ve programların tüm eğitim kurumlarında uygulanmasını sağlamak önemli görölmektedir (Eskici, 2014). Bu kapsamda okullarda finansal okuryazarlık eğitiminin her yaş grubunun seviyesine uygun olması sağlanmalıdır. Günümüzde gençlerin ailelerine göre zorunlu olarak finansal hizmetler; cep telefonu, banka hesabı, kredi kartı vb. gibi birçok finansal bilgi gerektiren konularla karşılaşmaları sonucunda, bu durum gençlerin finansal anlamda riskli konuların ve karmaşık finansal yapı ile karşılaştıkları söylenebilir. Bu açıdan çocuklara temel finansal eğitimin daha küçük yaşlarda verilmesi gerekli görölmektedir. Bu kapsamda finansal eğitimde bazı zorlukları olsa da ulusal anlamda bir program dahilinde okullarda okutulması gelecekte karşılaşılabilecek finansal problemlerin önlenmesinde mikro ve makro alanda katkı sağlayacağını söylemek mümkündür (T.C. Merkez Bankası, 2011). Finansal konulara duyarlı bilinçli nesillerin yetiştirilmesi için sadece okullarda değil ailelerin de çocuklarını finansal konularda desteklemeleri, finansal farkındalığı ve temellerin çocuklara kazandırılmasında etkin ve istekli olmaları önem teşkil etmektedir. Çünkü özellikle ilköğretim dönemindeki çocuk

ve ergenlerin çoğunluğunun ailelerin davranış ve tercihlerini taklit ettikleri görülmektedir (Altıntaş, 2008). Bu nedenlerle finansal okuryazar bireylerin yetişmesinde; devletin eğitim politikaları, öğretim programları, öğretmenlerin yeterliliği ve ailelerin bu konudaki tutumu gibi faktörler etkili olmaktadır. Yaşanan gelişmeler önemli finansal kararların sorumluluğunu bireylere yüklemiştir. Birey, satın almaya karar verdiği finansal üründen sorumludur ve verdiği kararının tüm sonuçlarına katlanacaktır. Tüm bireylerin bilinçli ve sorumlu kararlar verebilmeleri için finansal okuryazar olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda, bireylerin harcamaları noktasında finansal seçenekler farklılaşmış, çoğalmış ve karmaşıklaşmıştır. Bu kapsamda, bireylerin kendilerini, yakınlarını korumak ve finansal refahlarını sağlamak için iyi derecede finansal okuryazar olmaları gerekmektedir (OECD, 2013).

4.5. FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİNİN KAZANDIRILMASI

Finansal okuryazarlık, sadece bireylerin refahını değil, bireyin finansal güvenliğini de etki etmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık üzerinde durulması ve her alanda yaygınlaştırılması gereken önemli bir konudur (Temizel ve Bayram, 2011). İlerleyen yıllarda ortaya çıkması muhtemel finansal problemlerin ana nedeni, finansal okuryazarlık seviyesinin toplum genelinde düşük olmasından ortaya çıkacaktır. Bu problem ülkelerin gözardı edemeyeceği ve dikkate alınması gereken bir durumdur. Finansal okuryazarlığın bir toplumda düşük olması bireyleri, toplumu ve ülkeleri de etkileyebilecektir. Toplumlarda tasarruf yapılmaması, borçlanma, iflas ve haciz gibi olayların artması finansal alana da olumsuz etkileri olacaktır. Finansal okuryazarlığın, her yaşta ve statüden bireye ayırım yapılmadan toplumun tüm kesimlerine kapsayacak biçimde yaygınlaştırılması gerekmektedir (Dereköy, 2020). Finansal okuryazar olmak için FSA (1999), öğrencilere aşağıdaki fırsatların verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bunlar (Mason & Wilson, 2000);

- Bireyin sayılarla iş yapabilmesi ve bilgi teknolojilerini kullanabilmesi,
- Parayı ve kredi kartlarını doğru kullanma ve borçlarını ödeyebilme,
- Finansal konuları anlama ve değerlendirme,
- Tüketicilerin sahip olduğu hak ve sorumlulukları bilme,
- Finansal sorunların çözülmesine yönelik yolları kullanma ile olası riskleri ve getirileri öngörme,

Türkiye gibi genç nüfusa sahip olan ülkelerde finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması, finansal eğitimin küçük yaşlarda verilmesi sonraki yıllarda bireylerin daha refah içinde yaşamalarını sağlayacaktır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması bütün ülkeler için gerekli görülmektedir. Yani finansal okuryazarlık bireyler için hem kısa vadede hem de uzun vadede önemi artmaktadır. Uzun vadede finansal okuryazarlık eğitiminin yaygınlaştırılması ve genç nesillere bu eğitimin verilmesi, genç nesilleri yarınlara hazırlamak için çok önemlidir. Türkiye de bu eğitim genel olarak üniversite düzeyine kadar verilmemekte ya da çok az değinilmektedir. Üniversitelerde de sadece ekonomi, iktisat ve işletme bölümlerinde finansal eğitimin verildiği görülmektedir. Eğitim politikalarının değişerek bu eğitimin çocuklara ilkokuldan başlanarak aşamalı bir şekilde tüm öğretim kademelerinde finansal anlamda temel bilgiler verilerek finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi ülke ekonomisinin gelişimi için önemli görülmektedir (Dağdelen, 2017). Finansal okuryazarlığın yükseltilmesi için verilen finansal eğitimler ülkeden ülkeye, toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Bunun sebebi ülkelerin gereksinimleri, hangi yaş grubunun finansal eğitime ihtiyaç duyduğu ve eğitimin sonunda bireyden beklenen özelliklerin farklılık göstermesidir. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi yalnız hükümetlerden beklenmemeli, aynı zamanda finansal kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri de bu kapsamda faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Finansal okuryazarlığı yükseltmek ve geliştirmek yalnızca eğitim kurumları ile sınırlı kalmamalı çeşitli kurum ve kuruluşlarla da desteklenmelidir. Bunun için ilk sırada medya ve internet gelmektedir. Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile bireylerin televizyon, telefon, bilgisayar ve internet kullanımları giderek artmaktadır. Bu kapsamda ulusal ya da uluslararası kuruluşlar internet ve sosyal medyayı kullanarak finansal eğitim verebilirler. Hükümetler gazete ve dergiler aracılığı ile bireyleri bilgilendirme ve yönlendirmede bulunabilirler. Teknoloji kullanılarak finansal okuryazarlığın bireylere kazandırılması daha kısa sürede gerçekleştirilebilir (Dağdelen, 2017). Finansal okuryazar olan bireylerde tasarruf bilinci de geliştirilebilir. Bireylerin kazançları tasarruf yapmaya uygun olsa bile finansal okuryazar olmayan bireyler tasarruf yapma konusunda daha isteksiz olmaktadır. Finansal okuryazar olan birey harcama ve tasarruf dengesini sağlayarak, bütçesini denk getirme noktasında daha yetkin olacaktır. Bu durumun tersinde ise toplumda tasarruf oranının azalması bireyleri borçlanmaya bu da ekonomik refahın azalmasına neden olacaktır (Dağdelen, 2017). Türkiye’de tasarruf

oranlarının azalması bireyleri krediye kullanmaya yöneltmiş ve 2013 yılı sonu itibariyle kullanılan kredi tutarı 345 milyar TL'yi geçmiştir (Güler, 2015).

Borçlanmanın artması ve borçlanan birey sayısının ülke nüfusunun yarısını geçmesi nedeniyle bireylerin finansal okuryazar olması bir zorunluluk haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık ile bireyler, borçlanma konularında ve bu borcun ödemelerinin nasıl sağlanacağı noktasında finansal bilgiye sahip olacaklardır. Bu durumda bireyler borcu borçla kapatma davranışından vazgeçeceklerdir. Tasarrufun azaldığı ve borçlanmanın arttığı Türkiye'de böyle devam etmesi halinde bir ekonomik krizle karşılaşılması ihtimal dahilindedir. Bireylerde kredi çekme alışkanlıklarının her alanda yaygın olması ve kredilerin geri ödenmesinde sıkıntıların yaşamasında en önemli etken finansal okuryazarlığın istenen seviyede olmamasıdır (Dağdelen, 2017). Finansal okuryazarlığın gelişmesi ile, finansal araçlara duyulan güvenin artmasını sağlar. Bireylerin ve toplumun finansal işlemlerini rahatlıkla ve güvenle yapabilmeleri ve finansal kurumların işlevlerini yerine getirmesinde finansal okuryazarlığın önemi bulunmaktadır. Temel bankacılık işlemleri; mevduat hesabı açma, kredi kartı kullanma, emeklilik hesabı açma, kredi kullanma, sigorta yaptırmak gibi işlemlerde bile bazı bireyler sorun yaşamaktadır. Kredi alırken seçenekleri ve ödeme yöntemleri karşılaştırma, bireye olan kazancın veya tasarrufun ne olacağı, kazancın nasıl değerlendirileceği ve kredinin nereden alınmasının bireye sağlayacağı yararına kadar birçok finansal kararı doğru vermek için finansal okuryazarlığa sahip olmak gerekmektedir (Eskici, 2014). Finansal okuryazar olmak isteyen bir bireyin aşağıda belirtilen özellikleri yaşamında uygulaması gerekmektedir (FODER, 2022).

- Gelirin bir bölümü tasarrufa ayrılmalı,
- Harcamalar yazılmalı ve ödeme planı çıkarılmalı,
- Gelirden fazla harcama yapılmamalı,
- Finansal planlar gerçekçi ve uzun vadeli yapılmalı,
- Bütçe planı yıllık yapılmalı,
- Hane halkı harcamaları kontrol edilmeli,
- Çocuklar da ev bütçesi konularına dâhil edilmeli,
- Gelirimiz ne olursa olsun tasarruf yapmayı alışkanlık haline getirmeliyiz.

Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik çalışmalar toplumda hemen istenen sonuca ulaşılmayabilir. Çalışmaların sonuç vermesi için bu faaliyetlerin toplumun

tamamına yayılması, yaşamın her alanında önemsenmesi ve çocukların ve gençlerin bu bilinçle yetişmelerinin beklenmesi gerekebilir. İlerleyen yıllarda toplumların finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek başarılı plan ve çalışmalar ile sağlanabilir (Sancak, 2013). Finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik eğitim programlarının hazırlanmasında, toplumların yapısına ve kültürel özelliklere dikkat edilmesi, ihtiyaçların belirlenmesi ve değerlendirilmesi, politikaların açık, anlaşılır ve gerçekçi olması, hedef kitlenin önceliklerinin dikkate alınması, verimli ve yararlı olma amaçlarının olması önem taşımaktadır. Aynı zamanda hükümetin ve finansal kurum ve kuruluşların iletişim ve işbirliği içinde olması, bunun yanında finansal eğitim konusunda sivil toplum kuruluşları, özel ve yerel örgütler ile bu konuda bilgi alışverişi, destek alma ve yararlanma yoluna gidilebilir (Hayta, 2011). Bu eğitimlerde belirli bir seviyeye gelmek için bireyin kendi çabalarının yanında kamu kurumlarının ve özel sektörün de işin içine girmesi gerekmektedir. Hükümetlerin finansal okuryazarlık programlarını gündemlerine almaları ve faaliyetlerde bulunmaları toplumsal gelişimi hızlandıracaktır. Finansal okuryazarlığın gelişmesi finansal eğitimden geçmektedir. Finansal eğitim sayesinde finansal okuryazar olan bireyler finansal piyasalarda daha bilinçli ve dikkatli olacaklar ve toplumun geneli için de kazanımlar sağlanmış olacaktır (Bayındırlı, 2020). Finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında finansal eğitim önemli görülmektedir. Finansal okuryazarlıkla ilişkili olan ve finansal eğitimin verilebileceği derslerden birisi de Sosyal Bilgiler dersidir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık becerisinin Sosyal Bilgiler dersi içindeki önemi ve yeri aşağıda açıklanmıştır.

4.6. SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİSİ

Sosyal Bilgiler'i oluşturan yapı Sosyal bilimler ve beşeri bilimlerdir. Ekonomi disiplini Sosyal Bilgiler içinde yer alan sosyal bilim dalları arasındadır. Finansal okuryazarlık becerisi de ekonomi disiplini içerisinde yer almaktadır (Yalçınkaya ve Er, 2019). Finansal okuryazarlık alanının özü kişisel finansa odaklanırken, toplumsal bağlam, bireysel finansal refahın toplumun geri kalanından tamamen ayrılamayacağını kabul eder. Kişisel finansal refah, yerel topluluğu, ulusu ve hatta küresel faaliyetleri etkiler ve onlardan etkilenir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık, tüketici hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olmak, vergilerin ve yerel yönetim ücretlerinin amacını anlamak, işletme çıkarlarının farkında olmak ve tüketici satın alma gücünün rolünü dikkate almak gibi konuları içermektedir (OECD, 2013).

Finansal okuryazarlık herkeste olması beklenen yaşam için temel bir beceridir. Finansal okuryazarlık, tüketiciye finansal faaliyetlerin içinde yer alma, finansal gelişmelerden yarar sağlama ile günlük yaşamda gerekli olan finansal davranışları kazanma olanağı sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık sayesinde, birey ve aileler finansal açıdan sağlıklı olarak daha az finansal kaygı ve sıkıntıları olacaktır. Böylelikle, bundan bütün toplum yararlanacaktır (Gökmen, 2012). Öğrencileri yaşama ve sosyal hayata hazırlayan Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi ile öğrencilerin finansal farkındalık ve okuryazarlık becerilerinin de artması beklenmektedir (Yalçinkaya ve Er, 2019). Finansal okuryazarlık ekonomi biliminin bir alt disiplini olsa da ilkokul ve ortaokulda finansal okuryazarlık becerilerinin kazandırılacağı temel ders Sosyal Bilgiler'dir (Arıkan, 2021). Güvenç (2017) araştırmasında ilköğretimdeki zorunlu dersler içinde finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla öğrenme kazanımına sahip olan dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğunu ifade etmektedir.

Gençlere yönelik ve okullardaki eğitimlerde finansal okuryazarlığa odaklanma yeni bir durum değildir. Bu yönüyle finansal okuryazarlık temel bir yaşam becerisi olarak kabul edilmektedir. 2005 yılında “OECD Tavsiye Kararı” ile finansal okuryazarlık eğitiminin, okullarda verilmesi gerektiği ve küçük yaştaki çocukların yaşamlarında karşılaşılabilecekleri finansal konularla yüzleşmeleri sağlanmalıdır (OECD, 2005). Bu nedenle çocukların ekonomik alanda bilgi ve beceriler kazanmasında Sosyal Bilgiler dersi önemli bir görev üstlenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi ile, küçük yaşlardaki öğrencilere ekonomi konularının diğer disiplinlerle işbirliği içerisinde öğretilmesi sağlanmaktadır (Yıldırım, 2018).

Okullardaki finansal okuryazarlık eğitimi, gençleri yetişkin yaşamlarına hazırlamanın yanında, gençlerin karşılaşılabileceği finansal sorunları da kapsamaktadır. Çocuklar genellikle küçük yaşlardan itibaren finansal hizmetlerin tüketicisi olurlar. Daha ergenlik çağlarında online hesaplara sahip olmaları ve işlem yapmaları, cep telefonlarını çeşitli ödeme işlemleri için kullanmaları giderek artmaktadır ve bu işlemleri yaparken gençlerin finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmaları onlara fayda sağlayacaktır. Daha büyük yaştaki gençlere ise araba sigortası, tasarruf ürünleri ve kredili mevduat hesabı gibi konularda ve finansal kararlarda farkındalık oluşturacaktır. Doğru finansal kararlar alma, gençlerin günlük yaşamlarını ve deneyimlerini etkilediği gibi, yetişkin bir birey olduklarında gelecekleri adına doğru kararlar almalarını da

etkileyecektir. Örneğin, gençlerin harçlıklarını harcamaları konusundaki tutumları veya cep telefonu seçenekleri ve tercih etme davranışları gibi daha basit finansal kararlar alabilirler; ancak gençlerin yetişkin olduklarında alacağı finansal kararların (eğitim, çalışma hayatı vb.) uzun vadeli finansal sonuçları olacağı açıktır (OECD, 2013).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından birisi de öğrencilerin tasarruflu olmaları ve ekonomi konularında doğru kararlar vermeleri ve verdikleri kararlarla yüzleşmeleri gibi süreçlerde gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerle donanmış ve finansal okuryazar bireyler yetiştirmektir (Akhan, 2014; Arıkan, 2021). Bilgili (2009)'ye göre öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde ekonomi konularının öğretimi onların sorumlu vatandaşlık bilincinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu sayede öğrenciler kıt kaynakların önemini kavrayarak tasarruf yapma davranışında bulunabilirler. SBDÖP'de yer alan bazı değerlerin finansal okuryazarlık becerisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu ilişkili olan değerlerin bazıları ise tasarruf, duyarlılık ve sorumluluktur. Finansal kavramlarla ilişkili değerlerin öğretim programında yer alması finansal okuryazarlık becerisine verilen önemi göstermektedir. (Önlen, 2022).

Ekonominin günümüzde yaşamımızın her alanında yer alması Sosyal Bilgiler dersine daha fazla önem kazandırmaktadır (Meydan ve Güngör, 2019). Sosyal Bilgiler dersi değişen ülke ve dünya koşullara uygun bir şekilde bireyi hayata hazırlayan bir derstir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi bireyi gelecekte üstleneceği rollere hazırlamaktadır. Bu roller arasında ekonomik sistem içerisinde hayatını devam ettiren üretici ve tüketici bir vatandaş rolü de bulunmaktadır. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin ekonomiyle ilgili değerleri kazanmaları hedeflenmektedir (Kılıçoğlu, 2009). Sosyal Bilgiler dersi, tarihi, sosyal, ekonomik, coğrafi vb. pek çok alanla ilgili konular içermesi nedeniyle finansal okuryazarlık eğitiminde de mekânsal alanlar kullanılabilir. Bu yönüyle de eğitim, mekân ve insanı içine alan bir derstir. Bu kapsamda finansal okuryazarlık eğitimlerinde pazar alanları gezileri, ekonomi-finans çevrelerine, bankalara ve ticaret odalarına yapılacak olan geziler, iş insanları ile görüşmeler yapma öğrencilerin finansal konularda farkındalığının artması ve eğitim faaliyetlerinin okulla sınırlı kalmaması noktasında önemli görülmektedir (Akengin ve Ersoy, 2015). Özetle finansal okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında, devlet, okul ve ekonomik kurum ve kuruluşlarla işbirliğinin sağlanması eğitim-öğretimin etkililiğini ve verimliliğini arttıracaktır (Yalçınkaya ve Er, 2019). Finansal okuryazarlık eğitimi ile bireyler, finansal kaynaklara ulaşma ve finansal kaynakları

etkili ve doğru kullanma becerilerini kazanırlar. Finansal anlamda bireyler, toplumun dışına itilmezler; aktif, eleştirel ve girişimci bir yapıya sahip olurlar. Finansal okuryazarlık bireyin yaşamında karşılaşacağı finansal konularda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesinde önemli görülen birçok kavram ve becerileri içeren önemli bir yeterliktir. Finansal okuryazar olan bireylerin kaynakları tasarruflu kullanması, birikim ve yatırım yapması ve daha bilinçli finansal kararlar vermesi hem kendini hem de içinde yaşadığı toplumu finansal yönden etkiler ve ülkenin refahına katkı sağlar (Adalar, 2019).

Finansal okuryazarlık eğitimlerinde öncelikli konunun, bireylere planlama yapmanın önemi ve planlama becerilerinin geliştirilmesi olmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisi eğitiminde ilk olarak öğrencilerin amaçlarının olması ve amaçlarının farkında olması ile buna yönelik planlama becerilerini geliştirmek için etkinlikler yapılabilir (Yalçınkaya ve Er, 2019). Finansal okuryazarlık becerisiyle ilgili kavram ve kazanımların SBDÖP’de yer aldığı ve önem verildiği görülmektedir. Özellikle 4. sınıfta kazanım ve konu içeriklerinin, istek ve ihtiyaçlarını ayırt etme, ekonomik faaliyetleri fark etme, sorumluluk sahibi olma, tasarruf etme ve bütçe hazırlama gibi kazanımların olması, diğer ülkelerin de üzerinde durduğu ekonomiyle ilişkili konuların yer alması büyük önem taşımaktadır. Çocuklara 4. sınıfta Sosyal Bilgiler dersi kapsamında finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmaya başlanması ve bunun diğer sınıf düzeylerinde de devam edeceğini göstermektedir (Önlen, 2022).

Finansal okuryazarlık, SBDÖP’de yer alan 27 beceriden birisidir. Yine öğretim programında yer alan öğrenme alanlarından finansal okuryazarlıkla doğrudan ilişkili olan “Üretim, dağıtım, tüketim” öğrenme alanıdır. Temel beceriler incelendiğinde araştırma, girişimcilik, kanıt kullanma, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, eleştirel düşünme, karar verme, problem çözme, yenilikçi düşünme vb. pek çok beceri finansal okuryazarlıkla ilişkilendirilebilmektedir. Finansal okuryazarlığın öğretim programlarında Sosyal Bilgiler dersinde, ilkökul 4. sınıftan itibaren sistematik olarak ele alındığı söylenebilir. Öğretim programları incelendiğinde anahtar yetkinlikler başlığı altında yer verilen sekiz temel yetkinlik arasında yer alan matematiksel yetkinlik/bilim ve teknolojiye yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinlikleri de finansal okuryazarlıkla doğrudan ilişkilendirilebilir (Selanik Ay, 2022).

4.7. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA EĞİTİMİ VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ

Sürdürülebilir kalkınma ya da sürdürülebilirlik, günümüzde popüler bir konu haline gelmiştir. Son yıllarda dünyada, küresel salgın hastalıklar, doğa olaylarının artması, açlık, su kaynakları sorunları, toprağın aşırı kullanımı, denizlerin kirletilmesi ve bazı ülkelerde denizlerde müsilaj tespit edilmesi, dijital dolandırılmaların artması, bölgesel çatışmalar ve savaşlar, siber saldırılar ve güvenlik açığı gibi sorunlar sebebiyle sürdürülebilirliğin önemi arttırmıştır. Bu sorunlara karşı kalıcı ve yapıcı çözümler bulmak bir zorunluluk haline gelmiştir (Yalçın, 2022). Bugünü ve yarını içerisinde barındıran bir kavram olan sürdürülebilirlik, var olan bir durumun veya bir nesnenin devam etmesi ve insanlar tarafından geleceğe aktarımının sağlanması olarak karşımıza çıkmıştır. Geleneksel anlayışlardan çok sürdürülebilirlik, mevcut düzeni iyileştirip tüm insanlığın kazanacağı maddi ve manevi kar elde etme amacını savunmuştur. Aynı zamanda kişilerin veya özel şirketlerin temelinde ekonomik çıkarları gözetmenin yerine devlet temelinde bugünün ihtiyaçları ve yarının devamlılığı adına yürütülecek olan üretim anlayışını temsil etmiştir. Bunun yanı sıra sürdürülebilirlik toplumsal refahın sağlanmasının birinci koşulu olan ekonomik gelişimin devletler bazında olmasından çok tüm insanlığı kapsayacak bir şekilde dünya bazında gerçekleşmesi adına tekelleşmeye karşı çıkan bir kavram olmuştur (Karabıçak ve Özdemir, 2015). Oxford İngilizce sözlükte sürdürülebilirlik kavramı, çevresel olarak sürdürülebilir olma özelliği, doğal kaynakların uzun süre tükenmesinden kaçınırken bir süreç veya işletmenin sürdürülebilirlik veya devam ettirilebilirlik derecesi olarak verilmiştir (Oxford English Dictionary, 2022). Sürdürülebilirlik kavramının popülerliği: çevresel(koruma), ekonomik(büyüme) ve sosyal(eşitlik) boyutlarının birleşiminden meydana gelir (Aydoğdu ve Duban, 2022). Kısaca sürdürülebilir bir yaşam için çevresel, ekonomik ve sosyal gelişme son derece önemlidir (Büyüksulu, 2021). Bilindiği gibi, ekonomik boyut daha çok kaynakların verimli kullanımıyla ilgiliyken sosyal boyut insan odaklı, çevresel boyut ise ekosistemlerin değişen koşullara uyum sağlaması ile ilgilidir. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamadan ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği sağlamak biraz güçtür (Tıraş, 2012).

İngilizcedeki karşılığı “development” olan kalkınma, bir ülkenin mevcut problemlerini çözerek içerisinde bulunduğu durumdan her koşulda kazançlı çıkması, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutta yenilikler yaparak kültürel olarak büyümesi, halkın benimsediği değer yargılarının gelişmesi, bilinçli üretici ve tüketici

vatandaşlarına sahip olarak hedeflenen dünya düzenine hizmet etmesi olarak tanımlanmıştır. Özünde kalkınma, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkeler seviyesine çıkabilmesi için yapmış olduğu eğitimsel, kültürel ve ekonomik yatırımların toplamı olarak tanımlanmıştır (Kaypak, 2011). Sürdürülebilir kalkınma ise, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme noktasında kaynakları bitirmeden bugünün insanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için kalkınma yapması olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma en geniş anlamıyla, hem insanlar arasında hem de insanlarla çevre arasındaki uyumu yükseltmeyi hedeflemektedir (WCED, 1987). Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için (WCED, 1987):

- Vatandaşların da söz sahibi olduğu demokratik bir sistem,
- Bireyin gayreti ve teknik bilgi ile sürdürülebilir üretimi devam ettirecek bir ekonomik sistem,
- Kalkınmanın istenen seviyede olmamasından kaynaklanan sorunların çözümü için bir sosyal sistem,
- Çevreyi ve doğayı koruyarak kalkınmanın sağlanmasını destekleyen bir üretim sistemi,
- Sorunlara çözümler bulan gelişen ve ilerleyen teknolojik sistem,
- Ticari ilişkilerde ve finansal alanlarda sürdürülebilirliği amaçlayan bir uluslararası sistem,
- Esnek ve kendini yenileme ve geliştirme kabiliyetine sahip bir yönetim sistemi,

Yukarıdaki maddeler, kalkınma alanında ulusal ve uluslararası kuruluşların dayanak noktasını oluşturan amaçlar niteliğindedir. Önemli nokta, bu amaçların ne derece uygulanıp uygulanmadığı ve bu amaçlardan uzaklaşıldığında bunların nasıl düzeltilceğidir (WCED, 1987). İlk zamanlar çevresel bir sorumluluk olarak tanımlanan sürdürülebilir kalkınma, günümüzde aktif olarak faaliyet gösteren tüm birey ve toplumlarda olması gereken çevresel, ekonomik ve sosyal sorumluluklar bütünü olarak kabul edilmektedir (Sarıkaya ve Kara, 2007). Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açılarından incelenebilir (Harris, 2000):

- Ekonomik sürdürülebilirlik, iç ve dış borcu yönetilebilme; tarım ve sanayi üretimini geliştirme, ilerletme, sektörlerin zarara uğraması ve plansız iş kurma gibi davranışlardan kaçınmak,

- Çevresel sürdürülebilirlik, yenilenebilir enerji kaynaklarını bilinçli ve ölçülü kullanma, tükenebilecek kaynakları ise daha dikkatli ve kaynağın tükenmesi durumunda yeni kaynakların kullanılabilirliğinin sağlanması ile kaynağın sürekliliğinin devam ettirilmesinin yanında biyoçeşitlilik ve atmosferik olaylar da bu kapsamda ele alınabilir.

- Sosyal sürdürülebilirlik, sosyal ve cinsiyet eşitliği, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerin herkese ulaşması, hesap verebilirlik ve katılımın sağlanması konularını içerir.

Bir başka yönüyle ekonomik sürdürülebilirlik, büyüme, gelişme, küçülme ve üretkenlik faaliyetleri ile geçmişte geleneksel kalkınmaya rehberlik etmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik, ekosistemin korunmasını, taşıma kapasitesini ve biyolojik çeşitliliği içermektedir. Sosyal sürdürülebilirlik ise; eşitlik, erişilebilirlik, katılım, paylaşım, kültürel kimlik ve kurumsal istikrar kavramlarını kapsamaktadır (Basiago, 1999'dan akt. Aydoğdu ve Duban, 2022). Bunun yanında toplumun gereksinimleri giderilirken ekonomik, çevresel ve sosyal kaynakların korunması ve bilinçsizce tüketilmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda günümüzdeki ihtiyaçların karşılanması ya da ekonomik kazanımlar için gelecekte ihtiyaç duyulacak kaynakların bitirilmemesi, sürekli ve dengeli bir gelişim sağlanmasıdır (Önce vd., 2015). Sürdürülebilir kalkınma kısaca ekonomik, sosyal, mekânsal, kültürel ve çevresel boyutları içermektedir. Bu boyutlar birbirlerinden etkilenmektedirler (Kaypak, 2011).

1987 yılında “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” nun yayınladığı Brundtland raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımı yapılarak daha geniş bir anlamda ele alınmıştır. Bu tanımda; doğayı önceleyen bir yaklaşımla ekonomik kalkınmanın sağlanması, küresel ısınma ve iklim değişikliğini önleme, çevreyi koruma ve kaynakların devamlılığını sağlama, istihdam ve iş olanaklarının iyileştirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin niteliğinin artırılması ile herkesin ulaşmasının sağlanması, toplumun tüm kesimlerine ulaşma gibi sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma noktasında az da olsa gelişme kaydedilmiştir. Ancak bu gelişme istenen seviyede gerçekleşmemiştir. Bunun nedeni ise hedeflere ulaşma noktasında küresel anlamda iş birliğinin gerçekleştirilememesidir. Tüm dünyayı ilgilendiren bu çalışmalarda tüm toplumların katılımı ve ortak fikir birliği ile koordineli bir çalışma ile gelişmenin daha

iyi olacağı beklenilmektedir (Peşkircioğlu, 2016). İlerleyen yıllarda Birleşmiş Milletler bünyesinde “Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu” oluşturulmuş ve bu komisyon sürdürülebilir kalkınmanın temel göstergeleri üzerine çalışmıştır. Uluslararası düzeyde “Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu”, 1995 yılında “Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri Çalışma Programını” hayata geçirmiştir (Aydoğdu ve Duban, 2022). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) toplam 170 ülkenin dahil olduğu bir programdır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak ve eşitsizliği azaltmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Ülkelerin politikalar, liderlik becerileri, ortaklık becerileri, kuramsal yetenekler geliştirmelerine katkı sağlamanın yanı sıra sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaları için katkılar getirmek programın öncelikleri arasındadır. UNDP sürdürülebilir kalkınma, demokratik yönetim, barış inşası, iklim ve afet direnci olmak üzere üç temel alanda yoğunlaşmıştır (UNDP, 2021).

2002 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Sürdürülebilir kalkınma konusuna dikkatleri çekmek ve eğitim-öğretim yoluyla daha fazla bireye ulaşabilmek amacıyla 2005-2014 yılları arasını “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim On Yılı” olarak ilan etmiştir. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile bireyler, sorunları çözen, kültürel farklılığa saygı duyan bireyler olmaya ve daha sürdürülebilir bir dünya kurmaya katkıda bulunmaya teşvik edilmektedir (UNESCO, 2017). Eylül 2015’te gerçekleşen Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 70. oturumunda devlet başkanları, dünya liderleri, üst düzey BM temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerini kabul etmişlerdir. UNESCO’nun aktif katılımıyla gerçekleştirilen oturumda: Evrensel, iddialı, sürdürülebilir kalkınma gündemini oluşturarak “İnsanlar tarafından insanlar için” anlayışı temel alınmıştır. Önümüzdeki 15 yılda 3 önemli işi gerçekleştirmek için 17 küresel hedef üzerinde anlaşılmıştır. Bu hedeflerin eğitim alanında da uygulanması ve kazandırılması gelecek adına önemli bir adımdır (Yalçın, 2022). Yine aynı tarihte Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde Birleşmiş Milletler’e üye 193 ülkenin onayıyla 2030 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere, Sürdürülebilir Kalkınma için “Küresel Hedefler” belirlenmiştir. Küresel Hedefler 2015’te Birleşmiş Milletler tarafından yoksulluğu sona erdirmek, dünyayı korumak ve 2030 yılına kadar tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel bir eylem çağrısı olarak kabul edilmiştir. Özellikle temel nokta, bir alandaki eylemin diğer alanlardaki gelişimleri etkileyeceği; kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği dengelemesi gerektiğidir. Ülkeler, en geride olanlar için

ilerlemeye öncelik vermeyi taahhüt etmiş; yoksulluğu, açlığı, AIDS'i, kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığı sona erdirmek için eylem planları tasarlamışlardır (UNDP, 2021). UNDP tarafından 17 “Sürdürülebilir Kalkınma” hedefi belirlenmiştir. Bu hedeflerdeki amaç, yoksulluğu ve imkansızlıkları sona erdiren, iklim değişikliği ile mücadele eden, su varlığını ve ormanları korumaya çalışan, sağlığı ve eğitimi iyileştiren, eşitsizliği azaltan, ekonomik büyümeyi teşvik eden stratejilerle beraber hareket edilmesi gerektiğinin farkında olmaktır (Aydoğdu ve Duban, 2022). 17 “Sürdürülebilir Kalkınma” hedefleri şunlardır: Yoksulluğa son, açlığa son, sağlıklı ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu tüketim ve üretim, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış, adalet ve güçlü kurumlar ve amaçlar için ortaklıklardır (UNDP, 2021).

17 sürdürülebilir kalkınma hedefleri Türkiye'nin kalkınma planındaki hedefler ile de ilişkilidir. Türkiye'nin 2014-2018 yıllarını içine alan “Onuncu Kalkınma Planı” ülkenin ekonomi alanında büyüme, ilerleme ve istikrar kazanmasının yanında; toplumun bilinçlendirilmesi, doğayı koruma ve kaynakların sürdürülebilirliğini sağlama gibi hedefler içermektedir. Bu kapsamda enerji ithalatı giderlerinin fazla olduğu Türkiye’de enerji üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, kırsal-kentsel, doğu-batı gelişmişliğinin eşitlenmesi, kırsal alanlarda tarımsal çeşitlilik ve verimlilik arttırılarak refahın yükseltilmesi, işletmelerin ve esnafın ticarete kar elde etmelerinin sağlanması ile Türkiye’nin 2023 yılı hedefleri için önemli gelişmelerdir. Bunun yanında Türkiye’de gelişmiş ülkelere oranla fazla olan enerji harcamalarının azaltılması, enerji tasarrufu ve verimliliğinin arttırılması faaliyetleri sürdürülebilir kalkınma için önemli görülmektedir (Vakıfbank Sürdürülebilirlik Raporu, 2016). Sürdürülebilirlik alanında bireylere duyarlılık ve farkındalığın kazandırılabilmesi eğitim yoluyla mümkün olabilmektedir (Demirbaş, 2015). Sürdürülebilir kalkınma stratejisi incelendiğinde, karar vermede ekonomik ve ekolojik düşünceleri organize ettiği; bireylerin birbirleri ile ve bireylerin doğa ile ilişkisini aradaki uyumu yükseltmeyi çalıştığı görülmektedir (Bilgili, 2017). Dünyada meydana gelen teknolojik, ekonomik ve bilimsel gelişmelerin yanında küresel sorunlar (salgın hastalıklar, çevresel sorunları, açlık, su sorunu, savaşlar, adaletsiz gelir dağılımı, ahlaki değerlerde yozlaşmalar ve dijital hırsızlık vb.) bunlar gibi olumlu ve olumsuz birçok gelişme eğitim

programlarının güncellenmesi ve geliştirilmesine etki etmektedir. Çünkü bu sorunlarla mücadele etmek için eğitilmiş, nitelikli, sorumluluk sahibi, girişimci bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda öğretim programlarının güncel gelişmelere uyum sağlaması, toplumun yerel, ulusal ve küresel ihtiyaçları dikkate alınarak nitelikli birey yetiştirilmesi gerekmektedir (Yalçın, 2022). Tüm bu nedenlerle sürdürülebilir kalkınma eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma eğitimi; insanlığın ortak sorunlarıyla mücadelede, çevreye yönelik verilen olumsuz etkinin en aza indirilmesinde ve mevcut kaynakların gelecek nesillere kullanılabilir bir şekilde aktarılmasında, toplumda her bireyin üstlenebileceği görev ve sorumlulukları öğretmek amacıyla son yıllarda uluslararası alanda sıkça gündeme gelmiş ve ülkelerin eğitim politikalarına da yansımıştır. Türk Milli Eğitim Sistemi'nde de sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları temelinde ve Birleşmiş Milletler bünyesinde düzenlenen 17 hedefin öğrenciye aktarılması konusunda, görev ve sorumluluk bilinci gelişmiş insanlığın ortak sorunlarına çözüm önerileri getiren bireyler yetiştirme hedefinde olan Sosyal Bilgiler öğretiminin önemi yadsınamaz bir gerçek olmuştur (Kaya, 2013). Bu kapsamda 2018 yılında MEB tarafından öğretim programları güncellenmiştir. Bu güncelleştirmeler ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin benzer ve ortak yanlarının olduğu görülmektedir. 21. yy.da, dünyada yaşanan olaylar, program geliştirme çalışmalarında ve öğretim programlarının güncelleştirilmesinde, bu hedeflere uygun kazanım, beceri ve değerlerin programlara eklenmesi ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Yalçın, 2022). Sürdürülebilir kalkınmanın öğretilmesine eğitim kademelerinin her seviyesinde ve farklı disiplinlerde büyük önem verilmektedir (Ateş, 2019). Sosyal Bilgiler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun konu ve kazanımların yer aldığı derslerden biridir. Sosyal Bilgiler, birçok sosyal bilimi içine alması, içeriğinde küresel konuların yer alması, öğrencilere bilgi, beceri ve tutum kazandırabilmesi adına sürdürülebilir kalkınma eğitimine katkı vereceği düşünülmektedir (Hacat ve Demir, 2019). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi, birden fazla öğrenme alanı ile ilişkili olan ve bütünleşmesini sağlayan ve bireylerin farklı alanlarda gelişmesini sağlamaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi amaçlanan sürdürülebilir kalkınma hedefleri oluşturulmuştur. Bu hedeflerin, SBDÖP'nin geliştirilmesi konusunda, yararlı, güncel ve zengin içeriklere sahip olduğu görülmektedir. SBDÖP'nin, kaynakların sınırlı olduğunu, çevreye karşı duyarlı, doğal kaynakları koruyan, sürdürülebilir bir anlayışa sahip

retken ve nitelikli bireyler yetiştirme vizyonu vardır. SBDÖP ile öğrenciler sürdürülebilir kalkınma ile ilgili farkındalık sağlayacaklar ve duyarlılık kazanacaklardır (Sağdıç ve şahin, 2015).

Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçlarında da yer aldığı gibi ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlılık gösteren ve toplumsal sorunlara çözüm nerileri getirerek, evrensel değerleri koruma bilincine sahip öğrenciler yetiştirme hedefinde olan Sosyal Bilgiler, dünyayı ilgilendiren ortak sorunlarla mücadele ve geleceği bugünden koruma altına alma konusunda ortaya atılan sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin öğrenciye aşılanmasında da önde gelen derslerden birisi olmuştur. Bu nedenlerle sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının ülkesine ve dünyaya duyarlı, sorumluluk bilinci yüksek, topluma ve insanlığa hizmet edecek iyi insan iyi vatandaş yetiştirme hedefinde olan, ulusal değerlere saygılı bireyler yetiştirme ve geleceği daha yaşanabilir standartlara getirme güdüsü ve amacında olan Sosyal Bilgiler dersi çatısının altında sürdürülebilir kalkınma konusu yer edinmeli ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına ilişkin kazanımlara SBDÖP’de doğrudan yer verilmelidir (Acar, 2021). Bu kapsamda 2015 SBDÖP’de “Ekonomi ve Sürdürülebilirlik” ğrenme alanı yer almış ve bu öğrenme alanı ile ilgili şu açıklamalara yer verilmiştir: Tüketim, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için önemli bir kavramdır. Ancak bununla birlikte bireylerin istek ve ihtiyaçları çok fazla, ülkelerin veya toplumların sahip olduğu kaynaklar ise sınırlıdır. Bireyler bu ihtiyaçlarını karşılamak için sınırlı olan ve tükenme tehlikesi de bulunan bu kaynakları doğru ve bilinçli kullanmalı, aynı zamanda tüketim alışkanlıklarını değiştirebilmeli, acil ve önemli ihtiyaçlarına öncelik vermelidir. Bu kapsamda sınırlı olan kaynakların gelecek nesillerin kullanabilmesi için de devamlılığının sağlanması konusu bütün toplumların üzerinde durması gereken bir gündemi olmalıdır. SBDÖP’de yer alan “ekonomi ve sürdürülebilirlik” öğrenme alanı ile öğrencilerin ekonomik konuları bilmesi, anlaması ve okuryazar olmaları; aynı zamanda kaynakları ekonomik anlamda sürdürülebilirliğini sağlama ile doğru ve bilinçli kullanmaları amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin tüm sınıflardaki kazanımları sırasıyla; ekonomi-psikoloji, ekonomi-coğrafya, ekonomi bilimi, ekonomi-sosyoloji ilişkisi üzerinde durmaktadır. Sondaki kazanımlar ise öğrencilerin kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayarak iyi bir geleceğe ulaşmaları hedeflenmektedir (MEB, 2015). Aynı zamanda son güncellenen 2018 SBDÖP’de “Ekonomi ve sürdürülebilirlik” öğrenme alanına yer verilmemiştir. Bunun yerine “İnsanlar yerler ve çevreler, bilim,

teknoloji ve toplum, üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanlarının sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını doğrudan olmasa da dolaylı olarak yansıttığını söylemek mümkündür (Acar, 2021). Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıf “Küresel Bağlantılar” ünitesi adı altında kazandırılması gereken 4. kazanım olan “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir ve öneriler geliştirir” kazanımı yer almıştır (MEB, 2018). Bunun yanında sürdürülebilir kalkınma, son yıllarda sıklıkla farklı alanlarda da (fen, sosyal, sağlık, ekonomi, mühendislik vb.) ve okullarda tüm düzeylerdeki öğretim programlarında vurgulanan önemli bir konu haline gelmiştir. Örneğin Türkiye’de ortaokul düzeyindeki öğretim programlarının çoğunda sürdürülebilir kalkınmaya yönelik amaçlar vardır. Fen bilimleri dersi öğretim programının temel amaçlarında “birey, toplum ve çevre arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi fark ettirmek; toplum, ekonomi ve doğal kaynaklara ilişkin sürdürülebilir kalkınma farkındalığını geliştirmek yer almaktadır (MEB, 2018).

4.7.1. Sürdürülebilir Kalkınma ile Finansal Okuryazarlık İlişkisi ve Sosyal Bilgiler Dersi

Kalkınma hareketinin temelinde ekonomik yönden gelişme ve ilerlemenin olması, ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasında ülkelerin üretici ve tüketici dengesini götmesini, işletmeleri adil yatırım politikalarına yönlendirilmesini, bölgesel ekonomik yatırımlar yapan kuruluşları desteklemesini, uluslararası alım-satımda cari dengeye göre hareket etmesini ve vatandaşları arasında eşit gelir dağılımı sağlamasını zorunlu hale getirmiştir. Ekonomik boyutta sürdürülebilirlik aynı zamanda devletlerin yenilenemeyen enerji kaynaklarını kullanmasından çok, daha yaşanabilir bir dünya düzeni temelinde yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmasını teşvik etmiştir. Bunun yanı sıra devletlerin, sürdürülebilir kalkınma hedefleri içerisinde yer alan açlığın ve yoksulluğun yok edilmesi ile sorumlu üretici ve tüketici hedeflerine ulaşabilme hususunda ekonomik boyut ön plana çıkmıştır (Yavuz, 2010).

Ekonomik sürdürülebilir kalkınma ile finansal farkındalık ya da finansal okuryazarlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmaz. Nitekim T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa Europa ve Habitat Derneği ile birlikte gençler arasında finansal farkındalığı arttırarak sürdürülebilir kalkınmaya sağlamak amacıyla “Paramı Yönetebiliyorum Projesi’ni” hazırlamışlardır (Bayram, 2014). Finansal eğitim, finansal ürünlerin tüketimi açısından daha sürdürülebilir davranışları destekler ve daha sürdürülebilir bir ekonomi ve topluma

ulaşabilmeyi olanaklı kılar. Bu bağlamda finansal okuryazarlık büyük önem taşımaktadır (Krechovska, 2015’den akt. Selanik Ay, 2022). Hem akademisyenler hem de ekonomi politika yapıcılar, gelecekteki refahı arttıracak sürdürülebilir ekonomik ve finansal kararlar almadaki önemi nedeniyle finansal eğitime artan bir ilgi göstermektedirler (Kadoya & Khan, 2020’den akt. Selanik Ay, 2022). Aynı zamanda 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedefleri içinde finansal hizmetlere erişim son derece önemli görölmekte, finansal hizmetlerin toplumun bütün kesimlerine kapsaması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu hedefler içinde yer alan finansal hizmetlere erişim ile ilgili maddeler aşağıda verilmiştir (SGS, 2019):

- 2030’a kadar tarımsal verimliliğin ve özellikle kadınlar, çiftçiler, çobanlar ve balıkçılar vb. küçük üreticilerin toprağa, kaynaklara, bilgiye, finansal hizmetlere, piyasalara ve tarım dışı istihdam imkanlarına ulaşmalarının sağlanması ile gelirlerinin arttırılması,
- Kadınların ekonomik kaynaklara ulaşımı, mülk sahibi olma, finansal hizmetler, miras ve doğal kaynaklara ulaşmaları gibi konularda ulusal yasalara uygun eşit haklara sahip olmaları için reformlar yapılması,
- Üretim faaliyetleri ile, istihdam oluşturma, girişimci, yaratıcı ve yenilikçi olma kalkınmanın desteklenmesi ve finansal hizmetlere ulaşma ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin büyümelerinin teşvik edilmesi,
- Her bireyin bankacılık, sigorta ve finansal hizmetlere ulaşması sağlanmalı ve finansal kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi,
- Gelişmekte olan ölkelerde küçük sanayi işletmelerinin ve diğer işletmelerin uygun miktarda krediyi de kapsayan finansal hizmetlere ulaşmaları ve piyasalara uyum sağlamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Finansal hizmetlere ulaşımın yaygınlaşması dünyada yoksulluğu azaltarak gelir dağılımının dengeli olmasını sağlayarak gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Bu durum sürdürülebilir kalkınmanın da artırılmasına katkı sağlamaktadır. Finansal hizmetlere ulaşımın, finansal yönden gelişme ile sürdürülebilir kalkınma üzerinde etkili olduğu, yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Birçok araştırma, finansal piyasaların gelişmişliği ile sürdürülebilir kalkınma arasında yakın bir ilişki olduğunu, ayrıca

finansal piyasalar geliştikçe sürdürülebilir kalkınmanın sağlandığı sonuçlarına ulaşlmıştır (Türkmen ve Çağıl, 2017).

Doğru tüketim alışkanlıkları da sürdürülebilir kalkınmayı çevresel, sosyal ve ekonomik olarak destekleyebilir. Bu nedenle hem tüketim alışkanlıkları hem de sürdürülebilir kalkınma ve finansal okuryazarlık bağlamında sistematik bir eğitime gereksinim duyulmaktadır. Daha sürdürülebilir bir toplum ve ekonomi, finansal ürünlerin tüketimi açısından da daha sürdürülebilir davranışlar anlamına gelir. Finansal ürünlerin daha sürdürülebilir tüketimi, finansal okuryazarlıkla doğrudan ilişkilidir (Selanik Ay, 2022). Finansal okuryazarlık kısaca; finansal konularda doğru kararlar vermek için gereken bilgi, kavrama, yetenek, tutum ve davranış bütünüdür (OECD, 2012). Finansal okuryazarlık, sürdürülebilirliğe giden bir yoldur ve bireylerin, ailelerin, işletmelerin ve ekonomilerin finansal sürdürülebilirliğini sağlamada önemli bir işleve sahiptir (Swiecka vd., 2020'den akt. Selanik Ay, 2022). Finansal okuryazarlık bir bakıma sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarına ve davranışlarına sahip olmayı da kapsayan bir beceridir. Sürdürülebilir kalkınma bağlamında tüketim alışkanlıklarının önemli bir yer tuttuğu görölmektedir. Tüketici alışkanlıkları küresel ısınma, enerji krizi, kıtlık, ekonomik kriz gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Öte yandan bireyleri tüketici hale getiren ve alışkanlıkları değiştiren etmenler, mal ve hizmetlerin çeşitliliği, reklamlar, alışkanlıklar, tasarruf eğilimi vb. biçiminde sıralanabilir. (Beyazıt Hayta, 2009).

Finansal okuryazarlık becerisi SBDÖP'de yer verilmiştir. Bu yönüyle Sosyal Bilgiler dersi finansal okuryazarlık becerisini kazandırmada önemli rolü bulunmaktadır. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı bilgi ve davranışlarda ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konu ve kazanımlar da vardır (Akhan, 2013). Sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayan etmenlerden birinin toplumdaki bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması gerektiğidir. Finansal okuryazar bireyler toplumların ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınmasında etkilidirler. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması bir toplumdaki bireylerin eğitimi ile olanaklıdır (Selanik Ay, 2022). Bu kapsamda çocuklara küçük yaşlardan itibaren Sosyal Bilgiler dersinde ya da ayrı bir ders olarak finansal okuryazarlık ve sürdürülebilir kalkınma eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir. Toplumdaki yetişkin bireylerin de bu konuda farkındalığının ve bilgilerinin artmasına yönelik devlet ve sivil toplum kuruluşları çalışmalar gerçekleştirmelidirler.

5. TÜRKİYE VE DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK FAALİYETLERİ

Finansal okuryazarlık, her yaştaki bireyi ilgilendiren ve uzun dönemli etkileri olan önemli bir kavramdır. Bireylerin finansal okuryazar olması için ilk olarak finansal kavramlar ve araçlar hakkında bilgi sahibi olması, finansal eğitim alması gerekmektedir. Finansal hizmetlere nasıl ulaşılabileceği ve finansal kuruluşların bireylere sunduğu olanakların neler olduğu ancak finansal yapıyı bilme ile sağlanabilmektedir. Finansal eğitim ve finansal hizmetlere ulaşım olmadan finansal okuryazar olunamayacağı gibi, bu üç kavram birbirinden ayrı düşünülememektedir (Er ve Taylan, 2017). Günümüzde finansal eğitimin önemini artıran birçok neden vardır. Bunlar (OECD, 2005):

- Finansal ürünlerin karmaşık olması
- Finansal ürün çeşitliliğindeki artış
- Doğum sayısının ve yaşam süresinin uzaması
- Emeklilik yapısındaki değişiklikler
- Finansal okuryazarlığın düşük olması

Açıklanan bu nedenlerden dolayı finansal okuryazarlığın artırılması amaçlanmıştır. Finansal okuryazarlığı arttırmanın ilk aşaması, finansal eğitimidir. Finansal eğitim bilgi ile becerinin de verilmesini ve bunların sonuçta tutum ve davranışlara yansımaları gerektirmektedir. Finansal eğitimin hedefi bireyleri finansal okuryazar yaparak doğru finansal kararlar almasını sağlamaktır. Bu anlamda, kazanılan finansal deneyimler de finansal eğitimin bir parçası olarak kabul edilebilir. Finansal eğitim bireylerin, daha uygun ve kaliteli finansal ürün ve hizmet almalarına, finansal piyasalarda şeffaflığın artmasına, alınan kararların doğru olmasında, piyasalardaki likidite ve derinliğin artmasını da sağlamaktadır (Gökmen, 2012; Satoğlu, 2014). Finansal eğitim alan bir bireyin finansal okuryazar bir birey olması beklenir. Finansal eğitim toplumun tamamını ilgilendiren ve giderek önemin artan bir kavramdır. Teknolojinin ilerlemesi ve ürünlerin artışı ile bireylerin (yeni eşyalar almak, faiz oranları arasında tercih yapmak, tasarruf ve yatırım planlarını yapmak vb.) harcama kalemlerinde artış görülmektedir. Bu nedenlerle finansal eğitimin önemi artış göstermektedir (Köroğlu, 2021). Finansal eğitimin bireylerin finansal bilgi birikimini artırarak daha bilinçli ve doğru finansal kararlar almasını sağladığı belirtilmektedir (Altıntaş, 2008). OECD bu konuda gençlere küçük yaşlardan başlayarak finansal eğitim verilmesi ve finansal eğitimin zorunlu dersler ile bütünleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (TEDMEM, 2016). Finansal eğitim alan bireylerin bilinçli ve isabetli

finansal kararlar aldıkları ve bununla birlikte finansal tutum ve davranışlarını daha iyi yönettikleri söylenebilir. Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık iç içe geçmiş kavramlar olup disiplinli bir eğitim sürecini kapsayan finansal eğitim, zaman alan ve zamanla yenilenmesi gereken finansal okuryazarlıkla sonuçlanmaktadır. Bu yönüyle, finansal eğitim ile finansal okuryazarlık arasında olan bağ bu zorunlu ilişkiden ve ihtiyaçtan doğmaktadır. Toplumlar kendilerine özgü sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine göre finansal eğitim kavramı ve süreçleri için farklı yaklaşımlar izlemektedirler (Tetik, 2021). Bu nedenle finansal eğitimle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

- OECD, finansal okuryazarlık eğitimini geliştirmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. OECD ülkelerine göre finansal eğitim, “finansal tüketicilerin/yatırımcıların finansal ürün ve kavramları anlamalarını ve bilgi, talimat ve/veya nesnel tavsiye yoluyla becerilerini ve finansal risklerin ve fırsatların daha fazla farkına varma, bilinçli seçimler yapma, yardım için nereye gideceklerini bilme ve finansal refahlarını iyileştirmek için diğer etkili önlemleri alma konusunda kendilerine güven duyarlar olarak tanımlamıştır (OECD, 2005: 174).”

- TCMB (2011)’ye göre ise finansal eğitim, finansal farkındalığın artırılması, finansal araçlara ulaşımın sağlanması, bilinçli olunması ve bu bilinçle bireylerin tüketim, yatırım ve tasarruf davranışlarında değişim göstermesi ve bu değişim ile ülkenin ve toplumun refahını etkilemesine kadar geniş bir anlamı içermektedir.

- UNICEF (2012) ise finansal eğitimi, finansal okuryazarlığı ve finansal kabiliyeti geliştiren bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre finansal okuryazarlık eğitiminde olması gereken niteliklerin ve hedeflerin neler olacağı aşağıda kısaca açıklanmıştır. Bunlar;

- Bireylerin kazançlarını ve bütçelerini bilinçli ve doğru yönetmesi,
- Finansal konularda bugün ve gelecek için plan yapma,
- Finans sistemlerinin yararlarını, zorluklarını ve risklerini anlama ve değerlendirme,
- Finansal araçları bilme ve finansal konularda uygulama,
- Finansal sistem ve alanlara yönelik doğru bilgi kaynaklarını bilme ve kullanma,

- Finansal hizmetlerin yaşama aktarılmasında etkili ve işlevsel olmasını sağlamaktır (Hayta, 2011).

Finansal eğitim programları, hedef kitlenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma, finansal okuryazarlık düzeylerini arttırma, hedef kitleye finansal bilgilerin nasıl kazandırılması gerektiği ve nasıl uygulamaların tercih edileceği gibi konuları kapsamalıdır. Finansal eğitim, piyasaların artan karmaşıklığını, farklı yaşam şartlarında değişen ihtiyaçları ve giderek karmaşılaşan bilgileri hesaba katarak ömür boyu devam eden bir süreç olarak görülmelidir. Finansal eğitim, çalışanlara hem emeklilik planları hem de bireysel tasarruf planları için doğru yatırım yapmalarında gereken bilgi ve becerileri kazandırır. Finansal eğitim, yatırım koşullarının tartışılması ve farklı yatırım türlerinin özelliklerinin açıklamaları gibi doğru, nesnel ve kolay anlaşılır bilgiler sağlayarak ve çalışanları bu bilgileri özümseyecek becerilerle donatarak, yatırım ürünlerini seçmelerine yardımcı olabilir ve bireysel durumlarına en uygun hizmetler sunabilir. Finansal eğitim aynı zamanda çalışanları düşük riskle yüksek getiri vaat eden planlara karşı dikkatli olmaları konusunda uyarabilir ve finansal ürünler ve hizmetler hakkında doğru soruları sormalarına yardımcı olabilir (OECD, 2005). Son yıllarda OECD ülkelerinde, hükümetler, finans kurumları ve sosyal refahla ilgilenen diğer kuruluşlar, tüketicilerin borçlarının artması konusunda daha fazla endişe duymaya başladılar. Oysa tüketicilerin kredilerini etkin kullanma ve paralarını başarılı bir şekilde yönetme davranışları temel yaşam becerileridir. Borç yönetimi becerilerinin geliştirilmemesi, tüketicileri finansal sıkıntıya, iflasa, finansal kurumların zararı ile ekonomik kayıplara ve ülkede ekonomik krizlere neden olabilir. Bu riske rağmen, kişisel krediyi yönetmek ve aşırı borçlanmayı önlemek veya kötü krediyi düzeltmek için gereken temel finansal bilgi ve beceriler, orta veya yüksek öğretimde öğrencilere kazandırılmamaktadır. Bu nedenle, çoğu öğrenci okullardan ve üniversitelerden temel finansal bilgi, kredi ve borç yönetimi konularında yeterli bilgiye sahip olmadan mezun olurlar. Günümüz koşulları elektronik ödemeleri yapabilmek, devlet ödemelerini ve yardımlarını alabilmek için bir banka hesabına sahip olmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, banka hesabı olmayan bireylerin; kredi, çek, tasarruf hesapları ve diğer finansal hizmetler hakkında bilgilere ulaşması ve anlaması daha da önemli hale gelmiştir. Banka hesabı olmayan ve yetersiz hizmet alan bireylerin bu bilgilere ulaşmalarını sağlamak ve onların kendi ekonomik yeteneklerinden ve finansal anlamda kendi kendilerini yönetebilmeleri için finansal eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır (OECD,

2005). Finansal eğitim programlarında olması gerekenler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır (OECD, 2005);

- Bireylere finansal sistemleri bilme ve uygulama, doğru kararlar alma, finansal alanların olası riskleri finansal okuryazarlık faaliyetleri ve öğretim programları kapsamında öğretilmelidir.

- Finansal okuryazarlık eğitimi programlarının zamanın şartlarına göre güncellenmesi ve değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu programların daha işlevsel ve uygulanabilir olmasını sağlayarak toplumun tamamını kapsayacak biçimde geliştirilmelidir.

- Finansal okuryazarlık programlarındaki içerikler ve hedefler belirlenirken toplumun sosyal ve kültürel özellikleri dikkate alınmalıdır.

- Bu alanda eğitim alacak bireylere ulaşabilmek ve eğitimin yaygınlaşmasını sağlamak için teknolojik araçlar ve sosyal medya daha fazla kullanılmalıdır.

- Finansal okuryazarlık eğitim programları ve faaliyetleri eğitim alan bireylerin kişisel özelliklerine ve yaşlarına uygun olmalıdır.

- Bu alanda yapılan eğitimlerde destek programlar ve teknolojik araçlar ile eğitim veren bireylerin donanımlı olmaları sağlanmalıdır.

- Bunun yanında eğitim veren bireylerin nitelikli olmaları için programlar ve teknolojik araç-gereçlerle desteklenmelidirler.

Bireylerin finansal ürün ve hizmetleri değerlendirmesi ve karşılaştırma yapmaları için finans bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Finansal okuryazar tüketiciler finansal rekabetin daha adil olmasını sağlar. Görüş alış-verişinde bulunur ve devleti belli alanlarda standartlar belirleme ve denetim konusunda yönlendirirler. Finansal eğitim almış bireyler tasarruf yaptıkları için yatırımlara da olumlu katkıları olmaktadır. Özellikle bu bireylerin tasarrufları ile işletmelere finansman sağlanmasında, ekonomik büyüme ve istihdam artışında önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin bu yönde olan katkılarının olumlu etkileri hem ekonominin iyileşmesini hem de toplumsal refahın artmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda finansal okuryazar olan tüketiciler daha fazla tasarruf edecekleri ve kaynakları bilinçli kullanacakları için ekonomik büyümeye olumlu yönde etkilerler. Örneğin, emeklilik sistemine katılımda artış sağlanabilir, böylece ekonomi ve bankalar için uzun dönemli fonlar birikebilir. Ayrıca, tasarruf ve gelirin artması ile finansal kurumların kaynak maliyeti azalacaktır. (Eskici, 2014). Finansal eğitim, küçük yaşlardan başlayarak bireyin tüm yaşamı boyunca devam eden

bir süreci içine almalıdır. Bu sayede, finansal okuryazarlık artarken, bireyler finansal ürün ve hizmetleri daha etkin kullanabilirler. Günlük yaşamda finansal işlemlerle ve problemlerle karşılaştığında daha doğru kararlar alabilir. Geçmişten günümüze gelişen ve değişen yaşam koşulları bireysel emeklilik ve sigortacılık gibi alanlarda da değişimler meydana getirmiştir. Bu nedenlerle bireylerin gelecek planlarında değişiklik yapması gerekmiştir. Günümüz koşullarına ayak uydurabilen bireyler gelecek planlarını oluştururken daha rahat edeceklerdir (Temizel ve Özgüler, 2015).

5.1. ULUSLARARASI ALANDA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ

Doğal kaynakların sınırlılığı, giderek artan dünya nüfusu ve bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların azalması, israfın artması ve dünya genelinde ortaya çıkan ekonomik krizler, finansal okuryazarlık eğitime olan gereksinimi daha da arttırmıştır (Arıkan, 2021). Finansal okuryazarlık eğitimlerinin öneminin artması ile birçok ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş finansal okuryazarlık eğitimi için çalışmalarına başlamıştır. Dünya'daki finansal okuryazarlık eğitim çalışmaları incelendiğinde, finansal okuryazarlık eğitiminin üç temel konuyu esas aldığı söylenebilir. Bu konular; birincisi, para ve kaynakları yönetme, bankacılık, yatırım, kredi, sigorta ve vergiye ilişkin konularda bilgili ve eğitilmiş olma; ikincisi, para ve kaynak yönetimine ilişkin temel noktaları anlama ve üçüncüsü, bu bilgiyi kullanma, finansal kararları planlama, uygulama ve değerlendirme yetkinliği olarak açıklanabilir (Barmaki, 2015). Uluslararası alanda finansal okuryazarlık eğitimi çalışmaları yapan birçok kurum ve kuruluşun vizyonları incelendiğinde; bireyleri finansal konularda bilinçlendirmek, hak ve sorumluluklarını korumak ve finansal refahı yükseltmek gibi amaçlara sahip oldukları görülmektedir. Ortak amaçlara sahip bu kuruluşların, işbirliği içerisinde faaliyet yürütmeleri ve tüm küresel anlamda tüm insanlığa hitap etmek için güçlü ilişkiler kurmaları sayesinde finansal okuryazarlık eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Çelikten, 2020). Finansal eğitim olmadan finansal okuryazarlık geliştirilemez. Bu nedenle ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluş finansal okuryazarlığı, bireylerin finansal durumlarının iyileştirilmesi ve ekonomik politikaların geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı sağlayan bir araç olarak görmekte ve farklı içeriklerde finansal eğitim programları düzenlemektedir (Güler, 2015).

İnsanların finansal ve tüketim davranışları son derece karmaşıktır. Finansal davranış, çok sayıda kişisel veya çevresel faktörlerden etkilenir. Hane halkı finansal

planlamasını ve finansal davranışları etkileyen faktörler iki ana gruba ayrılabilir: Dış(makro) faktörler ve iç(mikro) faktörler. Dış faktörler arasında enflasyon, faiz ve işsizlik oranları, finansal ürün ve hizmetlerin kalitesi ve baskın pazarlama uygulamaları yer almaktadır. Çevresel faktörler aynı zamanda akranları, okulları ve medyayı da içerir. Bu bağlamda bireylerin finansal piyasalarda iyi işlev görebilmeleri ve uzun vadeli finansal güvenliklerini sağlayacak kararlar alabilmeleri için bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik çabaların arttırılması önerilmektedir. Bu çaba finansal okuryazarlık eğitimi yoluyla gerçekleştirilebilir (Selanik Ay, 2022). Aşağıda uluslararası bazı kuruluşların finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili yaptığı çalışmalar açıklanmıştır.

5.1.1. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

OECD, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık alanlarında, faaliyetlerde bulunan ve kapsamlı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlardan birisidir. OECD'nin temel amacı, ülkelerin ekonomik ve sosyal alanlardaki durumlarının geliştirilmesinde etkili olacak politikalara destek vermek ve uygulanmasında yardımcı olmaktır. OECD, finans konularındaki eğitim çalışmalarına öncülük etmekte, ayrıca internet aracılığıyla akademik seviyede önemli bilgi kaynağı sunmaktadır (Satoğlu, 2014). OECD, finansal eğitim faaliyetlerinde önde gelen kuruluşlardan birisidir. OECD, 2003 yılında bazı ülkelerin finansal eğitim programlarını incelemeye başlamıştır. Birinci aşamada, eğitim programlarının verimliliği ve uygulanabilirliği incelenmiş; programlarda finansal okuryazarlığın arttırılmasına yönelik izlenecek stratejilerin belirlenmesi planlanmıştır. İkinci aşamada, kılavuzlar hazırlanarak bireylere ve program düzenleyicilere yol göstermeye çalışılmıştır. Bazı ülkelerde de tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi OECD'nin faaliyetlerinden bazılarıdır. OECD tarafından düzenlenen finansal eğitim projesinde üç ana öge bulunmaktadır. Bunlar; uluslararası farkındalığın ve işbirliğinin arttırılması, uluslararası alanda finansal eğitim faaliyetleri ile ilgili araştırma ve çalışmaların yapılması ve finansal eğitim ve farkındalık üzerine standartların belirlenmesidir. Bu çalışmalar kapsamında uluslararası alanda birçok konferans, seminer vb. çalışmalar yapılmaktadır (Gökmen, 2012).

OECD, finansal okuryazarlıkla ilgili konferanslar, toplantılar ve seminerler düzenlemekte ve yapmış olduğu yayınlarla akademilere ve siyasilere yol göstermeyi ve finansal okuryazarlığı yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Uluslararası Finansal Eğitim Ağı üzerinden farklı ülkelerde yaptığı anketlerle, ülke toplumlarının finansal kavramlar hakkındaki bilgisi, ekonomik anlamda karar verme davranışlarının

doğruluğu gibi konularda performansını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu sayede, finansal okuryazarlıkla ilgili herkesin görüş alışverişinde bulunabileceği ve tecrübelerini paylaşabileceği ortak ve sanal bir platform hizmete sunulmuştur (Satoğlu, 2014). Rusya/WB/OECD Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Güven Fonu çerçevesinde OECD ve INFE, gençler ve okullarda finansal eğitime odaklanmıştır. 2005 yılında Finansal Eğitim ve Farkındalık için İlkeler ve İyi Uygulamalara ilişkin ilk OECD Tavsiyesi, “finansal eğitimin okulda başlaması gerektiğini” zaten kabul etmiştir. İnsanlar hayatlarının mümkün olduğu kadar erken dönemde finansal konularda eğitilmelidir” demiştir. Küresel finansal krizin ardından, finansal okuryazarlık, bireyler için kritik bir yaşam becerisi olarak uluslararası alanda daha fazla tanınırlık kazanmıştır. Bu bağlamda, giderek artan sayıda ülkede geliştirilen finansal eğitim için uyarlanmış ulusal stratejiler, neredeyse sistematik olarak gençler için finansal eğitimin önemini ve bunun okullar aracılığıyla tanıtılmasını vurgulamaktadır (Russia Trust Fund, 2013: 3). OECD, finansal okuryazarlık eğitimi üzerine yaptığı çalışmalarla finansal eğitimin okul süreçlerine dahil edilmesi ve finansal okuryazarlık programlarının içerikleriyle ilgili önerilerde bulunmaktadır. OECD, finansal eğitimin ulusal stratejilere ve okullardaki eğitime dahil edilerek toplumun geneline ulaşılması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda okullardaki finansal eğitimin “ne kadar erken, o kadar iyi” anlayışıyla hareket edilerek erken yaşta anaokulu ya da ilkokul düzeyinde başlaması gerektiğini ve bu eğitimin lise son sınıfa kadar devam etmesinin süreç olarak önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin okulda geçirdikleri zamanda finansal anlamda yetkin olmaları için öğretim kapsamının yaşa/sınıfa göre ayarlanması gerekmektedir (Russia Trust Fund, 2013). Finansal eğitim için kamu eylemi kapsamında; yeterli tasarruf, sigorta ve finansal eğitim yoluyla finansal risklere karşı korunma yolları ve finansal risklere ilişkin anlayışlarını geliştirme ihtiyacı konusunda halkın bilinçlendirilmesi için ulusal kampanyalar teşvik edilmelidir. Finansal eğitim okulda başlamalıdır. İnsanlar hayatlarının mümkün olduğu kadar erken dönemlerinde finansal konularda eğitilmelidir (OECD, 2005). OECD tarafından bazı ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler, finansal okuryazarlığı yaşam becerisi olarak görme ve geliştirme, ulusal şartları dikkate alma, finansal okuryazarlık alanında farkındalığı artırma, finansal eğitim faaliyetlerini belirleme ve işbirliği sağlama, kaynakların gereksiz kullanımını önleme gibi konularda ulusal bir stratejinin belirlenmesi hedeflenmektedir (Dağdelen, 2017). OECD tarafından yapılan PISA 2012 değerlendirmesinde finansal okuryazarlık ilk defa yeni bir alan olarak tanımlanmış ve bu konuyla ilgili ülkelere ait veriler karşılaştırmalı olarak

açıklanmıştır. PISA 2012 sonuçlarına göre, OECD ülkelerinde sadece on çocuktan biri finansal okuryazarlık becerisinin en üst düzeyi olan 5. yeterlik düzeyinde olduğu ve öğrencilerin genel olarak %15'inin finansal becerilerde temel düzey olan 2. yeterlik düzeyinin altında performans gösterdiği belirlenmiştir (TEDMEM, 2016).

5.1.2. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu, bireylerin finansal alanlarda, konularda ve okuryazarlıklarını arttırmaya yönelik çalışmalar ve eğitim faaliyetleri gerçekleştiren bir kuruluştur. Komisyon finansal okuryazarlık eğitim faaliyetleri ile bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini arttırmayı, para ve bütçe yönetimi yapmaları, finansal sistem ve araçlarla ilgili farkındalık sahibi olmaları, finansal hizmetlerden yararlanma ve bilinçli tercihler yapmaları konularında gelişimlerini desteklemektedir (Gökmen, 2012). Avrupa Komisyonu; 2008 yılında finansal eğitimin bireylere, toplumlara ve ekonomilere olan etkilerini belirlemek ve bu konudaki çalışmaları yürütmek üzere “Finansal Eğitim Uzman Grubu” oluşturmuştur (Özgüler, 2013). Avrupa Komisyonu, “Yetişkinler için çevrimiçi tüketici eğitimi araçları” adında 2003 yılında bir internet sitesi (www.dolceta.eu) açmıştır. Bu sitede 27 üye ülkenin tüketicileri, 21 farklı dil de online olarak eğitim alabilmektedirler. Aynı sitede öğretmenlerin finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için Nisan 2010’da ayrı bir bölüm açılmıştır. Bölümde; tasarruf/yatırım, harcama, koruma/sigorta ve borçlanma adında dört ana tema bulunmaktadır. Bu sitede öğretmenler için eğitim-öğretim materyalleri de bulunmaktadır. Eğitici sunular, broşürler, oyun metinleri, etkileşimli sınavlar, videolar vb. materyaller farklı ülkelere ve farklı yaş gruplarına göre hazırlanmış ve Avrupa Birliği’ndeki yirmi dile çevrilmiştir. Finansal eğitim konularının da yer aldığı içerikte tüketiciler için, aile bütçesi ve yönetimi, banka hesapları ve yönetimi, ödemeler, krediler, tasarruf ve yatırımlar konularında geniş kapsamlı bilgiler, makaleler ve kitaplar ile birlikte online testler ve eğitim oyunları da bulunmaktadır (Gökmen, 2012; Temizel ve Özgüler, 2015). Avrupa Komisyonu finansal okuryazarlık eğitiminin bireylere küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiğini ve bu eğitimi verecek öğretmenlere yönelik para yönetimi, tasarruf ve tüketici eğitimi alanlarında tüm okul kademeleri ve yetişkinler için kaynaklar paylaşmakta, verilen eğitimler için ders programları ve sözlükler hazırlamaktadır (Temizel ve Özgüler, 2015). Avrupa Komisyonu’ nun başka bir faaliyeti ise, “Avrupa Günlüğü” ismiyle yayımlanan kitapçıktır. Bu kitapçık sayesinde öğrencilerin tüketici hakları alanında bilgilenmeleri amaçlanmaktadır. Kitapçıkta bunun

yanında para yönetimi ve borçlanma konularında da bilgilere yer verilmiştir (Gökmen, 2012).

5.1.3. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

UNICEF finansal okuryazarlık eğitimleriyle ilgili çalışmalar yapmakta, girişimlerde bulunmakta ve bu konuda işbirliği içindedir. Bu bağlamda Aflatoun International, CYFI ve Child Saving International (CSI) işbirliği ile hazırladığı “Çocuk Dostu Okullarda Çocuk Sosyal ve Finansal Eğitimi (CSFE)” isimli çalışması finansal okuryazarlık eğitiminin ve programlarının geliştirilmesinde katkı sağlamıştır (Çelikten, 2020). CSFE, çocukların toplumlarını değiştirebilecek etkin bireyler olmaları için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırarak onların sosyal ve ekonomik yönden nitelikli birer vatandaş olmalarını hedeflemektedir. CSFE, öğrencilerin öğrendikleri bilgi ve becerileri sınıfın içinde ve dışında kullanabilecekleri bütüncül bir öğrenme deneyimi sağlar. Bu amaçlarla CSFE, çocuklara iyi organize edilmiş bir sosyal ve finansal eğitim programı sunarak finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak ve bu sayede çocukların özgüvenlerinin artmasına, görev ve sorumluluklarını bilmesine, farkındalığını ve finansal bilgilerini geliştirmelerine yardımcı olmak istemektedir (UNICEF, 2012).

5.1.4. Aflatoun International

Aflatoun International, 1991 yılında Hindistan'ın Mumbai kentinde, Jeroo Billimoria tarafından zengin ve fakir çocukların birbirlerinin yaşamlarını öğrenmelerini amaçlayan bir proje olarak başladı. Aflatoun uluslararası bir organizasyon olarak 2005 yılında Amsterdam'da kuruldu ve Jeroo Billimori'nin geliştirdiği program Hindistan dışında farklı ülkelerde de uygulanmaya başlandı. Aflatoun, dünya çapında çocuklara ve gençlere finansal okuryazarlık ve sosyal girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapan Hollanda merkezli bir sivil toplum kuruluşudur. Aynı zamanda Aflatoun, çocukların haklarını bilmesini, tasarruf ve harcamalarını planlamalarını, bütçelerini ve finansal kaynakları yönetmelerini ve yatırım yapabilmelerini sağlamak amacıyla olan sosyal ve finansal bir eğitim programıdır. 345 ortak ve 38 hükümetten oluşan güçlü bir ağ aracılığıyla, kuruluşundan bu yana 108 ülkede 10,5 milyon çocuğa ve gence ulaşmıştır. Aflatoun, toplumsal gereksinimlere ve yaşam şartlarına uyarlanabilen farklı yaşlardaki çocuklar için nitelikli programlar hazırlamaktadır. Bunun yanında öğretmenler için eğitimler düzenlemekte ve hazırlanan

programların uygulanabilirliğini, işlevselliğini ve etkililiğini değerlendirmek için de çalışmalar yapmaktadır (Aflatoun, 2019).

Aflatoun, çocuklar için Sosyal ve Finansal Eğitime (SFE) öncülük etmiştir. Aflatoun, 100'den fazla ülkede, 300'den fazla ortak kuruluş ve 40'tan fazla hükümetle çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışma sonuçları, SFE'nin çocukların ve gençlerin eğitim performansı ve finansal alışkanlıkları üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermiştir. Bugün, Aflatoun dünya genelinde çocuklara ve gençlere temel yaşam becerileri ve finansal beceriler kazandırmak için çalışan önemli bir kuruluştur. Aflatoun, 2022-2026 yılları arasında 250.000'den fazla öğretmen yetiştirmeyi, 600 ortak kuruluşla işbirliği yapmayı ve 60'tan fazla ülkede hükümetler ve çeşitli kuruluşlarla çalışarak 60 milyon çocuğa ve gence ulaşmayı hedeflemektedir (Aflatoun, 2019). Çocukları ve gençleri eğitmek, gelecek nesillerin daha iyi bir gelecek için bilinçli kararlar almasını sağlar. Bununla birlikte, küresel eşitsizlik ve marjinal toplulukların finansal olarak dışlanması durumları, toplumun tüm kesimlerinin finansal okuryazarlığa ulaşmalarının sağlanmasını gerektirmektedir. Aflatoun'un misyonu, milyonlara ulaşmak için toplumların, ülkelerin ve bölgelerin özel ihtiyaçlarına ve koşullarına uyum sağlayarak yüksek kaliteli SFE müfredatı aracılığıyla çocukları ve gençleri yetiştirmektir. Finansal eğitimin kapsamı zaman ve mekana göre değişmiştir. Aflatoun bu değişime uygun olarak çocukları; finansal katılım, sorumlu kaynak yönetimi, tasarruf ve harcamanın değerini anlama gibi temel 21. yy. becerileri konusunda yetiştirmeyi ve girişimcilik becerileri ile sürdürülebilir geçim kaynakları alanlarında uygulanabilir projeler gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Aflatoun, 2023). Aflatoun, Dünyanın 116 farklı ülkesinde başarıyla uygulanan bu eğitim programının Türkiye'deki resmi yürütücüsü olarak 2016 yılında Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV), ile iş birliği protokolü imzalamıştır. Aflatoun'un, Türkiye'deki resmi temsilcisi olan ÖRAV 2017-2018 eğitim öğretim yılında "5 Taş Sosyal ve Finansal Liderlik" eğitimi başlığında 12 pilot ilde öğretmen eğitimlerini tamamlamış ve okullarda yaygınlaştırmaya başlamıştır. Bu eğitimde; tüm eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin sosyal ve finansal okuryazarlık konusunda bilgilerinin artırılması ve öğrencilere de bu becerileri kazandırabilmeleri hedeflenmektedir. Eğlenceli ve bütünsel dersler şeklinde deneyime dayalı öğrenme yöntemleriyle kazanımlar kalıcı hale getirilmektedir. Programda çocuklar ve gençler kendi yeteneklerini keşfetmek için "Nasıl para biriktirebileceklerini, nasıl bütçe yapabileceklerini ve kendilerine, ailelerine ve çevrelerine yararlı olabilecek

sosyal ve finansal girişimleri nasıl kurabileceklerini” öğrenirler. Aflatoun’un sağladığı içerik ile Türkiye için hazırlanan sosyal ve finansal eğitim programında beş temel modül vardır (ÖRAV, 2017). Eğitim konu başlıkları şunlardır:

- Kişisel Algı ve Keşif
- Haklar ve Sorumluluklar
- Biriktirme ve Harcama
- Planlama ve Bütçe
- Sosyal ve Finansal Girişimler

Aflatun, farklı sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada da önemli bir role sahiptir (Aflatoun, 2019). Bir genç, sosyal ve ekonomik olarak güçlendiğinde, kendi geleceğini belirleme becerilerine sahip olur ve karşı karşıya oldukları çok sayıda sağlık, eğitim, istihdam ve toplumsal zorlukların üstesinden gelebilir. Gençler sosyal ve ekonomik olarak güçlendirildiğinde, eğitimlerini tamamlamaları, sağlık risklerini azaltmaları, sömürüden kaçınmaları ve sürdürülebilir bir geçim kaynağı sağlamaları daha olası olacaktır. (Penner vd., 2019).

5.2. DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ

Finansal okuryazarlık eğitimi ile hem bireylerin kendi refahları hem de toplumun refahını sağlamak için ekonomik sistem içinde kimi zaman tüketici kimi zaman üretici olarak yerini alan bireylerin ekonomik performanslarının iyileştirebilmesine hizmet etmelidir. Finansal okuryazarlık eğitime yönelik mevcut yaklaşım, aileler için uzun vadeli finansal güvenliği destekleyen ve finansal kararlar almayı sağlayan tutumları, değerleri ve inançları kazandırmada etkili olacak şekilde planlanmalıdır (Selanik Ay, 2022). Gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlığın düşük olması bir sorun olarak görülürken aynı durum gelişmiş ülkeler için de bir sorun oluşturmaktadır. Bununla ilgili, 2010 yılında ABD bakanlar kurulu üyelerinin bazıları gençlerin finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğunu ve gençler arasındaki bu oran yükseltilmezse ilerleyen yıllarda büyük problemler yaşanabileceğini ifade etmişlerdir (Kılıç vd., 2015). Bu sorunlarla ilgili ilköğretim düzeyinde ekonomi konularında yabancı alan yazın incelendiğinde; üzerinde durulan konunun, çocuklar için ekonominin gerekli ve önemli olması değil; ekonominin nasıl daha iyi ve kapsamlı öğretilbileceği ile ilgilidir. Bu durum ekonomi eğitiminde daha çok niteliğe ve uygulamaya önem verildiğini göstermektedir (Akhan, 2013). Anılan özellikleri ve

bireylere olan katkıları ile pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündeme gelmektedir. Finansal okuryazarlık programlarının amacı, bireylerin finansal konularda farkındalığını artırmak ve bu yolla finansal davranışları olumlu yönde değiştirmektir. Finansal okuryazarlık ve finansal kararlarda başarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Finansal okuryazarlığın bireylerin finansal davranışlarını değiştirmesi ve bununla ilişkili olarak doğru finansal kararlar almaları beklenmektedir (Temizel, 2010). Finansal eğitimde ulusal bir strateji (NS) geliştirmek için, finansal eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması için aşağıdaki konuları da kapsamalıdır (OECD, 2012):

- Bireylerin finansal eğitim ihtiyaçları ve önemli finansal konular hakkında halkı bilgilendirmek amacıyla geniş kitlelere kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları; ulusal veya bölgesel düzeyde yapılabilecek bu kampanyaların düzenli ve planlı olması sağlanmalıdır.

- Çevrimiçi bilgi ve öneri içeren web siteleri kamu paydaşları tarafından kurulmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu sayede bireyler çeşitli finansal ürünlerin karşılaştırmalarını yapabilirler. Bu hizmet tüm bireylere duyurulmalı ve bireylerin bu hizmete ulaşmaları ve kullanmaları teşvik edilmelidir.

- Bu eğitimlerde kâğıt malzemeler, eğitim ve tavsiye merkezleri vb. dahil uygun olan başka araçlar da kullanılabilir.

Finansal eğitimin kalitesine ve zamanlamasına dikkat edilmelidir. Bununla ilgili olarak (OECD, 2012):

- Finansal eğitim basit ve ilgi çekici olmalı ve bireylerin doğru finansal kararlar alması için bütçe yönetimi gibi etkileşimli araçlar ve ipuçları içermelidir,

- Tüketicilerin finansal bilgilerini geliştirmenin yanında finansal davranışlarını değiştirmek için yenilikçi araçların geliştirilmesi, kullanılması ve değerlendirilmesi teşvik edilmelidir. Bu kapsamda, sosyal pazarlama araçları veya davranışsal ekonomi ve psikoloji alanlarında yapılmış araştırmanın sonuçları da kullanılabilir.

- Finansal eğitim, bireylere öğrenmeye elverişli ortamlarda (okul, yetişkin eğitimi, kolejler, işyeri vb.) verilmeli; birey yaşamında uzun vadeli planlar yaparken, önemli finansal konularda kararlar alırken (düğün, hamilelik, yeni iş, boşanma, emeklilik, işsizlik vb.) doğru tercihlerde bulunabilmelidir.

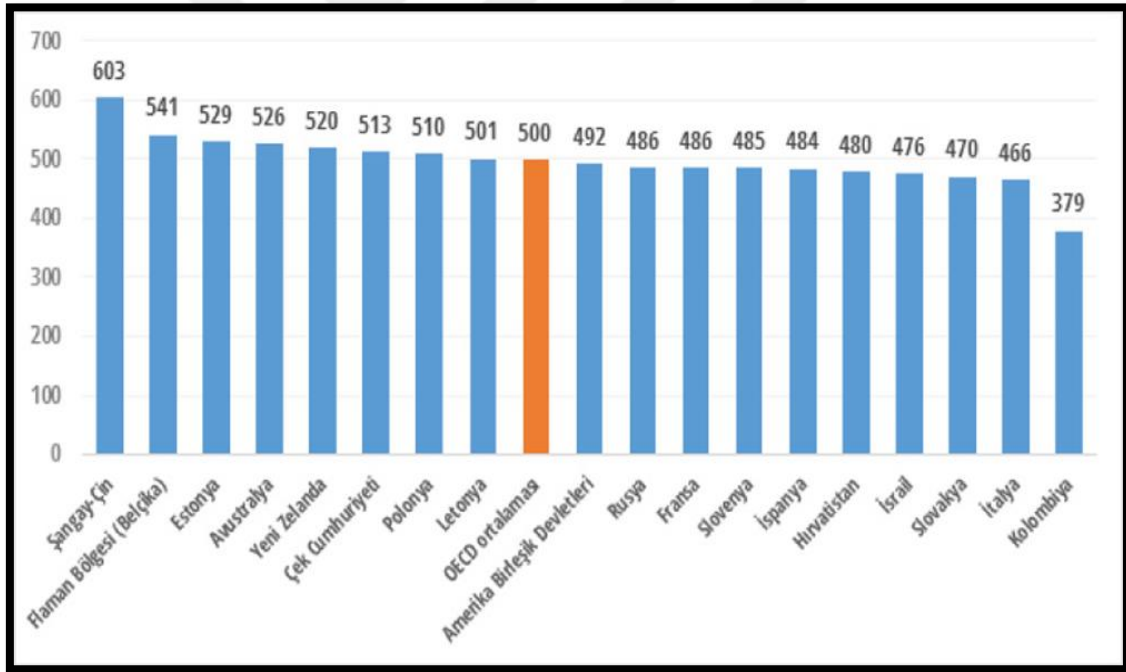
- Finansal eğitim veren öğretmenleri ve finansal eğitimin yaygınlaşmasında rol alan (medya, kamu görevlileri, çalışanlar, vb.) çalışanları eğitmek için programların geliştirilmesi ve uygulanması sağlanmalıdır.

- Finansal eğitim alanında aktif rol alanların ödüllendirilmesi; kuruluşların ve çalışanların ise lisanslanması ve sertifikalandırılması sağlanabilir.

- Kâr amacı taşımayan kuruluşlar, eğitim kurumları ve yerel yönetimler tarafından finansal eğitimin verilmesini desteklemek için finansman sağlanmalıdır.

OECD tarafından yapılan PISA sınavında ülkelerin finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. PISA 2012 sınavında finansal okuryazarlık alanında 15 ülke içinde finansal okuryazarlık becerilerinde en yüksek puanı Şanghay-Çin almıştır (TEDMEM, 2016). Aşağıda ülkelerin PISA 2012 sonuçlarına göre finansal okuryazarlık performansları verilmiştir:

Şekil 5. PISA 2012: Katılımcı Ülkeler ve Ekonomilerin Finansal Okuryazarlık Performansları

Kaynak: TEDMEM, 2016.

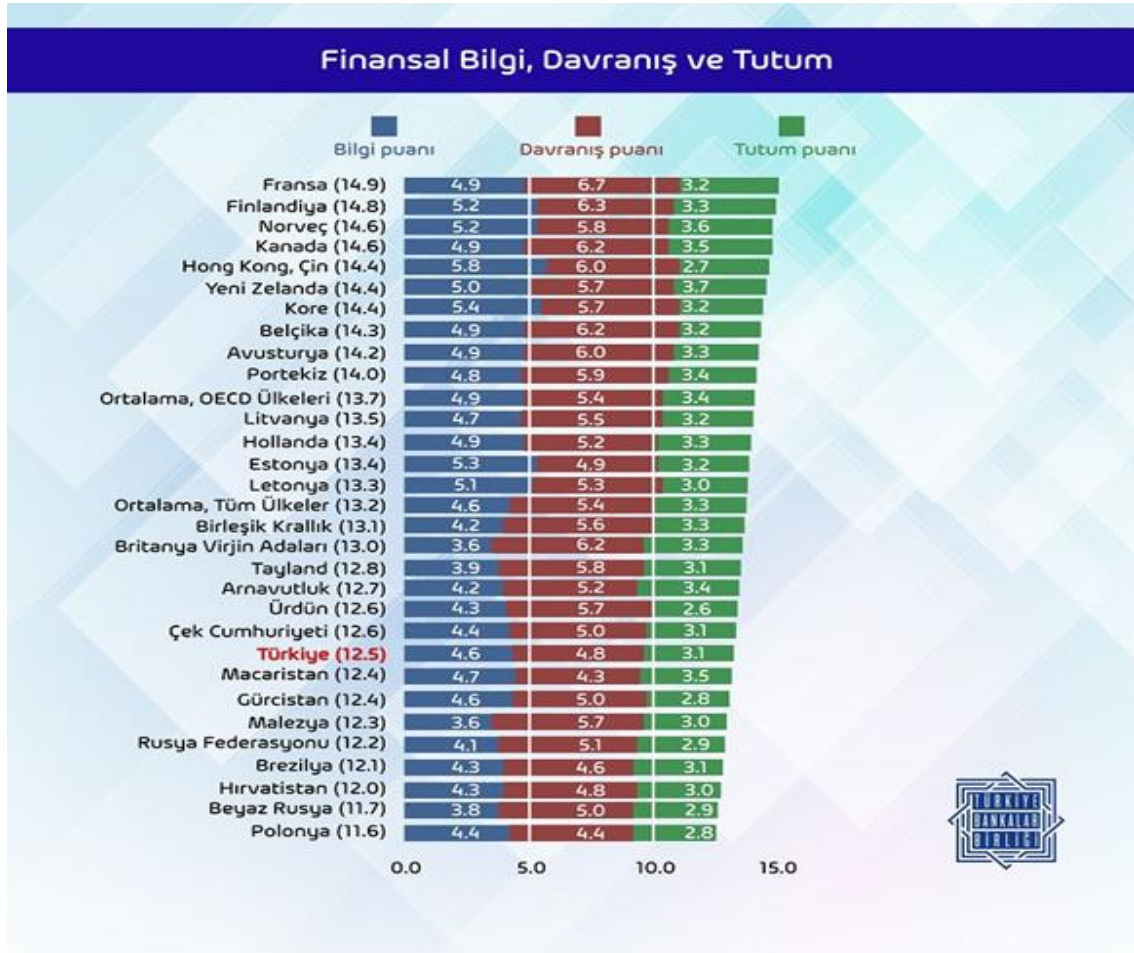
PISA 2012 sonuçlarından öğrencilerin finansal okuryazarlık performansı ile matematik ve okuma alanlarındaki performansları arasında ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlık becerisinin, finansal karar alma süreçlerinde etkili olan duygusal ve psikolojik etmenleri de yönetmesi ve kontrol altında tutması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında, PISA 2012 sonuçlarına göre öğrencilerin finansal okuryazarlık performansı ile sosyo-ekonomik durumları arasında da ilişki

olduğu tespit edilmiştir. Finansal yeterliklerle ilgili yapılan araştırmaların çoğunda, eğitim düzeyi düşük olan bireyler, kadınlar ve bazı toplumsal gruplar arasında finansal konulardaki eksikliğin daha fazla olduğu gözlenmektedir (TEDMEM, 2016). OECD 2016 yılındaki raporda; 17 OECD ülkesinin içinde olduğu toplam 30 ülke ve ekonomisiyle ilgili, karşılaştırılabilir veri toplamak için International Network on Financial Education (OECD/INFE) araç setini kullanarak uluslararası alanda finansal okuryazarlık araştırması gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada 18-79 yaşları arasındaki 51.650 yetişkinle, 30 dilde aynı temel sorular kullanılarak görüşme yapılmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların finansal konulardaki bilgi, davranış ve tutum düzeylerini, nüfusun finansal okuryazarlık seviyesini, toplumun eğitim ve diğer alanlardaki ihtiyaçlarına ilişkin değerlendirmeler sunmaktadır (OECD, 2016). Araştırma sonuçları özetle:

- Bilgi, tutum ve davranış puanlarının birleştirilmesiyle gösterilen katılımcıların genel finansal okuryazarlık düzeyleri düşüktür.
- Tüm katılımcı ülkelerdeki ortalama puan 21 üzerinden 13,2'dir. Katılımcı OECD ülkeleri genelinde ise 13,7'dir.
- Ülkelerin finansal okuryazarlık seviyeleri, çeşitli nedenlerle beklenenden daha düşük çıkmıştır. Bazı ülkelerin finansal bilgi düzeyleri düşükken, bazılarının ise finansal davranış düzeyleri düşük olabilmektedir. Örneğin, Letonya ve Estonya gibi daha yüksek finansal bilgi düzeyine sahip bazı ülkeler, finansal davranış puanlarının düşük olması nedeniyle genel finansal okuryazarlık düzeyleri de düşük çıkmıştır (OECD, 2016).

OECD/INFE'nin 12 Ekim 2016 tarihinde yayınlamış olduğu yetişkin finansal okuryazarlık yetkinlik anketi sonuçları aşağıda Şekil 5'te yer verilmiştir. Şekil 5'te katılımcı ülkeler, ülkelerin ortalama finansal bilgi, tutum ve davranış puanları ve ülkelerin bilgi, davranış ve tutum puanları birleştirilerek ülkelerin genel finansal okuryazarlık puanları belirlenmiştir (OECD, 2016).

Şekil 6. OECD/INFE'nin 2016 Yılındaki Finansal Okuryazarlık Anketi Sonuçları

Kaynak: <https://foy.tbb.org.tr/turkiye-de-foy>.

Bu araştırma sonuçlarına göre; Türkiye, finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum düzeyi genel ortalama düzeyinde, ankete katılan 30 ülke arasında 21. sırada, ankete katılan 17 OECD üyesi ülkeler arasında da 15. sırada yer almıştır. Tayland (%64), Gürcistan (%61), Beyaz Rusya (%57), Arnavutluk (%54) ve Türkiye'de (%50), nüfusun en az yarısı son yıllarda en az bir kez geçimini sağlayamamıştır. Son 12 ayda, Tayland (%45), Gürcistan (%45), Türkiye (%42), Arnavutluk (%41) ve Beyaz Rusya'da (%41) nüfusun on kişiden en az dördü geçimini sağlamak için borçlanmaya başvurmuştur. Bu durum, düşük veya değişen gelirler nedeniyle, bu ülkelerde yüksek düzeyde bir finansal kırılganlık olduğunu göstermektedir. İnsanların belirsizlik içinde bile bütçe yapmasına, tasarruf etmesine, faturaları ve kredi taahhütlerini zamanında ödemelerini sağlamak için tasarlanmış finansal eğitim, insanların gelecekte benzer durumlarla karşılaşmaması ve etkili çözümler geliştirebilmeleri için önemli görülmektedir (OECD, 2016). Bu araştırma sonuçlarından, uygulama, değerlendirme ve tavsiye anlamında aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir (OECD, 2016):

- Özellikle, düşük finansal okuryazarlık düzeyi, finansal eğitime okullarda erken yaşlarda başlamanın önemini ortaya çıkarmış ve OECD'nin 2005 yılındaki tavsiyesini doğrulamıştır. Finansal eğitim etkili ve verimli olursa; gelecek nesillerin finansal refahları artacak, bireylerin genç yaşlardan itibaren olumlu alışkanlıklar kazanmaları için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmaları sağlanacaktır.

- Kamu kurum ve kuruluşları, yetkili kişiler finansal eğitim ve diğer çalışma faaliyetlerinin birleştirilmesiyle yetişkinlerin bilgi, beceri ve davranışlarının geliştirilmesi çalışmaları yapılmalıdır.

- Okullar, çocukların ve gençlerin ekonomik refaha ulaşmalarını sağlayacak beceri ve tutumları geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin harcama planları yapma, tasarruf ve ileriye planlama gibi olumlu alışkanlık ve davranışlar kazanmaları teşvik edilmelidir.

Avrupa Komisyonu ve diğer hükümetler arası kuruluşlar, tüketiciyi koruma ve tüketiciyi bilgilendirme konusundaki köklü yaklaşımlara ek olarak finansal okuryazarlık/finansal eğitime giderek daha fazla önem vermektedirler. Örneğin, komisyonun “Finansal hizmetler politikasına ilişkin yeşil kitabı”, finansal eğitim girişimlerini gelecekteki olası bir eylem planı olarak ele almaktadır. Benzer şekilde, OECD, finansal okuryazarlığın geliştirilmesine ilişkin sorunlar ve politikalar hakkında bir analiz yayınlamıştır (European Commission, 2007). OECD (2016) tarafından yayımlanan “Avrupa Ülkelerinde Finansal Eğitim: Eğilimler ve Son Gelişmeler” raporunda pek çok Avrupa ülkesinde finansal kavramlara ilişkin farkındalığı artırmak, finansal konularda toplumun genelinin bilgilendirilmesini sağlamak için web siteleri, online araçlar, bilgi kampanyaları, finansal yeterlik günü/haftası ve müzeler gibi çeşitli araçlardan yararlanılmaktadır. Örgün ve yaygın eğitim kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar bankalar gibi özel kurum ve kuruluşların desteğini de almaktadır (OECD, 2016'dan akt. TEDMEM, 2016). Bu bağlamda, rapordaki bilgilerden yararlanılarak bazı ülkelere ilişkin finansal eğitim ile ilgili faaliyetler aşağıda kısaca açıklanmıştır. Danimarka, Estonya, İrlanda, Hollanda, İspanya, Portekiz, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde finansal konular ilköğretim kademelerinde ayrıntılı ve kapsamlı olarak birçok dersin içeriğinde yer almış, öğretim programlarına girmiş ve en önemlisi ayrı ders olarak yerini almıştır. Bu kapsamda finansal eğitim İngiltere'de, 2014 yılında ulusal eğitim programına dahil edilerek matematik ve vatandaşlık dersi içeriğinde yer verilmiştir (OECD, 2016'dan akt. TEDMEM, 2016).

Bu ülkelerde öğrencilerin eğlenirken öğrenmelerinin sağlanması için finansal okuryazarlık eğitimiyle ilgili öğretim materyalleri geliştirilmiştir. Danimarka'da “eğlenceli para” adında materyal geliştirilmiştir. Bu materyal 13-15 yaşlarındaki öğrencileri bütçe yönetimi, birikim ve yatırım gibi konuların öğretiminde kullanılmaktadır. Bunun yanında materyalde, parasal konularda yaşanan problemlere ilişkin kısa filmler yer almakta öğrencilerin bu problemleri nasıl çözmeleri gerektiğini bulmaları istenmektedir. Estonya'da ise, finansal eğitim konularıyla ilgili materyaller 2013 yılından bugüne web eğitim portalı üzerinden erişime sunulmuştur. Okullar için hazırlanmış olan bu materyaller, her sınıf düzeyi için ve farklı derslere göre çeşitlendirilerek öğretime uygun hale getirilmiştir. Bununla birlikte öğretmenler için de kılavuzlar hazırlanmıştır. Bu materyallerin geliştirilmesinde ve hazırlanmasında, Estonya Milli Eğitim Müdürlüğü, Bankalar Birliği ve Finansal Denetim Makamı işbirliği içinde çalışmışlardır. Yine İrlanda'da Ulusal Tüketici Kurumu tarafından “para meseleleri” öğretim materyali geliştirilmiştir. Bu materyalle amaçlanan, öğretmenler ve öğrencilere Sosyal Eğitim dersinde ve finans eğitimi içeren “Sorumluluk Alma” ünitesinin işlenmesine katkı sağlamaktır (TEDMEM, 2016). Aşağıda bazı ülkelerin finansal okuryazarlık eğitimiyle ilgili faaliyetleri verilmiştir.

5.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yürütülen Faaliyetler

ABD finansal okuryazarlık konulu en fazla araştırmanın yapıldığı ülkedir. Bu araştırmalar sonucunda ABD'de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Birçok araştırmada da gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları öğrencilerin, tasarruf, harcama, yatırım gibi temel finans konularında eksiklerinin olduğu ve yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir. ABD'de finansal okuryazarlık alanındaki en önemli girişim 2003 yılında Kongre tarafından “Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu”nun kurulmasıdır. Bu komisyonun temel hedefi finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve toplumun tamamının finansal farkındalığının artırılmasıdır (Gökmen, 2012). ABD'de finansal okuryazarlık konusuna çok fazla önem verilmektedir. Öyle ki 2011 yılında Nisan ayı finansal okuryazarlık ayı olarak ilan edilmiştir (Dağdelen, 2017). ABD Finansal Yeterlilik Araştırması sonuçlarına göre, Amerikan toplumunun finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların finansal becerileri dört alanda incelenmiştir. Bunlar (Satoğlu, 2014):

- Geçimini sağlamak

- Geleceği planlamak
- Finansal ürünleri yönetmek
- Finansal bilgi ve karar vermek

ABD’de 2008 yılında Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi, “Finansal Eğitim” isminde program başlatmıştır. Programda, “MoneyMath” isminde bir ders okutulması ve 7-9. sınıflarda eğitim gören öğrencilerin finansal bilgi ve becerilerinin artırılması amaçlanmıştır (Taşçı, 2011). ABD Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi, finansal okuryazarlığın geliştirilmesinin eğitimciler yoluyla ve eğitimcilerden başlanması gerektiğini belirtmiş, bu nedenle finansal eğitim çalışmalarını eğitimciler odaklı yapmaktadırlar. Bu bağlamda finansal okuryazar olan eğitimcilerin, öğrencilerini de bu alanda daha nitelikli ve sağlıklı yetiştirecekleri düşünülmektedir. Ayrıca sadece öğrencilerin yer aldığı finansal eğitim çalışmaları da yapılmaktadır (Altıntaş, 2008).

5.2.2. İngiltere’de Yürütülen Faaliyetler

İngiltere’de finansal yapının ve hizmetlerin bireyler tarafından anlaşılmasını sağlamak için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ülkede finansal eğitim çalışmalarını Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA) yürütmektedir (Güler, 2015). FSA 1999 yılında, bir istişare yaparak hedeflerinin olduğu stateji belgesini yayımladı. Bu hedefler, finansal okuryazarlık eğitimi ve tüketicileri bilgilendirme ve önerilerde bulunmaktır. Finansal okuryazarlık eğitimi ile amaçlanan, bireylerin bütçelerini yönetmesi ve doğru kararlar almaları ile finansal sistemleri anlamaları ve kullanmalarının sağlanmasıdır. Tüketicileri bilgilendirme ise; tüketicilere doğru bilgi kaynaklarına ulaşmaları sağlanarak ekonomik konularda ve planlama aşamalarında destek olmak amaçlanmaktadır. Kısaca; finansal okuryazarlık ile bireylerin finansal bilgileri anlayabilmesi ve kullanabilmesi amaçlanırken, tüketiciyi bilgilendirme ile doğru ve güvenilir bilgiye ulaşımı sağlamak ve doğru bilgi kaynaklarını geliştirmek amaçlanmaktadır (Mason & Wilson, 2000). FSA, çocukların ve gençlerin finansal eğitim seviyelerini arttırmak için okullarda, öğretmenlerin bilinçlendirilmesi, finansal eğitim programlarının hazırlanması, seminerler verilmesi, broşür, dergi, kitap, videolar gibi materyallerle eğitimin her alanda desteklenmesi gerektiğini belirtmekte ve bu konularda çalışmalar yapmaktadır. FSA “Finansal Yeterlilik İçin Ulusal Strateji” kapsamında 10 milyon vatandaşa 2011 yılına kadar finansal eğitim verilmesini hedeflemiştir. Bu hedef sayıya 2011 yılı olmadan 2009 yılında 7 milyon kişiye finansal eğitim verilmiştir. Ayrıca İngiltere’de çocuk ve gençlerin finansal eğitimi konusunda başarılı çalışmaları olan Kişisel Finans Eğitim

Grubu (PFEG) okullardaki öğrencilerin eğitilmesinin yanında, günlük yaşama katılma ve toplumda aktif rol almaları için temel finansal konularda da eğitilmesi noktasında da faaliyetler yapan bir gruptur (Özgüler, 2013).

5.2.3. Almanya’da Yürütülen Faaliyetler

Almanya’da İngiltere gibi finansal okuryazarlık alanında çok sayıda çalışma yapan Avrupa ülkesidir. Bu kapsamda ülkede bireylerin finansal okuryazarlıklarını arttırmak için bir internet sitesi kurulmuştur. Bunun yanında gençlerin finansal konularla ilgili farkındalıklarını artırmak ve finansla ilgili konuların anlaşılmasını sağlamak için temel seviyede bilgilerin verildiği farklı programlar yer almakta, ülke genelinde yarışmalar düzenlenerek öğrencilerin finansal bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Dağdelen, 2017). Almanya’da yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması tasarruf oranlarının da artmasını sağlamıştır. Almanya da gelişmişlik düzeyi ile tasarruf oranları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Almanya ekonomik olanaklar, bireylerin alım gücü ve ülkenin gelişmiş olması gibi etmenler tasarruf oranlarına da olumlu yönde yansıdığı görülmektedir (Eskici, 2014). Almanya’da Deutsche Bank Vakfı; genç bireyleri finansal konularda eğitmek ve girişimci, aktif bireyler olmalarını sağlamak için uygulamalı çeşitli projeler geliştirip gençlerin kendi özelliklerinin farkında olmaları ve bireysel yeteneklerini geliştirmeleri için faaliyetler yapmaktadır. Bu bağlamda 2008 yılında Deutsche Bank Vakfı ve Finansal Hizmetler Enstitüsü tüketici odaklı Knowledge pays off (bilgi karşılığını verir) adlı bir eğitim başlatmıştır. Bu eğitimde amaç okullarda 7-10. sınıflardaki öğrencilerin finansal konularla küçük yaşta karşılaşmaları ve paralarını doğru şekillerde harcamalarını teşvik etmektir (Ünal, 2018).

5.2.4. Avustralya’da Yürütülen Faaliyetler

Finansal konularda başarılı uygulamaları olan Avustralya’da 2005 yılında menkul kıymetler otoritesinin başlattığı “Understanding Money” isimli programlarla öğrencilere; para, tasarruf, harcama kavramları, finansal planlama, bütçe, faiz ve borçlanma gibi kavramların öğretilmesi yer almaktadır (Taşçı, 2011). Avustralya hükümeti, finansal okuryazarlıkla ilgili eğitimlerin ve projelerin geliştirilmesi için 2005 yılında Finansal Okuryazarlık Vakfı (FLD)’nı kurmuştur. Bu bağlamda FLD; küçük yaşlardan itibaren öğrencilere okullarda finansal konularda eğitim verilmesi, öğretim programlarının geliştirilmesi ve bu eğitime yer verilmesi, öğretmenlerin de eğitilmesi,

yaygın eğitim ile toplumun bilinçlendirilmesi, finansal okuryazarlıkla ilgili araştırma programlarının geliştirilmesi, web sitelerinin kurulması ve yaygınlaştırılması amaçlarını taşımaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlık eğitimlerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin özel, kamu ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ve koordinasyon içinde olunması gerektiğini belirtmiştir (Özgüler, 2013).

5.3. TÜRKİYE’DE FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ FAALİYETLERİ

Küresel anlamda finansal refahı yükseltmek, finansal krizlerden vatandaşların fazla etkilenmemelerini sağlamak için finansal okuryazarlık eğitimleriyle ilgili çalışmalar günümüzde artış göstermektedir. Türkiye’de ise 2002’de yaşanan ekonomik krizden sonra yanlış uygulamalardan dersler çıkarılarak, 2005 yılında öğretim programlarının güncellenmesi ile ekonomi ve finans konularına ve kavramlarına daha fazla yer verildiği görülmektedir (Çelikten, 2020). Türkiye, 2012 yılında Dünya Bankası ve 2015 yılında OECD alt kuruluşu olan Finansal Eğitim Uluslararası Ağı (INFE) tarafından gerçekleştirilen finansal yeterlik araştırmalarına katılmıştır. Ancak PISA kapsamında 2012 ve 2015 yıllarında gerçekleştirilen finansal okuryazarlık çalışmalarına katılmamıştır. PISA çalışmalarında Türkiye’nin finansal okuryazarlıkla ilgili verisinin olmaması üzücü bir durumdur. Bununla ilgili OECD (2016) raporunda, birçok ülkede finansal okuryazarlık becerileriyle ilgili çalışmalar yapılırken, Türkiye’de bununla ilgili bir çalışmanın olmadığı belirtilmiştir (TEDMEM, 2016). Türkiye, 2015 yılında uluslararası bir kredi derecelendirme kuruluşu olan Standard ve Poors’un (S&P) yaptığı finansal okuryazarlık araştırmasına katılmıştır. Bu araştırma, 144 ülkede 150 bin kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye, bu araştırma sonucunda 144 ülke arasından 120. sırada yer almıştır. Türkiye’de 18 yaşından büyüklerde finansal okuryazarlık oranı %23.6 olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya göre dünyanın finansal okuryazarlık ortalaması %33 seviyesinde yer almaktadır. Gallup tarafından verileri toplanan araştırmanın sonuçları her bir ülkeye göre demografik gruplara uyarlanmıştır. Buna göre Türkiye’de en fazla finansal okuryazar oranını 15-34 yaş grubu oluşturmaktadır. Ancak bu grupta bile oran %28’de kalmıştır. Erkeklerin yüzde 28’inin, kadınların da %19’unun finansal okuryazar olduğu araştırma sonuçlarından ortaya çıkmıştır (Habertürk, 2015). Aşağıda Tablo 3’te bu araştırmaya göre bazı ülkelerin finansal okuryazarlık oranları verilmiştir:

Tablo 3. Dünyada Finansal Okuryazarlık Araştırma Sonuçları

SIRA	ÜLKE	FİNANSAL OKURYAZARLIK ORANI (%)*
1	Norveç	71.3
2	Danimarka	71.2
3	İsveç	71.2
4	İsrail	68.3
5	Kanada	68.3
8	Almanya	66.6
14	ABD	57.4
40	Polonya	42.3
55	Rusya	38.1
63	İtalya	36.9
74	Brezilya	34.6
77	Güney Kore	33.3
97	Çin	28.1
120	TÜRKİYE	23.6
121	Hindistan	23.5
144	Yemen	13.2

*Oranlar yuvarlanmıştır.

Kaynak: Habertürk kaynağından uyarlanmıştır.

OECD/INFE (2016) tarafından yapılan finansal okuryazarlık araştırmasında Türkiye’de diğer ülkelere göre birikim ve tasarruf yapma alışkanlığının düşük olduğu; Visa Europe (2011) raporunda ise Türkiye’de finansal okuryazarlık farkındalığının düşük olduğu belirtilmiştir. Bununla ilgili, Fettahoğlu (2015) toplumda bireylere tasarruf yapma alışkanlığının kazandırılmaması veya olmaması, o ülkedeki finansal piyasaların gelişmesini olumsuz yönde etkileyecektir. Türkiye’de finansal faaliyetlerde bulunmayan yetişkinlerin oranı %51 iken bu oran Hollanda’da %0, Almanya’da %3 ve İngiltere’de %9’dur. Bu durum Türkiye’de finansal farkındalığın düşük olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Finansal okuryazarlık ve eğitimi Türkiye için yeni kavramlar olması nedeniyle bu konuda yapılacak çalışmaların ilk olarak bireylerin farkındalığını arttırmaya yönelik olmalıdır. Bu kapsamda Türkiye’de 2014 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından finansal eğitim alanında ilk ulusal strateji planı yürürlüğe girmiştir. Bu strateji planı ile finansal okuryazarlık alanındaki faaliyetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artmış ve önem kazanmıştır. Okullardaki öğretim programları finansal okuryazarlık alanı bakımından incelendiğinde, bazı zorunlu ve seçmeli derslerde finansal okuryazarlığa ilişkin kazanımların yer aldığı görülmektedir (TEDMEM, 2016). FODER’in öncülüğünde Türkiye’de 2017 yılından sonra bireylerin finansal okuryazarlığını belirlemek için araştırmalar yapılmıştır. Bu kapsamda 2017, 2019 ve 2021 yıllarında FODER ve VİSA ortaklığı ile Türkiye’de yapılan finansal okuryazarlık araştırma sonuçları aşağıda tabloda verilmiştir:

Tablo 4. Türkiye’ de Finansal Okuryazarlık Araştırma Sonuçları

		FİNANSAL OKURYAZARLIK BİLEŞENLERİ		
YILLAR	FİNANSAL OKURYAZARLIK SEVİYESİ	FİNANSAL BİLGİ SEVİYESİ	FİNANSAL DAVRANIŞ SEVİYESİ	FİNANSAL TUTUM SEVİYESİ
2017	% 55	% 63	% 53	% 47
2019	% 55	% 65	% 51	% 49
2021	% 54	% 57	% 48	% 57

Kaynak: FODER, 2022.

Tablo 3 Türkiye’ de finansal okuryazarlık araştırma sonuçları incelendiğinde yıllara göre (2017-2019-2021) aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Türkiye’de yıllara göre finansal okuryazarlık seviyesinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir.
- Finansal okuryazarlığın finansal bilgi bileşeni, 2019 yılında 2017 yılına göre artmış; 2021 yılında 2019 yılına göre azalmıştır.
- Finansal okuryazarlığın finansal davranış bileşeninde, yıllara göre azalma eğilimi göstermiştir.
- Finansal okuryazarlığın finansal tutum bileşeninde, yıllara göre artış görülmüş, özellikle 2021 yılında 2019 yılına göre %8’lik bir artış olmuştur.
- Bu artışın nedenini FODER (2022) şu şekilde açıklamıştır: Finansal tutumlarla ilgili bireylerin bilinci artmıştır. Finansal davranışlarda ve tutumlarda değişiklik olmuş, tedbiri arttırma, gelecekle ilgili daha fazla kaygılanma, harcamaları kısma yönünde bireylerde farklılaşma olmuş ve toplumun finansal konularda geleceğe yönelik daha temkinli olduğu ve bu yönde hareket ettiği ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında 2017 yılı önemli bir tarihtir. Okul programlarında finansal okuryazarlıkla ilgili birçok kazanıma ve kavrama yer verildiği görülse de; finansal okuryazarlık açık olarak öğretim programlarında beceriler/yeterlikler arasında yer almıyordu. Ancak 2017 Sosyal Bilgiler taslak öğretim programında “finansal okuryazarlık becerisi” Sosyal Bilgiler’e özgü temel beceriler arasında yer verilmiştir. Aynı zamanda finansal okuryazarlıkla ilişkili olan karar verme ve öz denetim becerilerinin de öğrencilere kazandırılması gerektiği belirtilmiştir. Finansal okuryazarlık, karar verme, ve öz denetim becerileri üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının becerilerinden bazılarıdır. Ayrıca bu öğrenme alanında yer alan

sorumluluk, duyarlılık ve tasarruf gibi değerlerin de öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2017).

Uluslararası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının çağrıları ve tavsiyeleri Türkiye’de yanıt bulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Türkiye’de MEB, çeşitli bakanlıklar ile Borsa İstanbul, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Türkiye Ekonomi Bankası, Türkiye İş Bankası, FODER, Habitat, TCMB, SPK, BDDK, TOBB gibi kurum ve kuruluşlar finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve eğitiminin yaygınlaştırılmasında önemli girişimlerde bulunmuşlardır (Çelikten, 2020). Örneğin; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yayımladığı “Finansal Okuryazarlık” kitabında, birey ve ailelere yönelik faydalı bilgiler yer almaktadır (Gökmen, 2012). Kitabın içeriğinde finansla ilgili kavramlar açıklanmış, bütçe ve tasarruf yapma, kredi ve kredi kartı kullanımı ve borçlanmaya ilişkin açıklamalar finansal okuryazarlık bakış açısıyla verilmiştir (Şarlak, 2011). Aşağıda finansal okuryazarlık alanında faaliyet yürüten bazı kurum ve kuruluşlara yer verilmiştir.

5.3.1. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Türkiye’de finansal konularda çalışmaların başlama süreci, OECD’nin PISA sınavı sonrasında tavsiyede bulunduğu ulusal anlamda bir eylem planının hazırlanması olarak görülmektedir. SPK, TCMB, BDDK, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (TMSF) ile Hazine Müsteşarlığı ve bağlı olduğu bakanlığın başkanlığında kurulan Finansal İstikrar Komitesi 2014 yılında “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”nı hayata geçirmiştir. Günümüzde bu komite Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı Finansal İstikrar ve Kalkınma Komitesi adıyla girişimlerde bulunmaktadır. Komite faaliyetlerini eylem planı olarak belirlemiştir. Komite eylem planına uygun olarak çalışmalarını yürütme görevini SPK’ya vermiş ve belirlenen eylemlerin uygulanabilmesi için 44 farklı kurum ve kuruluşla işbirliği ve ortak çalışma amaçlanmıştır (Çelikten, 2020). Bu eylem planında finansal alanlarda gelişim ve ilerlemeyi sağlamak ve finansal konulardaki farkındalığı ve bilinci yükselterek finansal piyasalara daha kolay ve rahat ulaşımı ve işlem yapabilmeyi gerçekleştirmek hedeflenmiştir (Çelikten, 2020). Finansal Eğitim Eylem Planı çerçevesinde 2014-2017 yıllarını kapsayan finansal eğitimin yaygınlaştırılması ile, ilk aşamada bireylerin ekonomik refahının sağlanması, yatırımcı sayısının artması, finansal alanlarda nitelikli bireylerin olması, finansal piyasaların büyümesi ve gelişmesi beklenmektedir. Sonraki yıllarda ise ülke ekonomisinin iyileşmesi ve gelişmesi ile

ekonomik olarak toplumsal gelişmişliğin sağlanması beklenmektedir. Finansal Eğitim Planı kapsamında yapılacak çalışmalarda dikkat edilecek hususlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir (SPK, 2014):

- Kapsayıcılık: Finansal eğitim faaliyetlerinin toplumun tamamına ulaşması ve bireylerin bu faaliyetlerden fayda sağlaması, aynı zamanda bu faaliyetlerin tüm finansal ürün ve hizmetleri içermesi gerekmektedir.
- Tarafsızlık: Finansal eğitimde adil, şeffaf ve tarafsız olunması
- Farkındalık Oluşturma: Eğitim programlarının hazırlanmasında toplumun beklentileri karşılanmalı, ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, finansal farkındalığı artırılmalı ve bunun için uygun araç ve yöntemler kullanılmalı
- Süreklilik: Finansal eğitime ulaşımın ve çalışmaların devamlılığının sağlanması
- Ölçüm ve Gözden Geçirme: Finansal çalışmaların değerlendirilmesi aşamasında, durumu ortaya koyma, çalışmaların etkililiğini belirleme, sorunları çözme, iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi
- Etkin ve Sonuç Odaklı Olma: Eğitim faaliyetlerinin her alanında toplum yararının ön planda olması ve hedeflerin kazanıma uygun olması
- İhtiyaca Göre Olma: Finansal eğitim faaliyetlerinin uygulandığı kitlenin ihtiyaçlarına cevap verme, farklılıklara saygı gösterme, konuların zaman ve şartlara göre iletişim araçlarıyla desteklenmesi,
- Anlaşılabilir Dil ve Pratik Anlatım: Bu eğitimde kullanılan dil ve konular karşıdaki kişinin anlayabileceği biçimde açık, sade ve anlaşılır olmalı
- Eğiticilerin Eğitimi: Bu eğitimi veren bireylere, gerekli eğitimlerin ve araçların verilmesi.

MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü ile SPK arasında 2014 yılında 6-18 yaş arasındaki çocuklar, gençler ve öğretmenlerin finansal konulardaki farkındalıklarının artırılması ve temel düzeyde finansal bilgi edinmesine yarar sağlayacak dijital eğitim içerikleri geliştirilmesi konusunda protokol imzalanmıştır. Bu kapsamda finansal okuryazarlık eğitimlerinin çeşitli görsel, işitsel araçlarla desteklenmesi, farklı öğretim ortamlarının sağlanması ile öğrenci ve öğretmenlerin daha aktif olacağı ve keyif alacağı yarışma, oyun gibi uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bunun için FATİH projesi ile MEB Eğitim Bilişim Ağı'nda (EBA) ve EBA Market'te finansal konularda temel bilgilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi

için dijital eğitim içeriklerinin hazırlanması amaçlanmıştır (SPK, 2014). Bununla birlikte SPK tarafından hazırlanan “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” kapsamında hedeflenen eylemlerin gerçekleşmesi için farklı kurum ve kuruluşların geliştirdiği finansal okuryazarlık içeriklerine öğrencilerin ulaşmasını sağlamak için internet ortamı ya da yüzyüze eğitimle sistemli bir şekilde sunulması gerekmektedir (TEDMEM, 2016).

5.3.2. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

Finansal okuryazarlık ve eğitimlerinde Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalarda en büyük pay ve sorumluluk MEB’te bulunmaktadır. Hazırlanan eylem planı çerçevesinde öncelikli olarak finansal eğitimin yaygınlaştırılması ve toplumun tamamına ulaştırılması, öğretim programlarına finansal okuryazarlığın eklenmesi, bu alandaki çalışma ve uygulamaların desteklenmesi, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması gibi çalışmalarla bu hedeflere ulaşma ve devamlılığın sağlanması gerekmektedir. MEB bu amaçlarla çeşitli çalışmalar, işbirlikleri yürütmüş ve bu çalışmalarına da devam etmektedir. Ulusal eylem planında MEB’in sorumluluğunda olan bazı eylemler belirtilmiştir. Bunlar (Çelikten, 2020);

- İlköğretim ve orta öğretim programları ve yaygın eğitim programlarındaki finans konularının geliştirilmesi,
- Öğrencilerin finansal konulara ilgi duymasını sağlayacak projelerin yürütülmesi,
- Finansal konularda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilgilendirilmesi ve yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

MEB, ekonomi başlığı altında finansal okuryazarlık konularına öğretim programlarında yer vermektedir. İlkokul (1-4.sınıf), ortaokul ve lisede zorunlu ve seçmeli derslere ait öğretim programlarında finansal okuryazarlık becerisinin bulunduğu konu veya öğrenme alanları örtük olarak vardır. İlkokulda Sosyal Bilgiler dersindeki ekonomik faaliyetler ünitesi, matematik derslerinde yer alan “paralarımız” alt öğrenme alanı; lisede ise ekonomi, işletme ve girişimcilik gibi dersler finansal okuryazarlık becerisi ile ilişkilendirilebilir (Güvenç, 2017). Ancak bu programlarda “finansal okuryazarlık” kavramına değinilmemiştir. MEB, 2018 yılında öğretim programlarında değişikliğe gitmiştir. İlkokul 4. sınıf SBDÖP’de “üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanında finansal okuryazarlık becerisine programda yer verilmiştir. MEB, bu öğrenme

alanında “finansal okuryazarlık becerisine” ve “tasarruf” değerine yer vermiştir (Çelikten, 2020).

MEB, öğretim programlarının içeriğinde güncelleştirmeler yapmasına rağmen bu kapsamda kazanımların ve ders içeriklerinin OECD ve PISA tavsiyelerinin tamamını yerine getirme noktasında eksiklerinin olduğu görülmektedir (Güvenç, 2017). Finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinde sadece programların güncellenmesinin yeterli olmayacağı da açıktır. Bu bağlamda öğrenciler için basılı veya elektronik içerikler hazırlanması ile öğrencilerin bu içeriklere ulaşabilmesi, finansal okuryazarlık kazanımlarının artırılması ya da içeriklerin zenginleştirilmesi, öğretmenler için de seminerler ve örnek uygulama kılavuzlarının hazırlanması gerekmektedir (TEDMEM, 2016). MEB, program güncellemelerinin yanında farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak çeşitli projelerin yürütülmesine de katkı sağlamaktadır. MEB tarafından yapılan faaliyetlerin bazıları aşağıda açıklanmıştır (Çelikten, 2020):

MEB, Türkiye Ekonomi Bankasının (TEB) finansal, UNICEF’in teknik desteği ile öğrencilere finansal okuryazarlığın kazandırılması amacıyla "Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesini" başlatmıştır. Proje kapsamında, ilköğretimde 1. sınıftan 8. sınıfa kadar okutulan "görsel sanatlar"ın öğretim programı, sanat ile finansal okuryazarlığı içerecek biçimde güncellenmiştir. Program kapsamında, çocukların finansal alanlarda gelişimlerini sağlamak ve gelecekte karşılarına çıkabilecek finansal ve sosyal sorunlara karşı hazırlıklı olmaları ve ihtiyaç duyulan beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir. Küçük yaşlardan başlanarak çocuklara vatandaşlık bilinci ve sorumluluğu ile finansal kaynakların doğru kullanımının öğretilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2016). Bu projenin devamı niteliğinde olan “Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi” yine MEB ve TEB işbirliği ile 2015 yılında hayata geçirilmiştir (TEDMEM).

MEB 2012 yılında; Doğuş Grubu, FODER ve Para Durumu ortaklığı ile ilkokul 4. sınıf öğrencilerine ve ailelerine yönelik, “3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi” programını desteklemiştir. Doğuş Grubu, 2012 yılından beri çocuklara finansal okuryazarlık eğitimi sağlamakta ve çocuklara küçük yaşta tasarruf bilinci kazandırmayı amaçlamaktadır. Doğuş Grubu, yaptığı faaliyetlerle toplamda 81 ilde 3.200 okul, 500 bin öğrenci ve 16.000’i geçen öğretmene ulaşmıştır (Doğuş Grubu, 2020). Doğuş Grubu’nun kurucu destekçisi olduğu, MEB, Para Durumu, FODER’in katkılarıyla gerçekleştirilen “3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi Programı”, 2015-2016

öğretim yılında da Türkiye'nin farklı yerlerindeki öğrencilere eğitim vermeyi sürdürmektedir (FODER, 2022).

3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitim Programı; ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin harçlıklarını yönetmelerini sağlama ve bilinçli harcama alışkanlığını geliştirme ile paranın insanlar için ihtiyaçlarını karşılamada araç olduğunu öğretmektir. Öğrencilerin plan yapmaları, istek, ihtiyaç, birikim, tasarruf, gelir, gider ve bütçe yapma davranışlarını edinmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çocukların harçlıklarını yönetmesi ve para harcama konularında doğru alışkanlıklar kazanmaları için; birikim, paylaşım ve harcama kumbaralarıyla Türkiye'de yeni bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu proje kapsamında çocuklara ders sonunda hediye edilen kumbaralar ile (3 Kumbara) çocukların öğrenme istekleri daha da artmaktadır (FODER, 2022).

Finansal yönden durumlarını bilen ve kendilerini geliştirme potansiyeline sahip bireylerin yetişmesi ve finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için finansal eğitimin zorunlu bir ders olarak okutulması gerekmektedir. Bu kapsamda ilkokuldan başlanarak bireylere yatırım ve tasarruf yapma alışkanlığının kazandırılması, eğitimlerin farklı kaynaklarla desteklenmesi ve eğitimcilerin de yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle kurumların, özel sektör kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin MEB ile işbirliği içinde planlı ve koordineli hareket etmeleri gerekmektedir (Taşçı, 2011).

5.3.3. Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER)

FODER 2012 yılında kurulan bir sivil toplum kuruluşudur. Türkiye'de finansal okuryazarlık alanında faaliyet yürüten ilk sivil toplum kuruluşudur (Dağdelen, 2017). FODER'in amacı, devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak bireylerin ve ülke toplumunun finansal okuryazarlık ve farkındalıklarını geliştirmektir. FODER, finansal okuryazar bir Türkiye oluşturmak için çalışmaktadır (FODER, 2022). FODER'in amaçları şunlardır (Güler, 2015):

- Bankacılık sisteminin kullanılmasını yaygınlaştırmak ve tasarruf oranlarının artırılmasını sağlamak,
- Eğitim programlarında finansal okuryazarlığın yer almasını sağlamak,
- Kadınların finansal sisteme girmesi, yatırımlar yapması ve tasarruf konularında bilinçlenmelerini sağlamak.

2014 yılında FODER'in gönüllüleri, "Parayı Öğrenme Haftası" olarak belirlenen haftada, Türkiye genelinde 4 ilde, 10 okulda 3-4 ve 5. sınıflarda okuyan 10 bin

öğrenciye ulaşımlardır. Yine içeriğini FODER'in hazırladığı “Varlıklı Geleceğin Sırları” eğitimi, okullarda finans konularında bilgiler vererek, yarınlar için finansal okuryazar bir toplum yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Üç bölümden oluşan 45 dakikalık eğitimde; istek-ihitiyaç ve harcama konuları anlatılmış, birikim ve yatırım yapma davranışları açıklanmıştır.

- Eğitimin ilk bölümünde öğrencilere, kısa ve uzun dönemde birikim hedeflerini nasıl yapacakları ve planlama aşamaları ile bu hedeflere nasıl ulaşacakları öğretilmiştir.
- Eğitimin ikinci bölümünde, öğrencilere harcama, yatırım, birikim kavramlarını kazandırmak ve bu kavramların birey ve toplum üzerindeki yansımalarını göstermek,
- Eğitimin üçüncü bölümünde ise, öğrencilere verilen eğitimi somutlaştırma, tartışma ortamları oluşturma, öğrenilen bilgilerin içselleştirilmesi sağlanarak eğitimle gerçek yaşam arasında ilişki kurmaları amaçlanmıştır. Bu eğitimlerde; finansal kavramlar, çocukların anlayacağı bir dille, hikâye ve oyunlaştırma yöntemleri kullanılarak anlatılmıştır (Güler, 2015).

Türkiye’de ilk kez finansal okuryazarlığın kadınlara yönelik önemini vurgulayan FODER; İSMEK (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Para Durumu ve Doğuş Grubu ile ortak yürütölen “İstanbul Finans Merkezi Yolunda 20 bin Kadın” projesi kapsamında yer almıştır. (Güler, 2015). FODER, 2022 yılında VİSA ile birlikte Türkiye’de kadınlarda finansal okuryazarlık araştırması gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; kadınlar özelinde finansal okuryazarlık seviyesi genel toplum ile benzer bulunmuştur. Daha önceki yıllara göre finansal okuryazarlığın bilgi ve davranış bileşenlerinde erkeklerde değişim gözlemlenmezken; kadınlarda bu bileşenlerin seviyelerinde düşüşün keskin olduğu görölmüştür. Kadınlar, toplumun geneline göre kendilerini finansal konularda daha az bilgili olarak tanımlamışlardır. Kadınların finansal okuryazarlığın finansal tutum bileşeninde erkeklere göre daha yüksek seviyeye eriştiğı görölmektedir. Bu yönüyle tasarruf konusu ekonomik sıkıntılarla birlikte kadınların erkelere görece daha çok sahiplendiğı alan olarak karşımıza çıkmıştır (FODER, 2022).

FODER, 2017 yılında VİSA ve Türkiye’deki 22 bankanın desteğı ile Türkiye’deki bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek, finansal alanlardaki tutum ve davranışları anlamak amacıyla finansal okuryazarlık araştırması yapmıştır. 26 ilde 2000 kişi ile yüz yüze yapılan araştırmanın sonuçları aşağıda verilmiştir (FODER, 2022):

- Türkiye’de minimum finansal bilgiye sahip olan bireylerin oranı %70’tir.
- Yüksek eğitim seviyesinde, yüksek gelir seviyesinde ve çalışan kesimde finansal bilgi daha yüksektir.
- Eğitim seviyesi düşük ve alt gelir gruplarında temel finansal bilgi %60’ın altına düşmüştür.

FODER, 2019 ve 2021 yılında da VİSA ile birlikte Türkiye’de finansal okuryazarlık araştırması gerçekleştirmiştir: 2019 yılında Türkiye’de minimum finansal bilgiye sahip olan bireylerin oranı %75 ve 2021 yılında ise bu oran %65 olarak belirlenmiştir. Bu bilgilere göre; 2019 yılında 2017 yılına göre bireylerin finansal bilme eğilimlerinde artış olmuştur. 2021 yılında ise 2019 ve 2017 yıllarına göre bireylerin finansal bilme eğilimlerinde azalma görülmüştür.

FODER ve ING Bank işbirliğinde gerçekleştirilen tasarruf konulu finansal okuryazarlık programı “Turuncu Damla” ile 9 senede 10 ilde 498 okulda 1703 öğretmene ve 52.462 ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencisine eğitim verilmiştir. Ulusal ve uluslararası alanlarda pek çok ödül alan Turuncu Damla projesi, çocuklarda küçük yaşta tasarruf bilinci oluşturarak davranış değişikliği oluşturmak amaçlanmaktadır. Program, sadece doğru finansal kararlar alma yetkinliğini kazandırmak değil, bu yetkinliği yaşamın farklı alanlarında da kullanma ve bu yönde nitelikli bireylerin yetişmesine sahip bir eğitim modelidir. Turuncu Damla ile öğrencilere, öğretmenleri aracılığı ile doğal eğitim ortamları değişmeden eğitim verilmektedir. Program, sabır, gayret, kararlılık, özgüven ve liderlik gibi temel özelliklere odaklanırken, toplam 8 hafta boyunca “geleceğe dönük davranış”, “sınırlı kaynaklar”, “cazip ürüne karşı durabilme”, “istek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilme”, “bütçeleme”, “sabırlı davranma”, “zor kararlar verebilme”, “grup kararları alabilme” ve “etkileşim içinde olduğu sosyal çevreye aktararak hem kendi gelişimlerine hem çevrenin farkındalığına etki etme” konularındaki eğitimlerle çocukların bakış açılarını geliştirmeye katkı sağlamayı amaçlamaktadır (FODER, 2022).

5.3.4. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB)

TCMB, finansal okuryazarlığı önemli görmekte ve bununla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmakta ulusal ve uluslararası çalışmalarına devam etmekte, bu konuyla ilgili çalışmaları desteklemektedir (TCMB, 2011). TCMB, finansal okuryazarlığa katkı sağlamak ve toplumun tamamına finansal yapıyı ve para

politikalarını anlatmak amacıyla “Herkes İçin Ekonomi” projesi başlatmıştır. Bu kapsamda TCMB, ekonomik farkındalığın matematik ve Türkçe gibi küçük yaşlarda başlaması gerektiğini, ilkokul öğrencilerinden başlamak üzere tüm eğitim kademelerinde ve toplumun tamamına para, enflasyon, merkez bankası kavramlarını öğretmek için ekonomi alanında etkin olmayı amaçlamaktadır. Bu amaçlarla ilkokul öğrencilerine ziyaretler yapılmıştır. Bu bağlamda Ankara’da pilot uygulama olarak başlatılan, pedagojik eğitim almış 60 Merkez Bankası çalışanı ilkokullara gitmişlerdir. Ankara’nın farklı ilçelerinde sekiz ilkokuluna yapılan ziyaretlerde 2.000 ilkokul öğrencisine para, enflasyon ve merkez bankası konuları öğretilmiştir (TCMB, 2017).

Aynı proje kapsamında üniversite öğrencilerine yarım günlük bir program düzenlenmiş para politikaları, bankacılık konuları ve bankadaki kariyer olanakları ile ilgili sunumlar yapılmıştır. Bahar ve kış olarak iki dönem gerçekleştirilen eğitim programlarına 2017 yılında 34 üniversiteden 1790 öğrenci katılım sağlamıştır. Yine “Herkes İçin Ekonomi” kapsamında 2018 yılında ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için içerikler ve kaynakların olduğu mikrosite hazırlanmış ve bu çalışma kamuoyu ile paylaşılmıştır. Öğrenciler dışında bu sitede toplumun her kesimine yarar sağlayacak ekonomi konularına yönelik multimedya içerikler de bulunmaktadır. “Herkes İçin Ekonomi” mikrositesine <http://herkesicin.tcmb.gov.tr> adresinden ulaşılabilir (TCMB, 2017).

5.3.5. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)

TEB Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitimleri alanında en fazla sorunluluk alan ve toplumsal projeler gerçekleştiren bir bankadır. TEB, Aile Akademisi ile birlikte finansal farkındalığı ve bilinci gelişmiş bireylerin yetişmesine katkı sağlamak için 2018’de üniversite gençlerine yönelik “Blockchain dünyası, yeni nesil finansal yöntemler ve kodlamanın temelleri” konularında dijital finansal okuryazarlık eğitim faaliyetlerine başlamıştır. TEB bu amaçla 1 yılda, 250 bin üniversiteliyi dijital finansal okuryazar yapmayı planlamaktadır (TEB, 2018). Yine 2015 yılında MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile TEB arasında yapılan işbirliği ile "Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi" kapsamında, 5 milyon bireye finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi hedeflenmektedir. Bu proje bağlamında, Halk Eğitim Merkezleri'nde verilen ücretsiz eğitimler ile 3 yılda 5 milyon kişiye ulaşılmış ve toplumun genelinin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması hedeflenmiştir (Adalar, 2019). Aynı zamanda TEB Çocuk, çocuklara dijital oyun ve uygulamalar ile finansal konuları öğretmeye

çalışmaktadır (TEB, 2015). 2013 yılında TEB ve Boğaziçi Üniversitesi işbirliğinde “Finansal okuryazarlık endeksi” oluşturulmuştur. Endeks ile, Türkiye’deki finansal okuryazarlık seviyesinin periyodik olarak belirlenmesi için, OECD INFE anketi kullanılarak 2013, 2014 ve 2015 yıllarında uygulamalar yapılmış ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmıştır. Anket sonuçları, finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu göstermiştir. 2013 yılında gerçekleştirilen ilk anket sonucuna göre finansal okuryazarlık endeks değeri, %59,8 olarak; 2014 yılında %59,4 ve 2015 yılında ise %60,0 olarak tespit edilmiştir (TEB ve Boğaziçi Üniversitesi, 2014).

5.3.6. Habitat Derneği

Habitat derneği, sürdürülebilir kalkınma ve finansal konularda faaliyet yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. Gençlerin sürdürülebilir kalkınmada aktif olmasını amaçlayan Habitat derneği, 1995 yılında Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi’nde ve Birleşmiş Milletler Habitat II Zirvesi’nde aktivistler tarafından 1997 yılında kurulmuştur. Gücünü Türkiye’nin her alanından gönüllülerin olduğu ve uluslararası bilgi birikiminden alan Habitat derneği, girişimcilik, dijital dönüşüm, finansal bilinç ve sosyoekonomik konularda çalışmalar yapmakta, aynı zamanda Türkiye’nin de içinde yer aldığı farklı ülkelerde de faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Kuruluş amacı dünya ve Türkiye gençleri arasında iletişim köprüsü oluşturmaktır. Dernek bu amaç doğrultusunda finansal konularda birçok proje geliştirmekte ve uygulamaktadır (<http://habitatdernegi.org>). Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir;

“Çocuk Sosyal Finansal Eğitimi (ÇSFE)” projesinin amacı; Türkiye’deki ilköğretim kurumları (1-8. sınıflar) için program dışında etkinlik ve materyallerinin geliştirilmesidir. Bu kapsamda Habitat derneği uzmanları ilköğretim kurumlarında kullanılabilecek ÇSFE araçlarının (etkinlik kitapları ve materyalleri, öğretmen kılavuz kitapları, aileler için el kitapları) geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesine yönelik materyaller hazırlamışlardır. Ayrıca öğretmenlere ve okula uygulama aşamasında destek olacak web temelli bir öğretmen eğitimi modülü de planlanmıştır. Bu proje ile finansal konulardaki bilgi ve becerilerin ilköğretim öğrencilerine kazandırılması, bu sayede öğrencilerin sınırlı kaynakları bilinçli kullanma ve ihtiyaçlarını karşılama noktasında doğru kararlar vermelerinin sağlanmasıdır (<http://habitatdernegi.org>).

“Cebimdeki Gelecek” projesi, işçilerin, finansal farkındalıklarını artırarak; bütçe ve tasarruf yapmalarını sağlamak ve bu sayede kişilerin finansal amaçlarına ulaşmalarını hedeflemektedir. “Cebimdeki Gelecek” projesi; Levi’s ve Habitat Derneği işbirliğinde 2016 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Tekstil işçilerinin, finansal okuryazarlıklarının yükseltilmesi, tasarruf yapma ve yatırım becerilerinin geliştirilmesi, sağlıklı bir ekonomi ve refah bir yaşam sürmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (<http://habitatdernegi.org>).

“Paramı Yönetebiliyorum” projesi ise gençleri, gelecek yaşamlarında finansal konularda bilinçlendirmek, sürdürülebilir kalkınmaya katkı vermelerini sağlamak ve paralarını yönetme davranışını kazanmaları hedeflenmektedir. “Paramı Yönetebiliyorum” projesi; T.C. Kalkınma Bakanlığı, UNDP, Habitat Derneği, Visa Europe Türkiye ve üye bankaları ile işbirliği içinde, 2009 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Proje ile Türkiye’de 15-30 yaş aralığında 16.000 gence aşağıdaki konularda eğitim verilmesi hedeflenmektedir:

- Bütçe yapma, finansal plan ve yönetim,
- Yolsuzluk ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele
- Finansal farkındalığın sürdürülebilir kalkınmaya katkısı

Proje kapsamındaki eğitimler sayesinde gençlerin bütçe yapabildikleri ve çeşitli alanlarda gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Gençlerin projeden memnun kalma oranı ise %91 olarak gerçekleşmiştir (<http://habitatdernegi.org>).

5.4. TÜRKİYE’DE FİNANSAL EĞİTİME İLİŞKİN ÖNERİLER VE STRATEJİLER

OECD’nin bünyesinde yer alan INFE tarafından yayımlanan “Finansal Eğitim için Ulusal Stratejiler” kitapçığında finansal okuryazarlık eğitiminin geliştirilmesine yönelik politika önerileri ve stratejiler sunulmuştur. Finansal okuryazarlık alanında başka ülkelerdeki iyi uygulama örnekleri ve OECD tarafından geliştirilen stratejilerin Türkiye bağlamında değerlendirilmesi, finansal okuryazarlığın geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu uygulama örnekleri ve stratejiler aşağıda verilmiştir (TEDMEM, 2016):

- Kurumsal yetkilerin belirlendiği, diğer alanlarla işbirliği yapıldığı finansal okuryazarlık eğitim faaliyetlerini yürütecek güçlü bir yönetim mekanizması kurulmalıdır.

- Finansal okuryazarlık eğitiminin toplumun geneline ulaşması için farklı araçlar tasarlanmalıdır.

- Finansal okuryazarlık eğitimi erken verilmelidir. Bu eğitim örgün eğitim ile başlayıp öğrencinin okul yaşamı boyunca devam etmelidir.

- Okullardaki finansal okuryazarlık eğitimi, ulusal stratejiler ile uyumlu yürütülmelidir.

- Okullarda amaçların, öğrenme çıktılarının, içeriğin, kaynak araçların ve değerlendirme yöntemlerinin yer aldığı bir öğrenme içeriği oluşturulmalıdır. Öğrenme içeriğinde bilgi, beceri, değerler ve tutumlara yer verilmelidir.

- Finansal okuryazarlık eğitimi, öğretim programlarının içeriklerinde yer almalıdır. Bağımsız bir ders olarak da okutulabileceği gibi matematik, Sosyal Bilgiler veya vatandaşlık gibi derslerin konularında da verilebilir.

- Öğretmenler finansal konularda gerekli bilgi ve donanımına sahip olmalı, finansal okuryazarlığın önemini bilmeli ve bu konuda kendini geliştirmelidir.

- Öğrencilerin okuryazarlık becerilerine ilişkin okullarda değerlendirmeler yapılmalıdır.

- Okullar ve öğretmenler için sınıf düzeylerine uygun, ulaşılabilen, nitelikli ve güncel kaynaklar sağlanmalıdır.

- Çocuk ve gençlerle birlikte yetişkinlerin de finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. Bu konudaki faaliyetlerin etkililiği incelenmeli ve daha güncel ve etkili öğretim programları geliştirilmelidir.

Bu faaliyetlerin yanında ilkokul, ortaokul ve lisede yabancı dil ve finansal okuryazarlık eğitiminin geliştirilmesi için programların hazırlanması, üniversitelerdeki öğretim programlarının alandaki sektörlerle işbirliği yapılarak güncellenmesi, üniversite-sektör işbirliğinin sağlanması ve teşvik edilmesi, finansal alanlarda şartlara göre öğretmenlerin ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirilebilir (Gökmen, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. FİNANSAL OKURYAZARLIKLA İLGİLİ ALANYAZIN

Alan yazın incelemesi sonucunda elde edilen veriler, yurt içinde alan yazın ve yurt dışında alan yazın olarak iki başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar da kendi içinde “Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık” çalışmaları ve “finansal okuryazarlık” çalışmaları olarak alt başlıklara ayrılmıştır.

1.1. YURT İÇİ ALANYAZIN

Bu bölümde “finansal okuryazarlık” konulu ve “Sosyal Bilgiler dersi özelinde finansal okuryazarlık” konulu Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Aşağıda finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalara yer verilmiştir:

Yardımcıoğlu ve Yörük (2016), Türkiye'deki finansal okuryazarlığın ve farkındalığın durumu” çalışmasında, Kahramanmaraş özelindeki araştırmada katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiş, ancak internet bankacılığını kullanma ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Özetle; internet bankacılığı kullanma alışkanlığı olan bireylerin, bu alışkanlığı olmayan bireylere göre finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olduğu görülmüştür.

Fettahoğlu (2015), “hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli'nde bir araştırma” çalışmasında, hane halkının finansal okuryazarlık düzeylerini ve aile bütçesinin yönetimiyle ilgili davranışlarını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmaya 83 birey katılmıştır. Katılımcıların, temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları, ancak finansal ürünler ve yatırım araçlarıyla ilgili konularda çok sınırlı, az bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Barmaki (2015), “üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi örneği” doktora tezi çalışmasında, Üniversitede eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve finansal davranış düzeylerini belirlemek için 500 öğrenciye anket uygulanmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri %53 bulunmuştur. Cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, ancak öğrencinin okuduğu

bölüm ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin dış hekimliği bölümünde, düşük olan öğrencilerin ise konservatuar bölümünde öğrenim gördükleri tespit edilmiştir.

Güvenç (2017), “öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık” çalışmasında, ilköğretimde okutulan derslerin öğretim programlarındaki finansal okuryazarlık ile ilgili olan kazanımları belirlemeye çalışmıştır. Araştırmaya göre, ilkokul derslerinde öğretim programlarında finansal okuryazarlıkla ilgili; matematik dersinde 2, hayat bilgisi dersinde 7, Sosyal Bilgiler dersinde 6, Türkçe dersinde 1 ve fen bilimleri dersinde 1 toplam 17 kazanım tespit edilmiştir; en fazla finansal okuryazarlıkla ilgili kazanımın Sosyal Bilgiler ve hayat bilgisi derslerinde yer aldığı belirlenmiştir. Ortaokul derslerindeki öğretim programlarında ise, matematik dersinde 2, Sosyal Bilgiler dersinde 3, vatandaşlık dersinde 2 kazanımın finansal okuryazarlıkla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ortaokullardaki derslerin öğretim programlarında da finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla kazanımın yine Sosyal Bilgiler dersinde olduğu tespit edilmiştir.

Temizel ve Bayram (2011), Anadolu Üniversitesi’nde okuyan 433 öğrenciye finansal okuryazarlık seviyesini tespit etmek için anket uygulamışlardır. Çalışmada, öğrencilerin finansal bilgilerini ailelerinden öğrendikleri, finansal yönetim davranışlarında kendilerini olduklarından daha başarılı olarak algıladıkları belirlenmiş, finansal konuları ve gelişmeleri takip ettikleri kaynakların başında televizyon ve internetin geldiği tespit edilmiştir.

Satoğlu (2014), “bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması” doktora tezi çalışmasında, bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek ve finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla 133 katılımcıya finansal okuryazarlık anketi uygulanmıştır. Sonuçlara göre bireysel yatırımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe, finansal okuryazarlık düzeylerinin de yükseldiği, aynı zamanda finansal okuryazarlık seviyeleri yükseldikçe, bireysel korunma düzeylerinin de yükseldiği tespit edilmiştir.

Alkaya ve Yağlı (2015), “finansal okuryazarlık – finansal bilgi, davranış ve tutum” çalışmasında, üniversite öğrencilerinin finansal tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik

araştırma yapmışlardır. Araştırmada 185 öğrenciye anket uygulanmıştır. Öğrencilerin temel seviyede finansal bilgiye sahip olanların oranı %38 olarak belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kız öğrencilere göre yüksek olduğu; öğrencilerin not ortalamaları ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin %66'sının gelecek için finansal planlamalarının olduğu, %78'inin ise olumlu finansal davranış gösterdikleri belirlenmiştir.

Bayram (2015), “finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları” çalışmasında, Anadolu Üniversitesi İİBF’de ve meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ve para yönetimi davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 600 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrenciler finansal okuryazarlığı; zamanında faturaları ödeme, gelir gider kayıtlarını saklama ve para biriktirme gibi davranışlarla ilişkilendirmişlerdir. Bu yönüyle öğrencilerin finansal okuryazarlığı sınırlı algıladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu; ancak öğrencilerin bu durumdan haberdar olmadıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler finansal alandaki bilgilerini ailelerinden elde ettiklerini belirtmişlerdir. İİBF’de okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eskici (2014), “Seçilmiş ülke örnekleriyle finansal okuryazarlığın önemi ve tasarruflar üzerindeki etkileri” çalışmasında on altı ülke üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Bu ülkelerin insani gelişmişlik ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile tasarruf oranları arasında bir ilişkinin olduğu yorumu yapılabilmektedir. Ancak bu ilişki güçlü değil, ilişkinin basit ve zor görülebileceği de belirtilmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde bireyleri tasarrufa yönlendiren nedenleri finansal okuryazarlığın gelişmiş olması biçiminde yorumlanırken, bazı ülkelerde ise bu nedenlerin bireylerin finansal gelecek adına kaygılı olması biçiminde de yorumlanabilmektedir.

Çelikten (2020), ilkokul öğrencilerine yönelik “marmara finansal okuryazarlık programı” geliştirilmiş ve bu geliştirilen programın öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile akademik başarılarına etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, bu programla eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarıyla akademik başarılarının, bu programla eğitim görmeyen öğrencilere göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kısaca, uygulanan programın öğrencilerin

finansal alanlardaki bilgi, beceri, tutum ve davranış üzerinde SBDÖP'ye göre daha olumlu ve verimli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Kılıç vd., (2015), finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla Gaziantep Üniversitesi'nde okuyan 480 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada; öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi %48,0 olarak tespit edilmiştir. Araştırmada erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin kız öğrencilere göre yüksek olduğu, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının finansal okuryazarlık seviyeleri üzerinde etkili olduğu, öğrencilerin finansal okuryazarlık alanında en fazla bireysel bankacılık, en az ise yatırım konularında bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir.

Er ve Taylan (2017) araştırmasında, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlıkla ilgili bilgilerini teorik olarak incelemişlerdir. Araştırma sonunda öğrencilerin finansal bilgilerinin yetersiz, finansal gelişmelere ilişkin farkındalıklarının düşük, finansal davranış bakımından olumlu bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir.

Temizel (2010), Eskişehir'de mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık durumlarına ilişkin bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonunda, mavi yakalı çalışanlar, finansal anlamda kendilerinin hayat şartlarını iyileştirecek konularda öğrenmeye açıktırlar; ancak bu konuda kendilerini geliştirmek için bu hizmetlere veya kurumlara ulaşma noktasında sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Çarıkçı (2019), ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık konularındaki davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma kapsamında “Bütçemi Yapabiliyorum” eğitimine katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık durumları anket yoluyla tespit edilmeye çalışılmıştır. 193 öğrencinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin; finansal kavramlarda kısmen başarılı, birikim yapma konusunda istekli, para, fiyat, bütçe gibi kavramları duydukları ancak tanımını bilmedikleri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında verilen eğitim sonunda ise öğrencilerin finansal kavramları tanımlayabildikleri, harcama, tasarruf ve ihtiyaç kavramlarına ilişkin sorularda doğru cevap verenlerin sayısının çoğaldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda az da olsa bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Karaaslan (2020), ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla 588 ortaokul öğrencisi ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin finansal bilgi testi puanlarının; cinsiyet, sınıf seviyesi, anne

eğitim durumu, ailenin aylık geliri, sosyoekonomik durum, birikim yapma, ekonomi yayınlarını takip etme, alacakları ürün hakkında ön araştırma yapma ve alışveriş yapacakları mağaza hakkında ön araştırma yapma durumlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde; öğrencilerin, ekonomi konularını ve yayınları sıkıcı buldukları, paralarını biriktirme değil, hemen harcamak istedikleri için bütçe yapamadıkları, kumbarada para biriktirdikleri, alışveriş yapmadan önce ürünün fiyatını araştırdıkları ve karşılaştıkları belirlenmiştir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi özelinde finansal okuryazarlık konulu Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir:

Er (2019), “Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi” çalışmasında, 260 Sosyal Bilgiler öğretmen adayıyla çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının; para yönetimi özyeterlik ve davranışı durumlarında ortalama seviyede ancak geliştirilmesi gerektiği; finansal bilgi durumunda ise ortalamanın biraz üstünde oldukları tespit edilmiştir.

Adalar (2019), “Sosyal Bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi” doktora tezi çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmak amacıyla bir model önerisi tasarlamıştır. Ekonomi dersinde uygulanan finansal okuryazarlık eğitim ve uygulamalarının; öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları, akademik başarıları, finansal tutum ve davranışları ve ekonomi dersine yönelik tutumlarına etkili olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma kapsamında, tasarlanan ve uygulanan finansal okuryazarlık eğitim modelinin, öğretmen adaylarının ekonomi dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Para yönetimi ve tasarruf gibi konularda gerçek yaşamdan alınan örneklerle hazırlanan eğitim modelinin, ekonomi dersinin verimliliğini arttırdığı ve öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akhan (2010), “ilköğretim Sosyal Bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi” doktora tezi çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ortaokul öğrencilerinin ekonomi okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi için eğitim modelinin hazırlanması amacıyla yapılan çalışmaya 122 ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Öğrencilerin aktif olduğu ekonomi okuryazarlık eğitim modelinin klasik yöntemlere göre daha etkili ve verimli olduğu ve öğrencilerin ekonomik okuryazarlık seviyelerini yükselttiği tespit edilmiştir. Bunun

yanında eğitim alan öğrencilerin ekonomik okuryazarlık durumları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Seyhan (2020), Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılması konusunda öğretmenlerin görüşlerine başvurduğu çalışmada, 20 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile çalışmıştır. Öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerisinin tanımını ve beceriye ilişkin yeterlilikleri bildikleri, ancak öğretmenlerin bu beceriyi derslerde kazandırmak için hangi araç ve yöntemleri kullanması gerektiğini yeterince bilmedikleri ve sınıflarında da bu alanda etkinlik ve çalışma yapmadıkları belirlenmiştir.

1.2. YURT DIŞI ALANYAZIN

Bu bölümde “finansal okuryazarlık” ve “Sosyal Bilgiler dersi özelinde finansal okuryazarlık” konulu yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Aşağıda finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalara yer verilmiştir:

Atkinson & Messy (2012), yaptıkları çalışmada, 14 ülkede gerçekleştirilen OECD INFE pilot çalışmasından elde edilen bulguları açıklamışlardır. Bu çalışmada, ülkeler arasında ve ülkelerin kendi içinde sosyo-demografik olarak finansal bilgi, davranış ve tutumlarındaki farklılıkları incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında, ankete katılan ülkelerin nüfusun çoğunluğunda finansal bilgi eksikliğinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal davranış açısından eksiklerin olduğu ve iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekli görülmektedir. Tutumların ise büyük ölçüde değiştiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ülkelerin finansal eğitim alanında ihtiyaçlarını ve eksiklerini belirlemesine ve ulusal politikalar veya stratejiler geliştirmelerine olanak sağlayacaktır.

Krizek vd. (2012), finansal okuryazarlık araştırmalarının sadece yüksek veya düşük gelirli bireyler üzerinde yapılmasını eksiklik olarak görmüş üniversite öğrencilerinin de finansal açıdan görüşlerine başvurulması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu kapsamda Prag Üniversitesi’nde okuyan öğrencilerin katılımcı olduğu elektronik ortamda anket uygulaması yapmışlardır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin toplumlarına finansal öneriler verebilecek nitelik ve seviyede olduklarını belirlemişlerdir. Bununla birlikte finansal okuryazarlık alanında, eğitim seviyesi düşük, sürdürülebilir bir bütçenin yönetilemediği ya da yapılamadığı sosyoekonomik durumu düşük olan bireyler veya gruplar üzerinde daha etkili sonuçların ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Henning & Lucey (2017) çalışmasında, ilköğretim öğretmen adayları ve öğretim elemanlarının finansal okuryazarlık eğitimine ilişkin farkındalıklarını ve bu eğitime hazır olma durumlarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada 8 öğretim elemanı ve 32 öğretmen adayına çevrimiçi bir anket uygulamışlar ve daha sonra katılımcıların bazılarıyla telefonla görüşme gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda, öğretmen adayları eğitim hayatında (lisede, kolejde) ya da karar verme süreçlerinde finansla ilgili çok az deneyime sahip olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elemanları üniversitelerdeki eğitimlerde finansal okuryazarlık eğitimi vermediklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının %13'ü ve öğretmen adaylarının %25'i finansal okuryazarlığın ilköğretimde öğretilmesinin önemli olduğunu düşünmektedirler. Aynı zamanda öğretmen adayları ve öğretim elemanları finansal okuryazarlığa Türkçe ve matematik eğitiminden daha az değer verdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca hem öğretim elemanları hem de öğretmen adayları lisans eğitimlerinde finansal okuryazarlık konularına yer verilmesini desteklediği, ancak finansal konuların öğretimi noktasında her iki grupta da özgüven eksikliği olduğu tespit edilmiştir.

Remund, (2010) finansal okuryazarlığı açıklamak konulu çalışmasında, bu yy.da kullanımı yaygınlaşan finansal okuryazarlık kavramını açıklamaktadır. Akademisyenler, politika yetkilileri, finans uzmanları ve tüketici savunucuları, parayı etkili bir şekilde yönetmek için gerekli olan bilgi, beceri, güven ve motivasyonu tanımlamak için finansal okuryazarlık kavramını doğru kullanmamışlardır. Bu çalışmanın amacı, farklı finansal okuryazarlık tanımlarını ve kavramlarını inceleyerek araştırmacıları ortak bir finansal okuryazarlık tanımında birleştirmektir. Finansal okuryazarlık kavramının daha açık ve kapsamlı bir tanımının yapılması, gelecekte yapılacak araştırmaların niteliğinin artmasını, tüketicilerin değişen yaşam koşullarını, karmaşık hale gelen ekonomiyi daha iyi anlamalarını ve bunlara uyum sağlamalarını yardımcı olacaktır.

Mason & Wilson, (2000) finansal okuryazarlığın kavramsallaştırılması adlı çalışmasında, finansal okuryazarlık kavramı aslında ne anlama geliyor? Finansal okuryazar olan bir kişiyi, finansal okuryazar olmayan birinden ayıran nedir? Bu çalışmada, belirli bağlamlarda bireylerin finansal okuryazarlık konularındaki algılarıyla ilgili alanyazın incelenmiştir. Okuryazarlık teriminin kullanımı da araştırılmıştır. Yapılan tanımların eksik ve sınırlamaların olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlığın açık bir tanımlama ve kavramsallaştırılmasının gerektiği ve bunun için önerilerde bulunulmuştur.

Lusardi vd. (2010), “gençler arasında finansal okuryazarlık” çalışmasında, gençlerin finansal durumlar karşısında bilinçli karar alma ve finansal yeterlik düzeyleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında gençlerin finansal konularla ilgili bilgi düzeyleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu; finansal okuryazarlığın, sosyodemografik özellikler ve ailenin finansal gelişmişliği ile güçlü bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda gençlerin, faiz oranları, enflasyon ve finansal risk gibi kavramlar ile ilgili temel bilgi seviyelerinin %33 olduğu; finansal alanlarda bilinçli karar verme konusunda eksik oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Nano & Polo (2016), “Arnavut Üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık konusunda akademik durum farklılıkları” çalışmasında, Arnavutluk’ta 607 lisans ve lisansüstü eğitim alan öğrencilerin; finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve karşılaştırma yapmak ve öğrencilerin finansal becerilerini, davranışlarını tespit etmek ve geliştirmelerine yardımcı olmak için öneriler sunmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre yüksek lisans ve lisans öğrencileri arasında finansal tutum ve davranışta herhangi bir farklılık olmadığı; ancak yüksek lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin lisans öğrencilerine göre daha iyi durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte her iki öğrenci grubunun da finansal okuryazar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Swiecka vd. (2020), çalışmasında Polonya’da lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve finansal okuryazarlığın cinsiyete göre değişip değişmediğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Geniş örneklemlili lise öğrencileri ile yapılan çalışmada, 15-16 yaş grubundaki lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin genel olarak iyi ve kısmen çok iyi olduğu belirlenmiştir. Araştırmada cinsiyetin finansal davranışlar ve finansal araçların kullanımında farklılık yarattığı, ancak finansal bilgi ile cinsiyet arasında bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, erkeklerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Te’eni-Harari (2016) birinci sınıf öğrencilerinin tasarruf davranışlarını ve finansal okuryazarlık süreçlerini daha iyi anlamak ve para biriktirme davranışlarındaki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada 103 birinci sınıf öğrencisi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yoluyla öğrencilerin; tasarruf etme ve birikim yapma niyeti, paraya ulaşım durumu, ebeveyn ve akran yaklaşımı gibi konular üzerine

derinlemesine araştırma yapılmıştır. Öğrencilerin birikim yapma düzeyinin belirlenmesinde; ailenin ve akranların tutumu ile paraya ulaşım durumunun önemli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda para biriktirme farkındalığı yüksek olan öğrencilerin tasarruf etme ve bu davranışa yönelik tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ali vd. (2016) çalışmasında, Avustralya'daki ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini demografik özellikler, sosyo-ekonomik durum, dil geçmişi ve kırsal-kentsel bağlamında incelemişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını 115 kız ve 92 erkek olmak üzere 207 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 65'i bölgesel şehirde, 83'ü kırsal şehirlerde ve 59'u da büyükşehirlerde yaşamaktadır. Araştırmada veriler finansal okuryazarlık becerileri ve bilgisini belirleyen, 32 çoktan seçmeli soru ve paraya ilişkin tutumu ölçen 13 maddeden oluşan 5'li likert ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kırsal ve bölgesel şehirlerde yaşayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin büyükşehirlerde yaşayan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tisdell vd. (2013) çalışmasında, öğretmenlerin finansal okuryazarlık eğitime yönelik algıları ve davranışları arasındaki ilişkiyi toplumsal çevre ve kültürel kavramlar kapsamında incelemişlerdir. Çalışmada cevabı aranan sorular şunlardır: “Öğretmenlerin finansal okuryazarlık eğitime yönelik farkındalıkları ve algıları nelerdir? Bu algılar finansal okuryazarlık uygulamalarını nasıl etkilemektedir? Finansal konulara ilişkin kültürel ortam ve çevrenin öğretmenlerin eğitimsel davranışlarına nasıl etki etmektedir?” Çalışmada, finansal okuryazarlık eğitimi veren öğretmenlerin finansal konuları öğretme algılarının ve uygulamalarının şekillenmesinde, toplumsal çevrenin, kültürel kavramların, duyguların ve paranın önemi gibi konulardaki anlayışlarının etkili olduğu belirlenmiştir.

Deng vd. (2013) çalışmasında, ortaokullarda eğitim veren öğretmenlerin finansal eğitime olan etkisini belirlemeye çalışmışlar ve öğretmenlerin finansal alandaki bilgi eksikliğinin finansal eğitimde problemlere neden olup olmayacağını incelemişlerdir. Tayvan'da 400 ilköğretim öğretmeni ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin finansal alanlarda yetkin ve finansal konularda bilgi sahibi olmaları ile bu anlamda derslerinde finansal eğitim süreçlerinde daha etkili ve verimli oldukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeyleri orta-yüksek olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin çoğu finansal eğitim konusunda mevcut ders kitaplarını yetersiz bulmuşlardır. Derslerde finansal okuryazarlık eğitim ortamının daha

etkili ve donanımlı olmamasında araç-gereç ve kaynakların yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi özelinde finansal okuryazarlık konulu yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir:

Anthony vd. (2015) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal konulardaki okuryazarlıklarını değerlendirdikleri çalışma ile daha önce aynı konuda ortaokul ve lise Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan çalışmanın bulguları bu çalışmada karşılaştırılmıştır. Araştırmaya 84 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonunda Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile ortaokul ve lise Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin finans konularında okuryazarlıklarının çok iyi olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, finans konularında alan bilgisi ve alana yönelik algı ve tutumlarında problemi olan öğretmen ve öğretmen adaylarının programı uygulamada da problem yaşadıkları ve bunun da amaçlanan program hedeflerinin uygulama süreçlerinde de problemlere yol açtığı ifade edilmiştir.

Eremina, (2019) Kirov bölgesi okullarında Sosyal Bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık araştırmasında bir finansal okuryazarlık programının hem uluslararası (PISA araştırması) hem de ulusal düzeyde eğitim sürecine dahil edilmesinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Yerli araştırmacılar tarafından araştırılan Rus okul çocuklarında finansal okuryazarlık faaliyetlerinin bireye katkıları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Kirov bölgesinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için eğitim programlarının uygulanmasının ve değerlendirilmesinin sonuçları sunulmuştur. Araştırma sonucunda, finansal okuryazarlık programının okul programlarına dahil edilmesinin bölgedeki tüm eğitim kurumları için gerekli ve önemli olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda finansal okuryazarlık programı özellikle Sosyal Bilgiler eğitimi çerçevesinde okulların ana programlarına başarılı bir şekilde dahil edilebileceği belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırma, Kirov bölgesindeki okullarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerinin finansal okuryazarlığını geliştirmek için Kirov Bölgesi Eğitimi Geliştirme Enstitüsü'nün bu eğitim için gerekli olan bilimsel ve metodolojik desteğin neler olduğunu ve neleri kapsadığını belirtmektedir.

Balaza vd. (2021) çalışmasında, Filipinler'de 1. sınıftan 12. sınıfa kadar okutulan Sosyal Bilgiler programının finansal okuryazarlıkla ilişkisini ve bağlamsal bir COVID-19 öğretim modeli çerçevesinde belirlemiştir. Araştırma; öğretim programındaki üretim,

dağıtım ve tüketim temasını değerlendirmek, öğretim programındaki tasarruf ve harcama değerlerini incelemek ve bu değerlerin finansal okuryazarlıkla ilişkisini ve finansal okuryazarlığa katkısını belirlemek, bağlamsal bir COVID-19 öğretim modeline finansal okuryazarlık eğitimini dahil etmek; aynı zamanda bu modelin etkililiği ve verimliliğiyle ilgili bir çerçeve program tasarlamak amaçlanmıştır. Araştırmada, 1. sınıftan 12. sınıfa kadar olan Sosyal Bilgiler öğretim programı kılavuzunu kullanarak, finansal okuryazarlığın öğretim programına uyumunu ve öğretim programındaki belirsizlikleri tespit etmek için içerik analizi kullanılmıştır. İlkokuldan 12. sınıfa kadar Sosyal Bilgiler öğretim programındaki üretim, dağıtım ve tüketim alanının temalarla ilişkisi, sarmal ilerleme modelindeki devamlılığı göstermektedir. Ancak temalarla ilişkinin yetersiz olması tasarruf ve harcama değerlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Sosyal Bilgiler öğrencilerinin finansal okuryazar olmasını sağlamak için, öğretim programı içeriğine, COVID-19 salgınına rağmen COVID-19 Öğretim Modeli'nin kullanılması, bu koşullarda yaratıcı bir yöntem olarak değerlendirilmekte ve analiz edilmektedir. Bu kapsamda, “Finansal okuryazarlığı teşvik etmek için yenilikçi çerçeve” programı diğer öğretim programı paydaşlarının katılımı, hükümet desteği, ilerleyen yıllarda öğretim programındaki güncellemeler ile bu program 1. sınıftan 12. sınıfa kadar olan yeni öğretim programlarında yer alacağı düşünülmektedir.

Yeban & Florendo (2020), Filipin Kto12 Sosyal Bilgiler ve matematik programları ile PISA finansal okuryazarlık çerçevesi, uyum veya uyumsuzluk derecelerini bulmak için incelenmiştir. Çalışmada doküman analizi ve program haritalaması ile toplanan veriler, 7 ve 10. sınıflar için Sosyal Bilgiler ve matematik yeterliklerinin PISA finansal okuryazarlık çerçevesi ile uyumlu olmadığı belirlenmiştir. Çalışma, Sosyal Bilgiler programının ciddi bir şekilde gözden geçirilmesini ve matematik programının geliştirilmesini tavsiye etmektedir. Çünkü finansal okuryazarlık kavramlarının basit bir şekilde öğretilmesi, finansal olarak yetkin Filipinli bireyler yetiştirmek için yeterli olmayacaktır. Program güncellenmesi ve geliştirmenin yanı sıra, ebeveynleri ve daha geniş topluluğu hedef alan ulusal bir finansal okuryazarlık programının uygulanması tavsiye edilmektedir, çünkü finansal okuryazarlıkla ilgili sadece sınıfta öğrenilen bilgiler yeterli ve verimli olmayabilir.

Ayers (2012), öğrencileri güvenli bir finansal gelecekle güçlendirmek: Sosyal Bilgiler programında ve çok disiplinli bir eğitim çalışmasında; ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin finansal bilgi ve becerilerini kendi programlarına ve derslerine anlamlı,

aktif ve işbirliği esaslarına göre dahil etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Bu sayede öğrencilerin emeklilik yaşamları da dahil yetişkin bir birey olduklarında rahat bir yaşam sürmeleri için gerekli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Amerika'daki okullarda ekonomik eğitim ve kişisel finansal eğitim için "durum" konusundaki farkındalığı artırmakta ve tüm eyaletlere müfredat ve mezuniyet gereklilikleri olarak ekonomi ve kişisel finansa öncelik verme çağrısını güçlendirmektedir. Bunun yanında K-12 öğrencileri arasındaki düşük ekonomik ve finansal okuryazarlık oranlarını yükseltmek için rehberlik yapmaktadır.

İlgili alanyazının incelenmesi sonucunda Türkiye’de finansal okuryazarlıkla ilgili çok sayıda araştırmanın olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmaların çoğunluğu nicel yöntemli araştırmalar ve katılımcıların da öğrencilerin olduğu çalışmalardır. Yine katılımcıların ve yöntemlerinin farklı olduğu finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalar da bulunmaktadır. Ancak Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık konulu sınırlı sayıda araştırmanın olduğu belirlenmiştir. Yurt dışında finansal okuryazarlıkla ilgili katılımcıların ve yöntemlerin farklı olduğu daha geniş kapsamlı araştırmaların olduğu belirlenmiştir. Yine yurt dışında Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık konulu araştırmaların da olduğu görülmektedir. Son olarak hem Türkiye’de hem de yurt dışında Sosyal Bilgiler dersiyle finansal okuryazarlığın birlikte ele alındığı araştırmaların olmasına karşın; nitel yöntemli ve katılımcıların hem öğretmenler hem de farklı mesleklerden iş insanlarının görüşlerinin karşılaştırmalı olarak ele alındığı bir araştırmaya alanyazında rastlanmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Araştırmanın yöntemi şu şekildedir:

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Nitel araştırma (qualitative research) yöntemi tercih edilen bu araştırmada disiplinler arası kişisel bir bakış açısı benimsenerek, yorumlayıcı bir yaklaşımla araştırma problemini incelemek amaçlanmıştır (Aydınbaş, 2018). Nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı, bakış açılarının, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 37). Nitel araştırma, varsayımlar ile başlayan bir araştırma yaklaşımı olarak yorumlayıcı/kuramsal çerçeve bir sosyal veya beşerî sorun olarak görülen bir problemde bireylerin ya da grupların amaçlarını keşfetmeye yönelik araştırma sorularının çalışılması olarak görülmektedir (Creswell, 2021). Nitel araştırmalar, olay ve olguları ön plana çıkarmaktadır. İnsanın sırlarını çözmesini ve kendisinin şekillendirdiği toplumsal sistemlerin açıklanmasını sağlamaktadır (Özdemir, 2010). Nitel araştırmalarda amaç, bireyin davranışını içinde bulunduğu ortamda ve çok yönlü olarak anlamaya çalışmaktır. Bireylerin davranışı esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir ve bu yaklaşımda araştırmaya katılan bireylerin görüşleri ve deneyimleri büyük önem taşır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin gerekçesi finansal okuryazarlık becerisinin çerçevesini çizebilmek, etkili uygulamalar gerçekleştirilmesine zemin oluşturmak için iş insanları ve sınıf öğretmenlerinin görüş ve deneyimlerini karşılaştırmalı olarak ele alarak Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin ne şekilde ele alınabileceği ve uygulanabileceğine yönelik genel bir çerçeve belirlemektir.

1.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nitel araştırma türlerinden olan fenomenoloji (olgubilim) deseni olarak belirlenmiştir. Fenomenoloji farkında olunan ancak ayrıntılı ve derin bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanır. Olaylar, deneyimler, algılar ya da durumlar ile

günlük yaşamda farklı şekillerde karşılaşılabilir. Ancak bu durum, söz konusu olguların tam olarak anlaşıldığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla fenomenoloji günlük olarak sıklıkla karşılaşılan, bireylere yabancı olmayan ancak tam anlamının kavranamadığı olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için kullanılmakta ve uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 66). Olgubilim olarak da kullanılan fenomenoloji “Gerçek nedir?” sorusuna cevap arayan bir yaklaşımdır. Fenomenoloji yaklaşımının temelini bireysel deneyimler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının kişisel deneyimleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamalarını ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu nedenle genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008). Fenomenoloji kısaca birkaç birey tarafından deneyimlenen bir fenomenin derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktır. Bir fenomenoloji araştırması; “neyin, nasıl” deneyimlendiğini bütünleştiren, bireylerin deneyimlerinin özünün tartışıldığı betimleyici bir bölümle sonlanır. Bu öz fenomenolojik çalışmanın son noktasıdır (Creswell, 2021). Fenomenoloji türü araştırmalarda iki temel şartın sağlanması esastır. İlki fenomen olmuş, anlaşılmamış, tartışmalı, popüler gibi kelimelerle ifade edilebilecek bir olgu, kavram... vb. üzerinde çalışmak; ikincisi ise çalışma grubu olarak bu konuyu deneyimlemiş kişileri seçmek olarak ifade edilebilir.

Fenomen olmuş ya da üzerinde tartışılan, tam olarak anlaşılmamış şartını sağlayan finansal okuryazarlık 2018’de programa eklenen ve programda yeterli açıklamaya ve yeterli ilişkilendirmeye yer verilmeyen bir beceridir. Bu özellikleri ile bir fenomen olma şartını sağlamaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarını farklı kollarda hizmet veren iş insanları ve sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. İş insanlarının seçilme nedeni gerek kendilerinin gerekse çalışanlarının finansal okuryazar olmalarının onları başarıya götüren bir unsur olmasının yanı sıra öğretim programlarına finansal okuryazarlık becerisinin konulma gerekçelerinden birinin bireylerin günlük yaşamlarında ve ileriki meslekî yaşamlarında gereksinim duyacakları bir beceri olarak ifa edilmesidir. Sınıf öğretmenleri ise Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin karşısına ilk kez çıktığı ilkökul düzeyinde Sosyal Bilgiler dersini yürüten ve 2018 yılından beri bu konuda deneyim kazanmış olan kişiler olmalarıdır. Özellikle iş yaşamını ve eğitim hayatını temsil eden bu iki katılımcı grubun görüşlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması finansal okuryazarlık becerisinin sınırlarını çizmeye sağlayacağı katkının yanı sıra fenomenolojinin deneyim sahibi olan kişilerle çalışma şartını da sağlamaktadır. Bu

nedenlerden dolayı bu araştırma fenomenolojik (olgubilim) bir araştırma olarak desenlenmiştir.

1.2. KATILIMCILAR

Fenomenoloji araştırmalarında veri kaynakları veya katılımcılar, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek ya da yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Fenomenolojik araştırmaların sonunda araştırmacının yaygın bir anlayış ortaya çıkarabilmesi için, çalışmaya katılanların söz konusu fenomeni bütün yönleriyle yaşamış bireylerden dikkatlice seçilmiş olması gerekir (Creswell, 2021). Bu araştırmada da finansal okuryazarlık konusunun günümüzde fenomen olması ve üzerinde çokça durulması nedeniyle araştırmanın katılımcılarını bu fenomeni en iyi bilen ve deneyimleyen farklı sektörlerden iş insanları ve sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. İş insanlarının işin içinde olması ve tecrübelerinin olması; sınıf öğretmenlerinin de gelecek nesillerin yetiştirilmesinde önemli rolü olması nedeniyle araştırmanın katılımcıları olarak belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını; 2022-2023 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ili merkezinde farklı (alt, orta ve üst) sosyo-ekonomik düzeyde olan 5 devlet ilkokulunda görev yapan 13 sınıf öğretmeni ve farklı sektörlerde (hastane yöneticisi, otel müdürü, mermer fabrikası sahibi, restaurant sahibi, özel okul yöneticisi, avukat, sigorta acentesi sahibi) iş sahibi olan 13 iş insanı oluşturmaktadır. Öğretmenlerin belirlenmesinde görev yaptıkları okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, öğrenim durumu, kıdem gibi özellikler dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik, örneklemin problemle ilgili olarak kendi içinde aynı dışında ise farklı durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2018).

İş insanlarının belirlenmesinde Afyonkarahisar ilinde farklı iş kollarında görev yapmaları (hastane yöneticisi, otel müdürü, mermer fabrikası sahibi, restaurant sahibi, özel okul yöneticisi, avukat, sigorta acentesi sahibi) ve bu iş insanlarının da kendi alanlarında(sektör) önde gelmeleri ve tanınmış olmaları gibi özellikler dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesneler, olaylar vb.) örnekleme alınırlar (Büyüköztürk vd., 2018). Bu kapsamda 13 sınıf öğretmeni ve 13 iş insanı ile görüşmeler yapılmıştır. Verilerin sunulmasında sınıf

öğretmenlerinin ve iş insanlarının gerçek isimleri yerine kod isimler kullanılmıştır.

Katılımcıların özellikleri Tablo 5’te şu şekilde verilmiştir:

Tablo 5. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların Kod isimleri	Cinsiyet	Yaş	Kıdem (Yıl)	Eğitim Düzeyi	Medeni Durum	Finansal okuryazarlık eğitim durumu	Okulun sosyo- ekonomik düzeyi/ Çalışılan Sektör
Aliye	Kadın	50 +	20-30	Lisans	Evli	Hayır	Üst
Billur	Kadın	50 +	30 +	Lisans	Evli	Hayır	Üst
Ceyda	Kadın	50 +	30 +	Lisans	Evli	Hayır	Üst
Serap	Kadın	20-30	0-10	Lisans	Evli	Hayır	Alt
Tarık	Erkek	40-50	10-20	Lisans	Evli	Evet	Alt
Murat	Erkek	50 +	20-30	Lisans	Evli	Evet	Alt
Oktay	Erkek	50 +	20-30	Y. Lisans	Evli	Hayır	Üst
Emine	Kadın	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Üst
Mert	Erkek	40-50	20-30	Lisans	Evli	Hayır	Üst
Uğur	Erkek	40-50	20-30	Lisans	Evli	Hayır	Alt
Hasan	Erkek	50 +	30 +	Ö. Lisans	Evli	Hayır	Orta
Lale	Kadın	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Orta
Mehtap	Kadın	50 +	30 +	Y. Lisans	Evli	Hayır	Orta
Yusuf	Erkek	40-50	20-30	Y. Lisans	Evli	Evet	Hastane Yöneticisi
Ayla	Kadın	50 +	20-30	Lisans	Evli	Evet	Hastane Yöneticisi
Ali	Erkek	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Otel Müdürü
Birol	Erkek	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Otel Müdürü
Serhat	Erkek	30-40	10-20	Lisans	Bekâr	Evet	Mermer Fabrikası Sahibi
Cevat	Erkek	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Mermer Fabrikası Sahibi
Mustafa	Erkek	40-50	20-30	Lise	Evli	Hayır	Restaurant Sahibi
Halil	Erkek	30-40	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Restaurant Sahibi
Latif	Erkek	40-50	10-20	Y. Lisans	Evli	Hayır	Özel Okul Yöneticisi
Mahir	Erkek	50 +	30 +	Y. Lisans	Evli	Hayır	Özel Okul Yöneticisi
Şahin	Erkek	40-50	0-10	Lisans	Evli	Hayır	Avukat
Tamer	Erkek	40-50	10-20	Lisans	Evli	Hayır	Avukat
Suna	Kadın	50 +	30 +	Y. Lisans	Bekâr	Evet	Sigorta Acentesi Sahibi

Tablo 5’te de görüldüğü gibi katılımcılar 13 sınıf öğretmeni ve 13 iş insanından oluşmaktadır. Sınıf öğretmenleri farklı (alt, orta, üst) sosyoekonomik düzeydeki devlet ilkokullarında çalışan sınıf öğretmenlerinden seçilmiştir. İş insanları ise farklı sektörlerde (hastane yöneticisi, otel müdürü, mermer fabrikası sahibi, restaurant sahibi, özel okul yöneticisi, avukat, sigorta acentesi sahibi) çalışan ve alanında başarılı ve öne

çıkan olan iş insanlarından seçilmiştir. Katılımcılara ait demografik (cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim düzeyi, medeni durum, finansal okuryazarlık eğitim durumu) özellikler frekans ve yüzde olarak Tablo 6’da şu şekilde verilmiştir:

Tablo 6. Katılımcıların Özellikleri

Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri	Değişken	Grup	Frekans(f)	Yüzde(%)
	Cinsiyet	Kadın	7	53,8
	Mesleki kıdem	Erkek	6	46,2
		0-10 Yıl	1	7,7
		10-20 Yıl	3	23,1
		20-30 Yıl	5	38,5
		30 Yıl ve üstü	4	30,7
	Eğitim düzeyi	Ö. Lisans	1	7,7
		Lisans	10	76,9
		Y. lisans	2	15,4
	Medeni durum	Evli	13	100
		Bekâr	-	-
	Okulun sosyoekonomik düzeyi	Alt	4	30,7
		Orta	3	23,1
		Üst	6	46,2
	Yaş	20-30	1	7,7
		30-40	2	15,4
		40-50	3	23,1
		50 ve üstü	7	53,8
	Finansal okuryazarlık eğitim durumu	Evet	2	15,4
		Hayır	11	84,6
	Toplam		13	100
İş İnsanlarının Özellikleri	Cinsiyet	Kadın	2	15,4
		Erkek	1	84,6
	Mesleki kıdem	0-10 Yıl	1	7,7
		10-20 Yıl	7	53,8
		20-30 Yıl	3	23,1
		30 Yıl ve üstü	2	15,4
	Eğitim düzeyi	Lise	1	7,7
		Lisans	8	61,6
		Y. Lisans	4	30,7
	Medeni durum	Evli	1	84,6
		Bekâr	2	15,4
	Çalışılan sektör	Otel Müdürü	2	15,4
		Hastane Yöneticisi	2	15,4
		Avukat	2	15,4
		Özel Okul Yöneticisi	2	15,4
		Mermer Fabrikası Sahibi	2	15,4
		Restaurant Sahibi	2	15,4
		Sigorta Acentesi Sahibi	1	7,7
	Yaş	20-30	-	-
		30-40	5	38,5
		40-50	5	38,5
		50 ve üstü	3	23,1
	Finansal okuryazarlık eğitim durumu	Evet	4	30,7
		Hayır	9	69,3
	Toplam		13	100

Tablo 6’da da görüldüğü gibi katılımcılar; cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki kıdem, yaş, medeni durum, okulun sosyoekonomik düzeyi ve çalışılan sektör gibi farklı

demografik özelliklere sahip 13 iş insanı ve 13 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Sınıf öğretmenlerinde 7 kadın ve 6 erkek; iş insanlarında 11 erkek ve 2 kadın katılımcının olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık eğitimi alma durumlarında 13 sınıf öğretmeninden sadece 2'sinin; 13 iş insanından ise 4 kişinin finansal okuryazarlık eğitimi aldığı görülmektedir.

1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır. Görüşme (odak grup görüşmesi de dahil), gözlem ve doküman incelenmesidir. Fenomenoloji araştırmalarında başlıca veri toplama aracı ise görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacının görüşülen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortam içinde bireyler kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dışa vurabilir ve ortaya koyabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 68). Fenomenolojik araştırmalarda veriler fenomen ile deneyimi olan bireylerden toplanmaktadır. Fenomenolojik çalışmalarda veri toplama genellikle katılımcılarla derinlemesine ve çoklu görüşmeler yapılarak toplanmaktadır (Creswell, 2021). Bu araştırmada da fenomenoloji yaklaşımın doğasına uygun olarak katılımcıların fenomen konunun ayrıntılı olarak ortaya çıkarılmasını sağlayan görüşmeler yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan ve alanında uzman (Sosyal Bilgiler eğitimi, eğitim programları ve öğretim, fen bilimleri eğitimi, sınıf eğitimi alanında öğretim üyesi olan) beş kişiden uzman görüşü alınarak son biçimi verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu önce pilot bir uygulama olarak üçer sınıf öğretmeni ve üçer iş insanı tarafından okunmuş, anlaşılması güç olan soruların ifade biçimleri anlaşılmasını sağlayacak biçimde düzeltilmiş ve görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Görüşme formu temel olarak 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bireyin yaşı, eğitim durumu ve ekonomik durumunu içeren sosyo-demografik sorular; ikinci bölümde görüşme sorularına yer verilmiştir. Bu bölümde sınıf öğretmenlerine 8, iş insanlarına 9 soru sorulmuştur. Araştırmaya ilişkin etik kurul izni alınmış (EK-1); Milli eğitim izinleri alınmış (EK-2). Öğretmen ve iş insanları ile görüşmelere ilişkin randevu gün ve saatleri belirlenmiştir. Görüşmeler, 23 Şubat 2023 – 5 Nisan 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler iş yerleri ve okullarda uygun ve sessiz bir

ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları EK-3 ve EK-4’te yer verilmiştir. Tablo 7’de katılımcıların kod isimleri ve görüşme ayrıntılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 7. Katılımcılarla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bilgiler

Katılımcının Kod Adı	Katılımcının Mesleği	Görüşmenin Tarihi	Görüşmenin süresi
Aliye	Sınıf öğretmeni	02.03.2023	12.39-12.52 (13 Dakika)
Billur	Sınıf öğretmeni	02.03.2023	12.55-13.09 (14 Dakika)
Ceyda	Sınıf öğretmeni	02.03.2023	14.44-14.55 (11 Dakika)
Serap	Sınıf öğretmeni	03.03.2023	14.10-12.21 (11 Dakika)
Tarık	Sınıf öğretmeni	03.03.2023	14.25-14.38 (13 Dakika)
Murat	Sınıf öğretmeni	03.03.2023	16.08-16.18 (10 Dakika)
Oktay	Sınıf öğretmeni	06.03.2023	12.21-12.33 (12 Dakika)
Emine	Sınıf öğretmeni	06.03.2023	12.39-12.47 (8 Dakika)
Mert	Sınıf öğretmeni	06.03.2023	13.13-13.27 (14 Dakika)
Uğur	Sınıf öğretmeni	07.03.2023	14.22-14.32 (10 Dakika)
Hasan	Sınıf öğretmeni	09.03.2023	14.27-14.36 (9 Dakika)
Lale	Sınıf öğretmeni	10.03.2023	14.22-14.29 (7 Dakika)
Mehtap	Sınıf öğretmeni	10.03.2023	14.30-14.39 (9 Dakika)
Birol	İş İnsanı (Otel Müdürü)	24.03.2023	14.31-14.50 (19 Dakika)
Ali	İş İnsanı (Otel Müdürü)	28.03.2023	13.00-13.12 (12 Dakika)
Mahir	İş İnsanı (Özel Okul Yöneticisi)	13.03.2023	14.25-15.00 (25 Dakika)
Latif	İş İnsanı (Özel Okul Yöneticisi)	05.04.2023	10.00-10.10 (10 Dakika)
Cevat	İş İnsanı (Mermer Fabrikası Sahibi)	23.02.2023	13.31-13.49 (18 Dakika)
Serhat	İş İnsanı (Mermer Fabrikası Sahibi)	23.02.2023	13.49-14.09 (20 Dakika)
Mustafa	İş İnsanı (Restaurant Sahibi)	01.03.2023	17.48-17.58 (10 Dakika)
Halil	İş İnsanı (Restaurant Sahibi)	04.04.2023	11.04-11.14 (10 Dakika)
Şahin	İş İnsanı (Avukat)	16.03.2023	15.18-15.32 (14 Dakika)
Tamer	İş İnsanı (Avukat)	16.03.2023	15.44-16.12 (28 Dakika)
Ayla	İş İnsanı (Hastane Yöneticisi)	27.02.2023	15.00-15.16 (16 Dakika)
Yusuf	İş İnsanı (Hastane Yöneticisi)	05.04.2023	10.34-11.06 (32 Dakika)
Suna	İş İnsanı (Sigorta Acentesi Sahibi)	13.03.2023	12.24-12.39 (15 Dakika)

Tablo 7’de de görüldüğü gibi görüşmeler 8 dakika ile 32 dakika arasında sürmüştür. Yapılan görüşmeler, katılımcıların onayı alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılarda Tablo 7’de verilen kod isimler kullanılmıştır.

1.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi tekniği tercih edilmiştir. İçerik analizi Sosyal bilimler alanında sıklıkla tercih edilen bir tekniktir. Veri kümesinin

analizinde belirli kurallar dâhilinde kodlamalar yapılır. Bu kodlamalarla veriler kategorilendirilerek analiz edilir (Büyüköztürk vd., 2018). Fenomenoloji araştırmalarında veri analizi yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 68). İnsan faaliyetlerinin büyük bir kısmı doğrudan gözlemlenebilir ya da ölçülebilir değildir. Bu tür faaliyetlerde ilk elden bilgi almak her zaman mümkün değildir. İçerik analizi, araştırmacıların iletişimlerinin analizi yoluyla insan davranışlarını dolaylı bir şekilde incelemelerini sağlayan bir tekniktir (Fraenkel vd., 2012).

İçerik analizinin kullanılmasının amacı, elde edilen verilere ilişkin kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyi açıklamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Öncelikle verilerin kaybını önlemek amacıyla görüşmeler sırasında katılımcıların onayı ile araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Kayıt cihazındaki görüşmelerin dökümü gerçekleştirilmiştir. Yazıya dökülen tüm görüşme verileri araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Birbirleriyle ilişkili olan kodlar benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırılmış ve alt temalar belirlenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlere ve iş insanlarına kod isimler verilerek sorulara verdikleri cevaplar araştırmacılar tarafından analiz edilerek görüş birliği ile kategorilere ayrılmıştır. Analizler belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Verilerin %20'si bir bilim uzmanı tarafından analiz edilmiş, araştırmacı ve bilim uzmanının ulaştığı tema, alt tema ve kategoriler birbiri ile karşılaştırılmış, uzlaşmaya varılan ve varılamayan boyutlar Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılarak ve kodlayıcılar arasındaki uyum oranı %91 olarak belirlenmiştir. Son olarak elde edilen bulgular tablolar ve şekiller halinde sunulmuş ve katılımcıların görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

2. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular iki başlık altında ele alınmıştır. İlk kısımda sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara, ikinci kısımda ise iş insanlarının görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular şekiller,

tablolar halinde sunulmuş ve katılımcıların görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntıların verilmesinde katılımcılara verilen kod isimler kullanılmıştır. Son olarak hem sınıf öğretmenlerinden hem de iş insanlarından elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2.1. SINIF ÖĞRETMENLERİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde sınıf öğretmenleri ile yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular şekiller, talolar halinde sunulmuş ve katılımcıların doğrudan alıntılarıyla desteklenmiştir. Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen temalar Şekil 7’de şu şekilde verilmiştir:

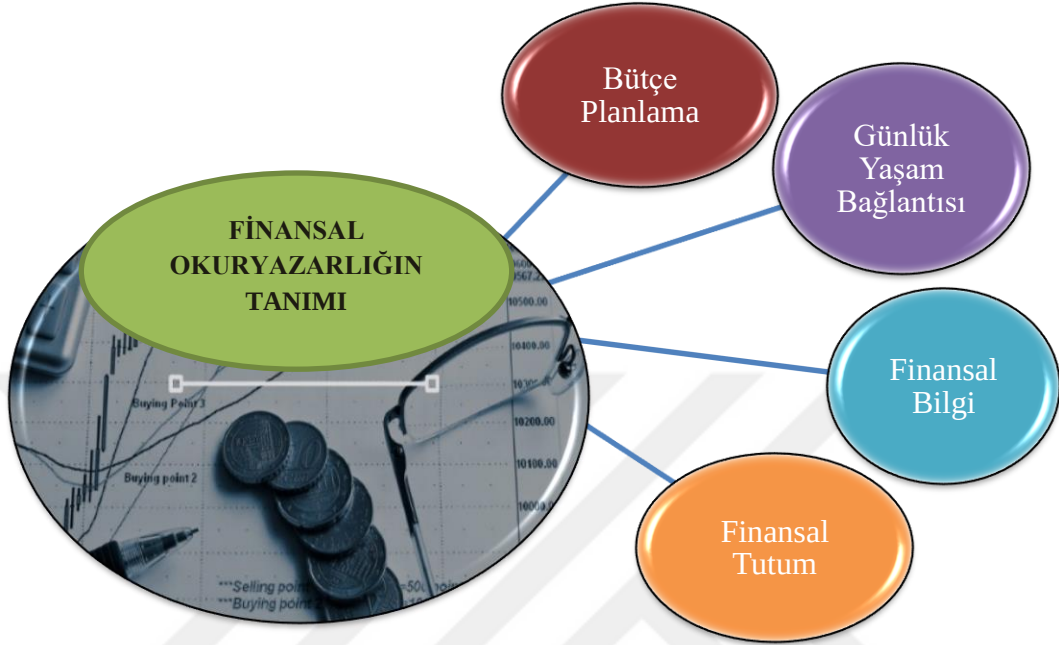
Şekil 7. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Temalar

Şekil 7’de de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri 7 tema altında toplanmıştır. Bu temalar “Finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlık uygulamaları, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabında finansal okuryazarlık, finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak ve araç-gereçler, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal

okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri ve finansal okuryazarlıkla ilgili yaşanan sorunlar ve sonuçlarıdır.” Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin görüşleri Şekil 8’de şu şekilde verilmiştir.

Şekil 8. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Şekil 8’de de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tanımı temasına ilişkin görüşleri dört alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Bütçe planlama, günlük yaşam bağlantısı, finansal bilgi ve finansal tutumdur.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Bütçe Planlama	Bütçesini yönetmek
	Parayı yönetmek, doğru kullanmak
	Bütçe planlama deneyimi kazanmak
	Para biriktirmek
	Gelir-gideri ayarlamak ve yönetmek
	Bireyin finansı anlayabilme becerisi
	Bilinçli tüketici olmak
	Paradan para kazanmak
	Kazancını farklı yollarla değerlendirmek
	Kazancını doğru yatırıma yönlendirmek
Günlük Yaşam Bağlantısı	Hayatın bir parçası olma
	Gelecekle ilgili planlamalar yapma
	Gelecekle ilgili öngörülerde bulunarak harcama yapma
	Finans sektörünü takip etme
	Karşılaştırma yaparak ürünü uygun fiyata alma
	Yaşam standartlarını artırmaya yönelik planlamalar yapma
Finansal Bilgi	Altın, gümüş, borsa, döviz takibi etme
	Geliri enflasyon karşısında koruma yollarını bilme
	Paranın güncel değerini koruma
	Verim (kar) elde etme yollarını bilme

Tablo 8. (Devam) Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Finansal Tutum	Tutumlu olma
	Tasarruf yapma
	Ölçülü tüketme
	Sigortaya önem verme

Tablo 8’de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlığın tanımı” teması altında “Bütçe planlama, günlük yaşam bağlantısı, finansal bilgi ve finansal tutum” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “bütçe planlama” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra en fazla kategorinin “günlük yaşam bağlantısı” alt temasında olduğu görülmektedir. Son olarak en az kategorinin “finansal tutum ve finansal bilgi” alt temalarında olduğu görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığı en çok bütçe konularıyla ilişkilendirdikleri biçiminde yorumlanabilir. Yine sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığı günlük yaşamla ilişkilendirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın tanımını en az finansal tutum ve finansal bilgi kavramlarıyla ilişkilendirdikleri şeklinde açıklanabilir. Ceyda öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe planlama” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kişinin bütçe gelirini doğru yatırıma yönlendirebilmesi, o yatırımlardan dahi kâr edebilmesi ve sektörü iyi takip edebilmesi ve bütçesini iyi ayarlamasıdır.”

Murat öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe planlama” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık bence bir insanın kazandığı ile harcamalarının dengesini sağlamaktır. Finansal okuryazar bir kişi kazandığı miktarı ve harcaması gereken miktarın dengesini sağlayabiliyorsa finansal okuryazardır bence. Gelir gideri dengelemek.”

Oktay öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe planlama” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Harcamalarını gelirin giderine göre planlayan veya yapacağı yatırımları gelecekle ilgili planlamaları gelir ve gider dengesini oturturan insan demektir.”

Hasan öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “günlük yaşam” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bana göre günümüz şartlarında parayı doğru kullanabilmek ister yatırım bazlı olsun ister harcama bazında olsun parayı güncel değerinde tutabilmek, koruyabilmek, alışverişini yapabilmek. Alışverişini yaparken marketlerde gerekli araştırmayı yapıp aynı malı uygun fiyata alabilmek gibi konuları kapsar diye düşünüyorum.”

Mert öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “günlük yaşam” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık hayatın içi, parçası, aslında hayatın bir şeyi yani güzel yaşamak için bunu bilmek gerek.”

Uğur öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal bilgi” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Borsa akla geliyor daha çok da işte döviz kuru akla geliyor. Finansal okuryazarlık deyince altın, gümüş vs. işte kazanımları yani geliri, enflasyon karşısında korumak olarak veya arttırmak.”

Serap öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal bilgi” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bir insanın sahip olduğu imkânları ne düzeyde değerlendirebildiği ile ilgilidir. Elinde bir miktar para, bir miktar sadece para değil. Kaynak bu kaynağı nasıl, nerede, ne şekilde kullanabildiği ve bu kaynaktan ne kadar verim elde edebildiğidir. Önemli olan miktardan ziyade nitelik ve bunun verimliliğidir.”

Tarık öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal tutum” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Yarın başına ne geleceğini bilemezsin deprem ülkesindeyiz, her an her şey olabilir. Sigortaya önem veriyorsan daska önem veriyorsan o zaman finansal okuryazarlığa sahipsın demektir.”

Lale öğretmen “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal tutum” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık bana göre gelir ve giderlerden oluşan, bütçeye sahip olmak ve bütçede harcamaları dikkatli bir şekilde yapmak. Birikim yapmak, tasarruf yapmak, bilinçli tüketici olmak gibi.”

Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık uygulamalarına ilişkin görüşleri Şekil 9’da şu şekilde verilmiştir:

Şekil 9. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri

Şekil 9’da da görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin “finansal okuryazarlık uygulamaları” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Sınıf içi, sınıf dışı ve aile katılımlı uygulamalardır.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 9’da şu şekilde verilmiştir.

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri

Sınıf içi Etkinlik	Atasözlerinden yararlanma
	Araştırma ve okuma yaptırma
	Diğer derslerle ilişkilendirme
	Konuşma, tartışma, değerlendirme
	Reklamlar, videolar, resimlerden yararlanma
	Problem çözme
	Ders kitabında önemli yerlerin altını çizdirme
	Dramatize etme, canlandırma
	Vızıltı grupları oluşturma
	Soru-cevap
	İstek ve ihtiyaç listesi hazırlatma
	Kantinden alışveriş yaptırma
	Bütçe tablosu oluşturma
	E-alışveriş yapma
	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt etmesini sağlamaya dönük etkinlikler yapma
	Haftalık bütçe hazırlama
	Harçlık bütçe planlaması yaptırma
Sınıf dışı Etkinlik	İnternette kitap sipariş etme
	Kumbarada para biriktirme
	Bahar şenliği, kermes organize etme
	Kendi bütçelerini oluşturma ve ölçülü harcama
	Kermeste öğrencilere satış yaptırma
	Kermeste toplanan parayı öğrencilere hesaplatma
	Kermeste toplanan paranın nereye kullanılacağını öğrencilerle planlama
	Hediyeleşme
	Semt pazarlarına götürme
	Kendine kumbara tasarlayarak yapma
Aile katılımlı Etkinlik	Evdeki gelir-gider konusunda tartışma
	Aile ile sanal alışveriş yapma
	Konu öncesi ödevlendirme, hazırlık yaptırma
	Kermese ürün getirme ve öğretmene yardımcı olma
	Ailesiyle alışverişe gitme ve bunu sınıfta anlatma
	Aileyle birlikte bütçe hazırlama
	Çocuklara verilecek maksimum harçlık miktarı konusunda aileleri bilgilendirme

Tablo 9’da da görüldüğü gibi “finansal okuryazarlık uygulamaları” teması altında “Sınıf içi etkinlik, sınıf dışı etkinlik ve aile katılımlı etkinlik” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “sınıf içi etkinlik” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra en fazla kategorinin “sınıf dışı etkinlik” alt temasında, en az kategorinin ise “aile katılımlı etkinlik” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin, finansal okuryazarlık uygulamalarında daha çok sınıf içi etkinlikleri tercih ettikleri; sınıf dışı etkinlikleri de okulun şartları ve olanaklar ölçüsünde yapmaya çalıştıkları; ailelerin

etkinliklere katılımının az olduğu, ancak sınırlı da olsa etkinliklerde yer aldıkları söylenebilir. Billur öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “sınıf içi etkinlik” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bunu matematikte, bunu Türkçede ilişkilendirerek de devam ettik. Hem matematik toplama çıkarma işlemler sırasında işte bu kadar gelirimiz var; şu kadarını elektrik faturasına, bu kadarını telefona, bu kadarını doğalgaza harcadık. Geriye kaç paramız kaldı gibi işlemlere yansıtarak, matematikle de ilişkilendirerek.”

Mert öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “sınıf içi etkinlik” alt temasında drama etkinliği ile ilgili görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben genelde sınıfta alışveriş yaptırıyorum. Yani paralarla, gerçek olmayan paralarla stantlar kurup çocukların birbirlerinden alışveriş, yani bazıları satıcı oluyor, bazıları alıcı oluyor, para üzeri nedir? Ürünler getiriyorlar, bu ürünlerle alışveriş yapıyorlar. Genelde meyve sebze tarzı şeyler oluyor. Bunları en sonunda yiyoruz beraber ve birbirlerine ikram ediyorlar aldıkları şeyleri.”

Yine “sınıf içi” drama etkinliği yapan Tarık öğretmen görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Mesela manav, kasap, bakkal falan oluşturuyoruz. Burada bir alışveriş işte paranın altı, üstü tutmazsa evdeki hesabın çarşıya uyup uymama durumları bunları değerlendiriyoruz sınıfta bunu etkinlik olarak hani drama şeklinde daha çok oluyor.”

Mehtap öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “sınıf dışı etkinlik” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Biz geçen yıl bir bahar şenliği yapmıştık. Bahar şenliğini kermesle beraber yaptık. Toplanan paraları da ihtiyacı olan bir okula gönderdik. Orada bizim kendi standımız yani sınıfın standına ben öğrencileri yerleştirdim. Satışları onlar yaptılar. 4. sınıf öğrencileri parayı aldılar, verdiler, para üstünü aldılar verdiler. Sonra toplanan paraları saydılar. Hepsini ben öğrencilere yaptırdım. O güzel bir deneyim oldu onlara.”

Oktaay öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “sınıf dışı etkinlik” alt temasındaki semt pazarına götürme etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Daha önce çalıştığım yerde pazar yerine yakın okullarda biz pazara gidiyorduk. Normal halk pazarı, halk pazarı böyle haftanın semt pazarlarında, okulun yanında orada alışveriş gösteriyorduk, çocuklara para nasıl harcanır, neye göre harcama yapacağız, harcarken nelere öncelik alacağız? Bunları çocuklara bizzat uygulayarak yapıyorduk.”

Murat öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” sınıf dışı etkinlik” alt temasındaki kantin alışveriş etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Okul ortamında okulumuzun kooperatifçilik kulübündeki bünyesindeki kantinde alışveriş haftada belirli bir gün çocuklara belirliyoruz. O gün harçlık getiriyorlar ve orada harcama yapma, alışveriş yapma gibi örneklemeler yapıyoruz.”

Ceyda öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “aile katımlı etkinlik” alt temasındaki aileyle birlikte bütçe hazırlama etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Haftalık belli bir bütçe ailesini ayırmasını söylüyorum. O bütçeyle yetinip yetinemediğini tespit etmesi ve ona göre aileyle birlikte oturarak yeni bir bütçe hazırlamasını tavsiye ediyorum ve bu bütçede açık ve fazla gelen bütçesinde fazlalığı tasarrufa; açık olan da daha iktisatlı harcamaya yönlendiriyorum.”

Mehtap öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “aile katılımlı etkinlik” alt temasındaki velileri bilgilendirme etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

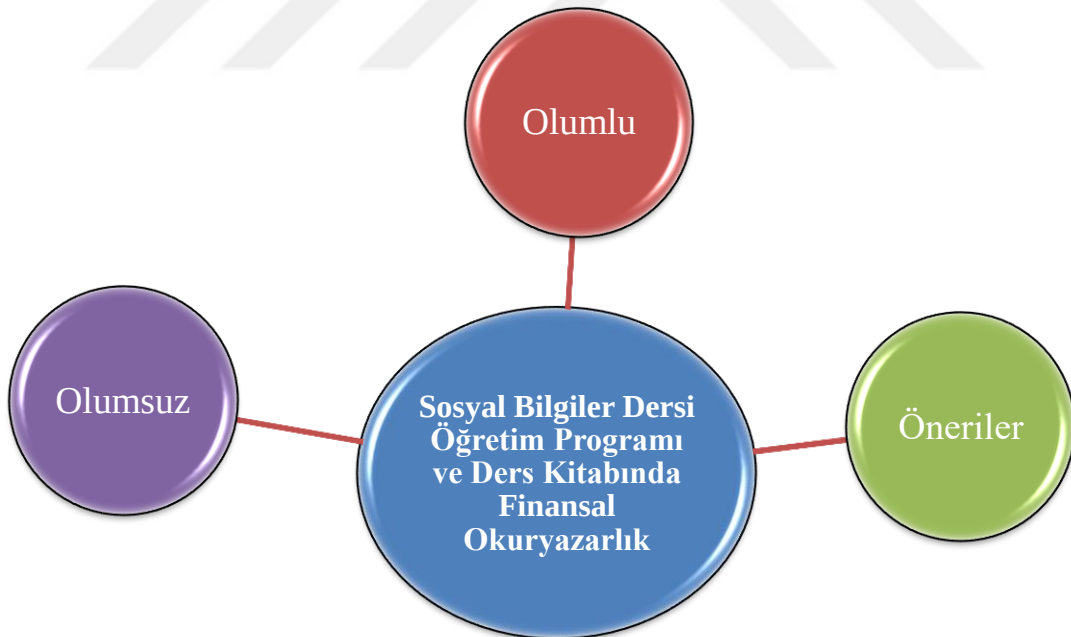
“Çocuklara bol bol harçlık vermeyin diye velilerime veli toplantılarında hep söylerim, sakın ola ki mesela bir çocuk 50 TL harçlık olmaz yani. Kantin harçlığı olamaz. Çok fazla günümüz şartlarında şimdi mesela 10 TL, 20 TL birinci sınıfın harcayabileceği miktar, sakın 50 TL ya da daha fazla vermeyin. Büyüdüğünde o da yetmeyecek.”

Billur öğretmen “finansal okuryazarlık uygulamalarında” “aile katılımlı etkinlik” alt temasındaki aile ile alışverişe gitme etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben ailelerden yardım istedim. Çocukları alışverişe götürmelerini bir pazar alışverişine bir de süpermarket, market alışverişlerine her ikisine de gittiklerinde velilerin sosyoekonomik düzeyi de tabii bununla ilgili çok önemli bir şey almasından korkanlar pek götürmedi ama işi ciddiye alanlardan sınıfın üçte ikisi diyebilirim birlikte alışverişe gittiler aileleriyle birlikte gittiler, gördüler çocuklar.”

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabında finansal okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri Şekil 10’da şu şekilde verilmiştir:

Şekil 10. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabında Finansal Okuryazarlık Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 10’da da görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabında finansal okuryazarlık temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Olumlu, olumsuz ve önerilerdir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 10’da şu şekilde verilmiştir.

Tablo 10. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabında Finansal Okuryazarlık Temasına İlişkin Görüşleri

Olumlu	Sosyal Bilgiler ders kitabında metin, tanımlar ve kuramsal bilgi yeterli
	Sosyal Bilgiler ders kitabında finansal okuryazarlığa yeterli zaman ayrılmış
	Sosyal Bilgiler ders kitabında görseller finansal okuryazarlığa uygun
	Mikro düzeyde finansal okuryazarlık farkındalığı oluşturmaya olanak tanıyor
	Sosyal Bilgiler ders kitabı çocukların gelişim düzeyine uygun
	Sosyal Bilgiler ders kitabında grafik ve tablo kullanımı yeterli
	Ders kitabında yer verilen ailenin gelir ve giderini gösteren tablolar katkı sağlıyor
	Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanım sayılarının ve konu ağırlığının azaltılması
Olumsuz	Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının yoğun ve sıkıştırılmış olması
	Sosyal Bilgiler ders saatinin az olması
	Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer verilen konuların fazla olması
	Ders kitabında finansal okuryazarlıkla ilgili yetersiz bilginin olması ve ayrıntının olmaması
	Finansal okuryazarlık becerisinin çocukların gelişim düzeyinin üstünde olması
	Sosyal Bilgiler ders kitabında örnek ve metinlerin yetersiz olması
	Sosyal Bilgiler ders kitabında konu başlıklarının olumsuz olması
	Sosyal Bilgiler ders kitabında konuyla kazanımların örtüşmemesi
	Sosyal Bilgiler ders kitabında tekdüze ve kısa anlatımın olması
	Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrencileri ezberciliğe yönlendirmesi
Öneriler	Sosyal Bilgiler dersinde kooperatif kolu ile işbirliği yapılmalı
	Uygulamaya dönük finansal okuryazarlık etkinlikleri olmalı
	Finans konuları günlük yaşamla ilişkilendirilmeli
	Finansal okuryazarlıkla ilgili etkinlikler ve çalışma sayfaları çoğaltılmalı
	Finansal okuryazarlıkla ilgili çarpıcı ve zengin örnekler verilmeli
	Finansal okuryazarlıkla ilgili eğlenceli etkinlikler olmalı
	Staj ve çıraklık eğitimi olmalı
	Tarımsal ve ekonomik faaliyetler olarak ayrı bölüm olmalı
	Sanayi ayrı bir başlık altında incelenmeli
	El becerilerini geliştirmeye dönük uygulamalar olmalı
	Öğretmenler ve veliler bilinçli olup öğrencileri bilinçlendirmeli
	Medya finansal okuryazarlıkla ilgili toplumu bilinçlendirmeli
	Finansal okuryazarlıkla ilgili kazanımlar artırılmalı

Tablo 10’da da görüldüğü gibi “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabında finansal okuryazarlık” teması altında “Olumlu, olumsuz ve öneriler” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “öneriler” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra en fazla kategorinin “olumsuz” alt temasında, en az kategorinin ise “olumlu” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık bağlamında Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programının öneriler ile biraz daha zenginleştirilmesi gerektiği görüşünün yaygın olduğu; Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programının eksik yönlerinin olduğu ve güncellenmesi gerektiği; bunun yanında Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programını yeterli ve ideal olarak değerlendirdikleri biçiminde yorumlanabilir. Mehtap öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “öğretim programı ve ders kitapları” temasında “olumlu” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bence yeterli çocuk yaş grubuna göre yeterli. Çocukların anlaması, kavraması için bence yeterli.”

Billur öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “olumlu” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Evet, eskiden biz çok şikâyetçiydik ders kitaplarının yetersizliğinden hep. Son dönemde gerçekten yeterli güzel ilkokul öğrencisinin düzeyine hitap ediyor. Bu yüzden memnunuz kitaplardan gerçekten kitaplarımız tek başına neredeyse yeterli olabiliyor. Bayağı görseller ağırlıklı, görselleri de güzel hoşuna gidiyor çocukların ve ders olarak birlikte işlediğimizde de çocuk o zaman daha iyi farkına varıyor.”

Oktay öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “olumlu” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Tanımlar vermiş, görseller var, o tanımları açıklayan bir de grafikler, tablolar var. Alışveriş, aylık bütçe onları gösteriyor. Ailenin geliri giderlerini gösteren tablolar var, onları anlatmış.”

Murat öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “olumsuz” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bizim amaçladığımız kazanımları kazandırma konusunda bazen örtüşmemekte özellikle bu konuda çok yetersiz örnekler, metinler ya da çok az, aşırı düzeyde öğrencilerin çok seviyesinin üstünde, yaş ortalamasının çok üstünde olduğu zamanlarda çocuklar anlamakta güçlük çekiyor.”

Emine öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “olumsuz” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ders kitapları bence bu konuda çok fazla açık ve anlaşılır bir şey anlatmamış. Bize çok derinlemesine bir bilgi verilmiyor. Kendi bilgilerimizden ya da diğer internet sitelerinin bilgilerinden yararlanarak bunlarla kaynaştırma yapmaya çalışıyoruz.”

Uğur öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “olumsuz” görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Biz dördüncü sınıf olduğumuz için yeterli değil veya çocukların anlama kapasitelerinin biraz üstünde bu konular. Biz sadece kendimiz yine diğer internet sitelerinden ve internetteki yardımcı kaynaklardan kendim hazırlıyorum. Kitapta yeterli değil. Yeterince gerçekçi bir şey yapmıyor. Öyle kısa kısa geçiyor. Çok az örnek veriyor.”

Ceyda öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “önerilerini” şu sözlerle açıklamıştır:

“Tek katlı okullarda bahçeli tarım bölümü olan okullar ekonomi bölümü olan okullar. Ondan sonra sanayi böyle el becerilerini geliştirecek bölümler olarak yaparsak çok daha verimli faydalı olacağına inanıyorum.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “önerilerini” şu sözlerle açıklamıştır:

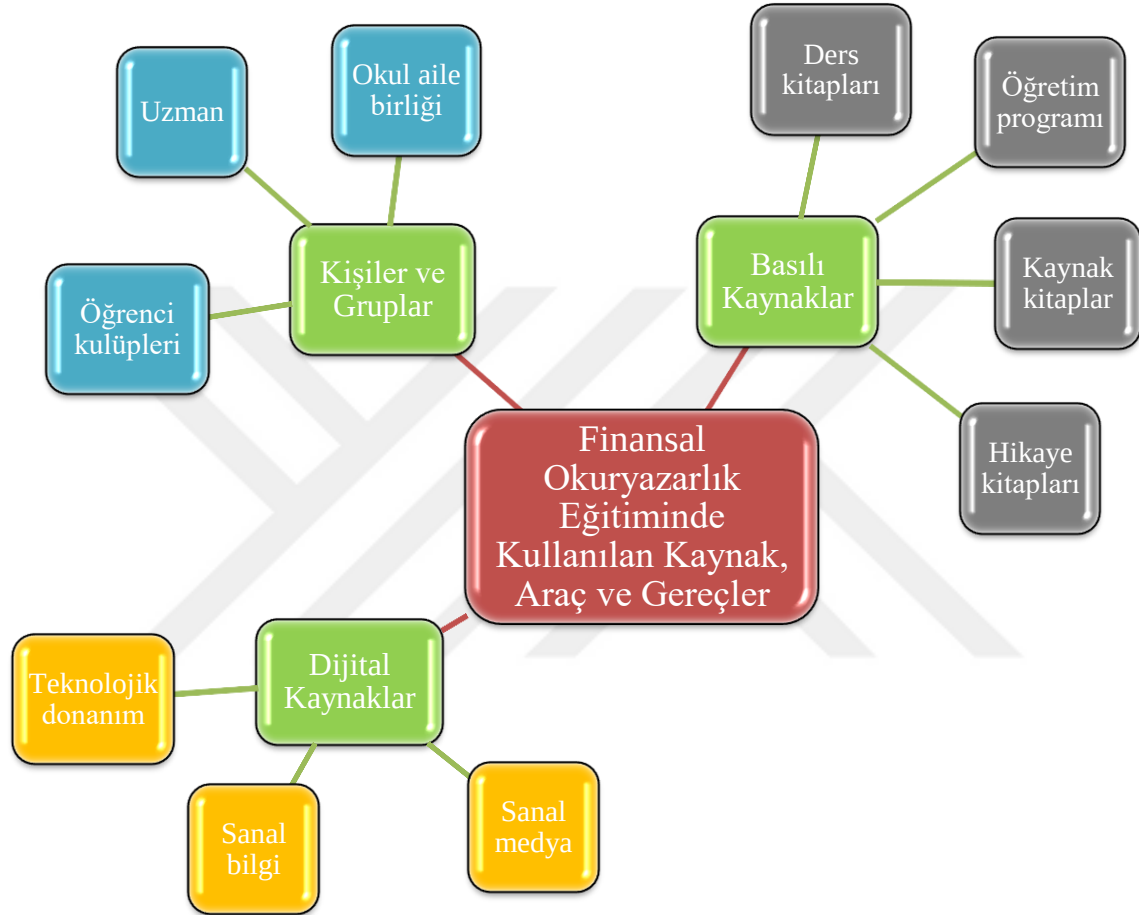
“Daha böyle zengin örnekler, çarpıcı örnekler verilebilir veya bizim biraz daha çocukların yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayacak etkinlikler konulabilir.”

Oktay öğretmen finansal okuryazarlık bağlamında “Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı” temasında “önerilerini” şu sözlerle açıklamıştır:

“Toplumda bu konuda biraz sıkıntı var, bilinçlendirmek lazım. Bunda da en temel okul; öğrenciler okulda alacak, aileler evde çocuklarına verecek. Bunu devletimiz de televizyon kanallarında veya medyada bunu toplumu aşılayacak.”

Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak, araç ve gereçler temasına ilişkin görüşleri Şekil 11’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 11. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Kullanılan Kaynak, Araç ve Gereçler Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 11’de de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin “finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak, araç ve gereçler” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Kişiler ve gruplar, dijital kaynaklar ve basılı kaynaklardır.” Dijital kaynaklar alt teması kendi içinde üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; “Teknolojik donanım, sanal medya ve sanal bilgidir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 11’de şu şekilde verilmiştir.

Tablo 11. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Kullandığı Kaynak, Araç ve Gereçlere İlişkin Görüşleri

Kişiler ve Gruplar	Kooperatif kulübü ve diğer sosyal kulüplerle işbirliği
	Muhasebe uzmanı
	Mali Müşavir
	Okul-aile birliği

Tablo 11. (Devam) Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Kullandığı Kaynak, Araç ve Gereçlere İlişkin Görüşleri

Basılı kaynaklar		Ders kitabı
		Öğretim programı
		Kaynak kitaplar
		Hikâye kitapları
Dijital Kaynaklar	Sanal medya	Video ve animasyonlar
		İnternette uzmanları takip etme
Dijital Kaynaklar	Sanal bilgi	Eğitim siteleri (eba, okulistik, eğitimhane, morpa)
		E-dergi
		Google akademik/makaleler
		Üniversitelerin veri tabanlarındaki kütüphane ve kitaplar
		İnternet siteleri (Google, youtube)
		Görsellerden/resimlerden yararlanma
	Teknolojik donanım	Akıllı tahta
		Bilgisayar
		Tablet

Tablo 11’de de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak, araç ve gereçler” teması altında “Kişiler ve gruplar, dijital kaynaklar ve basılı kaynaklar” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “dijital kaynaklar” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra en fazla kategori ise “basılı kaynaklar, kişiler ve gruplar” alt temalarında olduğu görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık eğitiminde daha çok dijital kaynaklar, öğretim programı ve ders kitabını kullandığı; finansal okuryazarlık eğitiminde kişiler, gruplar ve uzmanlardan çok az destek aldıkları söylenebilir. Ayrıca dijital kaynaklar alt teması “Teknolojik donanım, sanal medya ve sanal bilgi” kategorilerine ayrılmıştır. Murat öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “kişiler ve gruplar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Okul-aile birliği ile okulumuzun sosyal kulüpleri ile işbirliği yapıyoruz. Özellikle kooperatifçilik kulübüyle işbirliği yaparak o kulüpteki kulüp başkanı öğrencilerin de nezaretinde öğrencilerimize finansal okuryazarlık ve harçlığını düzenli harcama ve verimli harcama konusunda örneklemeler yapıyoruz.”

Ceyda öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “kişiler ve gruplar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben finansal eğitim almış lisans olarak maliye üzerine lisansımı yapmış biri olarak bilakis arkadaşlara da bu konuda yardımcı oluyorum.”

Mert öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “basılı kaynaklar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Hikâye kitapları genelde sosyal hayatla uyum sağlamaları noktasında kendim okuyorum önce kitapları kitaplarda tarihimizi de öğreniyoruz. Kültürümüzü öğreniyoruz ama bunun yanında da sosyal hayat becerilerini geliştirmesi için de çocuklarla çalışmalar yapıyorum.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “basılı kaynaklar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Öncelikle öğretim programımız ve Sosyal Bilgiler ders kitabı vazgeçilmezimiz. Çünkü o bizim temel kaynağımız. Özellikle programdan program bize ne istiyor, hedefleri, kazanımları neler? Onlara bakıyoruz.”

Mehtap öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “sanal medya” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Uzman olarak birkaç tabii internetten takip ettiğim şeyler var. Benim de finansal olarak para yönetiminde ve onları kendi hayatımda çocuklara göre bir şekillendirdim, yönlendirdim.”

Serap öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “sanal bilgi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bir de kullandığımız bazı uygulamalar var işte morpa, eba gibi internet siteleri var. Bu uygulamalardan da çocukları oldukça desteklemeye çalışıyoruz.”

Lale öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “sanal bilgi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İnternet sitelerinden yararlanıyoruz. Bilhassa zaten Google akademikte çeşitli makaleler var. Bunlarla alakalı makaleleri takip ediyorum. Çeşitli üniversitelerin veri tabanlarına dolaşıyoruz. Orada sayısız kütüphane ve kitap var. Bunlardan yararlanıyoruz.”

Oktay öğretmen finansal okuryazarlık becerisi kazandırmada kullandığı araç-gereçlerden “teknolojik donanım” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Alışverişi akıllı tahtadan açıyoruz. Pazar yerini gösteririm, çocuklara orada nasıl alışveriş yaptıklarını görüyor.”

Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın katkıları temasına ilişkin görüşleri Şekil 12’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 12. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Katkıları Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 12’de de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin “finansal okuryazarlığın katkıları” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Öğretmene katkıları, öğrenciye katkıları ve günlük yaşam bağlantısıdır.” “Öğrenciye katkıları” alt teması “akademik ve toplumsal katkı” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. “Öğretmene katkıları” alt teması da “mesleki ve kişisel katkı” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Bu alt temalara ait kategoriler de aşağıda Tablo 12’de şu şekilde verilmiştir.

Tablo 12. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri

Öğretmene Katkıları	Mesleki katkı	Velileri bilinçlendirme
		Süreyi etkili kullanma
		Finansal okuryazarlığı disiplinler arası bağlamda ele alma
		Öğrenciye/topluma model olma
		Öğrencilerini/çocuklarını bilinçlendirme
		Donanımlı olma/konuya hâkim olma
		Bir materyali birden fazla kazanıma uyarlayabilme
		Eldeki olanaklardan üst düzey verim sağlama
		Çocukların gelecekteki ekonomik yaşamlarını etkileme
		Öğrencileri iyi tanıma
	Kişisel katkı	Finansal konularda kendini yenileme ve yetiştirme
		Memur maaşıyla geçinebilme
		Sorumluluk sahibi olma
		Parayı doğru kullanma
		Doğru yatırım araçlarını kullanma
		Gelirini koruma
		Farkındalığını arttırma
		Aile bütçesine katkı sağlama
Öğrenciye Katkıları	Toplumsal Katkı	Ekonomik koşullara/zorluklara uyum sağlama
		Haklarını öğrenen ve arayan vatandaşlar yetişir
		Gelecekte kendi çocuklarını finansal okuryazar olarak yetiştirir
		Suç oranları azalır
		Toplumsal ilişkiler düzelir
		Üretim-tüketim dengesi sağlanır
		Ülke ekonomisine katkı sağlar
		Toplumsal, ekonomik refah ve huzur oluşur
		Bireyden başlayarak toplum bilinçlenir
		Ülke kaynaklarını doğru kullanır
		Zincirleme değişim ve dönüşüm sağlanır
		Gelir artar, toplum zenginleşir/GSMH artar
		Enerji tasarrufu ve verimlilik artar
		Ekonomik bağımsızlığa katkı sağlar
		İsraf azalır
		Paralar doğru yerlere harcanabilir
		Öğrencilik yaşamında ve özel yaşamında rahat eder
	Akademik Katkı	Bilinçli tüketici olur
		Fiyat karşılaştırması yapar
		Öğrenciler bütüncül(her yönüyle) yetişir
		Harcamasında önceliklerini kavrar
		Finansal konularda alternatif çözümler üretebilir
		Öğrendiklerini farklı alanlarda kullanabilir
		İstek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilir
		Ürün seçmede doğru kriterler belirleyebilir
		Günlük yaşamla ilişkili problemleri çözebilir

Tablo 12. (Devam) Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri

Öğrenciye Katkıları	Akademik Katkı	Sayısal zekâları gelişir (hesap, mantık, matematik)
		Öğrenmenin kalıcılığına katkı sağlar
		Hayatı öğrenir
		Ekonomik farkındalık kazanır
		Harçlıklarını ölçülü ve planlı kullanır
		Tasarruf (birikim) yapar
		Ekonomik olarak mutlu ve rahat yaşam sürer
		E-alışveriş sitelerini öğrenir
		Borç kavramını algılar
		Ailesine birikim yaparak destek olur
		Harcamalarında ailesini bilgilendirir
		Gelecek adına yatırım yapar
		Doyumsuzluğu önlemeye yardımcı olur
		Özgüven ve özgürlük kazanır
		Haksız kazanç sağlamaya yönelmez
		Kredi kartını bilinçli kullanır
		Reklamlardan/sanal ortamlardan bilinçli biçimde finansal bilgi toplar
		Finansal okuryazar olmanın önemini/gerekliliğini kavrar
		Öğrendiklerini gerçek yaşamda uygular
		Öğretmeni rol model alır
		Gelecekte ekonomik olarak ayaklarının üzerinde durabilir

Tablo 12’de de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlığın katkıları” teması altında “Öğretmene katkıları, öğrenciye katkıları ve günlük yaşam bağlantısı” alt temalarına ulaşılmıştır. “Öğretmene katkıları” alt teması “mesleki ve kişisel katkı” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. “Öğrencilere katkıları” alt teması da “akademik ve toplumsal katkı” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “öğrenciye katkıları” alt temasında, daha sonra ise en fazla kategorinin “günlük yaşam bağlantısı” ve “öğretmene katkıları” alt temalarında yer aldığı görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın daha çok öğrencilere katkı sağladığı ve öğrencileri toplumsal olarak geliştirdiği; daha sonra ise finansal okuryazarlığın öğretmene hem mesleki hem de kişisel olarak katkı sağladığı; son olarak finansal okuryazarlığın bireylerin günlük yaşamlarında birçok konuda yararı olduğu söylenebilir. Tarık öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene mesleki olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlığa sahip bir öğretmen çocuğa iyi bir örnek olacaktır. Çünkü çocuklar gelecekte hayatlarını kuracaklar, hayatlarını idame edecekler. Örnek aldığı kişi genelde sınıf öğretmenleri bu konuda çok aktif ya da çocukların yaşamına dokunabiliyor. Hakikaten çok böyle savurgan bir sınıf öğretmeni çocukların geleceğinde olumsuz etkiler bırakabilir ama doğru bir öğretmen ya bu konuda çocuklar doğru yönlendiren bir öğretmen, çocukların geleceğinde bu sefer olumlu etkiler bırakacaktır ve çocuklar doğru bütçe yapmayı, parayı düzgün kullanmayı öğrenmiş olacaklardır..”

Emine öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene mesleki olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendimizi bence önce kendimi bu konuda bilinçlendirme, daha sonra hem öğrencilerime hem kendi çocuklarımı bu konuda bilinçlendirmeye çalışıyorum. Çünkü ben bunun temellerinin ilkökul düzeyinde atıldığını düşünerekten çocuklarımı bu konuda finansal okuryazarlık, bütçe, tutumlu olma konusunda israf konularında elimden geldiğince bilgilendirmeye ve bu konuda yönlendirmeye çalışıyorum.”

Lale öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene mesleki olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Öğretmen finansal okuryazarlık alanında bu alana hâkim olursa bunu öğrencilere aktarabilir. Öğrenciler de geleceğin harcayanları olacak, bütçe yapanları olacak, ülkeye katkı sağlayanlar olacak. Bu bağlamda öğrencileri yetiştirmeleri çok önemli. Öğretmenin de donanımlı olması önemli çekirdekten birey yetiştirmesi çok önemli. Tabii önce bizlerin bilinçli olması gerekiyor.”

Mehtap öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene kişisel olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bir öğretmen olarak tabi ki bizim aldığımız ücret sınırlı bir memur ücreti alıyoruz. Tabii paramızı ona göre harcamak zorundayız. Benim bu yöndeki finansal okuryazarlığım buna katkı sağlıyor. Gelirimiz neyse ona göre harcıyoruz.”

Hasan öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene kişisel olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendi parasını ve bu parayı ileride daha doğru kullanabilme. Ailesine daha iyi bir katkı sağlayabilme olarak görüyorum.”

Emine öğretmen finansal okuryazarlığın “öğretmene kişisel olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bütçemiz bu konuda bizi oldukça finansal okuryazar olmaya zorluyor zaten. O yüzden ekonomik koşullar, ekonomik koşullardan dolayı zaten bunu elimizden geldiğince iyi şekilde yapmaya çalışıyoruz. Eskiye nazaran daha da iyi bir finansal okuryazar olmaya çalışıyoruz bize faydası tabii gelecek açısından önemli.”

Aliye öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye toplumsal olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“En basit günlük ceplerine konan harçlığı idareli kullanmak konusundan başlayarak bunu böyle bu şekilde okulda öğrenen öğrenci ilerde üniversite öğrenciliğini de rahat geçirir. Evlendiğinde aile bütçesini de daha rahat ayarlar diye düşünüyorum.”

Lale öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye toplumsal olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“En çok bilinçli tüketici anlamında katkıları olduğunu düşünüyorum, işte bir ürün aldıkları zaman bozulduğu zaman örneğin kendine bir saat aldı, bozuldu, kendi suçu da değil. Tüketici hakları anlamında işte hakkını arayabileceğini, ürünleri alırken dikkat etmesi gerekenleri kavrayacak çocuk, hakkını aramayı öğrenecek, tasarruf yapmayı öğrenecek. Bunlar da vatandaşlık görevi aslında çok geniş.”

Uğur öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye toplumsal olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İnsanlar, gelirlerini verimli bir şekilde harcar, işte tasarruflarını iyi yaparsa hem israftan kurtulur. İhtiyacını, ihtiyacı kadar alırsa israf etmez. Çöpe ne kadar az atılırsa yiyecek bu da milli gelire hem kendisine hem de devlete büyük katkı sağlar. Aynı durum aslında enerjide de var en çok, işte su, elektrik, bunlar hepsinde var, işte doğalgaz. Eğer iyi bir tasarruf olursa işte hem kendi ekonomisini hem de devletin ekonomisini çok büyük katkı sağlar.”

Billur öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye akademik olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Sitede şu kadar paraydı ama biz filancadan bu kadar paraya getirttik. Bunu diyebiliyorlar. Bize getirip göstermek onların en büyük lüksü şunu aldım ben öğretmenim. Karşılaştırmada yapabiliyorlar tabii ki şunu aldım, öğretmenim ben ama ve biz daha ekonomik aldık, daha ucuza aldık.”

Serap öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye akademik olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Aslında bunu para üstü alma ellerinde bulunan parayla neler alabileceklerini görmelerini sağlıyoruz. Sonrasında mesela çocuktan simit ve ayran almasını istiyoruz. Çocuk gidip de çikolata, şeker gibi şeyler alıp da parasını harcayıp bitirirse bu durumun yanlış olduğunu bak senin alman gereken şey simit ve ayrandı görüyor musun? Parayı nasıl harcaman gerektiğini organize etmediğinde başına neler geliyor? Simit ve ayran alamıyorsun gibi telkinlerle çocuğa geri dönüşlerde bulunuyoruz.”

Murat öğretmen finansal okuryazarlığın “öğrenciye akademik olarak katkılarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık ihtiyacı olan biz öğrencilerimize bilinçli tüketici olmaları yolunda öğretirken, ihtiyaçlarla, istekleri ayırt etmesini öğretiyoruz. Bilinçli bir tüketici olarak yetişmesini sağlamak yani ihtiyacı doğrultusunda ve geliri düzeyinde harcamalar yapabilmek. Kalem ihtiyaçtır ama süslü kalem istektir. Bunu öğrettiğimiz zaman bunu bir davranış olarak kazandırdığımız zaman yeterli olduğumu düşünüyorum.”

Aliye öğretmen finansal okuryazarlığın “günlük yaşam bağlantısına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Öğretmenim diyor ki, ben harçlığımı biriktiriyorum. Daha önemli isteklerimi ihtiyaçlarım var. Orada harcayacağım, kullanacağım diyor. Ben o yüzden evden getiriyorum. Para harcamıyorum okulda diyor. Belli ki ailesiyle böyle bir anlaşma yapmış, hiç utanmadan da peçetesini açıyor. Beslenme kutusunu açıyor da sadece çok zorunlu kalırsa suya para harcıyor, çikolatasını dahi evden getiriyor bu ambalajlı gıdalarını bile evden getiriyor bazıları. Ama ben harçlığımı diyor, kumbarama atıyorum, biriktiriyorum diyor.”

Serap öğretmen finansal okuryazarlığın “günlük yaşam bağlantısına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Aile hayatlarında dışarıda harcamalarına bir sınırlandırma getirmeleri gerektiğini düşünüyoruz. Ve bazen şöyle diyoruz, haftasonları çocuklarınızla birlikte alışverişe gittiğinizde bazı harcamaları çocuklarınız kendileri yapsın, ona o özgüveni kazandırın, o özgürlüğü verin ki nasıl harcama yapacaklarını, bütçelerini neye ayırmaları gerektiğini onlar da hissetsinler diyoruz.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlığın “günlük yaşam bağlantısına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Küçük yaştan itibaren eğitimin hani en alt kademedan itibaren öğrenciler, doğru eğitim alıp finansal okuryazarlığı, doğru algılayıp doğru özümseyip bu şekilde devam ettirirlerse hayatlarını daha rahat ederler. Böyle daha bir mutlu hayat geçirirler.”

Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri temasına ilişkin görüşleri Şekil 13’te şu şekilde verilmiştir:

Şekil 13. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşler ve Gerekçeleri Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 13’te de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin “finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Sınıf öğretmenleri kendilerini finansal okuryazarlık konusunda “alt, orta ve üst düzeyde” görmektedirler. Öğretmenler finansal okuryazarlık konusundaki düzeylerinin gerekçelerini aşağıda Tablo 13’te şu şekilde açıklamışlardır.

Tablo 13. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşleri ve Gerekçeleri

F.O Öz yeterlik düzeyine ilişkin görüş	Gerekçe
Alt	Geliştirilmesi gereken birçok yönünün olması
	Piyasaları takip ve tahmin edememe
	Piyasalardan uzak durma
Orta	Finansal terim eksikliği
	Bilgi ve eğitim eksikliği
	Riske girmeme
	Yatırım yapmama(bitcoin, borsa gibi) parasını değerlendirmeme
	Çevre koşulları, reklamlar ve insanlardan olumsuz etkilenme
	Dijital ortamda alışveriş yapmama
	Borsayla ilgilenmeme, güvenmeme
	Finansal okuryazarlığın geniş bir alan ve konu olması

Tablo 13. (Devam) Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşleri ve Gerekçeleri

Orta	Güncel alan yazını ve makaleleri takip edememe
	İsraf yapmama
	Tutumlu olma
	Bütçesini ayarlama
	Ölçülü ve düzenli harcama
	Kuşak farkı yaşanan zaman etkisi
	Kültür etkisi
	Para yönetimini erkeğe bırakma
	Birikim yapma(ons altın, dolar, döviz)
	Tasarruf yapma
	Öğretmenin profilini, saygınlığını koruması
	Tecrübe kazanma
	Sosyoekonomik düzeyin artması
	Eğitim alma
Üst	Olaylara makro düzeyde bakma
	Geleceğe yönelik yatırım ve planlar yapma
	Bütçesini ayarlama, oluşturma
	Tutumlu olma
	Geliri ve gideri ayarlama
	Harcamalarda kendini sınırlandırma
	Aile bütçesine katkıda bulunma

Tablo 13'te de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşleri ve gerekçeleri” teması altında “Alt, orta ve üst” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “orta” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin çoğu (f=8, %61,5) finansal okuryazarlık konusunda kendilerini orta düzeyde gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin kendilerini bu konuda tam olarak yeterli görmedikleri ve gelişime açık oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bir kısmı da (f=3, %23,1) kendini “üst” düzeyde değerlendirirken; bir kısmı ise (f=2, %15,4) kendisini “alt” düzeyde gördüğünü belirtmişlerdir. Bu durum finansal okuryazarlık konusunda çok az sınıf öğretmenin kendini yeterli gördüğü; yine çok az sınıf öğretmenin bu konuda kendilerini yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Serap öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “alt” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Alt düzeyde diyelim. Çünkü geliştirilmesi gereken birçok yön ve özelliğimin olduğunu düşünüyorum. O yüzden alt sınıfta olarak nitelendirilebilir.”

Uğur öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “alt” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Altla orta arası diyeyim çünkü sebebi ne olabilir? Sebebi şöyle, piyasaları hiçbir zaman takip edemiyorum veya tahmin edemiyoruz.”

Aliye öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Teknik olarak dersiniz orta diyeyim ama pek bütçemi kontrol etme konusunda dersiniz, ben iyi olduğumu düşünüyorum. Teknik olarak tam karşılığı hangisi bilemediğim için. Bütçemi ayarlama hem lüksüme de yeri geldiğinde harcama yapma hem de tutum yapma konusunda iyi olduğumu düşünüyorum, israf yapmama.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben orta olarak görüyorum çünkü ben iyi bir yatırımcı değilim, insanlar bitcoin alıyor işte, ne bileyim borsaya giriyor işte parasını çeşitli yerlerde değerlendiriyor. Ben onlarda böyle biraz kendimi şey hissediyorum. Risk almaya çeken gruptayım ha ben mutlaka bir şeyler yapıyorum işte insanlar genelde ne yapıyor? Finansal okuryazarlığa sahipse bütçesini dengeledikten sonra birikim yapmaya çalışıyor ya altın alıyor işte, para biriktiriyor işte, dolar alıyor bir şekilde. Ben daha çok işte ons altın almaya çalışıyorum.”

Murat öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendimi orta düzeyde görüyorum. Bu nitelemem şu nedenle orta düzeyde görüyorum çünkü bazen her ne kadar aldığımızla, kazandığımızla, harcadığımızı dengede tutabilsek de ister istemez çevre koşullarından, reklamlardan, çevremizdeki insanlardan etkilenecek bazen kazandığımızdan fazlasını harcayabiliyoruz.”

Ceyda öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben üst düzey olarak görüyorum kendimi. Eğitim almış olarak ve olaylara da makro düzeyde bakabilen bir insanım yani o yüzden. Makro düzeyde baktığım içinde mikro düzeyde öğrencilere de yapacaklarını gerçekten iyi yaptığıma inanıyorum.”

Mehtap öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “üst” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

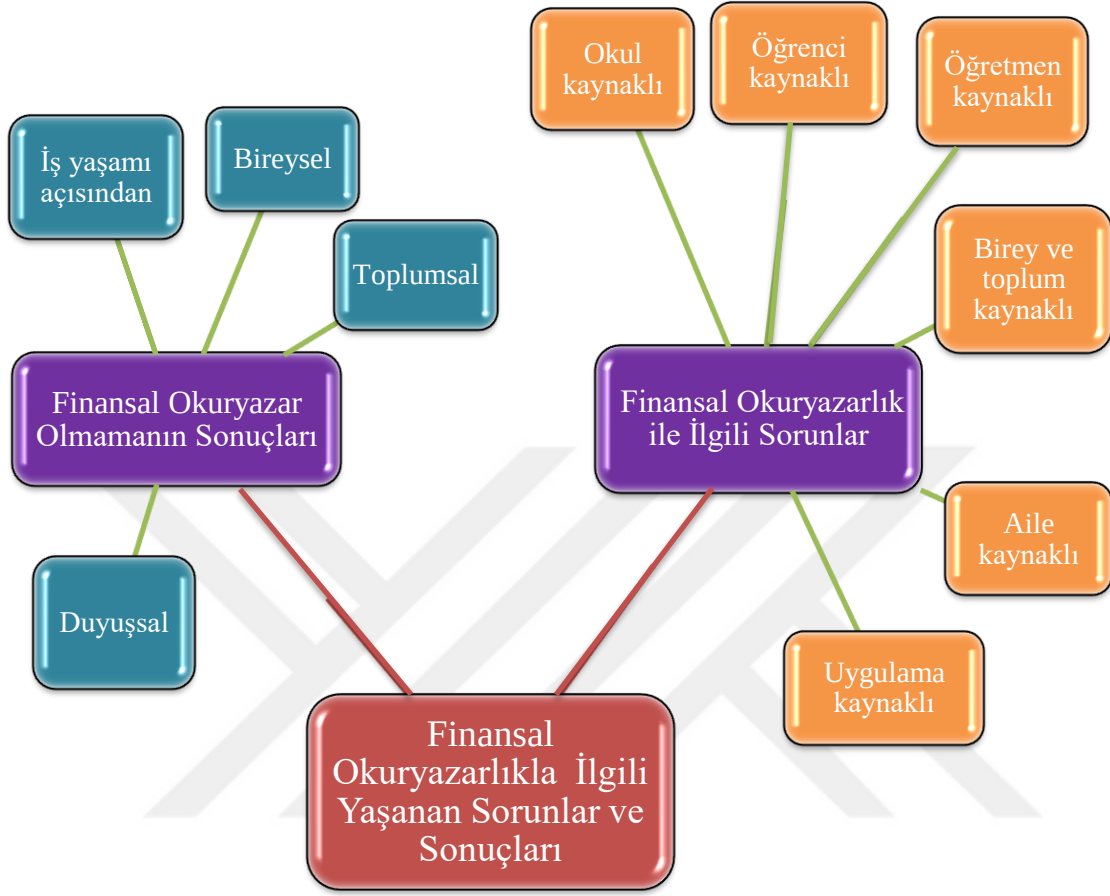
“Ben çok para biriktiririm, yani düzenli harcarım, gelirim, giderime göre ayarlarım işte kendimi bir bütçe oluştururum. Mutlaka kafamda bellidir. Alışveriş yaptığımda kendimi bir kısıtlama da getiririm. Mesela şu kadarlık benim bir hakkım var. Bunu alayım, her gördüğümü almam.”

Oktay öğretmen finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini “üst” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben üst düzeyde düşünebilirim. Aile gelirime göre harcamalar yaparım, ondan sonra gelirlerimi, giderlerimi, dengeli ve bir takım yatırımlar yaparım. Paramı artırım ileriye dönük şeyler planlıyorum. Yani gelirim tamamlamamı da harcamıyorum, giderlerimi de ona göre mesela temel ihtiyaçlarına harcayarak yaptığım için bir şeyler bütçe oluşturuyorum. Dengede tutuyorum. Hatta şöyle ileriye dönük planlar da yapıyorum, ev alma, araba alma gibi şeyler yatırım tarzında.”

Sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkla ilgili karşılaştıkları sorunlar ve sonuçları temasına ilişkin görüşleri Şekil 14’te şu şekilde verilmiştir:

Şekil 14. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Sonuçları Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 14’te de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin “finansal okuryazarlıkla ilgili karşılaştıkları sorunlar ve sonuçları” temasına ilişkin görüşleri iki alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlar ve finansal okuryazar olmamanın sonuçlarıdır.” Finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlar alt teması kendi içinde beş kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; “Aile kaynaklı, öğretmen kaynaklı, öğrenci kaynaklı, okul kaynaklı ve bireysel/toplumsal kaynaklı sorunlardır.” Finansal okuryazar olmamanın sonuçları alt teması kendi içinde dört kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; “Toplumsal, duyuşsal, bireysel ve iş yaşamı açısından sonuçlardır.” Bu alt temalara ait kategoriler de aşağıda Tablo 14’te şu şekilde verilmiştir.

Tablo 14. Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Sonuçlarına İlişkin Görüşleri

Finansal Okuryazarlık ile İlgili Sorunlar	Okuldan kaynaklı sorunlar	Sınıfların kalabalık olması
		Kurallar, izinler ve yasal mevzuat şartları
		Okulun pazar ve alışveriş mekanlarına uzak olması
		Uygulama zorlukları

Tablo 14. (Devam) Sınıf Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Sonuçlarına İlişkin Görüşleri

Finansal Okuryazarlık ile İlgili Sorunlar	Okuldan kaynaklı sorunlar	Okulun öğrenciye yeterli eğitim bilinci verememesi
		Öğrencilerin okulda geçirdikleri zamanın sınırlı olması
		Finansal eğitimin ilkökul seviyesine uygun olmaması
		Çocuğa çağa uygun eğitim verememe
		Öğrencinin düzeyine uygun olmama
		Sosyal baskı/ akran baskısı
	Öğrencilerden kaynaklı sorunlar	Dışlama/dışlanma
		Özenti
		Kontrolün zor olması
		Yetiştigi ortam ve yaşadığı çevre
		Kuşak farkı
		Parayı bilmeme
		Alışverişi kredi kartı ile yapma
		Yeni neslin biraz daha savurgan olması
		Yeni neslin çabuk sıkılması
		Çocuğun okuldaki yaşantısıyla evdeki yaşantısının farklı olması
	Ailelerden kaynaklı sorunlar	Çocukların faydacı olması veya konuya önem vermemesi
		Savurganlık ve lükse düşkünlük
		Moda düşkünlüğü
		Bilinçsiz aileler
		Çalışan aileler
		Ailelerin çocukları alışverişe göndermemesi
		Sosyoekonomik düzeyin düşük olması
		Etkinlikleri ciddiye almama
	Öğretmenden kaynaklı sorunlar	Ailelerin çocukların ihtiyaçlarını karşılayamaması
		Öğretmenin kendini yetiştirememesi/geliştirmemesi
		Finansal okuryazarlığın önemini bilmeme
		Finansal eğitimin ilkökul öğrencisinin yaşına uygun olmadığını düşünme
		Programı yetiştirememeye kaygısı
	Uygulama kaynaklı sorunlar	Öğretmenin kazanım dışına çıkamaması
		Uzmanlara ulaşamama
		Uzmana önem verilmeme
		Aile eğitiminde uzmanlardan yararlanamama
	Birey ve toplum kaynaklı sorunlar	Uzmana ulaşmanın ve getirmenin zaman alması
		Plansız iş yapma
		Ön araştırma yapmama
		İhtiyacını, çevre şartlarını bilmeme
		Bilgisiz ve bilinçsiz olma
		Her şeyin iyisini ve yenisini alma isteği
		Tutumlu ve birikimli olmama
		Parayı doğru yönetememe
		İhtiyaçtan fazla alma/stok yapma
		Hırsın ve kıskançlığın artması
Finansal Okuryazar Olmamanın Sonuçları	İş yaşamı açısından sonuçlar	Kredi kartı ile yapılan alışverişlerde ürünün bedava alınıyormuş hissi
		Tarımsal faaliyetleri bilmeme ve üretimin azalması
	Bireysel sonuçlar	İflas etme
		Arz ve talep dengesinin bozulması
		Kredi kartı borçlarını ödeyememe
		Borçlanma ve borçlarının altında ezilme
	Toplumsal sonuçlar	Kötü alışkanlıklara yönelme
		İntihar olaylarının artması
		Enflasyonun yüksek olması istikrarın olmaması
		Hırsızlık ve yolsuzlukların artması
		Teknolojide dışa bağımlı olma
		Ekonomik krizler/zamlar/dövizin artması
	Duyuşsal sonuçlar	İnsanlar arasında gelir gider dengesizliğinin oluşması
		Huzur ve düzenin bozulması
		Umutsuz ve mutsuz olma

Tablo 14’te de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlıkla ilgili yaşanan sorunlar ve sonuçları” teması altında “finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlar ve finansal okuryazar olmamanın sonuçları” alt temalarına ulaşılmıştır. Finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlar alt teması da “okuldan kaynaklı sorunlar, öğrenciden kaynaklı sorunlar, öğretmenlerden kaynaklı sorunlar, ailelerden kaynaklı sorunlar ve uygulama kaynaklı sorunlar” olmak üzere beş kategoriye ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla sorunun yer aldığı kategorinin “öğrencilerden kaynaklı sorunlar” olduğu; sonra sırasıyla “birey ve toplumdan, öğretmenlerden, ailelerden, okuldan ve uygulama kaynaklı sorunlar” olduğu görülmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin değerlendirmesiyle, finansal okuryazarlığı etkileyen birçok etmenin olduğu ve bu noktada birlikte toplum olarak bilinçli hareket edilmesi gerektiği biçiminde yorumlanabilir. Finansal okuryazar olmamanın sonuçları alt teması da “İş yaşamı açısından sonuçlar, duyuşsal sonuçlar, bireysel sonuçlar ve toplumsal sonuçlar” olmak üzere dört kategoriye ulaşılmıştır. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık sorunlarının bireyden başlayarak ailede, işte ve toplumda olumsuz sonuçlara neden olacağı şeklinde yorumlanabilir. Aliye öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “okuldan kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Sınıflarımız çok kalabalık 42 kişi benim sınıfım. Öyle olunca etkinlik noktasında bir hadi birlikte alışverişe gidelim gibi etkinliklerde sıkıntı yaşıyoruz.”

Oktay öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “okuldan kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Okulumuz semt pazarına uzak olduğu için uygulama yapamıyoruz. Özel izin alacağız, araç tutacağız. O kadar çocuğu nerde tutacağız, bunlar sıkıntı. Okul yakınında olduğu zaman daha kolay olur. Okuldan uzaklaşınca pazar yerleri bize ters gelmeye başladı. Şu anki okulum pazar yerinden uzak bir yerde prosedür gerekli izinler, tabii bunların resmiyet boyutu daha şey. Ya çocuğa bir şey gelse Allah korusun biz mesulüz valiliklerin onayını alıyoruz. Milli eğitimden onay alıyoruz, okul idaresinden onay alıyoruz, velisinden onay alıyoruz. Bunların izine dayalı olduğu için bu şekilde yani. Yapmak zorlaşıyor.”

Serap öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “okuldan kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bildiginiz üzere öğrencilerin sınıfta, okulda geçirdikleri zaman kısıtlı evde aileleriyle dışarıda daha fazla vakit geçirdikleri için onları da bu konuda desteklemeleri konusunda uyarıyoruz.”

Aliye öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğrencilerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Büyük kızım hayata atıldı, yeni maaş alıyor ama sanki bedava geliyormuş gibi davranıyor bir senedir. Asıl tutumlu bir öğrenciydi kız olmasına rağmen. Şimdi bütçesi kendi elinde, kendi

kontrolünde bize göre o kendine göre tabi anne diyor. Biz çevremizi kıyasladığımızda ben yine az harcıyorum, bak üzülmeysin falan diyor da bize çok çarçur ediyor gibi geliyor. Kuşak farkının da etkisi var.”

Lale öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğrencilerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Çocuk finansal okuryazarlık benim hayatımda ne işe yarayacak, hayatımı nasıl kolaylaştıracak? Bu anlamda karşılık bulursa o anlamda da kendini yetiştirebilir diye düşünüyorum. Çocuklar faydacı düşünürler. Çünkü ne işime yarayacak bu bilgi benim için? Yoksa gereksiz olarak düşünüp önem vermeyebilir.”

Mert öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğrencilerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Çocuklar marketi kredi kartı ile biliyorlar. Annesiyle beraber babasıyla birlikte gidiyor almak istediklerini söylüyor, red diyor, bazen alabilirsin diyor. Annesi babası ödüyor çıkıp geliyor. Ben mesela para noktasında matematikte paralar noktasında çok zorlanıyorum. Parayı bilmiyor çocuk kart var, paranın üstü nedir, para nedir? Şu kadar verdim bu kadar alacağım. Yani kuruşları liraya çevirmek çok zorlanıyorum.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “ailelerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Aileyle işbirliği bizim ailelerimiz bu konuda çok böyle maddi durumu bize yansıtmak istemiyor zaten sosyoekonomik durum biraz düşük olduğu için aileler bu konuda çok böyle şey yapamıyoruz. Zaten gezi falan yapmak istediğimizde böyle sıkıntı çıkıyor.”

Mert öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “ailelerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Biz bakkala giderdik. Annem ekmek almaya beni gönderirdi hep. Şimdi hangi birimiz gönderiyoruz ki çocuğu ekmek almaya? Veya faturaları babamız çalışıyordu. Biz yatıyorduk, ben götürüyordum, ben yatırıyordum. Şu kadar para üstü almam gerekiyor. Şunu verdim ama çocuklar bilmiyor. Bu da okuldaki eğitim çok önemli burada. Çünkü normal yaşantılarında bu işi bilmiyorlar öğrenecek ortamları yok.”

Oktaay öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “ailelerden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şu anda toplum olarak biz aşırı savurgan, lüks tüketici bir toplum olduk. Lüks tüketen, toplum olduğunuz zaman ne oluyor? Bir sürü ne diyeyim? Kredi kartı borçlanmış, ödeyememiş aileler borcunu ödeyememiş, farklı yerlerde kirasını evin, kirasını ödemeyen aileler. İhtiyaçlarını alamayan aileler, okullarda çocuğun ihtiyacını karşılayamayan aileler bunlar karşımıza çıkıyor.”

Uğur öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğretmenden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Genelde finansal okuryazarlık ortaokullara ve liselere yönelik. Çünkü bizim hitap ettiğimiz grup daha bu şeyleri tam olarak anlayamıyor. Küçük yaş olduğu için onlar fazla anlamıyor.”

Lale öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğretmenden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şimdi finansal okuryazarlık başlı başına bir alan olduğu için kendi içinde yeterli görmüyorum. Açıkçası sürekli yani öğrencilere bu dersi anlatırken mutlaka bizim de makaleleri okuyup, bunun

üzerine yazılan alan yazın taramalarını yapıp da derse girmemiz gerekiyor. Şu anda çok yeterli görmüyorum kendimi.”

Mert öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “öğretmenden kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Konular çok fazla konu çok yoğun bir program. 4. sınıf için konuşuyorum yoğun olduğu için yeterli düzeyde bu konuya eğilebiliyor musunuz hocam desen eğilemiyorum. Konu çok fazla yani mesela buluşlar icatlar ne bileyim çok fazla yoğunlaştırılmış program var, yetişmiyor. Açıkçası yetişmiyor, program yetişmiyor. Yetişmediği için de bazı istediğimiz şeyleri yapamıyoruz bu noktada.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “uygulama kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ya uzman hani getirmek hem külfet hem zaman hem de bu konuda böyle sadece öğrenciye gelmesi yetmiyor uzmanın bence velilerinde olması gerekiyor. O yüzden ikisinin de birleştirilmesi, birleştirmek zor biraz o yüzden sadece çocuğa göre bir de bunun önemsenmesi gerekiyor. O uzmanı önemsenmesi gerekiyor. 4. sınıf çocuklar tam onu geçiş noktasında soyut düşünceye orada dördüncü sınıflar biraz daha erken olduğunu düşünüyorum. 5 ve 6 da daha faydalı olabilir.”

Oktaay öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “uygulama kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şu anda uzmanlara başvurmuyoruz. Bu konuda uzmanlara ulaşamıyoruz zaten. Ya bu tür şeylere uzmanlara ulaşamıyoruz.”

Murat öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “birey ve toplum kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Geçtiğimiz aylarda örneğin yağ fiyatları artacak denildi. Herkes yağ tüketimini, daha doğrusu tüketmediği halde stoklamaya başladı. Dolayısıyla normalde artmaması gereken bir düzeyde fiyatlar arttı. Bunu da bu bizim finansal okuryazar olsak bilinçli tüketici olsak. Şunu biliriz ki bir ülkede ihtiyaç olan bir birimse ve bu üretim bir birimse karşılığı vardır ve fiyatlar olduğu yerde sayar ancak üretilen bir birim. Fakat tüketici de bunu 2 birim olarak tüketilirse yani stoklarsa o bir birimlik üretim, o 2 birimlik ihtiyaca cevap veremediği için ister istemez üreticiler o bir birimlik üretime fiyat yansıtır, zam yapar.”

Hasan öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “birey ve toplum kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Plansız bir iş yapıyoruz. Dolayısıyla da biri berber dükkânı açıyor. Öbürü de hemen açmaya kalkıyor veya bir market açıyor, o da dibine market açıyor. Hâlbuki bunun bir ön araştırması yapıp neyin nerede, nasıl kullanılacağı bilindikten sonra parayı oraya yatırmak, kullanmak bence daha mantıklı olur. İhtiyaca göre, çevrenin şartlarına göre kendi bütçene göre her bütçe, her yerde her dükkân açmayı kaldırmaz.”

Mehtap öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “birey ve toplum kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şimdi insanlara bakıyorsun. Kredi kartı borcu yüzünden işte kırmızı çizgi görüyorlar bankalardan neden? Çünkü parasını doğru yönetmiyor kredi kartıyla sanki alışveriş yaptığında bedava alıyormuşum gibi geliyor. Aslında bedava değil. O bizim cebimizden tabi ki onu fark edemiyor. Ondan sonra da bir bakıyor ödeyemiyor, işin içinden çıkamıyor, ayağını yorganına göre uzat atasözüne göre yapmadığı için de bir türlü o ayak yorganın içinde kalmıyor.”

Tarık öğretmen finansal okuryazarlık ile ilgili sorunlardan “birey ve toplum kaynaklı sorunlara” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şimdi biz toplum olarak şöyle bir noktadayız, biz yeni çıkan bir şey varsa onu almaya çalışıyoruz. Yeni bir şey çıktı bu telefonun yenisi çıktı onu almaya çalışıyoruz. Bu finansal okuryazarlıkla tamamen çelişen bir durum. Her şeyin iyisine sahip olmak zorunda değiliz.”

Murat öğretmen finansal okuryazar olmamanın “iş yaşamı açısından sonuçlarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Çocuk ihtiyacı dışında fazlasını aldığı zaman hem aile bütçesini etkilediği gibi hem de ülke bütçesini, ülkenin ekonomisini etkiler, gereksiz üretimler olur. Öbür tarafta ihtiyaç olan üretim, ürünler üretilmediği zaman. Bu arz talep dengesi de bozulur.”

Tarık öğretmen finansal okuryazar olmamanın “duyuşsal açıdan sonuçlarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal özgürlüğe sahip olmayan işte ne bileyim. Bunu yanlış anlayan parayı yanlış yöneten insanların mutsuz olduğunu, işte çevresindeki insanlara zarar verdiğini, şiddet uyguladığını, farklı alışkanlıklara yöneldiğini, bunları bu alışkanlıkları edinebilmek için de insanlara zarar verdiğini görüyoruz.”

Tarık öğretmen finansal okuryazar olmamanın “bireysel açıdan sonuçlarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Borçlar çok artmış, yıllarca ödeyen arkadaşlarım var. Mesela bir tane polis arkadaşım var, yıllardır borç ödüyor. Çok büyük kredilere girmiş onla onu kapatmaya çalışmış. Finansal okuryazarlık derken o dikkat etmemiş gelirin, giderine dikkat etmemiş hala borç ödüyor. Yine akrabalarım içinde de var. Böyle uzman jandarma kendisi 30 milyara yakın maaş alıyor ama elde avuçta para yok.”

Uğur öğretmen finansal okuryazar olmamanın “toplumsal açıdan sonuçlarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Piyasaları hiçbir zaman takip edemiyorum veya tahmin edemiyoruz. Enflasyon olduğu için bir de istikrarın tam olmadığı bir yerde aslında tahmin etmek de güç öngöremiyorsunuz, öngöremiyorum. Zaten bu işle uğraşanların mesela dinliyorum, onlar da öngöremiyor, onların dedikleri de çıkmıyor.”

Ceyda öğretmen finansal okuryazar olmamanın “toplumsal açıdan sonuçlarına” ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

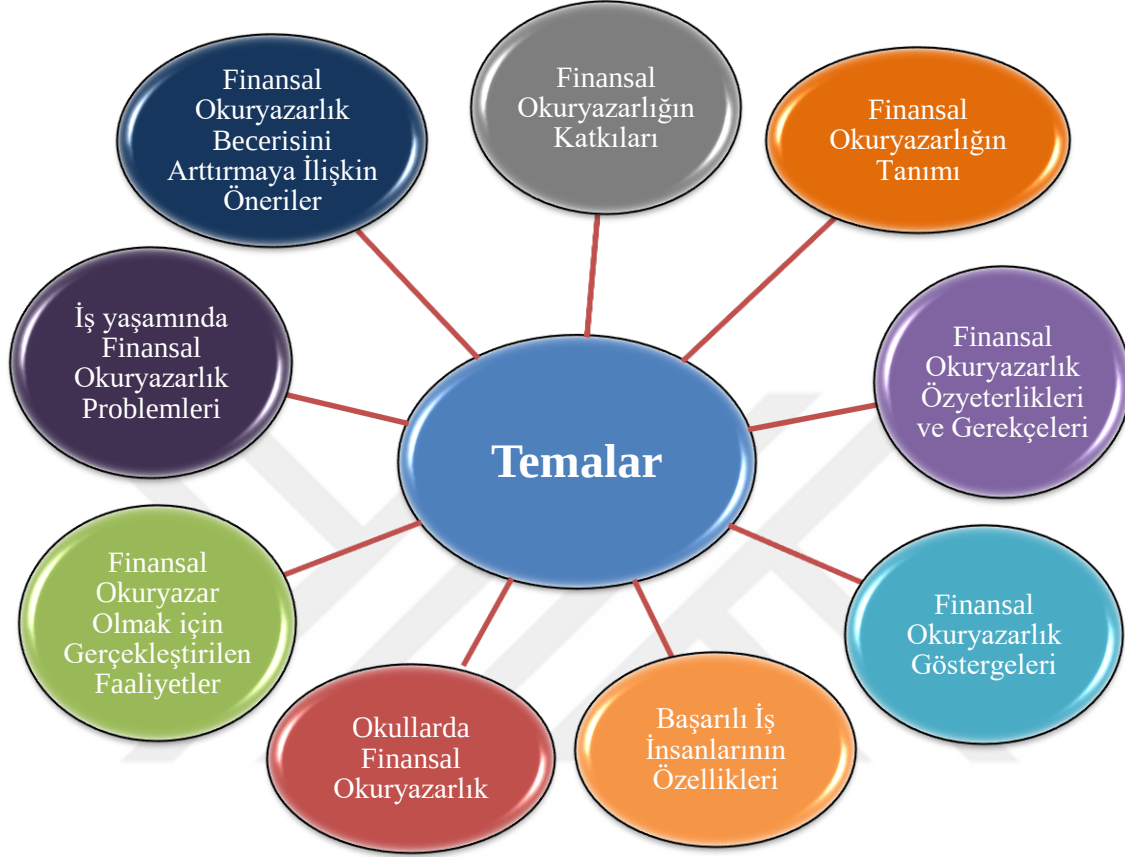
“Atatürk İzmir İktisat Kongresi’ni düzenledi. Neden? Çünkü savaşta kazanmak, kazanmak değil dedi. Esas ekonomide kazanırsanız temeller sağlam olur ülkenin dedi. İktisat kongresini İzmir’de yaptı ve buradaki amacı da ekonomik olarak dışa bağımlı olmadan sağlam bir ülke kurmaktı. Bunu o yıllarda çok güzel yaptı. Daha sonraları bakarsanız, tarımdan ve endüstriye geçerken çok hazır olmadan geçildiğinden belki biz daha çok teknolojiye dışa bağımlı hale geldik. Evet, biz tarım ülkesiyiz ama bunun yanında teknolojiyi de aynı anda götürmemiz lazım.”

2.2. İŞ İNSANLARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde iş insanları ile yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular şekiller, talolar halinde sunulmuş ve katılımcıların

doğrudan alıntılarıyla desteklenmiştir. İş insanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen temalar Şekil 15’te şu şekilde verilmiştir:

Şekil 15. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisine İlişkin Görüşlerinden Elde Edilen Temalar

Şekil 15’te de görüldüğü gibi iş insanlarının finansal okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri 9 tema altında toplanmıştır. Bu temalar “Finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin öneriler, finansal okuryazarlık göstergeleri, finansal okuryazar olmak için gerçekleştirilen faaliyetler, iş yaşamında finansal okuryazarlık problemleri, finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri, başarılı iş insanlarının özellikleri ve okullarda finansal okuryazarlıktır.” İş insanlarının finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin görüşleri Şekil 16’da şu şekilde verilmiştir.

Şekil 16. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Şekil 16’da da görüldüğü gibi iş insanlarının “finansal okuryazarlığın tanımı” temasına ilişkin görüşleri dört alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Bütçe/para ve yönetim, öngörü ve gelişime açıklık, finansal terim bilgisi ve finansal okuryazarlığın diğer okuryazarlıklarla ilişkisidir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Bütçe/Para ve Yönetim	Gelir gideri hesaplayabilme
	Risk yönetimi yapabilme
	Günü gününe plan yapabilme
	Etkili bütçe yönetme
	Kârı tahmin etme ve hesaplama
	Borçlanmayı farklı kurlara göre yönetebilme
	İşletmeyi küreselleştirebilme
	Tasarruflu olma ile cimri olmanın ayrımını yapabilme
	Tasarruf yapma
Öngörü ve Gelişime Açıklık	Yatırım yapmada ekonomik öngörü yeteneği
	Dış piyasaların etkilerine ilişkin öngörülü olma
	Geleceğe ilişkin tahminde bulunma
	Koşulları değerlendirebilme
	Fizibilite yapma
	Tüketicinin korunmasına yönelik önlemler alma
	Sektördeki liderleri takip etme
	Finans haberlerini takip etme
	Teorik bilgiyi pratiğe dönüştürme
	Öğrendiği bilgileri yeni nesillere aktarma
Finansal Terim Bilgisi	Ciro, bilanço, maliyet kavramlarını bilme
	Gayrisafı milli hâsıla, bilanço ve defter tutmayı bilme

Tablo 15. (Devam) İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Görüşleri

Finansal Terim Bilgisi	Kâr-zarar oranlarını bilme
	Enflasyon, devalüasyon ve tefe, tüfe kavramlarını bilme
	Finansal terimler sözlüğüne sahip olma
	Ülke ekonomisini, faizleri ve döviz kurlarını anlama
Diğer Okuryazarlıklarla İlişki	Dijital okuryazarlık
	Medya okuryazarlığı

Tablo 15’te de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlığın tanımı” teması altında “Bütçe/para ve yönetim, öngörü ve gelişime açıklık, finansal terim bilgisi ve finansal okuryazarlığın diğer okuryazarlıklarla ilişkisi” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “öngörü ve gelişime açıklık” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra ilişkilendirilen kategorilerin “bütçe/para ve yönetim” alt temasında olduğu görülmektedir. Sonraki ilişkilendirilen kategorilerin ise “finansal terim bilgisi” alt temasında olduğu görülmektedir. En az ilişkilendirilen kategorinin “diğer okuryazarlıklarla” ilişkisi alt temasında yer aldığı görülmektedir. Bu durum iş insanlarının finansal okuryazarlığın tanımını en çok öngörülü olma, gelişime açık olma kavramları ile ilişkilendirdikleri biçiminde yorumlanabilir. Yine iş insanlarının birçoğu finansal okuryazarlığın tanımını bütçe, para ve yönetim kavramlarıyla da ilişkilendirmişlerdir. İş insanlarının bir kısmı ise finansal okuryazarlığın tanımını finansal terimleri bilme şeklinde açıklamışlardır. Son olarak iş insanlarının çok azı finansal okuryazarlığın tanımını diğer okuryazarlıklarla ilişki kurarak açıklamışlardır. Avukat Şahin Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe, para ve yönetim” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İçerisinde bulunduğun ekonomiden kısmi olarak anlamak demektir. İçerisinde bulunduğun meslekle ilgili, işle ilgili yapacağın yatırımları getireceği argeleri, artıları, eksileri değerlendirebilmeyi, arge çalışması yapabilmek demektir. Az öncede belirttiğim gibi cebine para koyduğün zaman ben şu işi yapayım dememektir. Bu işin ön çalışmasını yapmaktır, fizibilitesini yapmaktır.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe, para ve yönetim” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bizim sarsılmaz bir ekonomimizin daha sağlam olması lazım. Buna sahip olmadığımız için de sürekli bir risk yönetimi içindeyiz. Bizim risk yönetimimiz çok fazla. Sürekli bir gelir gideri hesaplayarak günü gününe plan yapmamız lazım. Küreselleşme çok fazla çünkü dünyada bizim işletmenizi küresel bir hale mi getireceğiz. İhracat, ithalat mutlaka bu konularda bir okuryazarlık, finansal açıdan sahip olmak lazım.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “bütçe, para ve yönetim” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Mesela bir buçuk sene içinde yüzde yaklaşık %200-250 civarında dolar kurumuz 7.80’lerden şimdi 19’ları, 20’leri gördü. Şimdi o dönemde 7.70’te dolarla borçlanan insan şu anda borcunu üçe katlamış oldu. Uzun vadede borçlanan insan borcunu üçe katlamış oldu. Bu da bir finansal okuryazarlık bunu tahmin edebilmek, ona göre işlerinizi de ona göre ayarlamak.”

Restaurant sahibi Mustafa Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “öngörü ve değerlendirme” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazar olmak gündemdeki o para akışını iyi takip etmek, yatırımlarını ona göre yatırım yapmak. Ekonomi konularını takip etmek, yatırım neye yoğunsa ona yatırmak. Gıda yoğunsa gıdaya yatırmak, dolar yoğunsa dolara yatırmak, altın altına doğru yapmak, yatırım yapmak.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “öngörü ve değerlendirme” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ülkenin ekonomisi işte bu döviz kurlarıdır, faizlerdir bunları daha önceden öngörebilmek mesela önemli. Çünkü neden şimdi biz ihracat da yaptığımız için şimdi örnek veriyorum. Bu 2019 da yaşadığımız pandemi döneminde işte 6 aylık bir durgun bir süreç oldu. Ondan sonra Çin piyasası kapandıktan sonra bizim Avrupa piyasası, Amerika piyasası, Uzak Doğu piyasası, Çin’den alınan malzemeleri Çin piyasası kapandığı için komple Türkiye’ye döndü. Çok ciddi iş artışı oldu. Bunu öngörebilmek bir finansal okuryazarlıktır bence.”

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “öngörü ve değerlendirme” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Gelir ve giderlerini doğru analiz ederek, işte doğru bütçe yapabilme yeteneğine sahip olmaları diyebiliriz, işte mevcut bütçeyi iyi yönetir. Geleceğe yönelik doğru kararlarla öngörülerde bulunup ona göre de olası riskleri de göreceği için ona göre de önlemler alır. Finansal okuryazarlık tüketicinin korunmasına yönelik önlemleri de sağlar.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “tasarruflu olma” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ayağımızı yorganımıza göre uzatma. Ayağımızı yorganımıza göre uzatırken de aşırılıklardan kaçınmamız yani tasarruf konusunda da aşırılıklardan kaçınmamız ailemizin hem sosyal anlamda hem kültürel anlamda hem de vazgeçilmez yaşam şartlarının asgari düzeyde de olsa sağlanması anlamında bir takım harcamalar da doğru yapmamız gerekir. Bunu da cimriliğe dökmememiz gerekir.”

Restaurant sahibi Halil Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “tasarruflu olma” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazar olmak, kendini geliştirmek, uzmanları bu yapacağın sektörlerdeki sektörün liderlerini takip etmek. Bunlardan öğrendiğin şeyleri senden sonra gelecek insanları yetiştirmek ülkemiz için, ekonomimiz için, toplumumuz için önem arz ediyor.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal terimler” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazar olmak bazı finansal tabirleri bilmek anlamak işte bilanço ne demek, işte ciro ne demek, maliyet ne demek, kâr zarar ne demek ana bazı temalar vardır. Bunları bilmek tefe ne demek, tüfe ne demek işte ülke ekonomisinde var olan başlangıçtaki şeyler ne işte enflasyon ne,

devalüasyon ne? Böyle bir küçük de olsa bir finansal sözlüğe sahip olmak, sözcük dağarcığına sahip olmak.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “finansal terimler” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

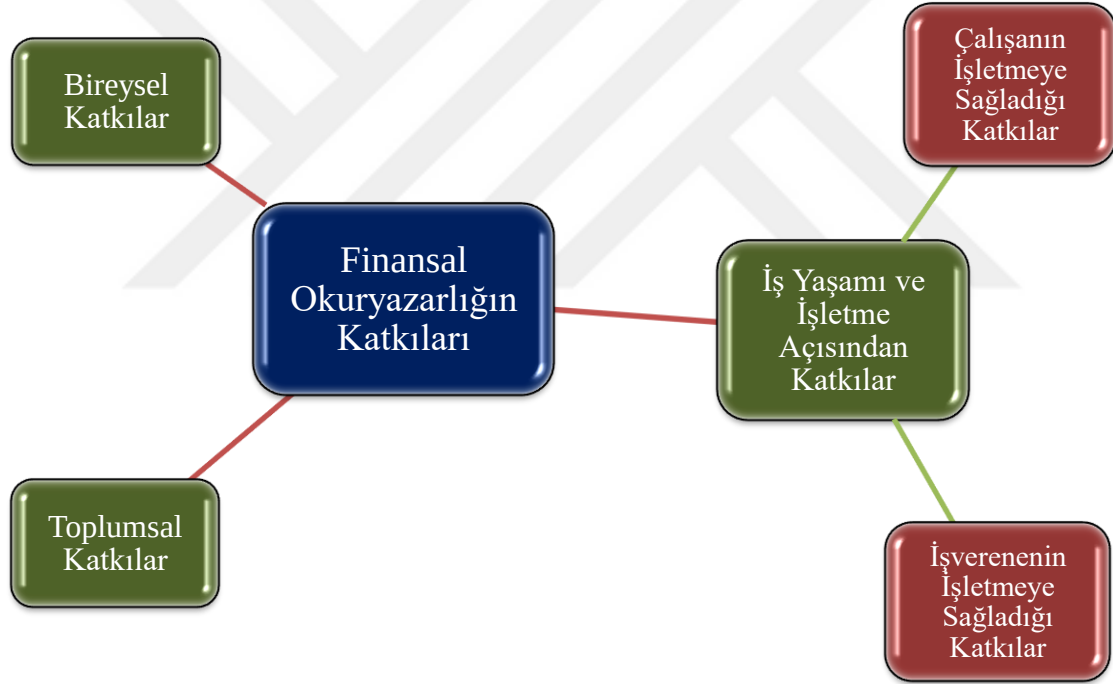
“Gayrisafi milli hasıla nedir? Ülkenin bilançosu, bir işletmenin bilançosu nasıl çıkartılır. Bu defterler nasıl tutulur? Bunları bilmek çok önemli.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “finansal okuryazarlığın tanımı” ile ilgili “diğer okuryazarlıklarla ilişkisi” alt temasında görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Teknoloji okuryazarlığın teknolojik araç gereçleri, günlük hayatta karşılaşın veya iş ortamında karşılaşın. Etkili ve doğru şekilde kullanabilmesi.”

İş insanlarının finansal okuryazarlığın katkılarına ilişkin görüşleri Şekil 17’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 17. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Katkıları Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 17’de de görüldüğü gibi iş insanlarının “finansal okuryazarlığın katkıları” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “İş yaşamı ve işletme açısından katkılar, toplumsal katkılar ve bireysel katkılardır.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri

İş yaşamı ve İşletme Açısından Katkılar	Finansal Okuryazar İşverenin İşletmeye Sağladığı Katkılar	İş kurma ve büyütme
		Fırsatları fark ederek değerlendirme
		Bütçe hesaplama
		Doğru kararlar alma

Tablo 16. (Devam) İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Katkılarına İlişkin Görüşleri

İş yaşamı ve İşletme Açısından Katkılar	Finansal Okuryazar İşverenin İşletmeye Sağladığı Katkılar	Gerçekleştirilebilir projeler planlama
		Karar alma süreçlerinde finansal tabloları değerlendirme
		Maliyet ve ödeme planlarını yapabilme
		Risk yönetimi
		Enerji maliyetlerini azaltma
		Fizibilite yapma
		Değerlenen sermayeyi yeni yatırımlarda kullanma
		Değişime ve gelişime uyum sağlama
		İş yaşamında planlı davranma
		Arz-talep dengesine uygun iş yapma
		Piyasanın değişkenliğine göre hareket etme
		Geleceğe ilişkin öngöründe bulunma
		Müşteriye uygun fiyatlandırma
		İş deneyimine katkı sağlama
		Büyük düşünme
		Vizyon sahibi olma
		Çalışanlardan üst düzey fayda sağlama
		Kalifiye eleman seçebilme
		Personeli müşteri memnuniyeti odaklı yetiştirme kaygısı taşıma
		Çalışanlarını tanıma ve yeteneklerine uygun alanlara yönlendirme
	İşletmenin sürdürülebilirliğini sağlama	
	İşletmeye artı değer katma ve verimliliği artırma	
	İşletmenin tanınma düzeyini artırma	
	İşletmeyi büyütmek için farklı organizasyonlar gerçekleştirme	
	Finansal danışmanlarla çalışma	
	İşletmeyi kâra geçirme	
	İşletmenin büyüme planları açısından öngörülebilirliği artırma	
	Finansal ve ekonomi departmanlara para ayırma	
	Altındaki çalışanlara iş yaptırabilme	
	Kredi kullanma(KOSGEB, esnaf kefalet kooperatifi)	
	Finansal Okuryazar Çalışanın İşletmeye Sağladığı Katkılar	Gelir gider (bütün koşulları) hesaplayabilme
		Müşteri ve çalışan memnuniyeti sağlama
		Bilimsel verilerle iş yapabilme ve donanımlı olma
İşle ilgili soruları anlama ve etkili sorular sorabilme		
Çalışana ve müşterilere artı değer katma		
Müşterinin psikolojisini anlayabilme		
Toplumun beklentilerini/ihtiyaçlarını bilme		
Her çeşit insana (zengin, fakir, genç, yaşlı) hizmet sunabilme		
İşverene güven verme ve işi eksiksiz yapabilme		
İşletmeyle ilgili öneriler ve fikirler sunma		
İletişimde karşı tarafı anlama ve aynı dili konuşma		
Yöresel çeşitliliği ve damak zevkini bilme		
Kendini geliştirme ve işi tüm yönleriyle bilme		
Gerektiğinde risk alma		
Birikim yapabilme		
Öngörülü olma/ileriye görme		
Tecrübe kazanma		
Bilinçli olma		
Farklı bakış açısına sahip olma		
Banka işlemlerini yapabilme		
İletişim becerisine sahip olma (diksiyonu düzgün, sakin olma)		
Parasını yönetebilme ve hayatını da yönetme		
Toplumsal Katkılar	Ticari ilişkilerde karşılıklı güvenilirliği artırma	
	Yapılan işin(ticaretin) hacmini artırma	
	Ticari ilişkiyi ve iletişimi geliştirme	
	Maliyete uygun fiyat çıkartarak ürünü piyasaya sürme	
	İstihdam sağlama/yatırım yapma ve insanlara iş fırsatı verme	
	İşletmenin kazancı ile ülke ekonomisine katkı sağlama	
	İyi hizmet verme ve müşteri kazanma	
	Kendi hizmetlerini, ürünlerini halka mal etme	

Tablo 16’da da görüldüğü gibi “finansal okuryazarlığın katkıları” teması altında “İş yaşamı ve işletme açısından katkılar, toplumsal katkılar ve bireysel katkılar” alt temalarına ulaşılmıştır. “İş yaşamı ve işletme açısından katkılar” alt teması “Finansal okuryazar işverenin işletmeye sağladığı katkılar ve finansal okuryazar çalışanın işletmeye sağladığı katkılar” olmak üzere iki kategoriye ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra sırasıyla iş insanları finansal okuryazarlığın katkılarını “bireysel katkılar” ve “toplumsal katkılar” alt temaları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bu durum iş insanlarının finansal okuryazar olmanın iş yaşamı ve işletmeye daha fazla katkı sağladığı ve finansal okuryazar olmanın işveren özelinde işletmeye daha çok katkı sağlayabileceği biçiminde yorumlanabilir. Otel müdürü Ali Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar işverenin işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben bu iş yerini açacaksam, ben ne kadar masrafa gireceğim? Bunların bir hesabını ortaya döküp daha sonra da bu maliyetleri nasıl karşılayacağım? Nasıl bir geliri olacak? Ve bu aldığım gelir giderlerimi karşılayabilecek mi şeklinde mutlaka çok basit bir matematik de olsa bunları öngörüp hareket etmek lazım. Cirom ne olacak? Ben bu yatırımla, ben bu parayla, ciroyla yatırımları devam ettirebilecek miyim? Yeni istihdamlar oluşturabilecek miyim? Ve elimde olanı devam ettirebileceğimi çok net bir şekilde ortaya koymaları gerekiyor.”

Otel müdürü Birol Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar işverenin işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık eğitimi olursa ona vizyon katar. Bakış açısının daha geniş olmasını sağlar, büyük düşünmesini sağlar. Yani örnek veriyorum. Afyon’un işte Sinan Paşa’da adam hayvancıdır. Bu eğitimi almış olsa daha farklı bir şey alacak. Farklı şeyler deneyebilir. İşte genç inekleri kesmemeye çalışır. Süt verimini artırma yani böyle mantıklı şeyler yapar.”

Yine Otel müdürü Birol Bey işverenin “işletmeye sağlayacağı katkılar” kategorisinde işletmeyi büyütmek için farklı organizasyonlar gerçekleştirmeyle ilgili görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Doluluk artıyorsa bu da size fikir sunuyor. Yani baktınız her şey yolunda gidiyor doluyor restoran. Örnek veriyorum restorandan çıktığımızla ilgili. Bu sefer işi nasıl büyütürüm? Ne yaparsınız? İşte müzik yapsam daha fazla olur, işte parti mi yapayım? Ne bileyim ne gecesi yapayım, Sevgililer Günü yapayım, bunu yapayım, öğretmenler günü yapayım. Sürekli bunları yapıyorsunuz işi geliştirme, restorani büyüteyim farklı şeyler çıkartayım.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar işverenin işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Önünüzü çok daha rahat görebiliyorsunuz. Projelerinizi çok daha rahat oluşturabiliyorsunuz, artınızı eksiginizi hesaplayıp finansal olarak geride kalma sebepleriniz nelerdir? Finansal okuryazarlığa sahip finansal tabloları değerlendirebiliyorsanız, bireysel bazda da çalıştırdığımız insanların performanslarını değerlendirebiliyorsunuz. İşe alırken size katacağı değerleri de sonuçta sağlık alanında bir işletmenin yöneticiliğini yapıyorum ve sonuçta burası bir işletme. İşletme olduğu için burayı kar-zarar açısından da değerlendirmemiz gerekiyor.”

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar işverenin işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Dünyada değişim hızlı olmakta. Bu nedenle işletmeler sürdürülebilirliği sağlaması için bu hızlılığa yetiştirebilmelerini kolaylaştıracak ekonomik ya da teknolojik konuları da yakından takip etmeleri gerekiyor. Özellikle de finansal konuların takibi işletmelerin geleceğinde daha anlamlı karar vermesi için önemlidir. İşletmelerin piyasada oluşan etkilerin farkında olarak da kendi finansal durumlarını, gözden geçirmeleri, mali dengelerini sağlamaları işte bu değişime göre gerekli önlemleri alabilmesi için finansal okuryazarlıkla mümkün olacağını düşünüyorum.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar çalışanın işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İşe aldığımız kişilerin bu konuda donanımlı olması bizim için önemli. İşe aldığınızda arkanızda ciddi bir güç oluyor. Bu şekilde olan bir iş istihdamı sağladığınızda arkanızda aklınızda bir soru işareti kalmıyor, acaba bir problem oluyor mu? Bir problem yaşıyor muyuz diye. Güvenebilmek bu konuyla donanımlı bir insanla çalışmak her zaman için bir sıfır öne geçiriyor. Çünkü neden şimdi her zaman biz işletmenin başında duramıyoruz yani ama bu konuları bu konularda yetkin bir insan olduğunda biz olsak da olmasak da iyi kötü gene o güvenle onlarla da çalışabiliyoruz.”

Avukat Şahin Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar çalışanın işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık becerisine sahip olduğunda bir kişi burada var olan ekonomik döngüyü daha rahat sağlar. Girdiler, çıktılar noktasında zorlanmadan işlem yapar ve zorlanmadan işlem yaptığında bu müşteri memnuniyetini de artırır. Müşteri memnuniyeti arttığı zaman çalışan memnuniyeti de artar. Dolayısıyla işletmenin geleceği pozitif olarak etkilenir.”

Restaurant sahibi Mustafa Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar çalışanın işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kişilerin finansal okuryazarlık becerisi demek burada şimdi her tür vatandaş geliyor. Balıkçısı da geliyor, profesör de geliyor, doktor da geliyor. Hepsi her çeşit insan geliyor. 5 yaşından 100 yaşına kadar her türlü insana biz burada hizmet ediyoruz. Emekli amcalar da geliyor, çocuklar da geliyor. Onun için o an o müşterinin psikolojisini anlayabilecek düzeyde hemen sinirlenmeyecek, konuşması hitabı düzgün bu tarz personele daha çok dikkat ediyoruz.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “finansal okuryazarlığın iş yaşamı ve işletme açısından katkıları” alt temasında “finansal okuryazar çalışanın işletmeye sağladığı katkılar” kategorisinde görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık becerisine sahip olursa karşı tarafta müşterinin veya bize gelen bir hizmet verdiğimiz insanın sorduğu soruyu anlayabilir veya ona etkili sorular sorabilir. Bakın burası çok önemli. Özellikle etkili sorular sorabilme. Karşı taraftakini biz anlamak istiyorsak ona etkili sorular sorabilmemiz gerekiyor.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “finansal okuryazarlığın bireysel katkılar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu konuda insanlar kendini geliştirmesi lazım, iş kurmak biraz cesaret işi. Hele bu şu devirde çok riskli bir iş, çünkü günü gününe uymuyor. Özellikle benim mesela şu an mobilya mağazam devam etmekte. Eskiden bize fiyat listesi gelirdi. 2 sene aynı fiyat üzerinden satış yapardık. Şu an fiyat listesi hiçbir firmadan günlük telefon açıyoruz. Her gün fiyat alıyoruz. Her gün bize 2 gün ya da 3 gün geçerli fiyat veriliyor. 3 gün sonrası için hiçbir fiyat garantisi yok. Müşteriye söz verirken cebinden ödeyip zararına yapmak zorunda kalıyorsun.”

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlığın bireysel katkılar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık dediğimiz en temelinde parayı yönetmek ise bu parayı yöneten hayatını yönetir diyoruz. Finansal okuryazarlığı olmayan, mevcut durumun farkında olamayacağı için hem hayatını yönetemeyecek hem de eğer bir iş insanıysa da geleceğe yönelik öngörülerde bulunamayacağı için firmanın da gelecekte ortaya çıkabilecek risklerini göremeyecektir. O risklere karşı önlemler alamayacaktır.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “finansal okuryazarlığın bireysel katkılar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Tecrübeler de ediniyorsunuz genelde bir noktada örnek veriyorum. Bir banka işlemlerinizde bu finansal olarak yaptığınızda banka işlemlerinizde gittiğinizde ilk başta tabiri caizse sudan çıkmış balık gibi oluyorsun. Ama bir müddet sonra bu tecrübe edine edine ondan sonra dolduruyorsun arka planını.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “finansal okuryazarlığın bireysel katkılar” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Benim içinde şu önemli olan bu işin bir teorik kısmı var. Kitap okuyorsun işte üniversitede iktisatta, maliyede filan okuyorsun. Bu işin teorik kısmı pratik uygulama önemli bizim için pazara çıkman lazım, içimizde birçok iş adamı çıktı. Normal öğretmenken veyahut da başka işte işlerdeyken bakıyorsun, bir iş kuruyor, tutturuyor, bunları görüyorsun. ama o konuları bilmeden üretim nedir, tüketim nedir? Gelir gider aylık masraflar şimdi bunları bilmeden bu işin yürümesi mümkün değil. Hatta ben çok emekli olan arkadaşları gördüm, emekli oldular. Bu emekli paralarını birleştirip iş kurdular, hepsi battılar.”

Restaurant sahibi Halil Bey “finansal okuryazarlığın toplumsal katkıları” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Sadece yatırım olarak değil, tabii ekonomik olarak da hani mevcut yaptığımız işlerle alakalı yapacağımız yatırımlar çok önem arz ediyor. Doğru yerde, doğru zamanda, doğru işi yaptığımız takdirde işimizi büyötmeye, ondan sonra bunu sürdürmeye, aynı zamanda da insanlara iş fırsatı vermek konusunda önemli yol kat ediyoruz. Tabii ki de onun dışında ekstradan da mevcut

nakitlerimizi de belirli emtialara yatırarak bunu da değerlendirip bir sonraki yatırımlarda kullanmak amaçlı yeni bir iş kurma amaçlı bu şekilde değerlendirmiş oluyoruz.”

Otel müdürü Ali Bey “finansal okuryazarlığın toplumsal katkıları” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Koç, Sabancı veya bu tarz ülkemizde ön önde gelen şirketlerin yönetim tayfasının ve üst düzey yöneticilerinin finansal okuryazarlıklarının çok iyi olduğunu biliyoruz ve görüyoruz. Bunun önemi şuradan kaynaklanıyor. Çünkü şirketler özellikle oldukları yerlerde durmuyorlar. Sürekli büyüyerek ilerliyorlar, genişliyorlar ve belli bir yerlere geliyorlar. Ve artık kendi hizmetlerini ürünlerini halka mal etmeye başlıyorlar.”

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlığın toplumsal katkıları” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazar olan bir iş insanı başarılı olacağı için o firmaların başarısı işte bireylerin başarısı da ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Çünkü ülkenin ekonomisi onu oluşturan unsurlardan oluşuyor. İşte bunlar da işin ekonomi içerisinde yer alan firmalar ve bireyler onları ayrı tutamıyorsunuz. Parçadan bütüne gidiyor. E tabii yani onlar ne kadar bilinçli hareket ederlerse onların başarısı ülke ekonomisine yansımaktadır.”

Avukat Tamer Bey “finansal okuryazarlığın toplumsal katkıları” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Koç grubu yapıyor, yanında binlerce insan çalışıyor. Belki yanındaki ceo'suna altındaki müdürlerine 100 binlerce lira para ödüyor. Bu adam finansal okuryazarlığını geliştiriyor, kendini bununla ilgili eğitimler alıyor. Ondan sonrasıyla alakalı adam bir kere de şu ürettiğinden yüzde bunu tek üreten belki o olduğunu varsayalım kaçta satarsın, satın almak zorunda olduğunu varsayalım adam senin ulaşabilmen için daha uygunu sürüyor piyasaya ürünü.”

İş insanlarının finansal okuryazarlık becerisine arttırmaya ilişkin görüşleri Şekil 18’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 18. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisini Arttırma Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 18’de de görüldüğü gibi iş insanlarının “finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin görüşleri” iki alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

“Çalışanlara öneriler ve işverene önerilerdir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Becerisini Artırmaya İlişkin Görüşleri

Çalışana Öneriler	Dijital okuryazarlık becerisini geliştirme
	Yaşam boyu öğrenme motivasyonuna sahip olma
	Analitik düşünebilme
	Eleştirel düşünebilme
	İşine yönelik alan bilgisi konusunda donanımlı olma
	Zamanın ve günün şartlarına uyum sağlayabilme
	Esnek olma
	Gerçekleştirilebilir derecede hayal kurma
	Farklı zeka türlerine (Pratik zekâ, sosyal zekâ, akademik zekâ) sahip olma
	Finansal konularda bilgi alışverişi yapma
	Ekonomik şartları bilme
İşverene öneriler	Kredi alırken bankaların faiz oranını karşılaştırma
	Kredi ödemelerini zamanında ayarlama
	Tedbirli ve öngörülü olma
	İşletmenin yönetiminden/finansal yapısından anlayan bir sistem kurma
	Finansal takibi iyi yapma
	Ticari zekâyâ sahip olma
	Finansal konuları bilme
	Uzmanların yatırım tavsiyelerine uyma
	Empati kurma
	Yaşam boyu öğrenme becerisine sahip olma
	Geçmiş ve günümüz finansal sistemlerini bilme ve birbirine entegre etme

Tablo 17’de de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin öneriler” teması altında “Çalışana öneriler ve işverene öneriler” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde iş insanların hem işverene hem de çalışana finansal okuryazarlığı arttırmaya yönelik verdiği önerilerinin eşit olduğu görülmektedir. Bu durum iş insanların finansal okuryazarlık becerisini arttırmak için sadece işverenin değil, aynı zamanda çalışanın da bu beceriyi arttırmasının hem yaşamı hem de yaptığı iş açısından önemli ve gerekli olduğu biçiminde yorumlanabilir. Özel okul yöneticisi Mahir Bey “çalışana öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu sosyal zekâ dediğimiz olay bu sadece teorik bilgi değil, pratik bilgi dedik ama illa ekonomik rakamsal şey değil, sosyal zeka da lazım. Bu da biraz da sosyal zeka şu kavrama konusu var ya vaziyeti kavrayacaksın, gelir gider dengesi Türkiye’nin durumu ne? Bunu kavrayamıyor. Şimdi bunu zeka işi ben buna sosyal zeka dedim. Nerede harcayacaksın orada harcarsın, harcanmayacak zamanda harcamazsın bu bir zeka işi sosyal zeka.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “çalışana öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Zamanın şartlarına göre günün, anın şartlarına göre kendini hemen dönüştürecek. Merak ediyoruz, hemen şuradan iki dakika sizle mesela konuşuyorum ya ben. Evet. Şu an kafama takılan bir şey olsun iki dakika şöyle telefonda veya bilgisayardan müsaade isteyip tabii

karşındaki ile iletişimi koparmadan hemen bakabilecek veya orada bir sıkıntı yaşadıysa not alacak onu. Bir bakacak o konuya çalışacak öyle diyeyim.”

Yine “çalışana öneriler” alt temasında hastane yöneticisi Yusuf Bey:

“Benim çalıştırdığım arkadaşımın, birtakım farklı, analitik düşünme gibi becerilere de sahip olması gerekiyor. Eleştirel düşünme gibi becerilere de sahip olunması gerekiyor. Bununla beraber de yeterli bilgi birikimine, altyapıya sahip olması gerekiyor ki müşteri bazen öğrenci olur, bazen hasta olur. Çalışan bazen kendini ifade etmede güçlük çekebiliyor.”

Otel müdürü Ali Bey “çalışana öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Sayısal zekâyâ sahip, rasyonel ve rakamlarla arası iyi olan personelleri öncelikle tercih ederiz. Aldığımız personelin rakamlarla arasının iyi olması yani dediğim gibi finansal okuryazarlık konusunda en azından bir potansiyelin olması bizim için büyük bir avantaj. Örnek veriyorum müşteri hizmetlerine bir personel alırsam matematikle arası iyi olsun ki örneğin bir şikâyet bir defa geliyor, iki defa geliyor, üç defa geliyor. Bunu yorumlayabilsin, raporlayabilsin. Ve gerçekten desin ki evet bu şikâyet ayda beş kere gelmiş. Demek ki bunun üzerinde durulması gerekiyor ve bir çözüme kavuşturulması gerekiyor anlayabilsin.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “işverene öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bütçe, hesaplama şu an çok riskli bir iş. Çünkü iyi yönetmek lazım borsa gibi şu an her şey bunu öngörmek lazım. O fiyat değişikliklerini hesaplayıp bir yere 6 ay sonra teslimini işe fiyatı verirken. Bugünün fiyatını hesaplırsak çok ciddi bir zarar yapılabiliyoruz. Onun için daha mesela şu dönemlerde bir ay, bir ay sadece öngörebiliyorsan, o 6 ay işi birer ay parçalara bölüp bir anda hırsla kapılıp işi almak için riske girmektense bir ay için şu fiyatta yapabilirim, bir ay sonra önden başka bir fiyata yapabilirim. Onu bir ay sonra konuşalım diye en azından riski bölmeye çalışabilirsin.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “işverene öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Çok fazla gördüm kredi çekmiş, dükkânını kapatmak istiyor artık ödeyemeyecek halde dükkânı kapatamıyor. Çünkü esnaf olması lazım yoksa bütün faiziyle geri ödeyecek. Onun için esnaf kefaletten mesela borç alırken küçük esnafın da bunu hesaplaması lazım. Büyük esnafın bankalardan borçlanırken dolar mı borçlanıyor, TL bazında mı borçlanıyor, faiz oranı yüzde kaç? Faiz hesaplamayı bile bilmeden bankadan kredi çeken çok fazla insan var.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “işverene öneriler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bütün büyük şirketlerin böyle finansal danışmanları vardır. Bütün büyük iyi işleyen şirketlerin tamamen ayrı finansal departmanları vardır. Çünkü bunlar olmazsa olmaz bunlar. Eğer şirketin gidişatını siz görmeyecek olursanız, maliyetler kârlılığın önüne geçecek olursa şirket zarar ediyor demektir. Bunları algılayıp bununla ilgili tedbirler alınmazsa bununla ilgili sizi uyaran bir sistem kurmazsanız takip etmezseniz o zaman çok zor durumda kalabilirsiniz.”

İş insanlarının finansal okuryazarlık göstergelerine ilişkin görüşleri Şekil 19’da şu şekilde verilmiştir:

Şekil 19. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlığın Göstergeleri Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 19’da da görüldüğü gibi iş insanların “finansal okuryazarlığın göstergeleri” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “İş/meslek tecrübesi ve bilgisi, değerlendirme ölçütleri ve kişisel özelliklerdir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Göstergelerine İlişkin Görüşleri

İş/Meslek Tecrübesi ve Bilgisi	Aylık ve yıllık hesap yapabilme
	Bütçe ve plan yapabilme
	Kar-zarar maliyet hesaplayabilme
	Banka işlemlerini yapabilme
	Ürünün fiyatını hesaplama ve sipariş alıp verme
	Satış yapma, kredi kartı kullanma, muhasebe bilgisine sahip olma
	İş tecrübesi
	Aldığı eğitim türü ve yeri
	Finansal verileri bilimsel veriler ışığında değerlendirme
	Finansal terimleri (muhasebe, ciro...vb) bilme
	Ülke ve dünya ekonomisi ile ilgili farkındalık sahibi olma
	Daha önce çalıştığı yerler ile ilgili referansları
	Yetenekli ve donanımlı olma
	Adayı insan kaynaklarına beklenen kriterlere uygun değerlendirme yapılması için yönlendirme
Değerlendirme Ölçütleri	Deneme sürecinde performans gözlemlene
	Karşılıklı ileriye dönük fikir alışverişi yapma
	Uzmanlardan yardım alma
	Çalışacağı sektörle/yapacağı işle ilgili bilgisini yazılı ya da sözlü olarak değerlendirme
	Önceki iş yerlerine ait sahip olduğu referansları inceleme ve bilgi alma
	Önceki işyerlerindeki çalışma süresi
	İletişim becerilerini gözlemlene
	Kişilik özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunma
	İşletmeye sağlayabileceği katkıların neler olduğunu ölçme
	İş ilanında ölçütlere yer verme
	İş yerinde eğitim vererek eksikleri giderme

Tablo 18. (Devam) İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Göstergelerine İlişkin Görüşleri

Kişisel Özellikler	İletişim biçimi
	Finansal alışkanlıkları
	Kendi bütçe planlamasını yapabilme yeteneği
	Psikolojik durumu
	İş yerinden finansal beklentileri
	Gelecek planları
	Kişisel tasarruflarını yatırıma dönüştürme kapasitesi
	Pratik zekâ/Sosyal zekâ sahibi olma
	Güvenilir, dürüst olma
	Matematik ve sayısal becerilerinin iyi olması
	İşyerinin koşullarını kavrama

Tablo 18’de de görüldüğü gibi “finansal okuryazarlık göstergeleri” teması altında “İş/meslek tecrübesi ve bilgisi, değerlendirme ölçütleri ve kişisel özellikler” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde iş insanları çalışanlarının finansal okuryazarlık göstergelerine ilişkin en fazla “iş/meslek tecrübesi ve bilgisine” önem verdiği görülmektedir. Daha sonra iş insanları çalışanlarını veya işe alacağı kişileri bazı özelliklerine göre değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Son olarak iş insanları çalışanlarının kişisel özelliklerine göre finansal okuryazar olduklarını anlayabildiklerini belirtmişlerdir. Bu durum iş insanlarının çalışanlarının finansal okuryazarlık göstergelerinde ilk önce iş ve meslek tecrübesi sonra kendi değerlendirme ölçütleri, son olarak da kişisel özelliklerin önemli ve belirleyici olduğu biçiminde yorumlanabilir. Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “iş/meslek tecrübesi ve bilgisi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Aylık hesap çıkartmasını isterim. Firmamızın basit birkaç bilgisini veririm. Bununla ilgili bana ufak bir aylık bilanço çıkartır mısın, yıllık bilançoğu çıkartır mısın? O bile benim için bir yeterli bir sorudur zaten. Dünya ekonomisi hakkında ne düşünüyor, ülke ekonomisi hakkında ne düşünüyor? Plan yaparken bir iş kurarken ya da bizim işletmemize ne katmak isteyebilir? Onları işletmemizi gezdiririm bunları, bunları yapıyoruz. Sen ne katabilirsin?”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “iş/meslek tecrübesi ve bilgisi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“CV’sine bakıyoruz, çalıştığı yerlere bakıyoruz. Var mı iş tecrübesi falan işe böyle alıyoruz, iş tecrübesi yoksa kolay kolay TED’de izin vermiyor. Ekonomik rekabet şartları seni mecburen daha kariyerli, daha tecrübeli insanlara yönelik tecrübeli insan gerekiyor. O yüzden marka okul elbette hem marka okulu olsun hem tecrübesi olsun en iyisi ama ikisi yan yana gelirse tecrübe, iş tecrübesi dediğimiz olay önemli.”

Otel müdürü Birol Bey “iş/meslek tecrübesi ve bilgisi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Hesap kitabı biliyor mu, matematiği iyi mi, sayısalı iyi mi? Sayısal becerisine bakarım. İşte kredi kartlarını çekecek işte muhasebesel finansal konuları iyi bilmesi lazım. Yani çünkü günün sonunda kasa yapacak, edecek. Bir şekilde odayı satış yapacak depo orada para dönüyor. Sürekli para kaçığı olursa sıkıntı yani para üstüne üç lira değil de beş lira verirse sıkıntı, açık oluşur.”

Avukat Şahin Bey “iş/meslek tecrübesi ve bilgisi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kişi çalıştığı ortamla ilgili, iş yeriyle ilgili gelen bir ekonomik verileri bilimsel veriler ışığında değerlendiriyorsa. Bunlara istinaden yorum yapıyorsa veya işletmenin büyümesi amacıyla bu noktada değerlendirmeleri yapıyorsa, bu finansal okuryazarlık aldığının veya kendisinde bulunduğu bulundğunun göstergesidir. Şöyle ki, bir şey geliyor muhasebesel terim ile ilgili. İnsan muhasebe alan bi insan muhasebesel terimle ilgili herhangi bir sıkıntı yaşıyorsa demek ki burada bir problem, bilgi eksikliği vardır.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “değerlendirme ölçütleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Daha nitelikli bir finansal konuda nitelikli birisi olacaksa direkt finans departmanına yönlendiriyorum. Orada mülakatları yapılıyor. Daha ayrıntılı ve belki bir program çerçevesinde bir değerlendirme yapılıyor.”

Otel müdürü Ali Bey “değerlendirme ölçütleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bunun içinde çeşitli sınavlarımız, testlerimiz olabiliyor. Görüşme mülakat tarzında da olabiliyor. Yazılı şekilde test şeklinde de olabiliyor. Çeşitli bu tarz yeteneklerin ortaya çıkarıldığı testler var. Kişilik analizleri gibi testler, bu tarz testler kişinin kişilerin özellikle sayısal ve sözel zekâlarının hangisini ön planda olduğunu, ne kadar ön planda, ne kadar ileride olduğunu ortaya çıkartabiliyor.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “değerlendirme ölçütleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Banka işlerimizde, sonra böyle uzun vadede yapabileceğimiz şeyleri görüşüyoruz kendileriyle. Ondan sonra işte bahsettiğim konularda ihracat konularında özellikle işte onları daha önce çalıştığı yerlerde işte daha önce tecrübesi var mı, yok mu? Referansı. Ondan sonra oradaki kişiler daha önce çalıştığı yerlerde. Genelde zaten iş hayatında tanışık oluyoruz. Onlara soruyoruz işte memnuniyet konusunu soruyoruz.”

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “kişisel özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ya belki harcama alışkanlıklarından anlayabiliriz ya da tasarruf yapıp yapmamalarından. Çok iyi gözlemleyecek olursanız, şimdi paranın gelir ve giderinin dengelenmesi ya da ilk kullanılması demiştik. Ya eğer kişi harcamalarını işte yaptıktan yaparken bir miktar tasarruf yapıbiliyorsa tasarruflarını bir yatırıma yönlendirebiliyorsa ya da işte ileride olabilecekleri karşı kendini hazırlayabiliyorsa.”

Avukat Tamer Bey “kişisel özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Psikolojik durumundan anlarsın. Yetmiyor bitmiyor, maaşını ödediğinden şimdi maaşını verirsın 3 gün sonra bana avans ver diye gelirse finansal okuryazarlığın olmadığını anlarsın. Yaşantısına bakarsın yani onun yaşantısının maaşının üzerinde kalacak bir yaşantı olmadığını farkındaysan.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “kişisel özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Öncelikle bizim her zaman söylediğimiz şey aslında karakter. Öncelikle kişinin güvenilir, dürüst, ahlaklı ve işine, kurumuna ve kendine saygısının olması gerekir. Bunlar olmadığı sürece hiçbir önemi yok. Yani okuduğunuz okul, bildiğiniz diller, kendinizin kariyerleri vs. Birçok insanda bu konular çok ileriye götürmüş olabilir ama temelinde gerçekten iyi bir karakter yoksa hiçbir anlamı yok.”

İş insanlarının finansal okuryazar olmak için gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin görüşleri Şekil 20’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 20. İş İnsanlarının Finansal Okuryazar Olmak İçin Gerçekleştirdikleri Faaliyetler Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 20’de de görüldüğü gibi iş insanlarının “finansal okuryazar olmak için gerçekleştirdikleri faaliyetler” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Eğitim alma, iş tecrübeleri ve günlük yaşamda finans.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. İş İnsanlarının Finansal Okuryazar Olmak İçin Gerçekleştirdikleri Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Eğitim Alma	Bitcoinle ilgili uzaktan eğitim alma ve bitcoine para yatırma
	Ekonomi ile ilgili seminerlere katılma
	Üniversitede ekonomi eğitimi alma
	Ekonomiyle ilgili yüksek lisans düzeyinde eğitim alma
İş Tecrübeleri	Farklı iş sektörlerinde çalışma
	Özel sektörde yönetici olma
	Farklı şehir ve ülkelere yapılan iş seyahatleri
	Küçük yaşta ticarete atılma ve çalışma
	Süreç içinde kendini iş konusunda geliştirme
	İş yaşamının içinde yer alma
	Muhasebe bölümünde günlük ve haftalık toplantılara katılma
	Yurt dışındaki müşterilerle fikir alışverişi yapma
	Başarılı iş insanlarını takip etme
	Başarılı iş insanlarının tecrübelerinden yararlanma

Tablo 19. (Devam) İş İnsanlarının Finansal Okuryazar Olmak İçin Gerçekleştirdikleri Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Günlük Yaşamda Finans	Ülke piyasasını ve yurtdışı piyasalarını takip etme
	Ekonomi haberlerini ve piyasaları takip etme
	Finans ve yeniliklere ilişkin gündemi takip etme
	Medyayı takip etme (kitap, dergi, internet...vb)
	İnternette ekonomiyle ilgili araştırma yapma
	Farklı bilgi kaynaklarına başvurma (medya ve haber kanalları)
	Borsada yatırım yapma
	Gerektiğinde uzmanlardan destek alma
	Yüksek yatırım (borsa, kıymetli evrak, emtia) araçlarına yönelme
	Ekonomik konuları öğrenmeye gereksinim ve merak duyma
	BAS etkisini öğrenme

Tablo 19’da da görüldüğü gibi “finansal okuryazar olmak için gerçekleştirilen faaliyetler” teması altında “Eğitim alma, iş tecrübeleri ve günlük yaşamda finans” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde iş insanları finansal okuryazar olmak için gerçekleştirdiği faaliyetlerden en fazla günlük yaşamda finansal konuları takip etmek olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra iş insanları finansal okuryazar olma konusunda gerçekleştirdiği faaliyetlerin iş tecrübesi ve işle ilgili yapılan faaliyetler olduğu belirtmişlerdir. Son olarak iş insanları finansal okuryazar olma konusunda çok az bir kısmı bu konuda eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum iş insanlarının finansal okuryazar olmak için gerçekleştirdiği faaliyetler olarak günlük yaşamla ilgili finans konularında ve iş yaşamı ve iş tecrübelerinde kendilerini daha çok geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “eğitim alma” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İlk önce küçük yaştan beri ticarete atıldım, hep çalıştım, çalışarak öğrenmenin daha önemli olduğunu düşünenlerdenim ama işin eğitim kısmı da çok önemli. Zaten aldığım üniversite eğitimi de önce mühendislik fakültesinde okudum. Bankacılık okudum ama bankacı benden olmayacağını fark ettim. Onu da bıraktım. Bankacılık ve finans eğitimi aldım. Onun üzerine Anadolu Üniversitesinde işletme fakültesi okudum, onu bitirdim.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “eğitim alma” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bitcoin hayatın bu kadar içerisindeyse bunu bi hani böyle bir araştırılım bakalım? Nedir, ne değildir? Merak ettim ama hani merak edip de bu merak elimizdeki kaynağı, parayı rastgele kullanmanın da anlamı yok. Bir uzaktan eğitime katıldım. Kısa süreli o uzaktan eğitimi en sonuçta yaklaşık birkaç ay önce aldım. Sonrasında bir denedim. Elli yüz lira kazandım. Ama tabii ki hemen çıktım çünkü çok belirsiz şey.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “eğitim alma” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben uzaktan eğitimle Ahi Evran Üniversitesinden bir yüksek lisans düzeyinde bir eğitim aldım. Bu eğitimde finans konularına ve muhasebeye ağırlık verilmişti.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “iş tecrübeleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendimi geliştirmek için ticaretin her kısmını inceledim. Çok farklı sektörlerde çalıştım. Bunun bana çok fazla faydası oldu. Otomotiv sektöründe çalıştım, kurumsal firmalarda çok fazla çalıştım. Yöneticilik yaptım. Sonuçta hizmet sektöründe öğrenciyken üniversitede okurken çalıştım. Kendi işletmelerim oldu, onlarda çalıştım. Başkalarının işletmelerinde yöneticilik yaptım. Hepsinin bana tek tek faydası olmuştur ama hepsinin toplamı beni ben benim şu anki bilgilerimi, donanımı bana getiren bunlar.”

Restaurant sahibi Mustafa Bey “iş tecrübeleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Genelde gündemi takip ederek yenilikleri takip ederek piyasada sadece merkezde kalmayıp diğer şehirleri gezerek gerekirse yurt dışını gezerek ama işte o yörenin damak tadına uygun bir şekilde hareket ederek işlerinizi genelde geliştirebilirsiniz.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “iş tecrübeleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İnternette başarılı iş insanlarının yaptığı ilerleme programlarını takip ediyorum. Bizim yurt dışında çalıştığımız için oradaki müşterilerimizle de böyle diyaloglarımız oluyor. Onlarla da böyle görüşmelerimiz oluyor. Onların ticari hayatlarına bakıyorum açıkçası bir de başta dedim ya ben böyle başarılı iş insanların hayatlarını araştırıyorum.”

Otel müdürü Birol Bey “iş tecrübeleri” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben işim gereği yani bir şekilde hâkim olma zorunluluğum var. Yani paranın yönetilme şeklinde söz sahibiyim çünkü nasıl? İşte bir gelir var, bu gelirin bir şekilde değerlendirilmesi var. Bankada tutulması var. Burada önemli olan şey biz günübirlik otel sektörü olduğumuz için günübirlik ödemelerden dolayı bunu muhasebe departmanında günlük ve haftalık toplantılar oluyor değerlendirme şekilleri sunumu yapılıyor.”

Avukat Şahin Bey “günlük yaşamda finans” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Gündemi takip etmek, ekonomiyi takip etmek. Bununla ilgili halihazırda yapılan yüksek yatırım noktasında herhangi bir şeyler söz konusuysa, işte bu ne olabilir? Kıymetli evrak olabilir, emtia olabilir. Borsa tarzında herhangi bir şey olabilir, bununla takip edilebilir, bunlara yönelinebilir. Güncel gelişmeler, haberler, piyasalar vesaire takibini yapıyoruz.”

Avukat Tamer Bey “günlük yaşamda finans” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Okumaya çalışıyoruz, gündemi, ekonomi haberlerini takip etmeye çalışıyoruz. Sadece bizim ülkemizle alakalı değil, yurtdışında da takip etmek gerekiyor ki bütün ülkenin neredeyse dinamikleri yurt dışına bağlı. Yurt dışındaki bir artış olumsuz olarak bizim buraya illaki yansıyor. O yüzden biz de sürekli onları takip etmeye çalışıyorum kendimi finansımızı da ona göre ayarlamaya çalışıyoruz. Küresel olarak bir yerde etkileniyoruz ülke olarak.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “günlük yaşamda finans” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

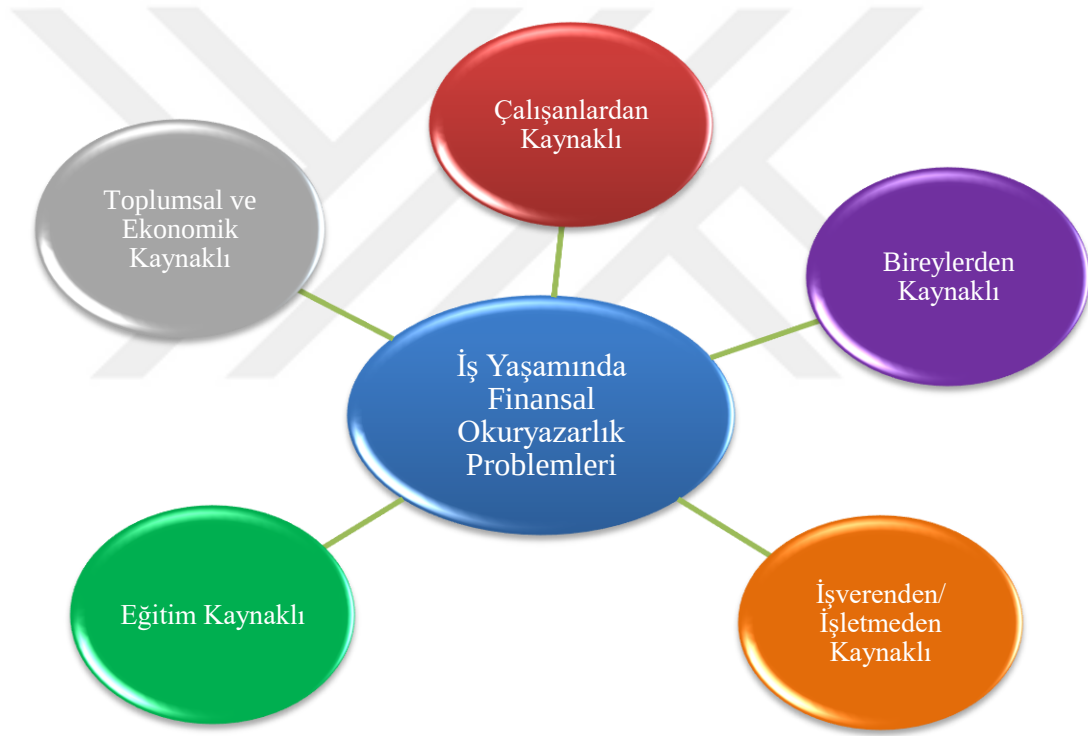
“İnsanlar ya ihtiyaç duyarlar ya da merak ederler. Buna yönelirler ama son dönem özellikle ekonomik şeylerden dolayı hareketlerden dolayı da bazı şeyler zaten süreç içerisinde öğrenebiliyorsunuz. Mesela bas etkisi nedir? Bas etkisini ben yeni öğrendim. Biraz da hayatla daha doğrusu ilişkili.”

Restaurant sahibi Halil Bey “günlük yaşamda finans” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendimi geliştirmek için internetten, ondan sonra ekonomiyi ve finansı yakından takip eden kişilerden destek ve bilgi alarak bu alanla alakalı yatırımlarımı bu şekilde yardım alarak yapıyorum. İnternette uzmanlardan takip ediyoruz ve onlardan aynı zamanda telefonda destek de alıyorum. Buna istinaden de yatırımlarımı gerçekleştiriyorum.”

İş insanlarının iş yaşamında finansal okuryazarlık problemlerine ilişkin görüşleri Şekil 21’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 21. İş İnsanlarının İş Yaşamında Finansal Okuryazarlık Problemleri Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 21’de de görüldüğü gibi iş insanlarının “iş yaşamında karşılaştıkları finansal okuryazarlık problemleri” temasına ilişkin görüşleri beş alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Çalışanlardan kaynaklı problemler, bireylerden kaynaklı problemler, işverenlerden/ işletmeden kaynaklı problemler, eğitim kaynaklı problemler ve toplumsal ve ekonomik kaynaklı problemlerdir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. İş İnsanlarının İş Yaşamında Finansal Okuryazarlık Problemlerine İlişkin Görüşleri

Çalışanlardan kaynaklı problemler	Yeni mezunların işi bilmemesi
	Yeni mezunların yorulmak istemeyerek işi masa başı olarak görmeleri
	Yönetici ve çalışanlar arasındaki iletişim sorunları
	Çalışanlar arasındaki iletişim sorunları
	Sahip oldukları bilgiyi beceriye dönüştürememe
	Bilgi eksikliği
	Baskın davranış biçimine sahip birden fazla çalışanın olması
Bireylerden kaynaklı problemler	Geleceğe yönelik öngörülerde bulunmama
	İhtiyaç olmadan kredi çekme
	Başkalarının yaşamına özenme
	Finansal okuryazarlığa uzak olma
	Finansal okuryazarlığı yanlış algılama
	Farklı etkenlere (insanlar, sosyal medya, reklamlar...vb) açık olma
	Doğru kaynaktan doğru bilgi edinmeme
	Önyargılı olma
	Kendini geliştirememe
	Taksitle ödemeyi yanlış algılama
	Savurgan ve lükse düşkün olma
	Ticari ilişkilerde birbirine güven vermeme
	Fazla para kazanma isteği
	Liyakatsızlık
İşverenden ve İşletmeden kaynaklı problemler	İş deneyimi olmayan kişilere şans vermeme
	İşe alımı zorlaştırma (askerlik, ehliyet şartı)
	Personelle ilgilenmeme
	Çalışanın görüşlerini ve önerilerini dikkate almama
	İşletmenin gerilemesi/ İşini büyütememe
	Zarar ya da iflas etme
	İşletmelerde kurumsallığın olmaması
	Geleceğe dönük faizli borçlanma
	Risk almama
	Bütçesini ayarlayamama
	Maliyet cetvellerini sürekli yenilememe
	Gelirini yatırıma dönüştürmeyi bilmeme
	Nitelikli insan çalıştıramama ve çalışan kişiyi geliştirememe
	Bilmediği yatırım araçlarını (Kripto para...vb.) kullanma
	Finansal önlemleri almama
	Bilinçsiz kişilerin yatırım tavsiyelerine uyma
	Aynı kişilerle ticaret yapma
	Haksız ve sürekli fiyat arttırma/komisyon alma
	Çalışana adil ücret vermeme
	Bütün sermayeyi yatırıma ayırma
	Kalifiye eleman olmamasından dolayı finans kriterini ölçüt olarak almama
	İşletmenin zararı ya da batmasının ülke açısından kaybı (çarpan etkisi)
	İş yaşamının dışarıdan görüldüğü gibi kadar kolay olmaması
Eğitim kaynaklı problemler	Eğitimin teorikte kalması/uygulama eksikliği
	Öğrenilen bilgilerin kullanılmaması ve unutulması
	Ezbere eğitimin olması
	İşi bilmeyen kişilerin eğitim vermesi
	İşi bilmeyen kişilerin işin başında olması
	Eğitimde nicelik fazlalığına karşın nitelik eksikliği
	İlkokulda finans eğitiminin yeterli verilmemesi
	Okulda öğrenilenle iş yaşamının farklı olması
	Akademik başarı ile iş yaşamı başarısının doğru orantılı olmaması
	Para yönetiminin soru ve kitaplarla öğretilmeye çalışılması
	Devlet kurumlarına KPSS puanları ile işe alma, başka bir ölçüt kullanmama

Tablo 20. (Devam) İş İnsanlarının İş Yaşamında Finansal Okuryazarlık Problemlerine İlişkin Görüşleri

Toplumsal ve ekonomik kaynaklı problemler	Sosyal bunalımlar, aile çatışması ve nesil çatışmasının artması
	Tüketim toplumu haline gelme
	Dolandırıcılığın artması
	Tüketimi özendiren medya
	İşsizlik sorunu
	Ekonomik kırılganlık/fiyat değişimi
	Finansal belirsizlik
	Küresel gelişmelerden olumlu veya olumsuz olarak etkilenme
	Küresel gelişmelerden insanların güvendiği yatırım araçlarının (borsa, kripto para, altın, gümüş) etkilenmesi
	İşletmelerin denetlenmemesi
	Ev ve araba alamama
	Kendi mesleği dışında iş yapma
	Teknolojinin sektörler üzerindeki etkisi

Tablo 20’de de görüldüğü gibi “iş yaşamında finansal okuryazarlık problemleri” teması altında “Çalışanlardan kaynaklı problemler, bireylerden kaynaklı problemler, işverenden/ işletmeden kaynaklı problemler, eğitim kaynaklı problemler ve toplumsal/ekonomik kaynaklı problemler” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde iş insanları, iş yaşamında karşılaştıkları problemlerin en fazla işveren/işletmeden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra iş insanları, iş yaşamında toplumsal/ekonomik kaynaklı ve bireylerden kaynaklı problemlerin olduğunu söylemişlerdir. Son olarak iş yaşamında karşılaşılan problemlerin eğitim kaynaklı ve çalışan kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum iş insanlarının iş yaşamında karşılaştıkları finansal okuryazarlık problemlerinin birçok nedenden kaynaklı olduğu biçiminde yorumlanabilir. Bu problem nedenleri ise en fazla işveren ve işletme kaynaklı olduğu sonra sırasıyla ekonomik/toplumsal kaynaklı ve bireylerden kaynaklı ve eğitim kaynaklı son olarak da çalışanlardan kaynaklı problemlerin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “çalışanlardan kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Yeni mezun arkadaşlarda gözlemlediğim kadarıyla işi sadece masa başı sanıyorlar, işi bitirip o eğitim alıp başladıkları zaman hemen bir masa gelecek önlerine işe başlayacaklar. Ama birazcık o toza batmak, birazcık işin içine girmek lazım. O hamurla yoğrulmadan o iş olmuyor bence.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “çalışanlardan kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Siz onunla aynı dili konuşmanız gerekiyor. Siz konuşurken o kişinin bunu algılaması gerekiyor. Siz ona geçen senenin bütçesine göre bu senenin bütçesi nasıl olur, ne biter, bunu planlayalım dediğinizde bundan bir şey çıkarması gerekiyor. Kâr-zarar olayına girdiğimizde bunu anlaması gerekiyor. Bölüm bazlı bir maliyet hesaplaması yapalım dediğinde bundan bir şeyler anlaması gerekiyor.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “çalışanlardan kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İki personel arasında bir sıkıntı var diyelim. Bu sıkıntı sadece nasıl, çok basit bir sıkıntı, çok temel bir sıkıntı. Siz bunları çağırıp yüz yüze konuşarak bunu bir an önce çözmeniz lazım çözmediğiniz zaman bunlar büyüyecektir. Nasıl büyüyecektir? Artık birbirlerinin davranışlarına normal davranışlarına da farklı anlam yükleyeceklerdir. Bugün birbirinden gıcık olan insanlar yarın bir laf kavgasına dönüşür. Laf kavgası artık fiziksel olarak birbirlerine müdahaleye dönüşür. Sonra mahkemeye döner. Sizin burada çalışma barışınızı da çözer.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “bireylerden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Benim gelirim neyse ben ona göre harcamam lazım. Ama şimdi buna göre çocuğum hala en zengin insanların çocuğu gibi yaşamaya kalkarsa. Aynı şeyleri isterse bunun yolu da eğitimden geçiyor. Evet, şartlar böyle ama bu aşırı reklam diyelim. Şimdi televizyon, sosyal medya, reklamlar, tüm toplumu bir tüketim toplumu haline getirdi. Bunların çocukları ne yapıyor işte herkes tatile gidiyor. Bizim de gitmemiz lazım diyor. Tamam, senin maddi durumun iyiye git kardeşim elbette ama iyi değil gitmek istiyor.”

Yine özel okul yöneticisi Mahir Bey “bireylerden kaynaklı problemler” alt temasında:

“Afyon nasıl? Binlerce insan çocuk çoluk arabalar yer bulamıyorsunuz. Bunların çoğunun gerçekten ihtiyacı yok, sosyal gezmek için giden var ama gelirine göre bir gider planlaması lazım. Olmuyor işte, kredi çekiyor falan bankadan kredi alıp tatile gidiyor.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “bireylerden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Daha önce Karaman bölgesinde bir ocak sahibi mermerci bir arkadaşımız ama bu konuda yetkin olmadığı çok açık belli olan birisi. Daha ilk defa tanışıyoruz gittik ocağına işte taş alacağız, şimdi orada insanlarla bir karşılaşma, onlarla bir karşılama ilk tanışma sonuçta bu ortada büyük bir ticari ilişki olacak. Çünkü bizim ilk izlenim, bizim sektörde bile dönen rakamlar biraz yüksek meblağlar olacak hani onunla karşılaştığımızda onunla bir karşı karşıya geldik işte bir konuşmalar, tavırlar.”

Avukat Tamer Bey “bireylerden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ekonomik durumun bu telefonu almaya müsait değil ama almak istiyorsun. Bunun ayarını yapabilmen. Tasarruf edebilmeyi öğrenmen lazım. Gelirinle giderinle orantılı olarak ayarlayabilmen lazım. Şu toplulukta şu var, taksitle alıyorum, nasıl olsa taksitle ödeniyor. Taksiti başkası gelipte ödüyormuş gibi düşünüyor insanlar.”

Özel okul yöneticisi Latif Bey “bireylerden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Yani biz Türk toplumu olarak bu konuda çok fazla kendimizi geliştirdiğimizi düşünmüyorum. Daha çok yorumcuların, haber sitelerindeki yorumcuların ve spekülasyon haberler de olabiliyor bunlar. Yani doğru kaynaktan doğru bilgiyi edinemiyorsanız dolayısıyla yanlış yönlendirmeler ön yargılı yönlendirmeler olabiliyor.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “işverenden/işletmeden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ahabap çavuş ilişkisi basit bir ilişki olduğunu fark ettim. Bu da yakın çevrede işe almalar oluyor diyebiliriz. Bakıyorsunuz en üst yönetici kuzeni hiçbir finansal bilgisi, finansal okuryazarlığı da yok o koltuğa oturmuş, onun altındaki muhasebeciler onun eksikliğini kapatmak için oradaki diğer alt yöneticiler uğraşıp duruyor.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “işverenden/işletmeden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Biz de geçen hafta öğretmen aldık. Hangi okulu bitirdiğine bakmıyoruz. Önce Cv’ye bakıyoruz. Cv’deki iş tecrübesi kısmına bakıyoruz çünkü stajyer yetiştirmek. Gerçi belki özel sektörde gençlerin hakkı yenmiş oluyor burada ama şey buna müsait değil. Şimdi birisinin alıp stajyer yetiştireceksin ona 1-2 sene, 3 sene zaman harcayacaksın, para harcayacaksın.”

Avukat Tamer Bey “işverenden/işletmeden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Dışarıdan baktığınız zaman her işletme kendisine göre çok güzel paralar kazanıyor, zannediyorsun ama onun yaptığı işi kendim yapayım diye düşünüyorsunuz, alıyorsunuz, bir yer tutuyorsunuz, yapmaya çalışıyorsunuz, elinizde patlıyor, neden? O işletme nasıl işletilir onu bilmiyorsunuz. Finansınızı hesap etmiyorsunuz, o adamın her kazandığını net karı gibi görüyorsunuz.”

Restaurant sahibi Mustafa Bey “işverenden/işletmeden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bütçesini, para durumunu ayarlayamaz. Gelir gider tablosunu denk yapamaz. Ondan sonra maliyet cetvellerinde sürekli yenilemiyordur. Mesela bir şeylere zam geliyordur ama fiyat listemiz belli diye aynı fiyatlardan gidiyor olabilir. Çünkü bazı maliyet hesapları bile bizde çok farklı farklıdır. Mesela ham madde, işletme gideri vs. görünmeyen gider diye bir şey vardır biz de. Onun çarpımları düzgün yapamazsan düzgün fiyat çıkartamazsın. Mesela bir pastayı biz burada 70 liraya mal ediyoruz. Kimi firmada pastayı 70 liraya satıyor. İmkânı yok, sonra bakıyorsun o adam batmış. Ne demek bu bütçeyi hesaplayamamış.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “işverenden/işletmeden kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bir fabrika kuruyorsunuz bir sürü çalışan var, bir sürü siz oraya yatırım yapıyorsunuz. Sonra bu fabrikanın işleyişiyle alakalı finansal takibiniz yeterli olmadığı için bir süre sonra işte gelen ham maddenin, nakliyenin maliyeti artıyor. Asgari ücretle işçinin maliyeti artıyor derken maliyetler ciddi anlamda artarken, aslında siz kar ettiğinizi düşünüyorsunuz ama değerlendirdiğiniz zaman kâr etmediğinizi anlıyorsunuz. Kar etmeyince ne oluyor, o yatırımdan vazgeçiyorsunuz? Bu ne demek? Bir sürü işsiz insan ve bir sürü yatırımın çöpe atılması demek.”

Otel müdürü Birol Bey “eğitim kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“En büyük eksiklik dört yıl boyunca adam okuyor okuyor. Evet, ama tecrübe yok yani okuduğunu deneyimleyemiyor. Deneyimleyemediği için uygulamıyor ve belli bir süreden sonra unutuyor. Yani okuduğu işte turizm otelcilik. Adam aşçılık okuyor istediği kadar okusun abi yemek yapmasını bilemedikten sonra o mutfakta şey ne olur? Onun gibi bir şey yani bu. Evet, sen pastayı kağıtta şak şak tarifi var, hadi gel de bir pişir bakalım. Pişir, öyle kitaptaki gibi olacak mı?”

Avukat Şahin Bey “eğitim kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu işi işin ehli olan insanlar vermelidir ama bununla beraber de yaptım oldu mantığında da olmaması gerekir. Bu eğitimler verilirken de sindirilmeli okullarda öğretilmelidir. Ezberden ziyade ya bu iş böyle oldu tamam değil. Bu işin okullarında bu iş öğretilmelidir. Mesele Türkiye geneline baktığında ekonomiyle ilgili 4-5 tane üniversitenin haricinde Türkiye'nin üniversitelerinde ekonomi bölümü veya iktisat bölümü, işletme bölümü hep aynı statüdedir.”

Avukat Tamer Bey “eğitim kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Mesela çocuklara paraları öğretiyorsun. Çocuklar kavram bilmiyor, para kavramını öğretmiyorsun. Bu 50 kuruş. Bundan 150 tane çocuğa 25 kuruştan ne bileyim işte 5 liradan şunu aldım, 5 kuruş arttı öğreteceğine çocuğa başka bir şey öğret. Yani bunu pratiğe dökerek öğretmeye çalış. Çocuk onu uygulayamadıktan sonra istediğin kadar çocuğa binlerce parayla yeni bir test çözdür. Öğrenebilir mi sence? Çocuğa gerçek olarak parayı verip bak çocuğum bu 50 kuruş gittin atıyorum, kantine indir. Bundan işte bir tane lolipop aldın. 25 kuruş kaç paran kaldı burada onu işaretle demelisin. Çocuk da gerçekten böyle aldım, götürdüm, kafada kurmalı, sen çocuğa orada olmayan hayali şeyler öğretiyorsun, üç ile dördü birleştiriyor, iki ile üçü birleştiriyor, havada kalıyor.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “eğitim kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Türkiye derecesi yapan okul birincileri bunlar birinci olmuş ama. Acaba üniversiteye gitmişler mi gittikten sonra ne olmuşlar? Sınav başarıları %100, hayat başarıları %23'tü benim kullandığım. Bu okuldaki sınav sisteminde bu eğitim sisteminde derece yapan çocuklar. Matematiği full yapmış ama hayat başarıları öyle değil.”

Avukat Tamer Bey “ekonomik ve toplumsal kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Küresel olarak bir yerde olandan etkileniyoruz ülke olarak. Biz kırılğan bir ekonomi olduğu için kendi ayakları üzerinde durmadığı için sürekli böyle gündemdeki şeyler mutlaka olumsuz olarak etkiliyor. Olumlu yönde kiler aynı olumlu etkiyi yaratmıyor. Olumsuz bir belki %20, %30 kaybettiriyor ama olumlu bir şeyler olduğu zaman aynı şekilde %10, %20 yansıtmıyor insanlara düşük bir oranda yansıyor. Bizler biraz toplum olarak böyle fazla savurganız, ihtiyacımız olmayan şeyleri almayı hiçbir zaman kullanmayacağımız şeyleri almayı çok severiz böyle, onun önüne geçmek gerekir.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “ekonomik ve toplumsal kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Üretmeden tüketen toplum haline getirildik, ürettiği kadar tüketme dengesi kurulduğu zaman zaten sosyal adalette sağlanır, sosyal barış da sağlanır. Ama üretmeden tüketme yolunu seçen ve bunu özenti haline getiren toplumları maalesef sosyal bunalımların eşiğine geliyor. Aile çatışmasından nesil çatışması oluyor, her şeyi etkiliyor.”

Restaurant sahibi Halil Bey “ekonomik ve toplumsal kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Günümüzde teknolojiyle birlikte birçok sektörde değişikliğe uğruyoruz bazı sektörler yeni çıkıyor ilerliyor. Bazı sektörler tamamen batıyor, kapanıyor. O yüzden bazı kitaplarda hani yılların vermiş olduğu bilgilerle değil de bu finansal eğitimde öğrencilerimize güncel belirli sektörlerde belirli iş insanlarıyla bilgi alışverişi yapılarak güncel kitaplarla bilgi verilmesinin doğru olduğunu düşünüyorum.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “ekonomik ve toplumsal kaynaklı problemler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Eğer bir devlet memurluğu veya akademik kariyer mecburiyeti istemeyen sektörlerdeki Türkiye’de mezun olunan okullardan kendi branşında iş yapan çok az sayıda insan var. Hep kendi branşının dışında işler yapıyor. Özel bir iki, doktorluk, öğretmenlik dışında bugün çok eğitim fakültesi öğrencisi ne yapıyor? Polis oluyor veya çok farklı okullardan mezun olanlar işle alakası olmayan meslekleri yapıyor. Ben şu an bir sigorta sektöründeyim, benim elemanım. Gıda teknikerliğinden mezun Afyon gıda teknikerliğinden mezun ama sigortacılık yapıyor.”

İş insanlarının finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçelerine ilişkin görüşleri Şekil 22’de şu şekilde verilmiştir:

Şekil 22. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Öz Yeterlikleri ve Gerekçeleri Temasına İlişkin Görüşleri

Finansal

Okuryazarlık Öz

yeterliklerine

İlişkin Görüşler ve

Gerekçeleri

Şekil 22’de de görüldüğü gibi iş insanlarının “finansal okuryazarlık öz yeterlikleri ve gerekçeleri” temasına ilişkin görüşleri iki alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “alt ve ortadır.” İş insanları kendilerini finansal okuryazarlık konusunda “alt ve orta düzeyde” görmektedirler. İş insanları finansal okuryazarlık konusundaki düzeylerinin gerekçelerini aşağıda Tablo 21’de şu şekilde açıklamışlardır.

Tablo 21. İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Öz Yeterlikleri ve Gerekçelerine İlişkin Görüşleri

Finansal Okuryazarlık Öz yeterlik düzeyine ilişkin görüş	Gerekçe
Alt	Doğru bütçeyi yapamama
	Finansal okuryazarlığın yeni bir terminoloji ve spesifik bir konu olması
	Finansal okuryazarlığı eğitim hayatında görmeme
	Eğitimin teoride kalması hayatta uygulayamama
	Kendini geliştirmeye çalışma
Orta	Eğitim/bilgi ve tecrübe eksikliği
	Deneme/yanılma ile bilgilenmeye çalışma
	Bilinçsiz olma

Tablo 21. (Devam) İş İnsanlarının Finansal Okuryazarlık Öz Yeterlikleri ve Gerekçelerine İlişkin Görüşleri

Orta	Aylık gelirin değişebilmesi
	Finansla ilgili bir birimde çalışmama
	Finansal alan yazının çok geniş olması
	Finansal konuların dinamik ve değişken olması
	Kendini yeterli görmeme ve geliştirme isteği
	Akademik bilgiye yönelip uygulamayı ihmal etme
	Uygulamaya yönelip akademik bilgiyi ihmal etme
	Ticari olarak işletmeyi yönetme/sürdürebilme
	Farklı alanlarda eğitim alma ve farklı sektörlerde çalışma
	Giderlerini kontrol ederek satış politikasını gözden geçirme
	İş tecrübesine sahip olma
	Katıldığı eğitimlerle sertifikalar alma
	Doğru iş/yatırım yapma

Tablo 21’de de görüldüğü gibi iş insanların “finansal okuryazarlık öz yeterlikleri ve gerekçeleri” teması altında “Alt ve orta” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “orta”, alt temasında yer aldığı görülmektedir. İş insanların çoğu (f=10, %76,9) finansal okuryazarlık konusunda kendilerini “orta” düzeyde gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durum iş insanların finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin kendilerini bu konuda tam olarak yeterli görmedikleri ve gelişime açık oldukları biçiminde yorumlanabilir. İş insanların bir kısmı da (f=3, %23,1) kendini “alt” düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu durum çok az iş insanının kendini finansal okuryazarlık öz yeterliği konusunda yetersiz gördüğü ya da eksik yönlerinin olduğu biçiminde yorumlanabilir. Ayrıca farklı sektörlerden ve alanında başarılı olan 13 iş insanı ile yapılan görüşmelerden hiçbir iş insanı finansal okuryazarlık öz yeterlik konusunda kendini üst düzey olarak görmediğini belirtmişlerdir. Bu durum dikkat çekicidir. Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “alt” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Alt düzeyde diyebilirim açıkçası. O da herhalde doğru bir bütçeyi yapamadığım için diyelim, çok doğru bir bütçeyi yapabilseydim. Gerçekten finansal okuryazarlık konusunda böyle çok yetkin olduğumu düşünseydim bütçeyi de doğru yapabilirdim diye düşünüyorum. Ben 90 mezunuyum. O dönemlerde benim finansal okuryazarlık diye bir terminoloji çok hatırlamıyorum. Bu yeni bir durum, bu çok yeni bir terminoloji dediğim gibi böyle ekonomi dersleri aldık ama böyle spesifik olarak finansal okuryazarlık değildi.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “alt” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben kendimi alt düzey görüyorum, inan senin dediğin dünyayla alakam yok biz 8-10 yıldır buradayız. Ekonomiyle pek şeyimiz bağımız yok ama şöyle patron topladığı topladığımız zaman bak hocam gelir bu, gider bu diyor bize gösteriyor. Ne yapmamız lazım? Oradan ders çıkıyoruz ha işte maaşlar şöyle, gelirler böyle bir şey yapıyoruz.”

Özel okul yöneticisi Latif Bey “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “alt” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Alt ve orta arasında görüyorum, çok vasat olduğumu düşünmüyorum ama bu konuda da iyi olduğumu düşünmüyorum. Çünkü somut bir eğitim almadım bununla ilgili tamamen işte kendi kişisel gelişimimle ya da kendi ilgilimle oluşturduğum bilgilerim var.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Orta düzeyde üst düzey asla değil. Çünkü birincisi şöyle aldığım eğitim benim finansal bir eğitim değil, ben tamamen tıbbi eğitim aldım. Onun üzerine belki bir işletme okuyabilirdim belki bir işletme yönetimi gibi bir şey yapabilirdik. Ben bir yüksek lisans sayılabilecek sonradan onu işte sadece sertifikalandırdılar bir eğitim gördüm ama bence yeterli değil ama ben biraz kendimi geliştirerek işte çalıştığım zaman okuyarak tecrübeyle o şekilde donanmaya çalıştım.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Kendimi ben alt veya orta görürüm hep, vasat veya vasat altında görürüm. Sadece finansal anlamda değil, her anlamda böyle görürüm. O birazcık benim yaklaşımından kaynaklı. Öyle görmeliyim ki hani ben oldum dememeliyim. Ben oldum dediğim zaman hata yaparım zaten kendinizi geliştirmeniz açısından da galiba. Bir kendimizi geliştirmek açısından ikincisi zaten literatür derya deniz. Hani finansal konularda zaten dinamik bir süreç, sürekli değişiyor.”

Restaurant sahibi Halil Bey “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

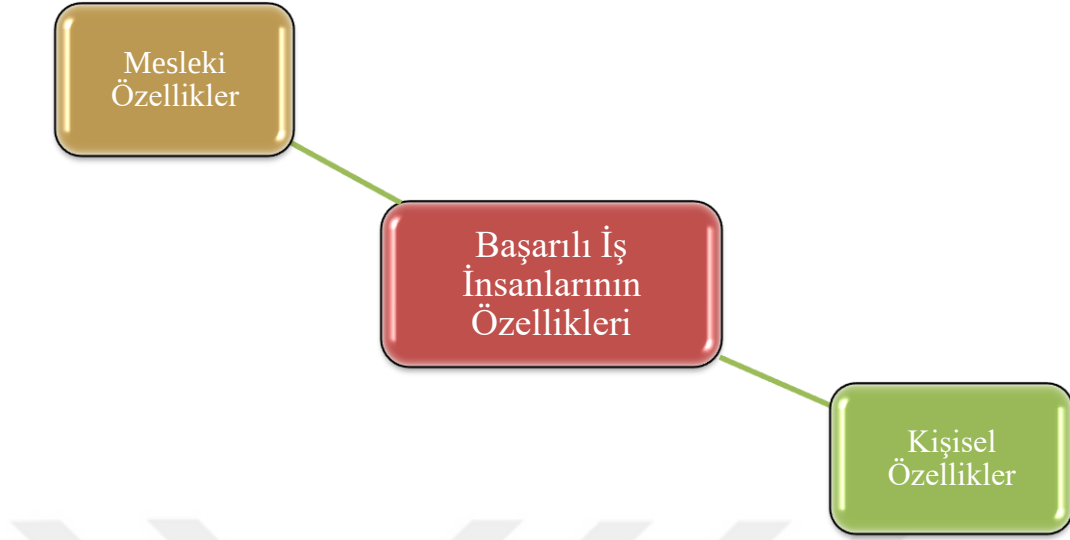
“Orta düzey diyebiliriz. Çünkü bu işin uzmanları, hem sektörel olarak hem finansal olarak hem yaşça, hem yılca bizden daha tecrübeliler. Onları da takip ederek kendimizi üst seviyeye çıkarmak için uğraşıyoruz. Ha kendi alanımızda üst olmak için tabii ki de bir yol kat ediyoruz. Belki de bu yolda ilerliyoruz ancak en iyiyiz demek hiçbir zaman doğru değil benim nazarıma her zaman en iyi olmak için çabalamakta fayda var.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “finansal okuryazarlık öz yeterlik” konusunda kendini “orta” düzeyde görmekte ve bunun gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu konuda çok fazla üniversite eğitimi alsam da farklı yönlerde en fazla orta derecem desem yeridir. İngilizce işletme fakültesi mezunu olmamın farkı var. Birkaç sene de olsa, 2 sene de olsa bankacılık ve finans okumamın farkı var. Bankacılık, o da bir etkili yani. Bir de başka sektörlerde çalışmanızın tecrübeye etkisi var. Çok farklı iş sektörleri ise çok farklı bakış açısı katıyor. İnşaat sektörü, mermer sektörü, otomotiv sektörü, gıda üzerine ticaret, eğlence sektörü, hizmet sektörü bambaşka bir şey.”

İş insanlarının başarılı iş insanlarının özelliklerine ilişkin görüşleri Şekil 23’te şu şekilde verilmiştir:

Şekil 23. İş İnsanlarının Başarılı İş İnsanın Özellikleri Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 23’te de görüldüğü gibi iş insanların “başarılı iş insanının özellikleri” temasına ilişkin görüşleri iki alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar; “Mesleki özellikler ve kişisel özelliklerdir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. İş İnsanlarının Başarılı İş İnsanın Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Mesleki Özellikler	Ekonomiyi iyi yönetme
	Doğru işi yapma
	Sevdiği işi yapma
	Sermayenin hepsini yatırıma ayırmama
	İşine sahip çıkma
	Başarılı kişileri/sektörleri/işletmeleri takip etme
	Bütün koşulları(borç, iş potansiyeli) değerlendirme
	Doğru zamanda doğru yerde olma ve doğru karar verme
	Doğru iş planı yapma/doğru yatırım kararları alma
	Çalışanlarını ölçülü çalıştırma
	Beyin fırtınası yapma
	Risk alma/riski yönetme
	Gelir gider hesabını iyi yapma
	Yeni projeler üretmek işletmesini güncelleme
	Benzer örnekleri inceleme ve daha iyi olma
	Yapacağı yatırımla ilgili istişare etme, danışma
	Kaynak/insan kaynağı yönetimi
	İstihdamı arttırarak maksimum verim elde etme
	Aldığı eğitimi bilgi ve tecrübesi ile birleştirme
	Kriz yönetimi ve şartlara göre önlemini alma
	Çağa ayak uydurma
	Tecrübe ve bilgi paylaşımı yapma
	İşe alımda liyakatı gözetme
	Raporları ve verileri iyi analiz etme/değerlendirme yapma
	Yaptığı işte sürdürülebilir olma

Tablo 22. (Devam) İş İnsanlarının Başarılı İş İnsanın Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Kişisel Özellikler	Bilgi birikimine sahip olma
	Rol/model olma
	Disiplinli olma (planlı, çalışma saatlerine uyum, zaman yönetimi)
	Sakin/güler yüzlü olma
	İşkolik olma (iş, hayatında ön planda olması)
	Öngörülü olma
	Gerektiğinde geri adım atma, özür dileme
	Rasyonel olma, sınırlılıklarını bilme
	Empati kurma
	Problemi başkasında değil kendinde görme
	Sabretme, tahammül gösterme
	Bencil olmama
	Güvenilir olma ve güven verme
	Saygı ve sevgi/insana ve tecrübeye saygı gösterme
	Cesaretli olma
	Karakterli olma (güvenilir, dürüst, ahlaklı, temiz, titiz ve yalan söylememe)
	Çalışkan olma/emek verme
	İşine, kurumuna ve kendine saygı duyma
	Hiyerarşik yapıyı bilme ve saygı gösterme
	Yaptığın işi inanarak yapma
	Vizyon sahibi olma
	İyi bir gözlemci olma
	Çalışanına iyi davranma/iyi iletişim kurma/iletişimi koparmama
	İlkelerinden taviz vermeme
	Özgüvenli olma
	Kendini yenileme/geliştirme/atılım yapma/yerinde durmama
	Birikim yapma

Tablo 22’de de görüldüğü gibi iş insanların “başarılı iş insanının özellikleri” teması altında “Mesleki özellikler ve kişisel özellikler” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde başarılı iş insanların “kişilik özellikleri” alt temasının daha fazla olduğu görülmektedir. Yine başarılı iş insanların “mesleki özellikleri” alt temasının da fazla olduğu görülmektedir. Bu durum iş insanların, iş yaşamında başarılı olmak için mesleki bilgi ve tecrübelerinin önemli olduğu ancak yeterli olmayacağı, bunun yanında başarılı olmak için iş insanların kişisel birtakım özelliklere de sahip olması gerektiği biçiminde yorumlanabilir. Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Başarılı bir iş insanı olmak için iyi bir gözlemci olmak gerekiyor. Dünyadaki ve ülkedeki değişimleri ve gelişmeleri de yakından takip etmek gerekiyor, işte doğru iş filan onların doğrultusundan doğru iş planları, onları yapmaları işte kendinizi işte firmanızı da güncellenmeniz gerekiyor. Çünkü bilgi çağında olduğumuz için bilgi o kadar hızlı değişiyor ki sizin de kendinizi sürekli güncellenmeniz gerekiyor. Gözlemcilik derken doğru gözlemleyebilirsiniz. O gelecek değişimleri önceden okuyabilirsiniz. Kendinizi o öngörülerde bulunabilirsiniz. Kendinizi ona göre güncellerseniz çağa ayak uydurarak.”

Mermer fabrikası sahibi Cevat Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“İleriye dönük kendilerini her zaman bir garantiye almaya çalışmalı bence bir iş insanı. Yaptığı işler borçlanmaları, ondan sonra iş potansiyeli bunları değerlendirerek ona göre işlerini yapmalarını öneririm ve en en büyük şey her zaman işine sahip çıkmalıdır. Ben şöyle işte, ben artık iş insanı oldum, çalıştım işte bu noktalara geldik yok. Her zaman iş işimize biz sahip çıkarsak işte bize sahip çıkar. Severek yapmak çok önemli.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Risk almak lazım ama risk yönetimi de çok önemli. Riski yönetebilmek lazım. Ya hesabı kitabı iyi yapmak. Bir yerde bu riskleri yönetebilmek, öngörmek, planlı gitmek en önemli şu, tabii ki dünyadaki sizin yaptığınız iş sektöründe nasıl bir gelişim yapmışlar? O firmalar nasıl büyümüş? Bunların araştırılması bence çok önemli.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bir belgeselde kadın diyor ki, biz bu pastaneyi 151 yıldır işletiyoruz. Benim diyor ben dördüncü, beşinci nesilim diyor. Benden sonra da şu anda kızlarım çalışıyor diyor. 200-300 metrelik kuyruk var pastanenin önünde o kaliteyi tutturmanın en önemli yolu, istikrarlı bir mesleki devir yapmışlar nesilden nesile bu okuryazarlık bu oluyor.”

Avukat Tamer Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Çalışanıyla aran diyaloğun iyiye onlar senin için biraz daha fazla çalışırlar. Daha fazla emek harcarlar, sen onlara zulmedersen bağırıp çağırırsan hak ettiğinden daha düşük bir bedel ödersen ne kadar başarılı olursan ol, ne kadar finansal okuryazarlığın üst düzeyde olursa olsun geçici olursun.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu kaynak yönetimi zaten finans konumuz, finansal anlamda bütçe anlamında kaynak yönetimin yanında. Hani insan kaynağı yönetiminde de yani doğru işi doğru kişiye vermeniz gerekiyor. Bunu iyi elemine etmeniz gerekiyor. Çünkü demin söylediğim sahip olduğu tecrübe, alt yapı bu altyapıya göre bir o vizyona göre misyon vereceksiniz ki kişi. Maksimum verim elde edebilirsiniz. O yüzden kaynak yönetimi çok önemli.”

Hastane yöneticisi Ayla Hanım “kişisel özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Birincisi gerçekten disiplinli olmak, yani zaman kavramı açısından işe erken başlama, insanlarla ilişkiler konusunda çok sakın ve öngörülü olmak. Ama ben kendimi mesela biraz işkolik görüyorum. Gerçekten iş benim hayatımda çok ön planda. Eve gitsem dahi o işle ilgili bir şey varsa o hep böyle şöyle düşünün, bir iş insanıysanız işinize hep bir arka planda telefonunuzun arka planında bir program açık olur ve hep aynı öyle arka planda hep bir şeyler var. Siz çocuğunuzla sohbet ediyorsunuz, film izliyorsunuz, eşinizle konuşuyorsunuz falan ama arka plan hala çalışıyor öyle bir şey.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “kişisel özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Tecrübe, dürüstlük ve ilkelerinden taviz vermemek. İlkelerinden taviz vermemek karşındakine güven verir. Önce bilgi mutlaka tecrübe mutlaka ama ahlak en önemli şey kişilik kimlik, ahlak. Ahlak problemi var, görüyorsunuz da şu anda depremde gördüğümüz şeyde. Bu şekilde mutlaka çalışmak, hayaller planlı olmak, disiplin bilgi, tecrübe ama hepsinin önünde ahlak meselesi var.

Mutlaka çalışkan olman lazım, 8 saat değil 18 saat çalışman lazım bu iş disiplini hatta emek mutlaka gerekiyor.”

Otel müdürü Ali Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

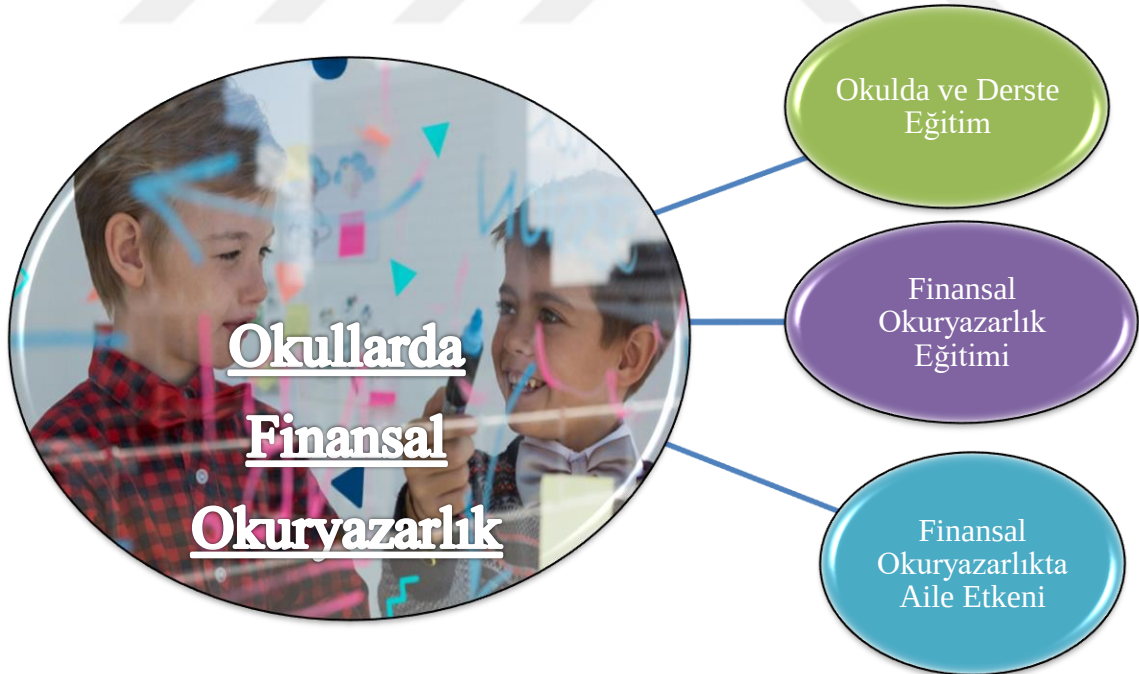
“İşine, kurumuna ve kendine saygısının olması gerekir. Öncelikle iyi bir karakter olması gerekiyor. Gerçekten bir iş hayatında bir iş yerinde başarılı olabilmeniz için disiplin çok önemli çalışma saatlerine uyumunuz, planlı gitmeniz, dakik olmanız ve gerçekten zaman yönetiminizin olması çok çok önemli. Saygı, sevgi unsurlarını, şirket içerisindeki hiyerarşik yapıyı çok iyi anlamlandırıyor olmamız gerekiyor. Bir de dediğim gibi hani çalıştığınız kurumu benimsemeniz çok önemli. Bencil olmayıp tamamını kapsayacak şekilde hareket etmeniz çok gerekiyor.”

Hastane yöneticisi Yusuf Bey “mesleki özellikler” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Rasyonel olacaksınız. Evet, hata yaptıysanız hatayı kabul edeceksiniz, geri adım atmaya bileceksiniz. Özür dileyemiyorsanız bile üzgünüm demeyi bileceksiniz. Personelinizin bilgisine saygı duyacaksınız. Rasyonelliğin bir diğer tarafı da sınırlılıklarınızı bileceksiniz. Duygusal olmayacaksınız ama şöyle tabii duygulardan da tamamen arınmak değil kastettiğimiz ama mümkün mertebe duygulardan uzak bir şekilde, profesyonel bir şekilde çalışacaksınız, akıllıca, gerçekçi ve profesyonel olacaksınız.”

İş insanlarının okullarda finansal okuryazarlığa ilişkin görüşleri Şekil 24’te şu şekilde verilmiştir:

Şekil 24. İş İnsanlarının Okullarda Finansal Okuryazarlık Faaliyetleri Temasına İlişkin Görüşleri

Şekil 24’te de görüldüğü gibi iş insanlarının “okullarda finansal okuryazarlık faaliyetleri” temasına ilişkin görüşleri üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

“Okullarda ve derste eğitim, finansal okuryazarlık eğitimi ve finansal okuryazarlıkta aile etkenidir.” Bu alt temaya ait kategoriler de aşağıda Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. İş İnsanlarının Okullarda Finansal Okuryazarlık Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Okulda ve Derste Eğitim	Derslerde görselleştirme, somutlaştırma yapma
	Öğrencilere kaliteli eğitim verme
	Her öğrenciye eşit eğitim fırsatı verme
	Derslerde somut örnekler/senaryolar sunma
	Öğrenciye bireysel özelliğine göre eğitim verme (tam öğrenme)
	Öğrenciler anladıklarından sonuç çıkarabilmeli
	Kalıcı öğretim ve oyunlaştırarak öğretim yapma
	Derslerde analogilere başvurma
	Derslerde ödüllendirme, pekiştirme verme
	Doğru bilgiye ulaşım yollarını öğretme
	Öğrencilerde gizil öğrenmeyi sağlama
	Rakamları kullanmayı öğretme
	Küçük yaşta eğitimin önemi ve öğrencinin geleceğini etkileme
	Başarılı iş insanların ekonomi tavsiyelerini anlatma ve kitaplarda yer verme
Finansal Okuryazarlık Eğitimi	Okullarda öğrencilere kazançlarını değerlendirme/yatırım araçlarını öğretme
	Finansal okuryazarlığı ders olarak tüm eğitim kademelerinde yer verme
	Finansal anlamda aynı dili kullanma
	Hayatın içinden/Ekonomik düşünmeyi geliştiren ve iyi ekonomilerden dersler verme
	Dünya ekonomilerini ve ülke ekonomisini takip etme
	Finansal okuryazarlıkla ilgili tüketim alışkanlığı edindirme
	Finansal okuryazarlıkla ilgili tüketim alışkanlığını değiştirtme
	Temel, yüzeysel ve ana hatlarıyla finansal bilgi verme
	Finansal okuryazarlıkla(tasarruf) ilgili ilkökulda temel ve farkındalık oluşturma
	Eğitimle birlikte vicdan/ahlak olarak finansal okuryazarlığın önemini kavratma
Finansal Okuryazarlık Eğitimi	Bilinçli/Etkili eğitim verme (riskler neler, olası zararlar, fırsatlar)
	Finansal eğitime matematik ve Türkçe gibi önem verme
	Kitaplarda yeni çıkan sektörlerle ilgili öğrencileri bilgilendirme
	Köy enstitüleri zamanındaki ev ekonomisi dersinin günümüzde de okutma
	Finansla ilgili temel parametreleri bilme
	Proje hazırlatma, analiz ettirme
	Restoranda çalıştırma ve maaş verme
	Meslek liselerinde olduğu gibi staj eğitimine yer verme
	Excel eğitimleri, raporlamalar, istatistik veriler, korelasyonlar yaparak öğrencilerin zihinlerini geliştirme
	Çocuğu okul tatillerinde küçük yaşta çıraklığa verme ve hayatın zorluğunu öğrenme
	Mantık yürütme, bilgileri anlamlandırma ve kullanma
	Analiz/istatistik analiz yapabilme
	Üniversitelere başarılı iş insanlarını çağırıp konferans/sempozyum/söyleşi verdirme
	Öğrenciye bir hafta boyunca evin bütçesini yönetme görevi verme
	Öğrenciye harçlığını idareli kullanmayı öğretme
Finansal Okuryazarlıkta Aile Etkeni	Ailenin eğitim durumu/düzeyi
	Ailenin ekonomik alışkanlıkları/tutumları
	Ailenin çocuğa eğitim vermesi
	Ailenin çocuklarını şımartması
	Ailenin en iyisini istemesi
	Ailenin tasarruf konusunda çocuğa örnek olmaması
	Ailenin çocuğunu kendi yetiştirme tarzında eğitmesi
	Ailenin çocuğa yeteri kadar harçlık vermesi/vermemesi
	Ailede verilmeyen ekonomi eğitiminin okul programlarında verilmesi

Tablo 23'te de görüldüğü gibi iş insanlarının “okullarda finansal okuryazarlık faaliyetleri” teması altında “Okulda ve derste eğitim, finansal okuryazarlık eğitimi ve finansal okuryazarlıkta aile etkeni” alt temalarına ulaşılmıştır. Alt temalar bağlamında elde edilen kategoriler incelendiğinde en fazla kategorinin “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasında yer aldığı görülmektedir. Daha sonra ise “okulda ve derste eğitim” alt temasında ve son olarak “finansal okuryazarlıkta aile etkeni” alt temasında kategorilerin olduğu görülmektedir. İş insanları, okullarda finansal okuryazarlık eğitiminin gerekli olduğunu belirtmişler ve bu eğitimle ilgili önerilerde bulunmuşlardır. Yine iş insanları, finansal okuryazarlıkta ailenin de etkisinin olduğunu belirtmişler ve son olarak da okullarda verilecek eğitimle ilgili önerilerde bulunmuşlardır. Bu durum iş insanlarının finansal okuryazarlık konusunda farkındalığının olduğu biçiminde yorumlanabilir. Hastane yöneticisi Yusuf Bey “okulda ve derste eğitim” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Yani bilinçli olacak, bilinçli öğrettiğiniz şeyi ezber değil de bilinçli olarak icabında uygulamalar da yaptırarak uygulamaya dönük yapacaksınız. Çok önemli bu yani tam öğrenmeye, birazcık onu yaklaştırmaya çalışıyorum ben onunla ilişkilendirerek söylemeye çalışıyorum. Çocuk o teorik bilgiyi pratiğe dökmeyi bilecek. O teorik bilgiyi pratiğe döktüreceksiniz. Somut örneklerle öğreteceksiniz, somut senaryolar sunacaksınız.”

Yine hastane yöneticisi Yusuf Bey bu konuda:

“Kişiye göre eğitim, kendine göre çıkaracak. Hani ben bunu söylediğim zaman pek çok arkadaşım bunun mümkün olmayacağını düşündü. Mümkün köy okullarında yapıldığına şahidim yaptım bizatihi mümkün yapıyor ama ne oluyor? Siz %100'e yönelik verim alıyorsunuz ama bakıyorsunuz birisi %90 ondan verim sağlıyor, birisi %10 sağlıyor olsun.”

Yine hastane yöneticisi Yusuf Bey bu konuda:

“Finansal anlamda çocuklara eğitim verirken bir uygulamaya dönük olmalı iki gerçek hayatla ilişkilendirmeliyiz. Üç olası riskler, fırsatlar bunlar neler? Bunları açık bir şekilde çocuğa sunmalıyız ve uygulama yaptırmalıyız. Yani uygulama yaptırırken de mümkünse buna hani yaş grubuna göre şeker mi vereceğiz, kağıt para mı yahut hani fiziksel olmayan para mı vereceğiz başka bir şey mi vereceğiz? Kar zarar, oyunlaştırarak yapabiliriz, yeri gelirse anojilere baş vurabiliriz.”

Özel okul yöneticisi Latif Bey “okulda ve derste eğitim” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Toplumda özellikle eğitimde bu konuların belli oranda çocuklara eğitim olarak verilmesi çocukların bu şekilde yetişmesi ve bunların en azından doğru bilgiye nasıl ulaşacağına, hangi kaynaklardan ulaşacağını biliyor olması bence önemli bir süreç olacaktır.”

Yine özel okul yöneticisi Latif Bey bu konuda:

“Çocuğa orada olmayan hayali şeyler öğretiyorsun, üç ile dördü birleştiriyor, iki ile üçü birleştiriyor, havada kalıyor. Kalması muhtemel şimdi çocuk bunlar 5 dakika sonra unutacak çıkacak dışarıya koşturacak oraya gidecek. Arkadaşı ittirecek, birinin saçından çekecek. Güzel güzel oturacak, anladın mı bunlar çocuk yani bunları başka türlü öğretemezsin. Oyun oynatarak öğretebilirsin.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Eskiden staj deniyordu işte meslek liseleri birinci sınıftan sonra genelde sahada tecrübe ediliyordu. Okuldaki bilgisini sahadaki bilgisiyle tamamlayıp mesleki tecrübe ediniliyordu. Bunun eğitimin her kademesinde akademik bilgiyi saha bilgisiyle bütünleştirmek lazım. Çocuk okul tatillerinde anasından babasından ayrı hiç olmazsa 8-10 saat gidecek çıraklıktan başlayarak hayatın zorluğunu öğrenecek.”

Mermer fabrikası sahibi Serhat Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Büyük iş adamlarının bir şekilde üniversiteye çağırarak onlarla söyleşiler yaparak onların kendini nasıl geliştirdiğini öğrenerek. Eğitimlerle, sempozyumlarla, iş insanlarının söyleşileriyle ve staj yaptırarak biraz daha işin içine sokarak yaparsak, eğitimimiz daha bence işlevsel hale gelebilir.”

Özel okul yöneticisi Latif Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ortaöğretim ve yükseköğretimde finans eğitimi verilmeli, ders olarak da olmalı. Çünkü hani bizim toplumumuz kendi ekonomisini yani insanlar önce bireysel olarak kendi ekonomisini yönetmeli. En azından temel değerleri biliyor olmalı, özellikle üniversite mezunu bir vatandaş. Ekonomiyle ilgili temel parametreleri, temel değerleri biliyor olmalı. Zaten önceden Köy Enstitüleri zamanında ev ekonomisi dersi varmış. Dolayısıyla zamanla yine ev ekonomisi dersi şeklinde değilse hani finans şeklinde finansal okuryazarlık şeklinde tekrar olması gerektiğini düşünüyorum.”

Avukat Şahin Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Türkiye birincileri ekonomi okuyor, şaşırırsın ya Türkiye birincisi adam ekonomi seçmiş, işletme seçmiş ama adamın seçtiği işletme mesela Kars işletme değil, Boğaziçi işletme, Bilkent burslu, Koç burslu, Sabancı burslu e niye böyle? Çünkü işte bu yerlerde bu işin sindire sindire bu işin ehli insanlar verdiğinden dolayı. O yüzden de aslında buralardan faydalanılması gerekir, işin ehli olan insanlardan faydalanılması gerektiği kanaatindeyim.”

Restaurant sahibi Halil Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben de işletme mezunuyum. İşim gereği de söyleyebilirim. Hani finans, finansal olarak yani hem parayı nasıl değerlendireceğimizi, hem ileride yapacağımız sektörle alakalı kazançlarımız ve gelen kazançlarımızı nerelerde değerlendireceğimizin en önemli eğitimi bence piyasaya çıkmadan önce okullardır. Okullarda eğer belirli iş insanlarının belirli yerlere gelmiş iş insanlarının bilgileri bu hani bu belirli sektörlerde ve yaptığı finansal yatırımlardaki başarısının nasıl olduğunun hani buralara nasıl geldiğinin bilgileri eğer belirli iş insanlarından fikir alınarak kitaplara ve gelecek nesillere öğretilirse daha olumlu olacağını düşünüyorum.”

Otel müdürü Ali Bey “finansal okuryazarlık eğitimi” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Pratiksel şeylere yönelilmesi gerektiğini düşünüyorum. Nasıl? Excel, raporlar oluşturarak, raporlamalar yaparak aslında öğrencilerin zihinlerini geliştirerek bu matematiği ortaya çıkarmalarını okul yıllarında sağlamamız lazım. Excel eğitimleri, raporlamalar, istatistiki veriler, korelasyonlar gibi gibi çeşitli şeylerle bunları harmanlayarak öğrencilerin zihninde bir şeyler yakmamız lazım okullar olarak. O temel bilgileri pratikte birleştirirsek okullardaki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini daha da ileri taşıyabiliriz”.

Sigorta acentesi sahibi Suna Hanım “finansal okuryazarlıkta aile etkeni” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Finansal okuryazarlık ya da işte tasarruf bilinci her ailede gelişmiş olmayabilir. O zaman o çocuklar ailede yoksa şöyle söyleyeyim, çocuklar işte 4-5 yaşına kadar ailede eğitim alıyorlar bu dönem çok önemli. Bireyin kişiliğinin %75’i, 4-5 yaşına kadar oluyor. Şimdi siz geri kalan %25’lik kısmı işte eğitimle, çevreyle tamamlanıyor, karakteri de o şekilde tanımlanıyor şimdi ailede bu eğitimi alamıyorsa bir çocuk. İşte okulda tamamlanacak. O yüzden işte finansal okuryazarlık gibi işte tüketim alışkanlığı edinmeleri gibi okul müfredatında olması faydalı olacaktır.”

Özel okul yöneticisi Mahir Bey “finansal okuryazarlıkta aile etkeni” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Bu çocuklara eğitim verilmesi lazım. Belki ilkokuldan, ortaokuldan itibaren mutlaka bu dersler verilmeli, üretmek ve ölçülü tüketmek sonra bu aşırı tüketim hastalığı daha bir şey eskimeden telefon telefon alınıyor. Bu eğitimcilerin çok düşünmesi gereken bir şey tabii aile aile de bilgisi var. Ben gelirim neyse ben ona göre harcamam lazım. Ama şimdi buna göre çocuğum hala en zengin insanların çocuğu gibi yaşamaya kalkarsa. Aynı şeyleri isterse bunun yolu da eğitimden geçiyor.”

Avukat Tamer Bey “finansal okuryazarlıkta aile etkeni” alt temasına ilişkin görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

“Nasıl yetişirsek hepimiz öyle çocuk yetiştiriyoruz. Neyi gördüyse onu yaşatmaya çalışıyorsun, cimrilik gördüyse belki çok cimri olmazsın ama yine özünde bi cimrilik vardır, ya da çok savurgan bir çocuk hayat yaşamışsındır ilerde de paran da çoktur. Çocuğun da öyle harcar çocuğa zaten sen tasarruflu olmasını hiçbir zaman öğretemezsin. Nasıl öğreteceksin? Sen hayatın boyunca elektriği kapatmamışsındır ki odadan çıktığında çocuk onu öğrensın”.

Yine Avukat Tamer Bey “finansal okuryazarlıkta aile etkeni” ile ilgili:

“Çocuğun cebine 50 TL koyduğun zaman çocuk gidip 75 TL harcamamayı öğrenmemiştir ki çocuklarımız. Okulda mesela öğretmenler diyor ki, haftalık 20 TL getirin diyor. Çocukları soruyoruz bazen cebinde 200 lirayla gelen çocuklar var ya orası onun güç gösterisi yeri değil ki çocuk bunlar ne kadar koyarsan o kadar harcar 20 TL koyarsan onu harcar yetmediği zaman yetirmeyi öğrenmesi lazım. Bugün 20 TL aldım eyvah 21 TL tuttu, bunu almamalıyım. Yarın o zaman başka bir şey almalıyım ki, cebime 2 lira daha para kalsın. Bi sonraki gün 20 lirayla beraber başka bir şey alayım demeli çocuk.”

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda toplam 7 temaya ulaşılmıştır. İş insanları ile yapılan görüşmeler sonucunda ise toplam 9 temaya ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin ve iş insanlarının finansal okuryazarlıkla ilgili görüşlerinde hem benzerliklerin hem de farklıların olduğu söylenebilir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığı daha sınırlı ve yüzeysel yorumlarken, iş insanları ise finansal okuryazarlığı daha geniş ve kapsamlı bir bakış açısıyla ele almışlardır. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın tanımını; bütçeyi ve parayı yönetebilme, bilinçli tüketici olma, tasarruf yapma, geleceğe dönük plan yapma ve öngörülü olma, kazancını değerlendirme ve yatırım yapma, finans sektörünü takip etme ve finansal yatırım araçlarıyla ilgili bilgi sahibi olma şeklinde açıklamışlardır. İş insanları ise finansal okuryazarlığın tanımını; bütçe, borç ve risk yönetimi, yatırım yapma, işletmeyi büyütmeye, yatırım için ekonomik koşulları değerlendirme ve öngörülü olma, geleceğe

dönük plan ve hesap yapma, tüketicileri koruma, tasarruflu olma, finans sektörünü takip etme, finansal kavramları bilme, anlama ve uygulama, finansal okuryazarlığın teknoloji okuryazarlığı ve başka okuryazarlıklarla da ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ve iş insanları finansal okuryazarlığı; bütçe yönetme, tasarruf yapma, plan yapma, öngörülü olma, yatırım yapma ve finans sektörünü takip etme şeklinde benzer tanımlamışlardır. Farklı olarak sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın tanımını; yüzeysel ve sınırlı bir bakış açısı ile ele almışlardır. Daha çok para, bütçe, gelir-gider, plan yapma ve tutumlu olma kavramları ile finansal okuryazarlığı ilişkilendirmişlerdir. İş insanları ise finansal okuryazarlığın tanımını; sınıf öğretmenlerine göre daha kapsamlı, geniş ve derinlemesine bir bakış açısıyla ele almışlardır. Ayrıca iş insanları finansal okuryazarlığı birey özelinde açıkladıkları gibi aynı zamanda işletme, işveren, çalışan, finans sektörü, piyasalar ve toplumun genelini kapsayan çok boyutlu bir bakış açısıyla da ele almışlardır. İş insanları daha çok öngörü, gelişime açıklık, yönetim, yatırım, bütçe, finansal kavramları bilme ve anlama kavramları ile finansal okuryazarlığı ilişkilendirmişlerdir. İş insanlarının finansal okuryazarlığa ilişkin tanımları finansal okuryazarlığın alanyazındaki tanımına daha yakın olduğu söylenebilir. Sınıf öğretmenlerinin ve iş insanlarının çoğunluğu finansal okuryazarlık konusunda kendilerini orta düzeyde görmektedirler. Genel olarak katılımcılar, finansal okuryazarlık konusunda kendilerini tam yeterli ve donanımlı görmedikleri, bu alanda bilgilerinin az olduğu, bu konuyla ilgili eğitim almadıkları, finansal alanın geniş ve dinamik olduğu biçiminde gerekçe belirtmişlerdir. Bazı sınıf öğretmenleri ve iş insanları finansal bilgiye sahip oldukları ancak uygulamada başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ve iş insanları günümüzde finansal okuryazarlığın gerekli ve önemli bir kavram olduğunun farkında olup bu alanda kendilerini geliştirmek istediklerini de belirtmişlerdir. Bu durum her iki grubun finansal okuryazarlık konusunda gelişime ve öğrenmeye açık olduğu biçiminde yorumlanabilir. Farklı olarak finansal okuryazarlık konusunda çok az sınıf öğretmeni kendini bu konuda alt ve üst düzeyde görmektedirler. İş insanlarının bazıları kendilerini alt düzeyde görürken hiçbir iş insanı kendini üst düzey olarak tanımlamamıştır. Bu durumu iş insanları finansal okuryazarlığın geniş, değişken bir yapıda olması; kendilerinin de bu konuda bilgi, eğitim ve tecrübe eksikliklerinin olduğu gerekçeleriyle açıklamışlardır. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığı biraz daha yüzeysel algıladıkları için kendilerini olduğundan daha iyi görmeleri veya eksik yanlarını görememeleri; iş insanları ise finans sektörünün içinde olması ve alana biraz daha yakın olması nedeniyle kendilerini biraz

daha yetersiz gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın katkılarını; öğretmene, öğrenciye katkıları ve günlük yaşamda bireye sağladığı katkılar olarak belirtmişlerdir. İş insanları ise finansal okuryazarlığın katkılarını; işletme özelinde işverene ve çalışana katkılarının olduğunu, aynı zamanda bireysel ve toplumsal katkılarının da olduğunu belirtmişlerdir. Benzer olarak; hem sınıf öğretmenleri hem de iş insanları finansal okuryazarlığın bireysel, toplumsal ve günlük yaşamda birçok yararının olduğunu belirtmişlerdir. Farklı olarak sınıf öğretmenleri bu konuda eğitim, meslek, öğrenci ve günlük yaşam özelinde finansal okuryazarlığın katkılarının olduğunu açıklamışlardır. İş insanları ise bu konuda iş yaşamında işletmeye, işverene, çalışana katkıları olduğunu; günlük yaşamda da kişilere bireysel ve toplumsal alanda finansal okuryazarlığın katkıları olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ve iş insanlarının görüşlerinde farklılıkların olmasının nedeni; katılımcıların farklı sektörlerde olmalarından kaynaklandığı biçiminde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenleri öğrenciyi yetiştirme ve eğitim açısından konuya baktıkları için görüşleri ve tanımlarının biraz daha sınırlı olduğu söylenebilir. İş insanları ise iş yaşamında yer almaları, işletmeyi büyütmeye, sürdürme ve ekonomik koşulları kavrama, yorumlama gibi özelliklere meslekleri gereği sahip olmaları; bu nedenle finansal okuryazarlığı anlama ve yorumlama bakımından iş insanlarının sınıf öğretmenlerine göre daha deneyim sahibi oldukları söylenebilir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık eğitimlerinde karşılaştıkları sorunları genel olarak eğitim özelinde ele almışlardır. Bu sorunları okuldan, öğretmenden, öğrenciden, aileden, uygulamadan, birey ve toplumdaki kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ayrıca finansal okuryazarlığın eksik olması duyuşsal, bireysel, toplumsal ve iş yaşamı açısından olumsuz sonuçlara neden olduğunu açıklamışlardır. İş insanları ise finansal okuryazarlık eğitimlerinde karşılaştıkları sorunları daha kapsamlı ele almışlardır. Bu sorunları, eğitimden, bireylerden, çalışandan, işletme/işverenden, toplumdaki ve ekonomiden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Her iki grubunda üzerinde durduğu birey, toplum kaynaklı ve ayrıntılı olarak açıkladıkları eğitim kaynaklı sorunlardır. Sınıf öğretmenleri bu konudaki sorunları biraz daha eğitim-öğretim odaklı bakmışlar ve birey, toplum ve ekonomi boyutlarında sınırlı açıklamalarda bulunmuşlardır. İş insanları ise bu konudaki gözlemledikleri sorunları ilk önce eğitim eksikliğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Eğitimdeki eksikliklerin de bireyi, toplumu, ekonomiyi, çalışanı ve işvereni de olumsuz olarak etkilediğini açıklamışlardır. İş insanları bu konudaki sorunların nedenlerini ve hangi alanlardaki eksikliklerden kaynaklandığını daha yerinde, yapıcı

değerlendirmelerde bulundukları söylenebilir. Bu bağlamda iş insanları toplumun genelinin bu konudaki eksiklerine yönelik fotoğrafını iyi çektikleri değerlendirilmesinde bulunulabilir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık eğitimlerinde ve uygulamalarında okulun şartları ve imkanlar ölçüsünde sınıf içi, sınıf dışı ve aile katılımı birçok etkinlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Yine finansal okuryazarlık uygulamalarında sınırlı da olsa kaynak, araç ve gereç kullandıklarını açıklamışlardır. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitabının finansal okuryazarlıkla ilgili eksiklerinin olduğu; daha fazla konu, kazanım ve etkinliklere yer verilmesi gerektiğini; finansal okuryazarlık eğitimlerinin daha fazla uygulamalı ve günlük yaşamla ilişkilendirilmesi gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır. İş insanları ise finansal okuryazarlık eğitimlerine ilişkin daha geniş ve kapsamlı önerilerde bulunmuşlardır. Okullarda küçük yaşlarda öğrencilere finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiğini ve bunun tüm öğretim kademelerinde devam etmesi gerektiğini belirtmişler; ayrıca bu konuda üniversitelerde de farklı faaliyetlerin yapılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. İş yaşamıyla okuldaki verilen eğitim arasında farkların olduğu, finansal okuryazarlık eğitimlerinde uygulamaya ağırlık verilmesi ve gerçek yaşamla ilişkilendirilmesinin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca bu konuda ailenin etkili olduğu ailelerin de bilinçli olması gerektiğini belirtmişlerdir. İş insanları finansal okuryazarlıkla ilgili genel olarak bu konudaki eğitimin eksik olduğunu kendilerinin de bu konuda eğitim alamadıklarını, bu konudaki bilgilerini günlük yaşamdan ve iş/meslek deneyiminden kazandıklarını belirtmişlerdir. Yeni mezunların da okullardan donanımlı olarak gelmedikleri, çalışanlara işi kendilerinin öğrettiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda okulların niteliklerinin artırılması finansal okuryazarlığa ilişkin uygulamaya ağırlık verilmesi, iş yaşamıyla okul yaşamının birbirini desteklemesi ve birbiriyle iletişim halinde olması gerektiği önerilerinde bulunulabilir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesiyle ortaya çıkan bulgular ve bulguların yorumlanması ile ulaşılan sonuçlara, sonuçların alan yazındaki diğer araştırmaların sonuçları ile ilişkilendirilerek tartışılmasına ve hem uygulayıcılara hem de ileride yapılacak benzer araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki finansal okuryazarlık becerisinin iş insanlarının ve sınıf öğretmenlerinin gözüyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada sınıf öğretmenleri ve iş insanları ile görüşmeler yapılmıştır. Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda: “Finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlık uygulamaları, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabında finansal okuryazarlık, finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılan kaynak ve araç-gereçler, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri ve finansal okuryazarlıkla ilgili yaşanan sorunlar ve sonuçlar” olmak üzere toplam 7 temaya ulaşılmıştır. İş insanları ile yapılan görüşmeler sonucunda ise: “Finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlığın katkıları, finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin öneriler, finansal okuryazarlık göstergeleri, finansal okuryazar olmak için gerçekleştirilen faaliyetler, iş yaşamında finansal okuryazarlık problemleri, finansal okuryazarlık öz yeterliklerine ilişkin görüşler ve gerekçeleri, başarılı iş insanlarının özellikleri ve okullarda finansal okuryazarlık” olmak üzere toplam 9 temaya ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın tanımını; bütçe ve planlama açısından; “bütçe yönetimi, gelir gideri ayarlama, gelirini doğru kullanma, doğru yatırım yapma, parayı yönetme, biriktirme, doğru harcama ve bilinçli tüketici olma” günlük yaşam açısından; “gelecekle ilgili ve yaşam standartlarını arttırmaya yönelik planlamalar yapma, öngöründe bulunarak harcama yapma, finans sektörünü takip etme, hayatın içinde olma ve ürünü karşılaştırma yaparak satın alma”; finansal bilgi olarak; “altın, borsa, gümüş ve dövizini takip etme, gelirini enflasyon karşısında koruma, paranın güncel değerini koruma ve kar etme yollarını bilme”; finansal tutum olarak; “tutumlu olma, tasarruf yapma, ölçülü tüketim ve sigortaya önem verme” şeklinde açıklamışlardır.

İş insanları ise finansal okuryazarlığın tanımını; bütçe, para ve yönetimle ilgili olarak; “bütçe, risk ve borçlanmayı farklı kurlara göre yönetme, tasarruf yapma ama cimri de olmama, gelir ve gideri hesaplama, plan yapma, işletmeyi küreselleştirme, karı tahmin etme ve hesaplama”; öngörü ve gelişime açıklık ile ilgili olarak “yatırım yapma, geleceğe ilişkin ve dış piyasaların etkilerine ilişkin öngörülü olma, koşulları değerlendirme ve fizibilite yapma, öğrendiğin bilgileri uygulama ve yeni nesillere aktarma, tüketiciyi koruma, finans haberlerini ve sektördeki liderleri takip etme”; finansal terim bilgisi olarak; “ülke ekonomisiyle ilgili, faizleri, döviz kurlarını, enflasyon, devalüasyon ve gayrisafı milli hasıla, tefe, tüfe gibi terimleri bilme; işletmeyle ilgili olarak ise ciro, bilanço, defter tutma, maliyet hesaplama, kar-zarar oranlarını bilme ve bununla ilgili finansal terimler sözlüğüne sahip olma” biçiminde belirtmişlerdir ve diğer okuryazarlıklarla ilişkisi olarak ise; dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı ile finansal okuryazarlığın tanımını ilişkilendirmişler. İş insanları ve sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın tanımını; “Bütçeyi iyi yönetme, gelecekle ilgili planlar yapma, tasarruf yapma, ekonomik gelişmeleri takip etme, gelir ve gideri ayarlama, yatırım yapma, para yönetimi, kar etme, enflasyon ve döviz takibi etme” kavramları ile ilişkilendirmişlerdir. Bu yönüyle iş insanları ve sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın tanımını bazı yönleri ile benzer açıkladıkları söylenebilir. Ancak iş insanları finansal okuryazarlığın tanımını daha geniş bir bakış açısıyla ve alan yazındaki tanımlara daha benzer açıkladıkları; sınıf öğretmenlerinin ise finansal okuryazarlığın tanımını daha sınırlı bir bakış açısıyla ve kendi yaşamı özelinde ele aldıkları biçiminde yorumlanabilir.

Finansal okuryazarlığın tanımı ile ilgili olarak; İş insanları daha çok işletmenin gelir-giderini, bütçesini doğru yönetme üzerinde durmuş; sınıf öğretmenleri ise daha çok aile bütçesini ve kendi gelirini doğru yönetme üzerinde durmuşlardır. Yine iş insanları finansal okuryazarlığı hem günlük finansal terimlerle (enflasyon, döviz kurları vs.) hem de işletmeyle ilgili finansal terimlerle (ciro, bilanço, defter tutma vs.) açıklamışlardır. Sınıf öğretmenleri ise finansal okuryazarlığı sadece günlük finansal terimlerle ilişkilendirip açıklamışlardır. İş insanları finansal okuryazarlığın tanımını, parayı değerlendirme ve yatırım yapma şeklinde yorumlarken; sınıf öğretmenleri ise parayı doğru harcama ve birikim yapma şeklinde yorumlamışlardır. İş insanları finansal okuryazarlığı diğer okuryazarlıklarla ilişkilendirmişler, sınıf öğretmenleri ise finansal okuryazarlığı bilinçli tüketim ve bilinçli alışveriş yapma biçiminde açıklamışlardır. Bu

bağlamda finansal okuryazarlıkla ilgili iş insanlarının sınıf öğretmenlerine göre finansal kavramlara ve finansın iş yaşamına uygulanmasına daha çok yer verdikleri; sınıf öğretmenlerinin ise temel finansal okuryazarlık becerisi geliştirmeyi vurguladıkları söylenebilir. Yine iş insanları finansal okuryazarlığı kendi işletmeleri ve mesleki bakış açısı ile değerlendirirken; sınıf öğretmenleri ise daha çok kendi bütçelerini ayarlama ve öğrencilere finansal okuryazarlık becerisi kazandırma şeklinde değerlendirmişlerdir.

Alan yazında birçok araştırmacı finansal okuryazarlık kavramını bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte açıkladığı görülmüştür. Çakmak ve Arıkan (2021) finansal okuryazarlığın temel bileşenlerini tasarruf, bütçe ve harcama kavramlarıyla açıklamaktadır. Sarıgül (2019) ise, finansal okuryazarlık kavramını bir kişinin parasal konularda geliştirmesi gereken tutum, davranış, bilgi ve beceri yetkinlikler olarak ifade etmektedir. Yine Yalçınkaya ve Er (2019) araştırmasında ekonomi ve finans konularının hayatın içinde yer aldığını şu sözlerle açıklamıştır: “Bugün birikim, yatırım, barınma ve ürün gibi ekonomi değişkenlerinin yanında alışveriş alışkanlıklarının değişmesi, ihtiyaç ve isteklerin sınırlarının genişlemesiyle birlikte insanın hayatının her alanını finans/ekonomi kapsar hale gelmiştir.” Atkinson & Messy (2012) finansal okuryazarlığı, sağlam finansal kararlar almak ve bireysel finansal refahı sağlamak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bir birleşeni olarak tanımlamıştır.

Alan yazında benzer çalışmalara bakıldığında sonuçların birbiri ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılabilir. Alan yazındaki bu araştırmaların bazıları verilmiştir: Seyhan (2020) öğretmenlerle yaptığı çalışmada, öğretmenler finansal okuryazarlığın tanımını; “temel ekonomik kavramlar ile para politikalarını bilme, ekonomik gelişmeleri yorumlama; bütçe yapma ve bütçeyi etkin kullanma, ekonomik kararları doğru alabilme ve parayı yönetebilme” şeklinde açıklamıştır. Leumann vd. (2016) farklı ülkelerden çeşitli mesleklerden katılımcılar üzerinde yaptıkları araştırmada, katılımcılar finansal okuryazarlığın tanımını; bütçe hazırlama, kişinin bütçesinin yönetimi, günlük ihtiyaçlar için bankacılık ve finansal hizmetlerin kullanılması, kendi ihtiyaç ve olasılıklarına göre planlama giderleri, kendi gelirlerini değerlendirme, borçlanmayı önleme, para tasarrufu ve finansman yöntemlerini artırma şeklinde açıklamışlardır.

Yine Çetin ve Uslu (2022) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlığa ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada “Finansal Okuryazarlık” anahtar kavramıyla ilişkilendirilen kelimelerden en çok tekrar

edilen “Para” (151 tekrar) kelimesini temel alarak, 5 kelime (Para, Ekonomi, Banka, Döviz, Ticaret) ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada Yerdelen Kaygın (2020) “Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusundaki görüşlerinin tespiti amacıyla yaptığı araştırmada finansal okuryazarlık konusunda bütçe hazırlamak kavramının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin %84’ünün parayı doğru kullanmak, zorunlu harcamaları ile lüks harcamalarını dengelemek, gereksiz harcamadan kaçınmak, tasarruf yapmak, gelir ve gider kalemlerini dengelemek için aylık bütçe hazırladıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Adalar ve Ata (2021) öğretmen adayları ile yaptığı odak grup görüşmelerinden finansal okuryazarlıkla ilgili elde ettiği bulgular ise; birikim yapma, harcamalarını kontrol edebilme, istek ve ihtiyaç ayrımı yapma, bilinçli yatırım, düzenli bütçe yapma, bilinçli kredi kartı kullanımı ve uzun süreli finansal hedefler yapabilme temalarına ulaşmıştır. Yukarıdaki araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmadaki finansal okuryazarlığın tanımına ilişkin iş insanları ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar paralellik göstermektedir. Bu yönüyle araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Bu araştırmadan farklı ve benzer yönleri de bulunan Yılmaz vd. (2021) sağlık yöneticilerinin finansal okuryazarlık hakkındaki görüşlerinin incelenmesi adlı araştırmasında sağlık çalışanları finansal okuryazarlığın tanımını; “Bilinçli seçim, aile, bilgiye erişim, zaman, finansal yönetim, ölü yatırım, yatırım miktarı, dijital harcama, internet bankacılığı, güvenlik ve memnuniyet” kavramları ile ilişkilendirmişler. Bu araştırma ile benzer olarak “bilinçli seçim, finansal yönetim ve yatırım kavramları” bu araştırma bulguları ile benzer özelliktedir. Ancak bu araştırmadan farklı olarak “aile, zaman, bilgiye erişim, güvenlik ve memnuniyet” kavramları bakımından benzerlik göstermediği söylenebilir. Bunun nedeninin çalışma grubunun farklı olmasından kaynaklanabileceği biçiminde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın katkılarını; öğretmene katkıları, mesleki ve kişisel katkı olarak açıklamışlardır. Mesleki katkı olarak; “velileri, öğrencileri, çocukları bilinçlendirme, öğrencileri iyi tanıma ve gelecekteki ekonomik yaşamlarını etkileme, finansal okuryazarlığı disiplinler arası bağlamda ele alma, süreyi etkili kullanma, bir materyali birden fazla kazanıma uyarlayabilme, eldeki olanaklardan üst düzey verim sağlama, donanımlı olma/konuya hâkim olma ve öğrenciye/topluma model olma” şeklinde açıklamışlardır. Kişisel katkı olarak ise; “finansal konularda

kendini yenileme ve yetiştirme, memur maaşıyla geçinebilme, ekonomik koşullara/zorluklara uyum sağlama, gelirini koruma, parayı doğru kullanma, doğru yatırım araçlarını kullanma, sorumluluk sahibi olma, farkındalığını arttırma ve aile bütçesine katkı sağlama” şeklinde açıklamışlardır. Yine sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın günlük yaşamla bağlantılı katkılarını ise; “hayatı öğrenme, e-alışveriş sitelerini öğrenme, tasarruf (birikim) yapma, ekonomik farkındalık kazanma, ekonomik yönden mutlu ve rahat yaşam sürme, harçlıklarını ölçülü harcama ve harcamalarında ailesini bilgilendirme, ailesine birikim yaparak destek olma, kredi kartını bilinçli kullanma, borç kavramını algılama, gelecek adına yatırım yapma, doyumsuzluğu önleme, özgüven ve özgürlük kazanma, haksız kazanç sağlamama, ekonomik olarak ayaklarının üzerinde durma, reklamlardan/sanal ortamlardan bilinçli finansal bilgi toplama, finansal okuryazar olmanın önemini/gerekliliğini kavrama, öğrendiklerini gerçek yaşamda uygulama ve öğretmeni rol model alma” biçiminde açıklamışlardır. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın öğrenciye katkılarını toplumsal ve akademik katkı olarak açıklamışlardır. Toplumsal katkı olarak; haklarını öğrenir ve arar, gelecekte kendi çocuklarını finansal okuryazar olarak yetiştirir, bireyden başlayarak toplum bilinçlenir, toplumsal ilişkiler düzelir, zincirleme değişim ve dönüşüm sağlanır, toplumsal, ekonomik refah ve huzur oluşur, gelir artar, toplum zenginleşir/gsmh artar, öğrencilik yaşamında ve özel yaşamında rahat eder, suç oranları azalır, üretim-tüketim dengesi sağlanır, ülke ekonomisine katkı sağlar, ülke kaynaklarını doğru kullanır, enerji tasarrufu ve verimlilik artar, ekonomik bağımsızlık sağlar, paralar doğru yerlere harcanır ve israf azalır” biçiminde açıklamışlardır. Finansal okuryazarlığın öğrencilere akademik katkılarını ise; bilinçli tüketici olur, istek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilir, harcamasında önceliklerini kavrar, ürün seçmede doğru kriterler belirleyebilir, fiyat karşılaştırması yapar, öğrenmenin kalıcılığına katkı sağlar, öğrenciler bütüncül(her yönüyle) yetişir, finansal konularda alternatif çözümler üretebilir, günlük yaşamla ilişkili problemleri çözebilir, öğrendiklerini farklı alanlarda kullanabilir ve öğrencilerin sayısal zekâları gelişir” şeklinde açıklamışlardır. Capuano & Ramsay (2011) finansal okuryazarlık bilgisine sahip bireylerin davranışlarını; daha çok gelir elde etmek, tasarruf yapmak ve birikim yapmak, gerçekçi finansal hedefler koyabilmek, finansal piyasalarda daha aktif olarak hareket etmek, ihtiyacını karşılayacak doğru ürünleri seçmek, tüketicilerin haklarının farkında olmak, bütçeleme ve finansal planlamayı daha etkili yapmak biçiminde açıklamıştır.

Şengel vd. (2022) araştırmasında finansal okuryazarlık eğitimi alan deney grubundaki öğrencilerde sürdürülebilir tasarruf, tasarruf bilinci, fiyat ve harcama bilinci boyutlarına ilişkin özelliklerde artış olduğu görülmüştür. Çarıkçı (2019) tarafından yapılan çalışmada ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin para, fiyat, bütçe gibi kavramları duydukları ancak tanımlayamadıkları tespit etmiştir. Finansal eğitim sonunda ise öğrencilerin kavramları tanımlamada daha başarılı oldukları, “harcama, tasarruf ve ihtiyaç” kavramlarına ilişkin sorularda doğru cevap verme oranlarının arttığı tespit etmiştir.

Bununla ilgili olarak Hayta ve Akhan (2014) araştırmasında “Yaşantımızın önemli bir parçası hâline gelmiş ekonominin, çocuklar tarafından doğru algılanması, yetişkinlik döneminde uygun tavır ve davranışlar geliştirmeleri açısından önem taşımaktadır. Özellikle tüketim çılgınlığı yaşanan çağımızda, çocukluktan başlayan bir ekonomi eğitimi zorunlu hâle gelmiştir. Bu nedenle öğrencilerden ekonomik kararlarıyla yüzleşmeleri, tasarruflu tüketiciler olmalarında ve ekonomi konularında doğru kararlar vermelerinde ihtiyaçları olacak beceri ve bilgiyle donanmalarını sağlamak, başlıca amaç olmalıdır” diyerek finansal okuryazarlığın çocuklar için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Akhan (2010) ise araştırmasında finansal okuryazar olmanın öğrencilere katkısını; ekonomi haberlerini ve ekonomik sorunları anlamayı kolaylaştırdığını, iyi vatandaş olmayı sağladığını ve bilinçli tüketici olmayı sağladığını belirtmiştir. Toy (2019) ilköğretimde ekonomiyle ilgili eğitsel niteliklerin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri adlı çalışmasında öğrencilerin, gereksinimleri ile isteklerini birbirinden ayırt edebilmesi, ürünlerin son tüketim tarihine bakması, tüketimde kaliteli ürünü seçebilmesi, tüketimde medya ve iletişim araçlarının etkilerini bilmesi gibi tüketime ilişkin en temel konularda ilköğretimin, tüketim bilincini öğrencilere edindirme konusunda etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları ise finansal okuryazarlığın bireysel ve toplumsal katkılarını; “kendini geliştirme ve işi bilme, farklı bakış açısına sahip olma, risk alma, tecrübe kazanma, birikim yapabilme, öngörülü olma/ileriye görme, bilinçli olma, banka işlemlerini yapabilme, iletişim becerisine sahip olma, parasını ve hayatını yönetebilmesi, ticari ilişkilerde karşılıklı güvenilirliği ve yapılan ticaretin hacmini arttırma, ticari ilişkiyi ve iletişimi geliştirme, maliyete uygun fiyat çıkartma, istihdam sağlama/yatırım yapma ve insanlara iş fırsatı verme, iyi hizmet verme ve müşteri kazanma, kendi hizmetlerini,

ürünlerini halka mal etme ve işletmenin kazancı ile ülke ekonomisinin gelişmesi” şeklinde açıklamışlardır. İş insanları ve sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlığın bireye ve topluma katkılarını; “kendini geliştirme, bilinçli olma, ülke ekonomisinin gelişmesi, parayı doğru kullanma ve yönetme, yatırım yapma ve birikim yapma” kavramları ile ilişkilendirmişlerdir. Bu bağlamda iş insanları ve sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığın bireye finansal olarak benzer katkılar sağladığını ifade etmişlerdir. Diğer yönüyle iş insanları finansal okuryazarlığın katkılarını daha çok iş yaşamı ve işletmeye olan yararları yönüyle değerlendirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise finansal okuryazarlığın katkılarını öğretmenlik mesleği açısından, öğrencilere sağladığı katkılar açısından ve günlük yaşamla ilişkisi yönüyle değerlendirmişlerdir. Yalçınkaya ve Er (2019) Sosyal Bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık konulu çalışmasında finansal okuryazarlık becerisine sahip olan bireylerin; sahip oldukları varlıkları etkin kullanma, etkili kararlar alabilme ve bu kararlarını doğru değerlendirebildiklerini belirtmiştir. Aynı zamanda günümüz karmaşık finansal sisteminin içerisinde bireylerin elindeki parayı değerlendirme, akılcı yatırımlar yapma, geleceğini güvence altına alma gibi konularda da bilinçli davranışlar sergilemeleri için finansal okuryazarlığın bireye katkılarından söz etmiştir. Dilek vd. (2018) bu konuda ekonomi okuryazarlığının bireylerin rasyonel kararlar almayı kolaylaştırdığı ve alınan kararlarda yol gösterici olduğunu; bu durumunda ekonomi okuryazarlığı ile ekonomideki verimliliğin yükselmesi sonucunda bireylerin ve toplumların refah artışına yol açtığını belirtmiştir. Güneş (2022) araştırmasında finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi ile bireylerin refah düzeylerinin artmasına, finansal tercihlerinin daha doğru ve etkin olmasına, birikimlerin verimli alanlara yönelmesine, finansal piyasaların ve ülke ekonomisinin büyümesine, alternatif yatırım araçlarının bilinmesine yardımcı olabileceğini belirtmiştir.

Seyhan (2020) öğretmenlerle yaptığı çalışmada, öğretmenler finansal okuryazar olan bireyleri; “ekonomik verileri anlama, tasarruf, birikim ve yatırım kavramlarını bilme, ülkenin ekonomik gelişmeleri takip edebilme, döviz ve altın kurlarının hareketliliğini takip edebilme, doğru yatırım yapabilme ve para kazanma yöntemlerini bilme” şeklinde tanımlamıştır. Adalar (2019) çalışmasında finansal okuryazarlığın katkılarını; birikim yapma, farkındalık sağlama, bilinçli tüketici olma, istek ve ihtiyaç ayrımı yapma, bilinçli yatırım yapma, riski dağıtma ve rasyonel karar verme olduğunu belirtmiştir. Şahin ve Barış (2017) araştırmasında bireylerin temel ya da ileri düzey finansal okuryazar olmaları ile tasarruf davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı

ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, bu nedenle daha yüksek finansal okuryazarlığın daha yüksek tasarruf sağlayacağını belirtmiştir. Dalcı ve Aslan Ayazlar (2022) çalışmasında finansal okuryazarlık kavramını bilen bireylerin harcamalarının azaldığını, daha tutumlu olduklarını, birikim yaptıklarını ve finansal yönetimlerinin arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları finansal okuryazarlığın katkılarını bir diğer boyutta işverene/işletmeye katkılar ve çalışana katkılar olarak açıklamışlardır. İşletmeye/işverene katkıları; işletmeyle ilgili olarak katkı (sürdürülebilirliği sağlama, artı değer katma, tanınma düzeyini artırma, verimliliği arttırma ve kâra geçirme, finansal tabloları değerlendirme, müşteriye uygun fiyatlandırma, iş kurma, büyütme ve farklı organizasyonlar gerçekleştirme, arz-talep dengesine uygun iş yapma, finansal ve ekonomi departmanlara para ayırma, büyüme planları açısından öngörülebilirliğini arttırma, değerlendirilen sermayeyi yeni yatırımlarda kullanma); işveren açısından katkı (maliyet ve ödeme planlarını yapabilme, enerji maliyetlerini azaltma, değişime ve gelişime uyum sağlama, piyasanın değişkenliğine göre hareket etme, bütçe hesaplama, fırsatları değerlendirme, doğru kararlar alma, projeler planlama, risk yönetimi, fizibilite yapma, planlı olma, vizyon sahibi olma ve büyük düşünme, öngörude bulunma, finansal danışmanlarla çalışma, kredi kullanma, iş deneyimi ve çalışanlardan fayda sağlama, çalışanlarını tanıma ve yeteneklerine uygun alanlara yönlendirme, kalifiye eleman seçme, çalışanlara iş yaptırabilme ve çalışanları müşteri memnuniyeti odaklı yetiştirme) şeklinde açıklamışlardır.

Finansal okuryazarlığın çalışana katkılarını iş insanları; “Gelir gider (bütün koşulları) hesaplayabilme, bilimsel verilerle iş yapabilme ve donanımlı olma, işletmeyle ilgili öneriler ve fikirler sunma, işiyle ilgili soruları anlama ve etkili sorular sorabilme, iletişimde karşı tarafı anlama ve aynı dili konuşma, müşteri ve çalışan memnuniyeti sağlama, çalışana ve müşterilere artı değer katma, müşterinin psikolojisini anlayabilme, toplumun beklentilerini/ihtiyaçlarını bilme, her çeşit insana sunabilme ve işverene güven verme ve işi eksiksiz yapabilme” biçiminde açıklamışlardır. İş insanları finansal okuryazarlığın katkılarını genel olarak piyasayı anlama ve yorumlama, işletmeyle ilgili de bütün koşulları değerlendirme ve öngörülü olma şeklinde belirtmişlerdir. Çalışana katkılarını ise çalışanın yaptığı işi bilmesi ve her konuda özellikle finansal konularda donanımlı olması ve aynı zamanda müşteri ile ilişkisinin iyi olması yönünden

yarar sağlayabileceğini söylemişlerdir. Tunç (2020) araştırmasında finansal okuryazarlığın işletme yöneticilerinin döviz kurunu etkileyen ekonomik değişkenlere ilişkin farkındalık seviyelerini arttırdığı ve işletmelerin finansal okuryazarlık seviyelerindeki artışın, döviz kurunu etkileyen faktörlere ilişkin hâkimiyeti artırıp daha başarılı döviz kuru tahmini yapmalarına neden olduğunu belirtmiştir. Çütcü, Kılıç ve Meral (2022) araştırmasında ekonomi okuryazarı olan esnafın, faiz, döviz kuru, enflasyon gibi makroekonomik değişkenlerin ne anlama geldiğini, olumlu veya olumsuz sonuçlarının neler olabileceğini, işletmesinin piyasadaki gelişmelere göre nasıl pozisyon alması gerektiğini, ekonomik gelişmelerin kendilerini ne ölçüde etkileyeceğini, herhangi bir kriz anında veya piyasaların hızla iyileşme gösterdiği durumlarda nasıl pozisyon alınması gerektiğini doğru bir şekilde analiz edebildikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmada da iş insanlarından piyasaların değişkenliğine göre hareket etme ile değişime ve gelişime uyum sağlama bulgularına ulaşılmıştır. Gencan (2018) araştırmasında finansal okuryazarlık düzeyi işletmelerin performansı, başarısı ve sürekliliğini etkilemektedir. Aynı zamanda işletmelerin amaçlarına ulaşabilmesi için finansal ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme, borçlanma, birikim ve yatırıma dönük kararlar alma gibi faaliyetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyinin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nyamboga vd. (2014) araştırmasında finansal okuryazarlık eğitimi sonrasında borçlular ve alacaklılar ile ilgili defter tutma, bütçeleme becerilerinin arttığı, yararlanıcıların kaynak kayıplarını belirlemesine ve kredi geri ödemesinde kaynaklarını uygun şekilde kullanmasına yardımcı olacak yetenekleri geliştirdiği belirlenmiştir. Fernandes (2015) araştırmasında finansal okuryazarlık düzeyleri ile şirketlerin işletme performansı arasında pozitif yönde yüksek bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Üngör (2021) işletmelerde finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmasında işverenin finansal davranışının işletmeye; bütçe ve planlama yapabilme, riskleri hesaplama, satışlarda büyüme sağlama ve kar elde etme gibi konularda katkılarının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri derslerinde öğrencilere finansal okuryazarlık becerisi kazandırmak için yaptıkları uygulamalar; sınıf içi, sınıf dışı ve aile katılımlı etkinliklerdir. Sınıf içi etkinlikler; “atasözlerinden, reklamlar, videolar, resimlerden yararlanma, araştırma ve okuma yaptırma, diğer derslerle ilişkilendirme, konuşma,

tartışma, değerlendirme, problem çözme, ders kitabında önemli yerlerin altını çizme, dramatize etme, canlandırma, vızıltı grupları oluşturma, soru-cevap, istek ve ihtiyaç listesi hazırlama, kantinden alışveriş yaptırma, bütçe tablosu oluşturma, haftalık bütçe hazırlama, harçlık bütçe planlaması yaptırma, e-alışveriş yapma ve istek ve ihtiyaçlarını ayırt etmesini sağlamaya dönük faaliyetler” şeklinde açıklamışlardır. Sınıf dışı etkinlikler; “İnternette kitap sipariş etme, kumbarada para biriktirme, kendine kumbara tasarlayarak yapma, hediyeleşme, semt pazarlarına götürme, kendi bütçelerini oluşturma ve ölçülü harcama, bahar şenliği, kermes organize etme, kermeste öğrencilere satış yaptırma, kermeste toplanan parayı öğrencilere hesaplatma ve kermeste toplanan paranın nereye kullanılacağını öğrencilerle planlama” gibi faaliyetlerdir. Aile katılımlı etkinlikler ise; “Evdeki gelir-gider konusunda tartışma, aile ile sanal alışveriş yapma, konu öncesi ödevlendirme, hazırlık yaptırma, kermese ürün getirme ve öğretmene yardımcı olma, ailesiyle alışverişe gitme ve bunu sınıfta anlatma, aileyle birlikte bütçe hazırlama ve çocuklara verilecek maksimum harçlık miktarı konusunda bilgilendirme” gibi faaliyetlerdir. Sınıf öğretmenleri derslerinde finansal okuryazarlık uygulamalarında daha çok bütçe yapma, alışveriş yaptırma, derste farklı kaynaklardan yararlanma, kermeste satış yapma, kumbara yapma, ölçülü harcama ve aileleri de etkinliklere dâhil ederek öğretmenlerin farklı uygulamalar gerçekleştirdikleri söylenebilir. Çelik (2021) araştırmasında öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerisi kazandırmak amacıyla video izletme, alışverişle ilgili drama yaptırma, öğrencilere ailesinin ve kendi bütçesini oluşturma, paranın kullanımı ile ilgili ailenin katılımıyla yapılan etkinlikler ve kendi ürettikleri ürünleri satabilecekleri kermesler düzenleme ve kumbara oluşturma etkinliklerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Selanik Ay ve Yavuz (2016) çalışmasında sınıf öğretmenleri ekonomi okuryazarlığını öğrencilere kazandırmak için yaptıkları faaliyetleri; “tutumluluk üzerinde durma, öğrencilerin bilinçli tüketici olmalarını sağlama, doğal kaynakları verimli kullanma, öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını ayırt etmesini sağlama, aile katılımlı bütçe hazırlama uygulamaları ve alışveriş uygulamaları” olarak belirtmişlerdir. Yine Seyhan (2020) araştırmasında finansal okuryazarlık becerisini geliştirmek için öğretmenler; anlatım, örnek olay, drama, soru cevap, problem çözme, rol oynama, istek ve ihtiyaçlar tablosu oluşturma, harcama planı yaptırmak, tasarruf ve kumbara etkinliği ve bütçe yaptırma” etkinliklerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada Jayaraman vd. (2019) Hindistan ve ABD’deki erken çocukluk ve ilköğretim öğretmenleri arasında finansal okuryazarlık ve sınıf uygulamaları adlı araştırmasında Hintli öğretmenler finansal okuryazarlığı öğretmek

için okul mağazasını, çocuk edebiyatını ve resimli çalışma kağıtlarını kullanırken, Amerikalı öğretmenler ise öğrenme merkezlerini, oyun parasını, sahte kredi kartlarını, teknolojiyi ve oyunları kullandıklarını açıklamışlardır. Yalçinkaya ve Er (2019) ise bu konuda öğrencilere finansal okuryazarlık becerisi kazandırmak için yalnızca sınıfta verilen salt bilgilerle yetinilmemeli; sınıf dışında bankalar, ticaret odaları, ekonomik kuruluşlar, pazar yerleri ve marketler gibi kuruluşlara geziler düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Alan yazındaki araştırmaların bulguları ile yapılan bu araştırmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da örnek verilen araştırmalarda olduğu gibi sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık uygulamalarında derslerinde benzer etkinlikleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitabında finansal okuryazarlıkla ilgili değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders kitabında finansal okuryazarlıkla ilgili; (metin, tanımlar ve kuramsal bilgi yeterli, finansal okuryazarlığa yeterli zaman ayrılmış, görseller finansal okuryazarlığa uygun, mikro düzeyde finansal okuryazarlık farkındalığı oluşturma, çocukların gelişim düzeyine uygun, grafik ve tablo kullanımı yeterli, ailenin gelir ve giderini gösteren tablolar kullanılmış) ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanım sayılarının ve konu ağırlıklarının azaltılması öğretmene daha fazla zaman kazandırıyor konularında olumlu yönde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Yine sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programında finansal okuryazarlıkla ilgili; “finansal okuryazarlık becerisinin çocukların gelişim düzeyinin üstünde olması, öğretim programının yoğun ve sıkıştırılmış olması, öğretim programında yer verilen konuların fazla olması, Sosyal Bilgiler ders saatinin az olması, Sosyal Bilgiler ders kitabında (örnek ve metinlerin yetersiz olması, konu başlıklarının olumsuz olması, tekdüze ve kısa anlatımın olması, konuyla kazanımların örtüşmemesi, öğrencileri ezberciliğe yönlendirmesi ve finansal okuryazarlıkla ilgili yetersiz bilginin olması ve ayrıntının olmaması) konularında olumsuz ve eksik yönlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Son olarak sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlıkla ilgili: “Sosyal Bilgiler dersinde kooperatif kolu ile işbirliği yapılmalı, finansal okuryazarlıkla ilgili (uygulamaya dönük etkinlikleri olmalı, etkinlikler ve çalışma sayfaları çoğaltılmalı, çarpıcı ve zengin örnekler verilmeli, kazanımlar arttırılmalı), finans konuları günlük

yaşamla ilişkilendirilmeli, staj ve çıraklık eğitimi olmalı, sanayi ayrı bir başlık altında incelenmeli, el becerilerini geliştirmeye dönük uygulamalar olmalı, tarımsal ve ekonomik faaliyetler olarak ayrı bölüm olmalı, öğretmenler ve veliler bilinçli olup öğrencileri bilinçlendirmeli ve medya finansal okuryazarlıkla ilgili toplumu bilinçlendirmeli” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programında finansal okuryazarlıkla ilgili olarak bazı sınıf öğretmenleri ders kitabını finansal okuryazarlık konusunda yeterli ve iyi görürken; bazı sınıf öğretmenleri ders kitabını finansal okuryazarlık konusunda eksik ve yetersiz görmektedirler. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlığa bakış açılarının ve bu konu ile ilgili bilgi seviyelerinin farklı olmasından kaynaklı olduğu biçiminde yorumlanabilir. Aynı zamanda sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlıkla ilgili öğretim programı ve ders kitabı hazırlayanlara, öğretmenlere ve medyaya ilişkin önerilerde bulunmuşlardır.

Şimşek (2019) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretim programının temel düzeyde finansal okuryazarlık becerisini kazandırmada etkili olabilecek kavramlar yer aldığını belirtmiştir. En başta finansal okuryazarlık olmak üzere banka, tasarruf, gelir ve gider gibi kavramların olduğunu ve bilgi anlamında bu kavramların öğrenilmesi ve anlaşılmasını sağlayacak temel düzeyde bilginin verildiğini söylemiştir. Aktaş ve Tokmak (2023) çalışmasında finansal okuryazarlık becerisiyle ilgili mesajlar içeren en çok görselin 5. sınıf ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin somut işlemler dönemini yaşadığı düşünüldüğünde 5. ve 6. sınıf ders kitaplarının görsel ağırlıklı olmasının çocuğun zihinsel gelişim sürecinde etkili olduğunu değerlendirmesinde bulunmuştur. Yine Tufan (2019) çalışmasında 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanında ekonomi okuryazarlığı ile ilgili kavramlara ağırlıklı olarak doğrudan yer verildiğini tespit etmiştir. Aynı zamanda bütçe, harcama, israf, para, satın alma, üretim ve ürün, kavramlarının daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Dinç ve Acun (2017) araştırmasında öğretmenler; Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan ekonomi ile ilgili konu ve kazanımlar diğer derslerle bağlantılı olduğunu, uygun ve faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının eksik yönlerini; program yoğunluğundan dolayı konulara çok az yer verilmesi, konuların öğrencilerin gerçek yaşamları ve yakın çevreleriyle ilişkilendirilmemesi, kitaplarda ekonomi ile ilgili önemli konulara çok az yer verilmesi, öğrencilerin yaşça

küçük olması ve öğrenilen bilgilerin soyut kalması, bilginin davranışa dönüştürülememesi, ders kitabındaki bilgilerin sınırlı ve gerçek yaşama yönelik olmaması olarak belirtmiştir. Deng vd. (2013) çalışmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğu finansal eğitim konusunda mevcut ders kitaplarının ve derslerdeki materyallerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Finansal okuryazarlıkla ilgili Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretim programı için önerilerin olduğu araştırmalar ise; Akhan ve Hayta (2014) çalışmasında 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında üniteler çerçevesinde ekonomi konularının gözden geçirilmesini, diğer derslerle ders içi ilişkilendirmesinin yapılmasını, konuların günlük hayatla ilişkilendirmesinin yapılmasını ve birçok araştırmada hazırlanan ekonomi okuryazarlık programlarının incelenerek örnek alınmasının yararlı olacağını belirtmişlerdir. Dinç ve Acun (2017) araştırmasında öğretmenler; konu ve kazanımların artırılması, somut örnekler verilmesi, konuya uygun teknoloji ve materyal kullanılması, programın değiştirilmesi ve program içeriğinin güncellenmesi, derse ayrılan sürenin arttırılması, etkinliklere ağırlık verilmesi, gerçek yaşamla ilişkilendirme ve gezi-gözleme ağırlık verilmesi, işyeri, meslek odalarını ziyaret edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Salas-Velasco vd. (2021) araştırmasında ders kitaplarında konu içeriği veya etkinlik bölümlerinde finansal okuryazarlık becerisine yönelik doğrudan veya dolaylı olarak hizmet edecek etkinlikler tasarlanmasının faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Teorik olarak verilen finansal okuryazarlığın uygulamalı öğretim yöntem ve teknikleriyle desteklenmesinin gerektiği ve performansa dayalı bir okuryazarlık öğretiminin öğrencilerdeki yetkinliği daha da geliştirebileceğini vurgulamışlardır. Yalçınkaya ve Er (2019)'de bu konuda finansal okuryazarlık becerisinin bankalarda, ticaret odalarında, ekonomik kuruluşlarda, pazar yerlerinde, marketlerde kısacası paranın aktif olduğu hemen her yerde yapılacak aktif eğitimle kazandırılabilirliğini belirtmişlerdir. Alan yazındaki araştırmaların bulguları ile yapılan bu araştırmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Bu yönüyle araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Bu araştırmadan farklı olarak Aktaş ve Tokmak (2023) araştırmasında teknolojik ilerlemeyle birlikte ekonomik yaşantımızda sıklıkla kullandığımız “kredi kartı, e-fatura, e-ticaret” gibi kavramlara Sosyal Bilgiler ders kitaplarında çok az yer verildiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının tüm düzeylerinde bilişim çağında

yaşıyor olmanın getirdiği sanal ticaret ile ilgili içerik ve görsellerin de az olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık eğitiminde kullandığı kaynak ve araç-gereçleri; kişiler ve gruplar olarak (kooperatif kulübü ve diğer sosyal kulüplerle işbirliği, okul-aile birliği, muhasebe uzmanı, mali müşavir); basılı kaynak olarak (ders kitabı, öğretim programı, kaynak kitaplar, hikâye kitapları); dijital kaynaklar (video ve animasyonlar, internetten uzmanları takip etme, eğitim siteleri, e-dergi, google akademik/makaleler, üniversitelerin veri tabanlarındaki kütüphane ve kitaplar, internet siteleri, görsellerden yararlanma, akıllı tahta) olarak belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlık eğitiminde daha çok ders kitaplarından, akıllı tahtadan ve eğitim sitelerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Çok az sınıf öğretmeni ise sosyal kulüplerle işbirliği kurduğunu, uzmanlardan ve üniversitelerin veri tabanlarından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin finansal okuryazarlık eğitiminde ders kitapları, kendi bilgileri ve akıllı tahtayı daha çok kullandıkları şeklinde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenleri bu alanla ilgili güncel gelişmeleri çok takip etmediği ve derslerine uzman davet etmediği de söylenebilir. Dere ve Ateş (2020) Sosyal Bilgiler derslerinde teknolojik araç ve materyal kullanımı konulu çalışmasında öğretmenlerin derslerinde; akıllı tahta, telefon, bilgisayar, morpa kampüs, eba, e-kitap gibi kaynakları kullandıklarını ve video, film izleme gibi faaliyetlerde de teknolojik araçlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Yine Durmuş ve Kuruyer (2021) araştırmasında öğretmen adayları Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kaynakları; ders kitabı, akıllı tahta, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik araç-gereçler olarak belirtmişlerdir. Dinç ve Acun (2017) araştırmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde kullandıkları materyal ve kaynakları; akıllı tahta, slayt sunumları, görseller, haritalar, video, eba ve diğer eğitim siteleri, internet kaynakları olarak belirtmiştir. Yukarıda verilen alan yazındaki örnek araştırmalar incelendiğinde bu araştırma ile sonuçların benzer olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlıkla ilgili yaşanan sorunları; “okuldan, öğrenciden, aileden, öğretmenden, uygulamadan, bireyden ve toplumdan kaynaklı sorunlar olarak belirtmişlerdir. Okuldan kaynaklı sorunlar (sınıfların kalabalık olması, yasal mevzuat şartları, uygulama zorlukları, okulun pazar yerine uzak olması, okulda geçirilen zamanın az olması, finansal eğitimin ilköğretim seviyesine uygun olmaması, okulun öğrenciye yeterli eğitim bilinci ve çağa uygun eğitim verememesi); öğrenciden

kaynaklı sorunlar (dışlama/dışlanma, sosyal baskı/akran baskısı, özentî, kuşak farkı, parayı bilmeme, alışverişi kredi kartı ile yapma, kontrolün zor olması, öğrencinin konuyu anlamaması, yetiştiği ortam ve yaşadığı çevre, yeni neslin biraz savurgan olması ve çabuk sıkılması, çocukların faydacı olması veya önem vermemesi ve okuldaki yaşantısıyla evdeki yaşantısının farklı olması); ailelerden kaynaklı sorunlar (bazı ailelerin savurgan, lükse düşkün ve bilinçsiz olması, ailelerin çalışması, sosyoekonomik düzeyin düşük olması ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayamaması, çocukları alışverişe göndermemesi ve etkinlikleri ciddiye almama); öğretmenden kaynaklı sorunlar (öğretmenin kendini yetiştirememesi, finansal okuryazarlığın önemini bilmeme, programı yetiştirememe kaygısı taşıması, öğretmenin kazanım dışına çıkamaması ve finansal eğitimin ilkökul öğrencisinin yaşına uygun olmadığını düşünme); uygulama kaynaklı sorunlar (Uzmanlara ulaşamama, uzmana önem verilmeme, uzmana ulaşmanın ve getirmenin zaman alması ve aile eğitiminde uzmanlardan yararlanamama); birey ve toplum kaynaklı sorunlar (plansız iş yapma, bilgisiz, bilinçsiz olma, tutumlu, birikimli olmama, ön araştırma yapmama, parayı doğru yönetememe, ihtiyaç kadarını almama/stok yapma, her şeyin iyisini ve yenisini alma isteği, hırsın ve kıskançlığın artması, ihtiyacını, çevre şartlarını bilmeme, kredi kartı ile yapılan alışverişlerde ürünün bedava alınıyormuş hissi, tarımsal faaliyetleri bilmeme ve üretimin azalması) olarak belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlıkla ilgili sorunların en fazla birey/toplum ve öğrencilerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bireylerin bilgisiz ve bilinçsiz olduğunu bunun da topluma yansıdığını ve toplumda da doyumsuzluğun ve lükse düşkünlüğün olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin zaman, çevre koşulları ve yetiştiği ortam gereği tasarruf ve birikim yapmadıkları; okulların öğrenciye uygulamalı olarak gerekli finansal okuryazarlık eğitimi verememeleri; ailenin bu konuda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirememesi ve çocuklarına gerekli eğitimi vermemeleri; öğretmenlerin ise kendi eksikleri ve kaygıları; uygulama açısından ise uzmanlara ulaşamama veya önemini bilmeme gibi sorunların olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle öğrencilerin aile, okul ve öğretmenler tarafından bilinçlendirilmesi, ayrıca öğretmenlere ve ailelere de gerekli eğitimlerin verilmesi ile bireyden başlanarak toplumun finansal okuryazarlık farkındalığının artması sağlanabileceği düşünülmektedir. Çelik (2021) araştırmasında finansal okuryazarlık konusunda öğretmenler; konunun ilkökul için soyut ve sınıf düzeyinin üzerinde olması, uygulama yapmak için ders süresinin yetersiz olması, ailelerin çocuklarına yeterince yardımcı olmamaları, yeterli sorumluluk vermemeleri; öğrencilerin harcama konusunda yeterince bilinçli olmamaları ve tasarruf

eğilimlerinin çok düşük olması, süre yetersizliği gibi sorunlarla karşılaştıklarını vurgulamışlardır. Yine Çelik (2021) araştırmasında öğretmenler; sınıf dışı etkinlikler konusunda bazı eksikliklerin olduğunu, yapılan çalışmaların öğrencilerin davranışlarına yeterince yansımadağı sadece bilgi düzeyinde kaldığını, okulların bu konudaki çabalarının yeterli olmadığını ve öğretim programının öğretmenlere yeterince yol göstermediğini belirtmiştir.

Seyhan (2020) araştırmasında öğretmenler finansal okuryazar olmayan bireylerin; gelir giderlerini dengeleyemedikleri, aşırı borçlandıkları, gerçekçi ekonomik plan (gelir-borç) yapamadıkları ve paralarını yönetemediklerini, tasarruf yapamama, doğru yatırım yapamama, bilinçli tüketici olamama ve savurgan olduklarını belirtmişlerdir. Johnson (2012) ilköğretim öğrencilerinin zaman, para, enerji ve bilgi gibi kıt kaynakları kullanmaları konusunda aldıkları kararların sonuçlarını uygun şekilde değerlendiremediklerini tespit etmiştir. Tanyel (2022) araştırmasında öğrencilerde finansal okuryazarlıkla ilgili karşılaşılan sorunları; konulara önem vermeme, dikkat etmeme, yeteri kadar ilgi duymama, zaman zaman zorlanma gibi hususların yaygın olduğunu belirtmiştir. Dinç ve Acun (2017) araştırmasında ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma konularının öğretiminde karşılaşılan sorunları öğretmenler; “öğrencilerin yaşlarının küçük olması ve deneyimsizliği, deneyime dayalı öğrenme yaşantılarının sınırlılığından dolayı kavrayamama, kavram ve konuların öğrenciler için soyut kalması, çocuklara yeterince sorumluluk verilmemesi, ilkokul yıllarında bu konuların öğretiminin sınırlı ve yetersiz olması” olarak belirtmişlerdir. Bu yönüyle araştırma sonuçlarının birbiri ile benzer olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Bu araştırmadan farklı olarak Schug & Hagedorn (2005) araştırmasında küçük yaşlarda olan bir grup çocuğa iyi organize edilmiş bir eğitim verildiğinde öğrencilerin ekonomi ve finansla ilgili bazı kavramları çok daha iyi öğrendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlıkta karşılaşılan sorunların sonuçlarını ise; “iflas etme, arz ve talep dengesinin bozulması, intihar olaylarının artması, kötü alışkanlıklara yönelme, huzur ve düzenin bozulması, hırsızlık ve yolsuzlukların artması, enflasyonun yüksek olması istikrarın olmaması, ekonomik krizler/zamlar/dövizin artması, teknolojiye dışa bağımlı olma, umutsuz ve mutsuz olma, kredi kartı borçlarını ödeyememe ve borçlanma, insanlar arasında gelir gider dengesizliği” şeklinde açıklamışlardır. Sınıf öğretmenlerine göre finansal okuryazarlığın eksik olması ilk önce

bireyin yaşamını etkilemekte, daha sonra ise toplumun genelini etkileyen önemli bir sorun haline dönüştüğünü belirtmektedirler. Bu yönüyle finansal okuryazarlığın eksik olması bireyin mutsuz ve huzursuz olmasına neden olmakta bunun sonucunda da toplumun düzeninin ve refahının olumsuz olarak etkilendiğini açıklamışlardır.

Eraslan (2020) araştırmasında, finansal okuryazarlığın bireylerin yatırım ve borç alışkanlıkları üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bireylerin borçlu oldukları zaman kendilerini finansal açıdan güvende hissetmedikleri ve bu durumdaki bireylerin yaşamdan memnun olmadıkları ve mutsuz olduklarını belirlemiştir. Finansal sıkıntı ve yaşam memnuniyeti üzerinde ters yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Finansal okuryazarlık bireyler açısından olduğu kadar Türkiye açısından da oldukça önemli bir kavram olduğunu bireylerin almış oldukları finansal kararlar doğrudan ülke ekonomisini etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Brown (2011: 77-78) depresyon ve umutsuzluk duygusunun daha fazla borçlanmaya ve emeklilikte daha az servete neden olduğunu belirtmekte ve emeklilikte karşılaşılabilecek sorunlara karşı korunmak için bu bireylerin finansal eğitim alması gerektiğini önermektedir. Murphy (2013)'e göre, finansal okuryazarlığı az olan bireylerin finansal ilerlemeleri daha zor olmakta ve bu durumu değiştiremeyeceklerini düşünerek umutsuzluğa düşmekte, bu da onların finansal durumlarını olumsuz etkilemektedir. Gutiérrez-Nieto vd. (2017) aşırı borçluluğun nedenleri ve sonuçları üzerine çok değişkenli bir çalışmada finansal okuryazarlığın eksikliği nedeni ile toplumda yoksulluk artışı, borçlunun refahının azalması ve aşırı borçluluğun arttığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık öz yeterliğine ilişkin kendilerini “alt, orta ve üst” düzeyde görmektedirler. Sınıf öğretmenlerinin çoğu, finansal okuryazarlık konusunda kendilerini orta düzeyde gördüklerini belirtmişlerdir. Birkaç sınıf öğretmeni ise kendilerini alt ve üst düzeyde tanımlamışlardır. İş insanları ise finansal okuryazarlık öz yeterliğine ilişkin kendilerini “alt ve orta” düzeyde görmektedirler. İş insanlarının çoğu, finansal okuryazarlık konusunda kendilerini orta düzeyde gördüklerini belirtmişlerdir. Birkaç iş insanı ise kendilerini alt düzeyde tanımlamışlardır. İş insanlarından hiçbiri finansal okuryazarlık konusunda kendilerini üst düzey olarak tanımlamamışlardır. Sınıf öğretmenleri ve iş insanlarının çoğunluğu finansal okuryazarlık öz yeterliği konusunda kendilerini orta düzeyde görmektedirler. Bu durum

sınıf öğretmenleri ve iş insanlarının genel olarak temel finansal okuryazarlık bilgisine sahip olduğu biçiminde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenleri ve iş insanlarının birkaçı finansal okuryazarlık konusunda kendilerini yetersiz ve alt düzeyde bilgilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, finansal okuryazarlıkla ilgili öğrencileri yetiştirme noktasında, iş insanları da işletmeleri ve bulunduğu konum nedeniyle bilgili ve farkındalık kazanmaları önemli görülmektedir. Bu nedenle, bazı sınıf öğretmenleri ve iş insanlarının finansal okuryazarlık konusunda bilgi ve davranış eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Birkaç sınıf öğretmeni finansal okuryazarlık konusunda kendini üst düzey görürken, iş insanlarından kendini üst düzey olarak gören olmamıştır. Bu durum finansal okuryazarlık konusunda hem sınıf öğretmenlerinin hem de iş insanlarının kendilerini yeterli görmedikleri ve öğrenmeye açık oldukları veya bu konuda bilgilerinin eksik olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık öz yeterliğinde alt düzeyde olmalarının gerekçelerini; bilgi ve eğitim eksikliği, piyasaları bilmeme ve takip etmeme olarak belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık becerisinde orta düzeyde olmalarının gerekçelerini; “risk almama, yatırım yapmama, parasını değerlendirmeme, dijital ortamda alışveriş yapmama, geniş bir alan olması ve güncel gelişmeleri takip edememe, çevre koşulları, reklamlar ve insanlardan etkilenme, israf yapmama, bütçesini ayarlama ve tutumlu olma, ölçülü ve düzenli harcama, birikim ve tasarruf yapma, kültür ve yaşanan zaman etkisi, para yönetimini erkeğe bırakma, tecrübe kazanma, sosyoekonomik düzeyin artması ve öğretmenin profilini, ağırlığını koruması” olarak belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri üst düzeyde olmalarının gerekçelerini ise; “bu konuda eğitim alma ve olaylara makro düzeyde bakma, geleceğe yönelik yatırım ve planlar yapma, bütçesini ayarlama, oluşturma, harcamalarda kendini sınırlandırma, tutumlu olma, geliri ve gideri ayarlama ve aile bütçesine katkıda bulunma” olarak belirtmişlerdir.

İş insanları da finansal okuryazarlık öz yeterliğinde alt düzeyde olmalarının gerekçelerini; “bütçe yapamama, yeni bir terminoloji ve konu olması, eğitim hayatında görmeme ve uygulama eksikleri, kendini geliştirmeye çalışma” olarak açıklamışlardır. İş insanları orta düzeyde olmalarının gerekçelerini ise; “eğitim/bilgi ve tecrübe eksikliği, uygulama ve teorideki eksiklikler, bilinçsiz olma, kazancın değişebilmesi, finansla ilgili bir birimde çalışmama, finansal alan yazının genişliği ve değişken olması, kendini yeterli görmeme ve geliştirme isteği, doğru iş/yatırım yapma, işletmeyi iyi

yönetme ve sürdürebilme, iş tecrübesine sahip olma, farklı alanlarda eğitim ve sertifikalar alma, farklı sektörlerde çalışma” olarak açıklamışlardır. Sınıf öğretmenleri ve iş insanları finansal okuryazarlık öz yeterliği konusunda eğitim ve bilgi eksiklerinin olduğunu, finansal alanın geniş olması ve gelişmeleri takip edememe, bütçesini ayarlayamama gibi durumları ortak olarak belirtmişlerdir. Yine sınıf öğretmenleri ve iş insanları tecrübe kazanma, yatırım ve planlama yapma, finansal alanda eğitim alma özellikleri ile finansal okuryazarlık öz yeterliğinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri finansal okuryazarlık öz yeterliği konusunda daha çok tasarruf, aile bütçesi ve harcama gibi kavramlar üzerinde durmuşlardır. İş insanları ise finansal okuryazarlık öz yeterliği konusunda daha çok işletme ve kendilerini iş konusunda yetiştirme üzerinde durmuşlardır. Bu durum, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerini yetiştirme ve beceri kazandırma ile kendi aile bütçelerini ayarlama anlayışında olduklarının, iş insanlarının ise işletmeyi büyütme ve sürdürme anlayışı ile hareket ettikleri söylenebilir.

Alan yazında benzer çalışmalara bakıldığında sonuçların birbiri ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazındaki bu araştırmaların bazıları verilmiştir: Yeminoğlu (2018) lise öğretmenleri ile, Barmaki (2015) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Oanea & Dornean (2012) da Romanya’da finans alanında yüksek lisans yapan öğrencilerin ekonomi okuryazarlıklarının orta düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Pandey & Bhattacharya (2012) çalışmasında ilköğretim orta kademe öğretmenlerinin ekonomi okuryazarlık düzeylerini orta düzeyde tespit etmişlerdir. Polat (2022) Aydın Adnan Menderes Üniversitesindeki öğrencilerle yaptığı araştırmada öğrencilerin orta düzeyde finansal okuryazar olduğunu saptamıştır. Gerek ve Kurt (2008, 2011) gerçekleştirdikleri çalışmalarda yükseköğretim öğrencilerinin ekonomi okuryazarlıklarının orta düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir.

Bu çalışmadan farklı olarak bazı çalışmalarda Kılıç vd. (2015) üniversite öğrencilerinin, Karaağaç (2015) araştırma görevlilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Grimes vd. (2007) yılında yaptıkları çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin düşük düzeyde finansal okuryazar olduklarını tespit etmişlerdir. Bu durum zaman içinde finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı, araştırma yapılan grubun farklı olması ya da finansal okuryazarlık düzeyinin istenilen seviyeye ulaşamadığı şeklinde yorumlanabilir.

İş insanları finansal okuryazarlık becerisini arttırmaya ilişkin işverene ve çalışana önerilerde bulunmuşlardır. İşverene ilişkin; “tedbirli, öngörülü, ticari zekâyâ ve yaşam boyu öğrenme becerisine sahip olma, finansal konuları bilme, finansal takibi iyi yapma, empati kurma, kredi kullanma ve kredi ödemelerini ayarlayabilme, bankaların faiz oranlarını karşılaştırabilme, uzmanların yatırım tavsiyelerine uyma, işletmeyi iyi yöneten sistem kurma, geçmiş ve günümüz finansal sistemlerini bilme ve birbirine entegre etme” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Çalışana ilişkin ise; dijital okuryazar olma, analitik ve eleştirel düşünebilme, öğrenmeye açık olma, yaptığı işle ilgili bilgi sahibi olma, esnek olma, gerçekleştirilebilir hayaller kurma, ekonomik şartları bilme, farklı zekâ türlerine sahip olma, zamanın ve günün şartlarına uyum sağlayabilme ve finansal konularda bilgi alışverişi yapma” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. İş insanları finansal okuryazarlık konusunda işverenlerin işletme ile ilgili finansal konulara hâkim olması ve banka işlemlerini anlama ve kredi kullanma; bunun yanında işverenlerin ticari zekâyâ sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışanların ise esnek olması, işi bilmesi, kendini geliştirmesi ve finansal konularda farkındalığının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Özsoy ve Ekici Gürbüzöğlü (2019) araştırmasında insan kaynakları müdür/müdür yardımcılarının ve görevlilerin beyaz yakalı çalışanlarda aradıkları becerileri; iletişim, bilgili olma, özgüven, analitik düşünebilme, çalışkanlık, güvenilirlik, problem çözme, tecrübe, analitik düşünebilme, çözüm, azim, empati kurabilmek, enerjik olmak, gelişime ve öğrenmeye açıklık, sosyal zeka, teknolojiye uyum olarak belirtmişlerdir. Gerçek (2021) çalışmasında çalışanlarda takım/ekip çalışması yatkınlık, gelişim/gelişime açıklık ve gelişim odaklılık, yaratıcılık, yeniliğe açıklık gibi özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Sucuahi (2013) çalışmasında katılımcılar, girişimcilerin finansal okuryazarlığıyla ilgili “defter tutma, tasarruf, finansman ve bütçe yapma (işletmenin gelecekteki gelir ve giderlerinin tahmin etme) gibi özelliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Gökmen (2012) finansal okuryazar kişilerde bulunması gereken özellikleri; parayı kontrol etme, finansal sistemin işleyiş kurallarını bilip başkalarına aktarma, finansal planlar oluşturma, bütçe yapma, etkili iletişim kurma olarak belirtmiştir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları finansal okuryazarlığın göstergelerini iş/meslek tecrübesi ve bilgisi, değerlendirme ölçütleri ve kişisel özellikler olarak belirtmişlerdir. İş insanları bireylerde iş/meslek tecrübesi ve bilgisi olarak; işiyle ilgili bilgi sahibi olma (aylık ve yıllık hesap

yapabilme, bütçe ve plan yapabilme, kar-zarar maliyet hesaplayabilme, banka işlemlerini yapabilme, ürünün fiyatını hesaplama ve sipariş alıp verme, satış yapma, kredi kartı kullanma, muhasebe bilgisine sahip olma, finansal verileri bilimsel veriler ışığında değerlendirme, finansal terimleri bilme) ve kişisel tecrübesinin, farkındalığının ve bilgisinin olması (yetenekli ve donanımlı olma, aldığı eğitim türü ve yeri, daha önce çalıştığı yerler ile ilgili referansları, ülke ve dünya ekonomisi ile ilgili farkındalık sahibi olma) belirtmişlerdir. Değerlendirme ölçütlerini; yazılı ya da sözlü değerlendirme yapma, deneme sürecinde performans ve iletişimini gözlemleme, uzmanlardan yardım alma, işletmeye sağlayabileceği katkıların neler olduğunu ölçme, karşılıklı ileriye dönük fikir alışverişi yapma, önceki çalıştığı yerler ve çalışma süresi, referansları inceleme ve bilgi alma, kişilik özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunma, iş yerinde çalışana eğitim vererek eksiklerini giderme ve iş ilanında ölçütlere yer verme” olarak açıklamışlardır. Finansal okuryazar olan bireylerde kişisel özellikler ise; iletişim biçimi, finansal alışkanlıkları, psikolojik durumu, iş yerinden finansal beklentileri, gelecek planları, bütçe planlaması yapabilme, güvenilir, dürüst olma, tasarruflarını yatırıma dönüştürme, pratik zekâ/sosyal zekâ sahibi olma, işyerinin koşullarını kavrama, matematik ve sayısal becerilerinin iyi olması” biçiminde açıklamışlardır. İş insanları çalışanlarda aradıkları finansal okuryazarlık göstergelerini; çalışanın ilk olarak yapacağı işi bilmesi, finansal kavramlara ve finansal bilgiye sahip olması ve kullanması gerektiği, çalışanın referansları ve daha önce yaptığı işler, işe alımda değerlendirme yapma, işte deneme süreci, görüş alışverişi yapma ve çalışanın yapacağı işle ilgili kişilik özelliklerinin (dürüstlük, güvenilir) de bu süreçte önemli olduğunu açıklamışlardır.

Atabay (2020) araştırmasında meslek mensuplarının çalışanlarda aradıkları özellikleri; finansal tabloları düzenleme ve yorumlama, temel finansal muhasebe bilgisi, değişim ve yeniliklere uyum, insan ilişkileri, sözlü iletişim becerisi, eleştirel, yaratıcı ve yenilikçi düşünme, doğru, dürüst ve güvenilir olma analitik zekâyâ sahip olma olarak açıklamışlardır. Seyhan (2020) araştırmasında öğretmenler; finansal okuryazar bireylerin ekonomik verileri anladığı, bütçe ve yatırım yapabildiği, tasarruf, birikim ve yatırım kavramlarını bildiği, finans sistemlerini takip edebildiğini belirtmişlerdir. Fettahoğlu (2015) araştırmasında hane halkının bir aile bütçesinin olup olmadığı, borçların yönetimi ile tasarruflar ve yatırımların yönetimi konusunda sahip olunan bilgi düzeyi, tutum ve davranışlar finansal okuryazarlık konusunun değerlendirilmesinde kullanılması gereken tamamlayıcı veriler olduğunu belirtmiştir. Yılmaz ve Kaymakçı

(2021) araştırmasında finansal okuryazar öğrenci davranışlarını; harçlıklarından tasarruf yapma, artan harçlıklarını ellerinde nakit olarak tutma veya bankadaki hesabına yatırma, ellerindeki harçlıklarını, sonraki harçlığını alana kadar tüketmeme, sahip oldukları paranın harcanması ile ilgili kendilerine hedef koyma, harcamalarını düzenli olarak takip etme olarak belirtmişlerdir.

Coşkun vd. (2017) mezun/stajyer muhasebecilerde aradıkları kişilik özellikleri ve mesleki becerileri; dürüst ve ahlaklı olma, ekip çalışmasına yatkın, verilen işi eksiksiz yapabilen, iş disiplinine sahip olma, mesleki istek ve heyecana sahip olma, muhasebe sistemini ve muhasebenin temel prensiplerini bilme, hesap planını bilme şeklinde açıklamıştır. Çavdar ve Çavdar (2010) işletmelerde personel alımı ile ilgili olarak; görüşme, testler (bilgi ölçüm testleri, psikoteknik testler) ve referans araştırması yapıldığını belirtmiştir. Yukarıda verilen araştırmaların sonuçları ile bu araştırma sonuçlarının birbirine benzer olduğu görülmektedir.

İş insanları finansal okuryazar olmak için gerçekleştirilen faaliyetleri bu konuda eğitim alma, iş tecrübeleri ve günlük yaşamda finans olarak belirtmişlerdir. Eğitimle ilgili; Bitcoinle ilgilenme ve bu konuda eğitim alma, finans ile ilgili üniversitede ve yüksek lisansta eğitim alma ve finansla ilgili seminerlere katılma faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. İş tecrübeleri olarak; küçük yaşta ticarete atılma ve farklı iş sektörlerinde çalışma, özel sektörde yönetici olma, iş yaşamının içinde yer alma ve kendini iş konusunda geliştirme, başarılı iş insanlarını takip etme ve onların tecrübelerinden yararlanma, farklı şehir ve ülkelere iş seyahatleri ile yurt dışındaki müşterilerle fikir alışverişi yapma faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. Günlük yaşamda finansla ilgili; ülke piyasasını, yurtdışı piyasalarını, finans haberlerini, medyayı, finans ve yeniliklere ilişkin gündemi takip etme, borsada yatırım yapma ve yüksek yatırım araçlarına yönelme, internetten finansla ilgili araştırma yapma, farklı bilgi kaynaklarına başvurma, uzmanlardan destek alma, finans konuları öğrenmeye gereksinim ve merak duyma ile bas etkisini öğrenme faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. İş insanları finansal okuryazarlıkta kendilerini geliştirmek için bu konuda eğitim aldıklarını, hayatta ve yapıkları işlerde tecrübe kazandıklarını, uzmanlardan, internetten ve farklı bilgi kaynaklarından destek aldıklarını, piyasaları ve finansal gelişmeleri takip ettiklerini, borsaya veya yüksek yatırım araçlarına yöneldiklerini belirtmişlerdir.

Kaderli vd. (2016) araştırmasında katılımcıların finansal konularda bilgi sahibi oldukları kaynakları büyük çoğunluğu (%73,6) dünyadaki ve Türkiye'deki ekonomik ve

finansal gelişmelerle ilgilendiklerini ve genel anlamda finansal bilgilerini kendi yaşam tecrübeleri (%52) ile gazetelerden (%28) elde ettiklerini ve gazetede ekonomi-finance bölümünü okuduklarını (%85,6) ifade etmişlerdir. Çelik vd. (2020) çalışmasında kadın girişimcilerin mesleki bilgi ve becerilerini %54,5'inin iş hayatından, %23,5'inin örgün/yaygın eğitimden, %12,7'sinin aileden, %8'inin meslek edindirme programlarından (kurs, eğitim vb.) edindiklerini ifade etmişlerdir. Ateş (2014) araştırmasında yatırımcıların finansal bilgi kaynaklarının; medya, internet, süreli yayınlar, aile ya da arkadaş profesyonel yatırım danışmanı tavsiyeleri, aracı kurum analizleri ve raporları, firmaların finansal raporları ve bireysel analizler olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları başarılı iş insanının özelliklerini mesleki ve kişisel özellikler olarak açıklamışlardır. Başarılı iş insanlarının mesleki özellikleri; ekonomiyi iyi yönetme, doğru işi yapma, sevdiği işi yapma ve işine sahip çıkma, başarılı kişileri/sektörleri/işletmeleri takip etme, her konuda doğru karar alma ve değerlendirme yapma, yapacağı yatırım ile ilgili istişare etme ve beyin fırtınası yapma, sermayenin hepsini yatırıma ayırmama, gelir gider hesabını iyi yapma, yaptığı işte sürdürülebilir olma, risk alma/riski yönetme, kriz yönetimi ve kaynak/insan kaynağı yönetimi, yeni projeler üreterek işletmesini güncelleme, çağa ayak uydurma, aldığı eğitimi bilgi ve tecrübesi ile birleştirme ile tecrübe ve bilgi paylaşımı yapma, istihdamı arttırarak maksimum verim elde etme, işe alımda liyakat gözetme ve çalışanlarını ölçülü çalıştırma olarak açıklamışlardır. Başarılı iş insanlarının kişisel özellikleri ise; bilgi birikimine sahip olma, rol/model olma, disiplinli olma, sakin/güler yüzlü olma, işkolik olma, öngörülü olma, empati kurma, güvenilir olma ve güven verme, bencil olmama, sabretme, rasyonel olma, sınırlılıklarını bilme, özür dileme, problemi başkasında değil kendinde görme, saygı ve sevgi gösterme, hiyerarşik yapıyı bilme ve saygı gösterme, işine, kurumuna ve kendine saygı duyma, cesaretli olma, karakterli olma, çalışkan olma/emek verme, yaptığın işi inanarak yapma, vizyon sahibi olma, iyi bir gözlemci olma, özgüvenli olma, birikim yapma, ilkelerinden taviz vermeme, kendini yenileme/geliştirme/atılım yapma/yerinde durmama ve çalışanına iyi davranma/iyi iletişim kurma/iletişimi koparmama olarak açıklamışlardır.

İş insanları başarılı olma kriterlerini mesleki olarak, sevdiği işi yapma, işinde büyüme, risk alma ve sürekliliği sağlama, çağa ayak uydurma, işe alımda liyakati

gözetme, ekonomiyi iyi yönetme olarak açıklamışlardır. Başarılı iş insanlarının kişisel özelliklerini ise; disiplinli/öngörülü/vizyon sahibi/karakterli/güvenilir/rasyonel/çalışkan olma, kendini yenileme ve gerçekleştirme olarak açıklamışlardır. Fernald vd. (2005) girişimci ve liderlerin özelliklerini; yaratıcı, iletişim kabiliyeti olan, esnek, sabırlı, ısrarlı, risk alan, öngörülü, stratejik düşünen, güven veren, görevine kendisini adanmış, güvenilir ve dürüst olarak açıklamıştır. Kelgökmen İlic ve Yalçın (2017) araştırmasında farklı meslek gruplarından katılımcılar başarılı bir liderin taşıması gereken karakter özelliklerini; gelişimi destekleyen, motive edici, güçlü iletişim becerisine sahip, güvenilir, cesaretli, saygılı, pozitif, zeki, bilgili, motive edici, iş-yaşam dengesini sağlayan, vizyoner, yenilikçi ve demokratik çalışkan ve dürüst olarak belirtmişlerdir. Demir ve Çelik (2022) çalışmasında katılımcılar girişimci liderlerin özelliklerini; vizyon sahibi olma, itibar, doğruluk, dürüstlük, güven, denge, istikrar, büyümek, gelişmek, ilerlemek, risk alma, fırsatları değerlendirme, esneklik, stratejik planlamaya dayalı yönetim, yenilikçilik ve yaratıcılık olarak belirtmişlerdir. Al Mamun & Fazal (2018)'ın araştırmasında girişimci liderlerin mikro işletmelerin performans ve sürdürülebilirliğini arttırdığını belirtmişlerdir. Alanyazında daha çok başarılı liderlerin ve girişimcilerin özellikleri belirtilmiş, bu araştırmada da başarılı iş insanlarının özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Başarılı liderlerin ve girişimcilerin özellikleri ile bu araştırmadaki başarılı iş insanlarının sahip olduğu özellikler genel olarak birbirine benzerdir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları okullarda finansal okuryazarlık faaliyetlerine ilişkin çalışmaları okulda ve derste eğitim, finansal okuryazarlık eğitimi ve finansal okuryazarlıkta aile etkeni olarak belirtmişlerdir. Okulda ve derste eğitimle ilgili; derslerde (görselleştirme, somutlaştırma yapma, somut örnekler/senaryolar sunma, analogilere başvurma, ödüllendirme, pekiştireç verme, kalıcı öğretim ve oyunlaştırarak öğretim yapma), öğrencilere (kaliteli eğitim verme, eşit eğitim fırsatı verme, bireysel özelliğine göre eğitim verme, doğru bilgiye ulaşım yollarını öğretme, rakamları kullanmayı öğretme, gizil öğrenmeyi sağlama, sonuç çıkartma) faaliyetlerini ve küçük yaştaki eğitimin önemi ve öğrencinin geleceğini etkilediği görüşlerini belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili; başarılı iş insanlarının ekonomi tavsiyelerini anlatma ve kitaplarda yer verme, üniversitelere başarılı iş insanlarını çağırıp konferans/sempozyum/söyleşi verme, dünya ekonomilerini ve ülke ekonomisini takip etme, finansal okuryazarlığı ders olarak tüm eğitim kademelerinde yer verme, finansal anlamda aynı dili kullanma,

hayatın içinden/ekonomik düşünmeyi geliştiren ve iyi ekonomilerden dersler verme, temel finansal bilgi verme, finansal okuryazarlıkla(tasarruf) ilgili ilkokulda farkındalık oluşturma, tüketim alışkanlığı edindirme ve tüketim alışkanlığını değiştirtme, bilinçli/etkili eğitim verme, finansal eğitime matematik ve Türkçe gibi önem verme, eğitimle birlikte vicdan/ahlak olarak finansal okuryazarlığın önemini kavratma, kitaplarda yeni çıkan sektörlerle ilgili öğrencileri bilgilendirme, okullarda öğrencilere kazançlarını değerlendirme/yatırım araçlarını öğretme, köy enstitüleri zamanındaki ev ekonomisi dersinin günümüzde de okutma, finansla ilgili temel parametreleri bilme, proje hazırlatma, analiz ettirme, staj eğitimi, restoranda çalıştırma ve maaş verme, analiz/istatistik analiz yapabilme, mantık yürütme, bilgileri anlamlandırma ve kullanma, farklı eğitimler ile öğrencilerin zihinlerini geliştirme, öğrenciye harçlığını idareli kullanmayı öğretme, öğrenciye bir hafta boyunca evin bütçesini yönetme görevi verme, çocuğu okul tatillerinde küçük yaşta çıraklığa verme ve hayatın zorluğunu öğrenme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlıkta aile etkeni ile ilgili; ailenin (eğitim düzeyi/durumu, ekonomik alışkanlıkları/tutumları, çocuğa eğitim vermesi, çocuklarını şımartması, en iyisini istemesi, tasarruf konusunda çocuğa örnek olmaması, ailenin çocuğunu kendi yetiştirme tarzında eğitmesi, çocuğa yeteri kadar harçlık vermesi/vermemesi) ve ailede verilmeyen ekonomi eğitiminin okul programlarında verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

İş insanları okullardaki eğitimlerde öğretmenlerin öğrencilerin yaşlarını ve bireysel özelliklerini dikkate almaları; derslerde de farklı yöntemler kullanarak öğrencilerin öğrendikleri bilgileri kullanma ortamları oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir. İş insanları finansal okuryazarlık eğitimlerinde ise finansal okuryazarlığın küçük yaşlardan itibaren ders olarak okutulması gerektiğini, öğrencilere staj ve çıraklık eğitimi verilmesini, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri uygulama ve kendilerini gerçekleştirme fırsatları tanınması, başarılı iş insanlarından ve ekonomilerden derslerde örnekler verme, sempozyum, konferans ve söyleşi gibi etkinliklerde uzmanlardan tavsiyeler alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Son olarak iş insanları finansal okuryazarlıkta öğrenciler için ailenin de etkili olduğunu ve çocukların ailede alamadıkları eğitimi okullarda alması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bununla ilgili alanyazında finansal okuryazarlık eğitiminin bazı ülkelerde ilkokul düzeyinde bir ders olarak başladığı sonucuna ulaşılmıştır (Orton, 2007). Romanya’da finansal okuryazarlık eğitiminin ilköğretim okullarında, liselerde ve

üniversitelerde okutulması ve okul müfredatlarında zorunlu olması gerektiği belirtilmektedir (Istocescu, 2019). Bazı ülkelerde ise bu beceri Sosyal Bilgiler, vatandaşlık, matematik, ekonomi ve sanat dersleri ile bağlantılı olarak kazandırılmaya çalışılmaktadır (Schug & Hagedon, 2005). Lusimbo (2016) araştırmasında finansal eğitimin ilköğretim düzeyi okul müfredatında yer almasını, böylece bireylerin hayatın erken dönemlerinde finansal olarak bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eremina (2019) çalışmasında finansal okuryazarlık dersinin müfredata dâhil edilmesinin bölgedeki tüm eğitim kurumları için acil bir görev olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yıldırım ve Öztürk (2017) ekonomi okuryazarlığı ve eğitime ilişkin alan uzmanı ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi konulu araştırmasında katılımcıların yaklaşık 1/4'ü ekonomi eğitiminin anaokulunda başlaması gerektiğini düşünmektedirler. Akhan ve Hayta (2014) ilköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde ekonomi okuryazarlığının geliştirilmesi adlı çalışmasında okul müfredatlarında ekonomi eğitiminin önemini vurgulamış. Anaokulundan liseye kadar eğitimin tüm basamakları ile değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiş. Bunun yanı sıra ailelerin ekonomi eğitime katkılarının da olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Finansal okuryazarlık eğitimi için ders kitapları, metodolojik kılavuzlar (örneğin, öğretimde finansal okuryazarlık, eğitimde okuryazarlık, öğretmenler için el kitabı, metodolojik el kitabı, finansal okuryazarlık, alıştırmalar ve metodoloji, pratik örnekler, web portalları, çalışma sayfaları ve teknolojik araçlar) kullanılabilir (Opletalová, 2014). Layık vd. (2022) çalışmasında öğrencilere yönelik finansal okuryazarlık eğitiminde dersleri takviye edici kurslar, seminerler, konferanslar düzenlenmesinin faydalı olacağını belirtmişlerdir. Bunun yanında ailenin de bu konuda eğitilerek hem öğrencilerin hem de toplumun bilinçlenmesinin sağlanabileceğini açıklamışlardır. Yıldırım ve Yenihan (2014) çalışmasında usta-çırak ilişkisinin önemine değinen işverenler, ihtiyaç analizi yapılmak suretiyle sanat ve meslek okullarına bölümler açılması, staj süresinin eğitim sürecinin daha uzun bir dönemini kapsamayı gerektiğini belirtmişlerdir. Akhan (2013) bu konuda öğretmen adaylarının daha fazla ekonomi dersi görmeleri, dersi iktisatçılardan değil Sosyal Bilgiler eğitiminde ekonomi alanında uzmanlaşmış akademisyenlerden almaları ve ekonomi derslerinde yapacakları etkinlikleri uygulama boyutunda öğrenmeleri faydalı olacağını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencileri düşündürmeye ve keşfetmeye yönelik

deneyimler ile karşılaştırmaları oldukça etkili olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İş insanları iş yaşamında finansal okuryazarlık problemlerini; çalışanlardan kaynaklı, bireylerden kaynaklı, işverenden/ işletmeden kaynaklı, eğitim kaynaklı, toplumsal ve ekonomik kaynaklı problemler olarak belirtmişlerdir. Çalışanlardan kaynaklı problemleri; yeni mezunların işi bilmemesi ve yorulmak istemeyerek işi masa başı olarak görmeleri, bilgi eksikliği, sahip oldukları bilgiyi beceriye dönüştürememe, çalışanlar arasındaki iletişim sorunları, baskın davranış biçimine sahip birden fazla çalışanın olması, yönetici ve çalışanlar arasındaki iletişim sorunları olarak belirtmişlerdir. Bireylerden kaynaklı problemleri; geleceğe yönelik öngörülerde bulunmama, ihtiyaç olmadan kredi çekme, başkalarının yaşamına özenme, fazla para kazanma isteği, savurgan ve lükse düşkün olma, önyargılı olma, doğru kaynaktan doğru bilgi edinmeme, taksitle ödemeyi yanlış algılama, ticari ilişkilerde birbirine güven vermeme, farklı etkenlere açık olma, finansal okuryazarlığa uzak olma ve finansal okuryazarlığı yanlış algılama, kendini geliştirememe olarak belirtmişlerdir. İşletmeden/İşverenden kaynaklı problemler; liyakatsizlik, işe alımı zorlaştırma, iş deneyimi olmayan kişilere şans vermeme, personelle ilgilenmeme, çalışanın görüşlerini ve önerilerini dikkate almama, finansal önlemleri almama ve maliyet cetvellerini yenilememe, risk almama, zarar ya da iflas etme, işletmenin gerilemesi/ işini büyütememe, bütçesini ayarlayamama, gelirini yatırıma dönüştürmeyi bilmeme, geleceğe dönük faizli borçlanma, bütün sermayeyi yatırıma ayırma, aynı kişilerle ticaret yapma, nitelikli insan çalıştıramama ve geliştirememe, sürekli fiyat arttırma, çalışana adil ücret vermeme, işletmelerde kurumsallığın olmaması, bilmediği yatırım araçlarını kullanma, bilinçsiz kişilerin yatırım tavsiyelerine uyma, kalifiye eleman bulamama ve finans kriterini ölçüt olarak almama, işletmenin zararı ya da batmasının ülke açısından kaybı ve iş yaşamının dışarıdan görüldüğü gibi kadar kolay olmaması olarak belirtmişlerdir. Eğitim kaynaklı problemler; eğitimin teorikte kalması/uygulama eksikliği, öğrenilen bilgilerin kullanılmaması ve unutulması, ezbere eğitimin olması, işi bilmeyen kişilerin eğitim vermesi ve işin başında olması, eğitimde nicelik fazlalığına karşın nitelik eksikliği, okulda öğrenilenle iş yaşamının farklı olması, akademik başarı ile iş yaşamı başarısının doğru orantılı olmaması, ilkokulda finans eğitiminin yeterli verilmemesi, para yönetiminin soru ve kitaplarla öğretilmeye çalışılması, devlet kurumlarına KPSS puanları ile işe alma ve başka bir ölçüt kullanmama olarak

belirtmişlerdir. Toplumsal ve ekonomik kaynaklı problemler ise; sosyal bunalımlar, aile çatışması ve nesil çatışmasının artması, tüketim toplumu haline gelme ve medyanın tüketimi özendirilmesi, işsizlik sorunu, dolandırıcılığın artması, ekonomik kırılganlık/fiyat değişimi ve finansal belirsizlik, küresel gelişmelerden olumlu veya olumsuz olarak etkilenme sonucu insanların güvendiği yatırım araçlarının etkilenmesi, işletmelerin denetlenmemesi, ev ve araba alamama, kendi mesleği dışında iş yapma ve teknolojinin sektörler üzerindeki etkisi olarak belirtmişlerdir.

İş insanları finansal okuryazarlıkta karşılaştıkları problemleri genel olarak, işveren ve işletme özelinde; liyakatsizlik, işiyle ilgili yapması gerekenleri yapmama, işe alımı zorlaştırma, finansal ve ekonomik olarak yeterli bilgiye sahip olmama, çalışanlara iyi davranmama, az ücret verme ve işletmeyi iyi yönetememe; çalışanlar da ise bilgi eksikliğinin olması, işi iyi bilmemeleri, iletişim sorunlarının olması; eğitim olarak, öğrencilere yetersiz eğitim verilmesi ve uygulama eksikliği, eğitimi ehil kişilerin vermemesi, okulda öğrenilen bilgilerle iş yaşamının farklı olması; birey ve toplum kaynaklı ise, bireylerin tasarruf yapmaması, lükse düşkünlük, israf, başkalarının yaşamına özenme ve sosyal çevreden etkilenme, toplumda ise işsizlik sorunu, ailevi sorunlar, ekonomik belirsizlik, fiyatların artması tüketimin özendirilmesi ve toplumun üretmek yerine tüketim toplumu haline gelmesi gibi durumlar finansal okuryazarlığın toplumda, bireylerde ve işveren ve çalışanlarda eksik olması sonucu ortaya çıkan problemler ve bu duruma neden olan eğitim ve ekonomik kaynaklı problemleri iş insanları açıklamışlardır.

Lindsay (2002) çalışmasında işverenler, çalışanlarda genel olarak sosyal becerilerin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. İşverenler özellikle üniversitelerden yeni mezun işgören adayların teknik bilgiye sahip olduğunu ancak insan ilişkileri becerilerinin çalışma yaşamının beklentileriyle uyumlu olmadığını belirtmişlerdir. Coşkun vd. (2017) çalışmasında meslek mensupları iş yaşamına başlayan yeni mezunların eksikliklerini; pratik deneyim eksikliği, teorik bilgi yetersizliği, defter tutulmasının öğrenilmemesi, sosyal yönlerinin yetersizliği, çalışma hayatını algılama güçlüğü şeklinde olduğunu açıklamışlardır. Lusimbo (2016) araştırmasında Kobi yöneticilerinin; finansal ürünleri satın almadan önce, borç yönetimi konusunda makul bilgiye sahip olduğu fakat çoğunluğunun enflasyon ve faiz oranlarının borç aldıkları kredilere etkisini anlamadığı ve şart ve koşulları karşılaştırmadığı, finansal okuryazarlığı düşük olan işletme yöneticilerinin yıllar içinde az veya hiç büyüme

kaydetmediği sonucuna ulaşmıştır. Er ve Çetintaş (2018) çalışmasında işçilerin özellikle kredi kartı kullanım alışkanlıkları, tasarruf eğilimleri, gelirlerindeki azalışa karşılık belirgin bir eylem planlarının olmaması, uzun dönemli finansal planlama alışkanlıklarının olmaması, riske karşı belirgin şekilde isteksizlik duymaları ve ekonomi ile ilgili temel kavramlarda eksiklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Dalcı ve Aslan Ayazlar (2022) çalışmasında finansal okuryazarlığa ilişkin yeterli bilgiye sahip olmayan Türk otel çalışanlarının harcamalarının da yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sürecindeki deneyimler ve araştırma sonuçlarından hareketle önerilerde bulunulmuştur. Bu bağlamda daha sonra yapılacak araştırmalara ışık tutabilmesi adına hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara yönelik aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Araştırma sonuçlarından hareketle öğretmenlerin finansal okuryazarlık farkındalığının olduğu ama istenen seviyede olmadığı için sınıf öğretmenlerine finansal okuryazarlık becerisinin artırılmasına yönelik seminerler ve hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Finansal okuryazarlık, öğretim programlarında daha fazla yer verilebilir ve ilkokuldan itibaren ders olarak okullarda okutulabilir.
- Öğretim programlarında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, finansal okuryazarlık becerisine yönelik konu, kazanım ve görsellerin artırılarak; öğrencilerin aktif olacağı uygulamalı ve çarpıcı etkinliklere daha fazla zaman ayrılabilir.
- Finansal konularda uzmanlardan yararlanılabilir, uzmanların okula çağrılarak hem öğrencilerin hem de velilerin finansal konularda bilinçlenmesi sağlanabilir.
- İşverenlerin ve çalışanların finansal okuryazarlığını arttırmaya yönelik kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri ortak çalışmalar gerçekleştirebilirler.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Afyon ilinde sınıf öğretmenleri ve farklı mesleklerden iş insanları ile yapılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, veliler ve farklı meslek grupları ile araştırmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin finansal okuryazarlığını arttırmaya yönelik programlar geliştirilip bu programları hizmetiçi seminerlerle uygulayıp öğretmenlerin eğitim

sonucunda finansal okuryazarlığa ilişkin farkındalıklarının eğitim almadan önce ve eğitim aldıktan sonraki durumlarının karşılaştırılması biçiminde çalışma gerçekleştirilebilir.

- Üniversitelerde farklı yaş ve sınıflarda eğitim gören sınıf öğretmeni adaylarının finansal okuryazarlık algılarının ve farkındalığının yaşa, okula ve sınıfa göre farklılıklarının belirlenmesine yönelik geniş kapsamlı karma yöntemli araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Yönelik Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Önerisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Adalar, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Adalar, H. ve Ata, B. (2021). Alanla İlişkilendirilmiş Finansal Okuryazarlık Eğitimi Modelinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlıkları ve Finansal Tutumlarına Etkisi. *Journal of History School*, 52, 2266-2304.
- Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı (2016). *TR32 Bölgesinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri Projesi: Sonuç Raporu*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı.
- Aflatoun International (2019). *Freedom As Financial Literacy*, <https://www.aflatoun.org/freedom-as-financial-literacy/> (Erişim Tarihi: 03.05.2023).
- Aflatoun International (2023). *Our Work*, <https://www.aflatoun.org/our-work/> (Erişim Tarihi: 03.05.2023).
- Akdağ, H. ve Kaymakçı, S. (2013). Sosyal Bilgiler Laboratuvarlarının (Sınıflarının) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 164-177.
- Akengin, H. ve Ersoy, F. (2015). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekansal Öğrenme Ortamlarının Tarihçesi. İçinde; *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekansal Öğrenme Ortamları*, Ed: R. Sever ve E. Koçoğlu, ss. 17-40. Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, N. E. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akhan, N. E. (2013). Ekonomi Okuryazarlığı. İçinde; *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*, Ed: E. Gençtürk ve K. Karatekin, ss. 78-109. Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, N. E. (2014). Sosyal Bilgiler Derslerinde Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 722-736.
- Akhan, N. E. (2018). Sosyal Bilgilerde Ekonominin Yeri ve Önemi. İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, Ed: R. Turan ve R. Ulusoy, ss. 320-335. Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, N. E. ve Hayta, N. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Ekonomi Okuryazarlığının Geliştirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 205-230.
- Akhan, N. E. ve Kılıçoğlu, G. (2014). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Ekonomi Kavramlarını Anlama Düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 24-47.
- Aktaş, V. ve Tokmak, A. (2023). Temel Bir Beceri Olarak Finansal Okuryazarlığın Sosyal Bilgiler Dersine Yansımaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 449-470.
- Al Mamun, A. & Fazal, S. A. (2018). Effect of Entrepreneurial Orientation On Competency and Microenterprise Performance. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12(3), 379-398.
- Ali, P., Anderson, M., Edward, McRae, C. & Ramsay, I. (2016). The Financial Literacy of Young People: Socio-economic Status, Language Background and the Rural-

- urban Chasm. *Australian and International Journal of Rural Education*, 26(1), 54-66.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585-599.
- Altıntaş, K. M. (2008). *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi*. İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları.
- Altun, A. (2005). *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Anthes, W. L. (2004). Financial Illiteracy in America: A Perfect Storm, A Perfect Opportunity. *Journal of Financial Service Professionals*, 58(6), 49-56.
- Anthony, K. V., Smith, R. C. & Miller, N. C. (2015). Preservice Elementary Teachers Economic Literacy: Closing Gates to Full Implementation of the Social Studies Curriculum. *The Journal of Social Studies Research*, 39(1), 29-37.
- Arıkan, İ. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Bağlam Temelli Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına, Finansal Okuryazarlık Becerilerine ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Arslan, M. (2007). Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 41-61.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Atabay, İ. (2020). Meslek Mensuplarının Muhasebe Mezunlarından Beklentileri Ve Beklenti Boşluğu: Balıkesir İli Uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (88), 313-330.
- Ateş, H. (2019). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Açısından Analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 101-127.
- Ateş, S. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atkinson, A. & Messy, F. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results Of The OECD/International Network On Financial Education (INFE) Pilot Study*. Paris: OECD Publishing.
- Atölye Minizma, (2017). *21. Yüzyıl Becerileri Nelerdir*, <https://medium.com/@atolyeminizma/21-y%C3%BCzy%C4%B1l-becerilerinelerdir-e6303a9606db> (Erişim Tarihi: 11.11.2022).
- Avcı, A. A., İbret, B. Ü. ve Karasu Avcı, E. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Görüşleri. *Elementary Education Online*, 16(4), 1558-1574.
- Aydoğdu, B. ve Duban, N. (2022). Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kullanım Alanları. İçinde; *Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim*, Ed: B. Aydoğdu ve T. Selanik Ay, ss. 1-14. Anlara: Vizetek Yayıncılık.
- Ayers, C. A. (2012). Empowering All Students With A Secure Economic and Financial Future: Multidisciplinary Investment Education in Social Studies Curricula and Beyond. *Journal of Consumer Education*, 29, 1-13.
- Balaza, E. J. M., Dima, K. C., Torrenueva, J. L. A., Alicaya, A., Ortiz, M. N. & Inocian, R. B. (2021). Financial Literacy Integration in the K to 12 Social Studies

- Curricula in the Philippines: Basis for a Contextualized COVID-19 Teaching Model. *Psychology and Education*, 58(3), 802-813.
- Barmaki, N. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barr, R., Barth, J. L. & Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası* (Çev: C. Dönmez). Ankara: Pegem Akademi.
- Başarır, Ç. ve Sarıhan, A. Y. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(Ek Sayı 1), 143-162.
- Bay, C., Catasus, B. & Johed, G. (2014). Situating Financial Literacy. *Critical Perspectives On Accounting*, 25(1), 36-45.
- Bayındırlı, M. Ö. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Karabük Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Bayram, S. S. (2010) *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bayram, S. S. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2(2), 105-135.
- Beers, S. Z. (2011). *21st Century Skills: Preparing Students for Their Future*, http://cosee.umaine.edu/files/coseeos/21st_century_skills.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2022).
- Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.
- Bilgili, A. S. (Ed.). (2009). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (İkinci Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma. *Journal of International Social Research*, 10(49), 10-49.
- Brown, S. M. (2011). *Debt and Negative Net Worth Among Near Retirees*. (Unpublished PhD Thesis). Utah State University, Utah.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyükcü, A. R. (2021). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Endüstri 5.0*. İstanbul: Der Yayınları.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası Çerçvelere göre 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Capuano, A. & Ramsay I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics. *U of Melbourne Legal Studies Research Paper*, (540).
- Contuk, F. Y. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 115-136.
- Coşkun, S., Kır, A. ve Coşkun, S. (2017). İş Dünyasının Muhasebe Eğitiminden Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 330-341.

- Çakmak, Z. ve Arıkan, İ. (2021). Eğitimde Finansal (Ekonomik) Okuryazarlık. İçinde; *Eğitimde Okuryazarlık Becerileri-I*, Ed: E. Koçoğlu, ss. 279-301. Ankara: Pegem Akademi.
- Çarıkçı, O. (2019). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Finansal Farkındalık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 133-157.
- Çavdar, H. ve Çavdar, M. (2010). İşletmelerde İşgören Bulma ve Seçme Aşamaları. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 6(1), 79-93.
- Çelik, Y. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Bazı Becerilerin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 733-765.
- Çelikkaya, T. (2019). 21. Yüzyıl Becerileri ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. İçinde; *Yeni Program ve Ders İçeriklerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi I*, Ed: T. Çelikkaya, Ç. Ö. Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar, ss.121-155. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çelikten, L. (2020). *Marmara Finansal Okuryazarlık Programı'nın Geliştirilmesi ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, M. ve Uslu, S. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık (Ekonomi Okuryazarlığı) Kavramına İlişkin Bilişsel Yapıları: Kit Çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(87), 1740-1751.
- Çütcü, İ., Kiliç, Y. ve Tuğan, G. (2022). Ekonomi Okuryazarlığı: Esnafa Yönelik Bir Araştırma. *Sosyoekonomi*, 30(54), 291-311.
- Dağdelen, T. (2017). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Dalcı, G. ve Ayazlar, R. A. (2022). Otel İşletmeleri Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Kültürlerarası Karşılaştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1333-1353.
- Demir, F. ve Çelik, A. (2022). Girişimci Liderliğin Kurumsallaşmaya Etkisinin İncelenmesinde Karşılaştırmalı bir Çalışma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 263-284.
- Demirbaş, Ç. (2015). Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Kalkınma Farkındalık Düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 300-316.
- Deng, H. T., Chi, L. C., Teng, N. Y., Tang, T. C. & Chen, S. L. (2013). Influence of Financial Literacy of Teachers on Financial Education Teaching in Elementary Schools. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 3(1), 68-73.
- Dere, İ. ve Ateş, Y. (2020). Sosyal Bilgiler Derslerinde Teknolojik Araç ve Materyal Kullanımı: Bir Durum Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 496-514.
- Dereköy, F. (2020). *Temel Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Önemi. İçinde; *İlk ve Ortaokulda Uygulama Örnekleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: E. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay, ss. 11-31. Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Deveci, H., Köse, T. Ç. ve Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapıları: Kelime İlişkilendirme Testi

- Uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 101-124.
- Dilek, S., Kesgingöz, H., Konak, A. ve Halıcıoğlu, S. (2018). Factors Affecting Economic Literacy. *Afro Eurasian Studies*, 7(1), 11-51.
- Dinç, E. ve Acun, A. (2017). Sosyal Bilgiler Dersinde Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma İle İlgili Konuların Öğretiminde Güncel Olayların Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 29-46.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. İçinde; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: C. Öztürk ve D. Dilek, ss. 15-46. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğuş Grubu, (2020). *Çocuklara Doğuştan İyi Bir Gelecek: 3 Kumbara*, <https://www.dogusgrubu.com.tr/tr/3-kumbara> (Erişim Tarihi: 11.12.2022).
- Durmuş, E. ve Kuruyer, D. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama Becerisine İlişkin Görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 46-71.
- Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (2011). *MEB 21. Yüzyıl Öğrenci Profili*, https://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf (Erişim Tarihi: 11.10.2022).
- Ekici, G., Abide, Ö. F., Canbolat, Y. ve Öztürk, A. (2017). 21.Yüzyıl Becerilerine Ait Veri Kaynaklarının Analizi. *Journal of Research In Education And Teaching*, 6(1), 124-134.
- Er, B. ve Çetintaş, M. (2018). İşçilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Eksenli Bir Araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 61-71.
- Er, B. ve Taylan, A. E. (2017). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 297-317.
- Er, B., Şahin, Y. E. ve Mutlu, M. (2017). Finansal Eylem ve Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 54(630), 75-88.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-126.
- Er, T. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Eraslan, H. A. (2020). *Müşterilerin Finansal Durumları Finansal Okuryazarlık Algılanan Finansal Durum ve Yaşamdan Memnuniyet İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Erden, M. (bilinmeyen tarih). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Eremina, T. Y. Y. (2019). Financial Literacy in Social Studies Education in Schools of the Kirov Region. *Педагогический ИМИДЖ*, 4(45), 576–583.
- Eryılmaz, Ö. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olaylardan Yararlanmanın Öğrencilerin Sosyal Problemlere Duyarlılıklarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- European Commission (2007). *Survey of Financial Literacy Schemes in the EU*, http://ec.europa.eu/internal_market/financeservicesretail/capability/index_en.htm#maincontentSec2 (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- European Commission (2022). *What is Financial Literacy*, https://finance.ec.europa.eu/consumer-finance-and-payments/financial-literacy_en (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Farris, P. J. (2007). *Elementary and Middle School Social Studies: An İnterdisciplinary, Multicultural Approach* (5th ed.). Illinois: Waveland Press, Inc.
- Fernald, L. W., Solomon, G. T. & Tarabishy, A. (2005). A New Paradigm: Entrepreneurial Leadership. *Southern Business Review*, 30(2), 1-10.
- Fernandes, T. I. M. (2015). *Financial Literacy Levels of Small Businesses Owners and It Correlation with Firms' Operating Performance*. (Unpublished PhD Thesis). Faculdade de Economia do Porto.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli'nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 101-116.
- Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (2022). *Finansal Okuryazarlık*, <http://www.fo-der.org> (Erişim Tarihi: 10.10.2022).
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2012). *How To Design and Evaluate Research in Education* (8th ed.). New York: The McGraw- Hill Companies.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 100-119.
- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve Öğretimde 21. Yüzyıl Beceri Çerçevesi (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Gencan, M. Y. (2018). *Turizm Sektörü KOBİ'lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Gerçek, M. (2021). *İş Yaşamında Psikolojik Sözleşme: Çalışan ve Örgüt Arasındaki İlişkilere Yönelik Kavramsal Bir Çerçeve*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gerek, S. ve Kurt, A. A. (2008). Economic Literacy Of University Students: A Sample From Anadolu University. Available at SSRN 1137610.
- Gerek, S. ve Kurt, A. A. (2011). Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 59-73.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiberlink Yayınevi.
- Grimes, P. W., Millea, M. J. & Thomas, M. K. (2007). Testing the Economic Literacy of K-12 Teachers: A State-Wide Baseline Analysis. *American Secondary Education*, 38(3), 4-20.
- Gutiérrez-Nieto, B., Serrano-Cinca, C. & De La Cuesta-González, M. (2017). A Multivariate Study of Over-İndebtedness' Causes and Consequences. *International Journal of Consumer Studies*, 41(2), 188-198.
- Güler, E. (2015). *Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güneş, F. (1997). Okuryazarlık Kavramı ve Düzeyleri. *AÜ Eğitim Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 499-507.
- Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Güneş, H. (2022). Finansal Okuryazarlık Seviyesi Tespiti: Lisans Eğitimi Süresince. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(26), 135-152.

- Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. *Elementary Education Online*, 16(3), 935-948.
- Hacat, S. O. ve Demir, F. B. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Diyalektolog*, (22), 211-225.
- Hamarat, E. (2019). *21. Yüzyıl Becerileri Odağında Türkiye'nin Eğitim Politikaları*. İstanbul: Seta Yayıncılık.
- Harris, J. M. (2000). Basic Principles of Sustainable Development. *Dimensions of Sustainable Development*, 21-41.
- Hastings, J. S., Madrian, B. C. & Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial Literacy, Financial Education and Economic Outcomes. *National Bureau of Economic Research*, 1(5), 347-373.
- Hayırsever, F. ve Kısakürek, M. A. (2014) Sosyal Bilgiler Ders Kitabının, İlköğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Beceriler Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 23-42.
- Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Henning, M. B. & Lucey, T. A. (2017). Elementary Preservice Teachers and Teacher Educators Perceptions of Financial Literacy Education. *The Social Studies*, 108(4), 163-173.
- Ing Bank. (2015). *Türkiye'nin Tasarruf Eğilimleri Araştırması. 2015 1. Çeyrek Raporu*, https://www.tasarrufegilimleri.com/Docs/rapor_2015_1_ceyrek_revize.pdf (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- Istocescu, A. (2019). The Rising Need For Financial Education In Romania. *Review of General Management*, 29(1), 116-124.
- Jayaraman, J. D., Jambunathan, S. & Adesanya, R. (2019). Financial Literacy And Classroom Practices Among Early Childhood And Elementary Teachers In India and The US. *Education 3-13*, 47(6), 746-759.
- Johnson, T. L. (2012). Exploring The Options: Teaching Economic Decision-Making With Poetry. *The Social studies*, 103(2), 61-66.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Genişletilmiş Üçüncü Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaderli, Y., Gümüş, U. T. ve Danışman, E. (2016). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Türk Silahlı Kuvvetleri Emekli Personeli Uzerinde Bir Araştırma. *Finans ve Bankacılık Çalışmaları Dergisi*, 5(5), 51-70.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye' de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karaağaç, A. (2015). *Finansallaşma Sürecinde Finansal Okuryazarlık*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaaslan, H. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6(13), 44-49.
- Kaya, K. (2018). Beceri Eğitimi. İçinde; *Özel Öğretim Yöntemleri Cilt I*, Ed: A. Uzunöz ve V. Aktepe, ss.109-138. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, M. F. (2013). Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 175-193.

- Kaygin, C. Y. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Konusundaki Görüşlerinin Tespiti. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(Özel Ek), 54-72.
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasıyla İlgili Görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma için Sürdürülebilir Bir Çevre. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011(1), 19-33.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (66), 129-150.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. İçinde; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: M. Safran., ss. 3-16. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kıran, F. ve Bozkurt, Ö. Ç. (2020). Finansal Okuryazarlık, Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Karşı Tolerans İlişkisi: Batı Akdeniz Girişimcileri Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(3), 1203-1222.
- Kısakürek, M. A. (1989). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları. İçinde; *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kochhar, S. K. (2000). *Teaching Of Social Studies*. New york: Sterling Publishers.
- Koroğlu, H. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Krizek, J. T., Cems-Mım, L. L. M. & Hradil, I. (2012). Standard in Financial Literacy for University Students: Methodology and Empirical Evidence. *International Journal of Business and Social Research*, 2(7), 21-32.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tuzel, M. S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (28), 283-298.
- Lankshear, C. & Knobel, M. (2006). *New Literacies: Everyday Practices and Classroom Learning* (Second Edition). England: Open University Press.
- Layık, L., Yardımcıoğlu, F. ve Durmuş, M. E. (2023). Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri Ne Kadar Ekonomi ve Maliye Okuryazarı? *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 27-46.
- Leumann, S., Heumann, M., Syed, F. & Aprea, C. (2016). Towards a Comprehensive Financial Literacy Framework: Voices From Stakeholders in European Vocational Education and Training. In E. Wuttke, J. Seifried & S. Schumann (Eds.), *Economic Competence and Financial Literacy of Young Adults* (pp.19-39). Berlin: Verlag Barbara Budrich.
- Lindsay, C. (2002). Long-term Unemployment and the “Employability Gap”: Priorities For Renewing Britain’s New Deal. *Journal of European Industrial Training*, 26(9), 411-419.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. & Curto, V. (2010). Financial Literacy Among the Young. *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 358-380.
- Lusimbo, E. N. (2016). *Relationship Between Financial Literacy and the Growth Of Micro And Small Enterprises in Kenya: A Case of Kakamega Central Sub-County*. (Unpublished PhD Thesis). Jomo Kenyatta University Of, Kenya.
- Mason, C. L. J. & Wilson, R. M. S. (2000). *Conceptualising Financial Literacy*, <https://repository.lboro.ac.uk/account/articles/9494975> (Erişim Tarihi: 15.10.2022).

- Mat Çelik, G., Kanat, E. ve Burtan Doğan, B. (2020). Kadın Girişimcilerin Ekonomik Sorunları ve Finansal Okuryazarlığın Önemi. *Journal of Academic Value Studies*, 6(1), 24-33.
- Mesleki Yeterlik Kurumu (2015). *Türkiye Yeterlikler Çerçevesi*. Ankara. MYK.
- Meydan, A. ve Güngör, Ş. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Ekonomi. İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, Ed: R. Turan ve T. Yıldırım, ss. 323-337. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-5. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2015). *Sosyal Bilgiler Dersi (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *Öğrenciler Bütçe Yönetimini Öğrenecek*, <https://www.meb.gov.tr/ogrenciler-butce-yonetimini-ogrenecek/haber/12574/tr> (Erişim Tarihi: 15.10.2022).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*, oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESL_EYY_GENEL_YETERLYKLERI.pdf (Erişim Tarihi: 18.10.2022).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-7. sınıflar)*. Ankara. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen Bilimleri Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Murphy, J. L. (2013). Psychosocial Factors and Financial Literacy. *Social Security Bulletin*, 73(1), 73-81.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish Or Turkic*, 8(7), 355-362.
- Nano, D. & Polo, A. (2016). Academic Status Differences in Financial Literacy Among Albanian University Students. *EuroEconomica*, 35(1), 75-82.
- National Council For The Social Studies (1992). *Curriculum Standards For Social Studies: I. Introduction*, <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> (Erişim Tarihi: 15.09.2022).
- Nyamboga, T. O., Nyamweya, B. O., Abdi, A. M., Njeru, F. & George, G. E. (2014). An Assessment of Financial Literacy on Loan Repayment by Small and Medium Entreprnuers in Ngara, Nairobi County. *Research Journal of Finance and Accounting*, 5(12), 181-192.
- Oanea, D. C. & Dornean, A. (2012). Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian Students of the Master Finance. *Scientific Annals of the Alexandru Ioan Cuza University of Iași Economic Sciences*, 59(2), 113-129.
- Opletalova, A. (2015). Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2013). *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy*, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).

- Organisation for Economic Cooperation and Development (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*, <https://doi.org/10.1787/fmt-v2005-art11-en> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2012). *Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi Üst Düzey İlkeleri*, www.oecd.org. (Erişim Tarihi: 15.10.2022).
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2016). *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*, www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-AdultFinancial-LiteracyCompetencies.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- Orton, L. (2007). *Financial Literacy: Lessons from International Experience*. Canada: Canadian Policy Research Networks Inc.
- Otuz, B., Görkaş-Kayabaşı, B. ve Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceri ve Değerlerinin Anahtar Yetkinlikler Açısından Analizi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(4), 944-972.
- Oxford English Dictionary (2022). *Sustainability Concept*, <https://www.oed.com/> (Erişim Tarihi: 23.03.2023).
- Öğretir Özçelik, A. D. ve Eke, K. (2018). 21. Yüzyıl Öğretmenlerinde Sosyal Beceriler. İçinde; *Eğitimde ve Endüstride 21. Yüzyıl Becerileri*, Ed: A. D. Öğretir Özçelik ve M. N. Tuğluk, ss.245-268. Ankara: Pegem Akademi.
- Öğretmen Akademisi Vakfı (2017). *5 Taş Sosyal ve Finansal Liderlik*. <http://www.orav.org.tr/egitimlerimiz/sosyal-ve-finansal-liderlik> (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
- Önal, İ. (2010). Tarihsel Değişim Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Okuryazarlık: Türkiye Deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Önce, S., Onay, A. ve Yeşilçelebi, G. (2015). Corporate Sustainability Reporting and Situation in Turkey. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 2(2), 0-0.
- Önlen, M. (2022). *Sosyal Bilgiler Dersinde Matematiksel Modelleme Etkinlikleriyle Finansal Okuryazarlık Becerisinin Geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Özdemir Özden, D. (2021). Sosyal Bilgilerde Beceri ve Okuryazarlık Eğitimi. İçinde; *İlk ve Ortaokulda Uygulama Örnekleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: E. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay, ss. 153-185. Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Özdemir, F. S. (2011). *Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özmen, C. (2011). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Aktarımı Yaklaşımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 435-456.
- Özsoy, E. ve Gürbüzöğlu, Y. E. (2019). Beyaz Yakalı Çalışanlarda Aranılan Becerilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *International Journal of Management and Administration*, 3(5), 149-160.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. İçinde; *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*, Ed: C. Öztürk, ss.2-30. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (68), 113-134.
- Pandey, C. & Bhattacharya, S. B. (2012). Economic Literacy of Senior Secondary School Teachers: A Field Study. *Journal of All India Association for Educational Research*, 24(1), 1-15.
- Partnership for 21st Century Learning (2019). *Framework for 21st Century Learning*, https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2022).
- Partnershipfor 21 Century Skills (2009). *P21 Framework Definitions*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf> (Erişim Tarihi: 10.10.2022).
- Partnershipfor 21 Century Skills (2019). *Framework for 21st Century Learning Definitions*, https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBKF.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- Penner, J., Lainz, P. & Lawrie, J. (2019). *Exploring the Social and Economic Empowerment of Children and Youth Six Evidence Based Strategies*. <https://www.aflatoun.org/wpcontent/uploads/2019/11/Exploring-the-social-and-economic-empowerment-ofchildren-and-youth-OnlineVersion.pdf> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Peşkırcioğlu, N. (2016). 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel Verimlilik Hareketine Doğru. *Anahtar Dergisi*, 28(335), 4-9.
- Polat, L. (2012). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçlarına Ulaşma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case For A Clearer Definition In An Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Russia Trust Fund. (2013). *Financial Education for Youth and in Schools. OECD/INFE Policy Guidance, Challenges and Case Studies*, https://www.oecd.org/daf/fin/financialeducation/TrustFund2013_OECD_INFE_Finl_Ed_for_Youth_and_in_Schools.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Safran, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. İçinde; *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: B. Tay ve A. Öcal, ss. 2-16. Ankara: Pegem Akademi.
- Sağdıç, A. ve Şahin, E. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimine Yönelik İnançlar: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 161-180.
- Salas-Velasco, M., Moreno-Herrero, D. & Sánchez-Campillo, J. (2021). Teaching Financial Education in Schools and Students' Financial Literacy: A Cross-Country Analysis With PISA Data. *International Journal of Finance & Economics*, 26(3), 4077-4103.
- Sancak, İ. E. (2013). *Payları Borsada İşlem Gören Bankaların Sermaye Piyasası Açısından Gösterimi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıgül, H. (2019). *A'dan Z'ye Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sarıkaya, M. ve Kara, Z. F. (2007). Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık. *Yönetim ve Ekonomi*, 14/2(2007), 221-233.

- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schug, M. & Hagedorn, E. A. (2005). The Money Savvy Pigtm Goes To The Big City: Testing the Effectiveness of an Economics Curriculum for Young Children. *The Social Studies*, 96(2), 68-71.
- Schug, M. C. (1996). Teaching Economic Reasoning to Children. *Children's Social and Economics Education*, 1(1), 79-88.
- Selanik Ay, T. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Finansal Okuryazarlık ve Tüketim Alışkanlıkları. İçinde; *Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim*, Ed: B. Aydoğdu ve T. Selanik Ay, ss. 141-150. Anlara: Vizetek Yayıncılık.
- Selanik Ay, T. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Okuryazarlık Becerilerini Kazandırmaya Yönelik Gerçekleştirdikleri Uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 31-63.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2014). *Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları*, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1076> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Sevim, N., Temizel, F. ve Sayılır, Ö. (2012). Finansal Okuryazarlığın Türk Finansal Tüketicilerinin Borçlanma Davranışı Üzerindeki Etkileri. *International Journal of Consumer Studies*, 36(5), 573-579.
- Seyhan, A. (2020). Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 88-113.
- Snavey, L. & Cooper, N. (1997). The Information Literacy Debate. *The Journal of Academic Librarianship*, 23(1), 9-14.
- Sosyal Fayda Zirvesi/Social Good Summit (2019). *Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Hedefler*, <http://www.sgsistanbul.org/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/> (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri. İçinde; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed: G. Can, ss. 15-39. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sucuahi, W. T. (2013). Determinants of Financial Literacy of Micro Entrepreneurs in Davao City. *International Journal of Accounting Research*, 42(826), 1-8.
- Swiecka, B., Yeşildağ, E., Özen, E. & Grima, S. (2020). Finansal okuryazarlık: Polonya Örneği. *Sürdürülebilirlik*, 12(2), 700-717.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şarlak Z. (2011). *Finansal Okuryazarlık*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Şengel, S., Altınırmak, S., Yolcu, H., Şengel, Ş., Akgül, T. ve Okoth, B. (2022). 10 Yaş Grubu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Eğitimi Almaları ile Tüketim ve Tasarruf Davranışları Arasındaki İlişkinin Analizi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 489-505.
- Şimşek, S. (2019). Hayat ve Sosyal Bilgiler Programları ve Ders Kitaplarındaki Finansal Okuryazarlık Becerisi Geliştirmeye Yönelik Durum İncelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42), 2618-2632.
- Tanyel, H. H. (2022). *Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Farklaştırılmış Öğretim Etkinliklerinin Etkisi*. (Yayımlanmamış

- Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Taşçı, M. (2011). Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler. *Sermaye Piyasası Dergisi*, 5, 87-103.
- Tay, B. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü, Bugünü ve Yarını. İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (Üçüncü Baskı), Ed: R. Turan, K. Ulusoy, ss.1-18. Ankara: Pegem Akademi.
- Te'eni-Harari, T. (2016). Financial Literacy Among Children: The Role of Involvement in Saving Money. *Young Consumers*, 17(2), 197-208.
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İBBF) Konaklamaya Yönelik Bir Araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Temizel, F. ve İsmet Ö. (2015). Finansal Eğitime Bakış. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(1), 1-16.
- Temizel, F. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-126.
- Tetik, N. (2021). Finansal Okuryazarlık. İçinde; *Yükseköğretimde 21. Yüzyıl Becerileri*, Ed: A. Aypay, ss. 299-320. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- The Council of the European Union (2018). Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning. *Official Journal of the European Union* (2018/C 189/01).
- The United Nations Development Programme (2021). *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri/Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı*. United Nations Development Programme, https://www.undp.org/sustainable-developmentgoals?c_src=CENTRAL&c_src2=GSR#no-poverty, (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Tisdell, E. J., Taylor, E. W. & Forté, K. S. (2013). Community-based Financial Literacy Education in a Cultural Context: A Study of Teacher Beliefs and Pedagogical Practice. *Adult Education Quarterly*, 63(4), 338-356.
- Toguş Polat, G. (2022). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Analizi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Toy, H. (2019). İlköğretimde Ekonomiyle İlgili Eğitsel Niteliklerin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(2), 375-399.
- Tufan, S. (2019). *2018 Tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Ekonomi Okuryazarlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tunç, H. (2020). Dış Ticaret Yapan Firmaların Döviz Kurunu Tahmininde Başarıyı Etkileyen Faktörler: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 6-23.
- Turan, İ. (2019). Sosyal Bilim Disiplinlerinin Birbirleriyle İlişkisi "Ekonomi Biliminin Diğer Sosyal Bilimler İçindeki Yeri ve İlişkisi". İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, Ed: A. S. Bilgili, ss.194-197. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Türk Dil Kurumu (2021). *Beceri ve İletişim Kavramları*, <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.10.2022).
- Türk Eğitim Derneği Düşünce Kuruluşu (2016). *Temel Bir Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*, <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik> (Erişim Tarihi: 22.12.2022).
- Türk Ekonomi Bankası (2015). *Türkiye Ekonomi Bankası, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*, <http://www.teb.com.tr/document/finansalokuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2022).
- Türk Ekonomi Bankası (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*, https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2013.pdf (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Türk Ekonomi Bankası ve Boğaziçi Üniversitesi (2014). *Türkiye’de Finansal Erişim ve Okuryazarlık*, https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2014.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Türkiye Bankalar Birliği Finansal Okuryazarlık Platformu (2019). *Türkiye’de Finansal Okuryazarlık*, <https://foy.tbb.org.tr/turkiye-de-foy> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, (2018). *Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık)*, https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/3353/Bireysel_Kredi_ve_Bireysel_Kredi_Kartı_Borcunu_Odememis_Gercek_Kisi_Sayisi_2021.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2022).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2011). *Dünya’da ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*. Ankara: Merkez Bankası Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2017). *Bülten. Sayı: 48*, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/70fb4ac1-4be1-4ce4-82764b87c02962cf/Bulten_48.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (2016). *Vakıfbank Sürdürülebilirlik Raporu, Ocak 2014-Haziran 2015*, vakifbank.com.tr/documents/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik_rapor_16.pdf (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- Türkmen, S. Y. ve Çağıl, G. (2017). Finansal Hizmetlere Erişim ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 54(623), 63-76.
- United Nations Children’s Fund (2012). *Child Social and Financial Education*, <https://www.comminit.com/content/child-social-and-financial-education> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2005). *United Nations Decade of Education for Sustainable Development 2005-2014. International Implementation Scheme*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139937> (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2017). *Education for Sustainable Development*, <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development> (Erişim Tarihi: 03.03.2023).
- Ünal, P. (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Üngör, A. (2021). *Finansal Okuryazarlık ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Firma Performansı Arasındaki İlişki: Bursa Üzerine Alan Araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ürey, S. (2015). Finans Bilgisini Ölçen 4 Kavramın 3’ünden Çaktık. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1157103-finans-bilgisini-olcen-4-kavramin-3unden-caktik> (Erişim Tarihi: 03.03.2023).

- World Commission on Environment and Development (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, <http://www.undocuments.net/our-common-future.pdf> (Erişim Tarihi: 10/03/2023).
- Yalçın, A. (2022). 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısal Olarak İncelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 7(1), 117-149.
- Yalçın, B. ve İlic, D. K. (2017). Y Jenerasyonunun Farklılaşan İş Değerleri ve Liderlik Algılamaları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 12(46), 136-160.
- Yalçın, S. (2018). 21. Yüzyıl Becerileri ve Bu Becerilerin Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar ve Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(1), 183-201.
- Yalçınkaya, E. ve Er, T. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Finansal Okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye' deki Finansal Okuryazarlığın ve Farkındalığın Durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9(2), 173-208.
- Yavuz, A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.
- Yeban, F. I. & Florendo, J. G. (2020). PISA Financial Literacy Framework vis-à-vis the Philippine Kto12 Curriculum in Social Studies and Mathematics. *Challenges of PISA: The PNU Report*, 226-260.
- Yeminoğlu, D. (2018). *Finansal Okuryazarlığın Mobil Alışveriş Yapma Eğilimi Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Yılar, M. B. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Ekonomi İlişkisi. İçinde; *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, Ed: C. Kara, ss. 168-189. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, G. ve Öztürk, C. (2017). Ekonomi Okuryazarlığı ve Eğitimine İlişkin Alan Uzmanı ve Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(2), 1-22.
- Yıldırım, S. ve Yenihan, B. (2014). İşverenlerin Gözüyle KOBİ'lerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Gebze Bölgesindeki KOBİ'lerde Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 229-251.
- Yılmaz, F. T. Erişen M. A. ve Aydamak, M. Y. (2021). Sağlık Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 49-68.
- Yılmaz, H. ve Kaymakçı, T. (2021). Finansal Davranışlar ve Finansal Okuyazarlık İlişkisi. *Akademik Hassasiyetler*, 8(15), 141-164.
- Yiğitbaş, Ş., Temeloğlu, E. ve Şimşek, A. (2020). Ortaöğretim Çağındaki Gençlerde Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Üzerindeki Etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 411-432.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
EK-1. Etik Kurulu İzni.....	244
EK-2. Araştırma İzni.....	245
EK-3. Yarı Yapılandırılmış (Öğretmenler) Görüşme Soruları	246
EK-4: Yarı Yapılandırılmış (İş İnsanları) Görüşme Soruları	247

EK 1: Etik Kurulu İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.12.2022-149877

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI:12

KARAR TARİHİ: 22.12.2022

KARAR 2022/399

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi öğretim elemanı Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY tarafından yürütülen (Diğer Araştırmacılar: Yasin TÖLÜ), "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Finansal Okuryazarlık Becerisinin İş İnsanlarının ve Sınıf Öğretmenlerin Gözüyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacak veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.

ASLI GIBİDİR

e-imzalıdır
Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak Doğrulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5381&eD=BSLKNREDBU&eS=149877> adresinden yapılabilir.

EK 2: Araştırma İzni

EK 3: Yarı Yapılandırılmış (Öğretmenler) Görüşme Soruları

KİŞİSEL BİLGİLER	
Cinsiyetiniz	: Kadın () Erkek ()
Medeni Durumunuz	: Evli () Bekâr ()
Yaşınız	: 20-30 () 30-40 () 40-50 () 50 ve üstü ()
Eğitim Durumu	: İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
Mezun olduğunuz yer :	
Kıdem :	0-10 Yıl () 10-20 Yıl () 20-30 Yıl () 30 Yıl ve üstü ()
Çalıştığınız sektör:	
Finansal okuryazarlıkla ilgili eğitim alma durumu: E () H ()	

ÖĞRETMENLER İLE GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlık becerisi kazanımlarında ne tür uygulamalar yapıyorsunuz örnekler verebilir misiniz? (bütçe hazırlama, alışverişe götürme, ailelerle işbirliği yapma, e-alışveriş...vb.)

2. Sosyal Bilgiler derslerinde finansal okuryazarlık becerisi kazanımlarında ne tür kaynak/uzmanlardan yararlanıyorsunuz? Örnekler verebilir misiniz? (çeşitli internet siteleri, uzmanlar, kitaplar, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı...vb.)

3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler ders kitapları sizce finansal okuryazar birey yetiştirme açısından hangi düzeydedir? Örnekler verebilir misiniz? (Hangi düzeyde yeterli sizce ve neden? Gerekçesiyle açıklayabilir misiniz?)

4. Size göre finansal okuryazar olmak ne demektir? Açıklar mısınız?

5. Kendinizi hangi düzeyde (alt, orta, üst) finansal okuryazar olarak görüyorsunuz? Neden?

6. Finansal okuryazar olmanın öğretmene ne tür katkılar sağlayabileceğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

7. Finansal okuryazar olmanın öğrencilere ne tür katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

8. Finansal okuryazar olmanın toplumsal açıdan katkılarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

EK 4: Yarı Yapılandırılmış (İş İnsanları) Görüşme Soruları

KİŞİSEL BİLGİLER	
Cinsiyetiniz	: Kadın () Erkek ()
Medeni Durumunuz	: Evli () Bekâr ()
Yaşınız	: 20-30 () 30-40 () 40-50 () 50 ve üstü ()
Eğitim Durumu	: İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
Mezun olduğunuz yer	:
Kıdem	: 0-10 Yıl () 10-20 Yıl () 20-30 Yıl () 30 Yıl ve üstü ()
Çalıştığınız sektör	:
Finansal okuryazarlıkla ilgili eğitim alma durumu	: E () H ()

İŞ İNSANLARI İLE GÖRÜŞME SORULARI

1. Ekonomi/Finans konularında kendinizi geliştirmek için neler yaptınız/yapıyorsunuz? Örnekler verebilir misiniz?
2. Finans/ Ekonomi konusunda yeterli düzeyde donanımına sahip olmanın bir iş insanına sağlayacağı katkılara ilişkin önerileriniz nelerdir? (iş kurma, büyütme, sürdürme, yanında çalıştıracığı elemanları belirleme, bütçe hesaplama ...vb.)
3. İşe aldığınız kişilerin finansal okuryazarlık becerisine sahip olmasının işletmenize sağlayacağı katkılara ilişkin görüşleriniz nelerdir? (müşteri memnuniyeti, çalışan memnuniyeti, işletmenin geleceği...vb.)
4. Finansal okuryazar olan/olmayan iş insanlarının ülke ekonomisi ve toplumsal bağlamda etkilerine ilişkin neler düşünüyorsunuz? Örnekler verebilir misiniz?
5. Size göre finansal okuryazar olmak ne anlama gelmektedir? Açıklar mısınız?
6. İşe aldığınız/alacağınız kişilerin finansal okuryazarlık becerisine sahip olduğunu nasıl anlarsınız?
7. Kendinizi hangi düzeyde (alt, orta, üst) finansal okuryazar olarak görüyorsunuz? Neden?
8. Başarılı bir iş insanı olmak için önerileriniz nelerdir?
9. Sizce okullarda verilecek finansal okuryazarlık eğitimlerinde neler dikkate alınmalıdır? Açıklar mısınız?